

RAPORT ANUAL

privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2023

RAPORT ANUAL

privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2023

Chișinău, 2024

Acest Raport este publicat cu suportul proiectului Consiliului Europei „Sprijin pentru Oficiul Avocatului Poporului în Protecția Drepturilor Omului în Republica Moldova – Etapa I”, în cadrul Planului de Acțiuni al Consiliului Europei pentru Republica Moldova 2021-2024. Opiniile exprimate în această lucrare sunt responsabilitatea autorilor și nu reflectă în mod necesar politica oficială a Consiliului Europei.

CUPRINS

Cuvânt de salut al Avocatului Poporului	5
Cuvânt de salut al Avocatului Poporului pentru drepturile copilului	8
Rezumatul Raportului anual privind respectarea drepturilor omului în anul 2023	11
CAPITOLUL I: DREPTURILE OMULUI	19
Punctul 1: Evoluții și provocări ale Instituției Naționale a Drepturilor Omului în perioada anului 2023	19
Punctul 2: Raportări internaționale	24
Punctul 3: Aspecte generice ale drepturilor omului	29
Punctul 4: Dreptul la cel mai înalt standard în sănătate	32
Punctul 5: Justiție și dreptul la un proces echitabil	37
Punctul 6: Dreptul la asistență și protecție socială	43
Punctul 7: Dreptul la muncă și protecția muncii	46
Punctul 8: Dreptul la siguranță și libertate	50
Punctul 9: Drepturile avertizorilor de integritate	54
Punctul 10: Respectarea drepturilor și libertăților omului în localitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și mun. Bender (regiunea transnistreană)	55
CAPITOLUL II: DREPTURILE COPILULUI	61
Punctul 1: Dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare	61
Punctul 2: Dreptul la sănătate	65
Punctul 3: Dreptul la educație	66
Punctul 4: Justiție prietenoasă copiilor	77
Punctul 5: Protecția copilului împotriva exploatării prin muncă	84
Punctul 6: Dreptul copilului la nume și la cetățenie	86
Punctul 7: Asigurarea drepturilor și libertăților civile	88
Punctul 8: Respectarea drepturilor copiilor strămutați din Ucraina	92

Punctul 9: Respectarea drepturilor copiilor în regiunea transnistreană	96
CAPITOLUL III: PREVENIREA TORTURII	101
Punctul 1: Rezumatul activităților de prevenire a torturii	102
Punctul 2: Interzicerea torturii	104
Punctul 3: Situația persoanelor deținute în instituțiile penitenciare	108
Punctul 4: Situația persoanelor reținute și deținute la poliție	125
Punctul 5: Situația persoanelor reținute la frontieră	131
Punctul 6: Situația persoanelor internate în spitalele de psihiatrie	132
Punctul 7: Situația persoanelor din centrele de plasament temporar, a persoanelor cu dizabilități	135
Punctul 8: Situația persoanelor străine aflate în custodia publică	139
Punctul 9: Situația persoanelor din unitățile militare	141
CAPITOLUL IV: PROTECȚIA PERSOANELOR REFUGIATE ÎN CONTEXTUL CONFLICTULUI ARMAT DIN UCRAINA	145
Punctul 1: Condiția juridică	146
Punctul 2: Bunăstarea	149
Punctul 3: Nediscriminarea	152
CAPITOLUL V: PROMOVAREA DREPTURILOR OMULUI	155
ANEXE	178
Date statistice privind respectarea drepturilor omului în 2023	178
Bugetul Oficiului Avocatului Poporului în anul 2023	191
Recomandările Avocatului Poporului	198
Recomandările Avocatului Poporului pentru drepturile copilului	207
Nivelul de implementare a recomandărilor din Raportul anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova din anul 2022	214

CUVÂNT DE SALUT AL AVOCATULUI POPORULUI

Dragi cititori/cititoare,

Am deosebita plăcere de a vă prezenta Raportul anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova pentru anul 2023. Acest document este elaborat în conformitate cu Legea nr. 52 din 2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul). Ediția Raportului anual 2023 urmărește să împărtășească informații și experiențe cu colegii și cu alți actori ce sunt interesați de activitatea Ombudsmanului. Raportul pe care îl prezint împreună cu echipa OAP nu este doar o compilație de cifre și statistici, ci și o reflectare a angajamentului

nostru continuu față de justiție, de egalitate, reprezentând stima față de toți membrii societății noastre, și efortul întreprins în vederea îmbunătățirii respectării drepturilor omului în Republica Moldova. Raportul subliniază cele mai importante observații și intervenții ale Oficiului în anul 2023, iar anexele vor permite cititorilor să înțeleagă mai profund activitatea instituției Avocatul Poporului.

Mă aflu în fața dumneavoastră nu doar ca Ombudsman, ci și ca apărător al drepturilor omului; zilnic activez în poziția de gardian al transparenței, fiind o voce care reflectă dreptatea, corectitudinea și egalitatea. Atunci când am fost ales în calitate de Avocat al Poporului, mi-am asumat angajamentul de a asigura și de a sprijini fiecare persoană care va cere ajutorul Oficiului Avocatului Poporului și am respectat acest angajament. Împreună cu echipa mea, ne dorim ca toate persoanele să fie tratate în mod egal de către statul Republica Moldova. Obiectivul nostru comun, al meu personal, în calitate de Avocat al Poporului, al angajaților OAP, al Parlamentului, al Guvernului, al societății civile și al organismelor internaționale este să garantăm respectarea drepturilor omului de către toate instituțiile, or drepturile omului sunt însăși esența demnității sale, acestea fiind condiția unei vieți sigure, pline de demnitate și respect pentru toți oamenii. În ultimii doi ani, în calitate de apărător al drepturilor omului, am făcut pași hotărâți pe calea respectării drepturilor și libertăților omului, având în centrul acțiunilor mele principii precum legalitatea, egalitatea, imparțialitatea și transparența.

Ca în fiecare an, am depus eforturi pentru a asigura condițiile necesare, astfel încât toate persoanele care doresc să depună o plângere sau să beneficieze de audiența Ombudsmanului să aibă cunoștință de existența serviciilor Avocatului Poporului și să beneficieze în mod corespunzător de acestea.

Este cunoscut faptul că trecerea de la obiectivele planificate la realizările concrete nu este ușoară, deoarece pe parcurs apar diverse obstacole. Cu toate acestea, anul 2023 a fost marcat de anumite realizări. De exemplu, la recomandarea Sub-Comitetului pentru Acreditare, Oficiul Avocatului Poporului a fost reacreditat de către Comitetul Alianței Globale a Instituției Naționale a Drepturilor Omului, obținând statul „A”. Cu toate acestea, recunosc că mai sunt multe de făcut. Suntem conștienți de faptul că lucrurile nu sunt perfecte și că nu este un drum ușor, însă acest traseu merită să fie parcurs. Așteptările sunt mari, însă provocările sunt și mai mari. Vă asigur pe această cale că instituția noastră este direct implicată în acest proces și că lucrăm cu toții, pentru ca Oficiul Avocatului Poporului să devină cât mai curând o instituție cunoscută, ce promovează transparența și încrederea pentru toți cetățenii Republicii Moldova.

În timp ce reflectăm asupra evenimentelor din anul de referință, este important să recunoaștem atât progresele, cât și provocările. Astfel, am avut succes în abordarea unor chestiuni urgente precum dreptul la sănătate. Totuși, nu putem ignora prezența continuă a unor probleme, cum ar fi marginalizarea anumitor persoane, dificultăți în domeniul justiției și accesul limitat la asistență și protecție socială.

De asemenea, un conflict armat la hotarul Republicii Moldova, care părea imposibil până acum doi ani, s-a produs totuși, iar, ca rezultat, multe drepturi ale omului au fost încălcate, de altfel ca și multe norme internaționale. Agresiunea militară a Federației Ruse în Ucraina nu a făcut decât să amplifice provocările din Republica Moldova. În anul 2023, Oficiul Avocatului Poporului a continuat procesul de monitorizare a respectării drepturilor persoanelor refugiate pe teritoriul Republicii Moldova, prin prisma standardelor internaționale și regionale.

În condițiile acestor provocări, vă asigur că angajamentul nostru față de principiile drepturilor omului și ale statului de drept rămâne ferm. Vom continua să depunem eforturi pentru identificarea unor soluții eficiente în abordarea acestor probleme, colaborând strâns cu autoritățile competente, cu societatea civilă și cu alte părți interesate. Succesul Oficiului unui Ombudsman nu poate fi obținut fără sprijinul și încrederea Parlamentului, căruia îi prezentăm raportul anual. Astfel, vom continua să cooperăm cu instituțiile statului, în scopul prevenirii încălcărilor, precum și în scopul protecției și promovării drepturilor omului în Republica Moldova.

În acest sens, apreciem înalt colaborarea stabilă și orientată spre obținerea de rezultate alături de partenerii noștri. Suntem sincer recunoscători și mândri să avem relații de colaborare cu instituțiile internaționale, care manifestă interes pentru

dezvoltarea și consolidarea Oficiului Avocatului Poporului și care ne sprijină și ne ajută să depășim mai ușor obstacolele ce apar.

În încheiere, doresc să reiterez faptul că Oficiul Avocatului Poporului, de-a lungul celor 25 de ani de existență, a asigurat respectarea drepturilor și libertăților omului de către autoritățile publice, de către organizații și întreprinderi. Munca noastră garantează fiecărui beneficiar accesul la legalitate și transparență. Toate persoanele merită și trebuie să beneficieze de acces la servicii complexe și eficiente, iar noi suntem mândri de munca noastră în acest domeniu. În conformitate cu mandatul, angajamentul Oficiului Avocatului Poporului și al meu personal, în calitate de Ombudsman, va fi în continuare munca neîncetată în beneficiul cetățenilor și non-cetățenilor, în scopul prevenirii încălcărilor drepturilor omului. Voi continua să monitorizez și să raportez modul în care sunt respectate drepturile și libertățile fundamentale ale omului și, nu în ultimul rând, să promovez drepturile omului.

În calitate de Avocat al Poporului, îmi asum angajamentul de a rămâne dedicat în abordarea problemelor și nevoilor cetățenilor, urmărind, totodată, promovarea unei administrări eficiente, caracterizată prin promptitudinea în examinarea plângerilor oamenilor, investigarea și rezolvarea eficientă a problemelor, precum și prin asigurarea transparenței și responsabilității în toate activitățile desfășurate. Îmi doresc să consolidăm încrederea cetățenilor în singura Instituție națională a drepturilor omului din Moldova și să continuăm să susținem respectarea drepturilor și libertăților tuturor persoanelor.

Vă mulțumesc.

Bucurați-vă de lectură!

Ceslav PANICO,
Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

CUVÂNT DE SALUT AL AVOCATULUI POPORULUI PENTRU DREPTURILE COPILULUI

Dragi copii, dragi adulți,

Vă prezint acest raport, onorat fiind de mandatul încredințat pentru a asigura respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova. Raportul prezintă rezultatele activității de la numirea în funcție până la sfârșitul anului 2023, dar și ale predecesoarei mele, dna Maia Bănărescu, pentru aproximativ jumătate de an.

Încă de la etapa concursului, am declarat că voi depune tot efortul și diligența necesare exercitării funcției cu responsabilitate și respect pentru toți copiii din Republica Moldova. Anume aspectele nediscriminării și asigurarea că nimeni nu va fi lăsat în urmă, accentul fiind pe cei mai defavorizați copii, stau la baza activității mele.

Aspectele cele mai problematice identificate în 2023 au ținut de serviciile de suport pentru familiile cu copii aflate în dificultate, serviciile pentru copii cu comportament deviant, protecția copiilor față de orice formă de violență. De asemenea, din examinarea cererilor recepționate, am constatat că există lacune în ceea ce privește executarea hotărârilor judecătorești privind stabilirea domiciliului copilului și plata pensiei de întreținere. Cel mai mult însă m-a preocupat statistica privind sărăcia copiilor, or sărăcia obstacolează din start realizarea deplină a tuturor drepturilor copiilor.

La nivel de monitorizare, am realizat în 2023, cu suportul UNICEF, 4 studii tematice privind respectarea dreptului la educație a copiilor de etnie romă și a copiilor cu deficiențe senzoriale, exploatarea copiilor prin muncă, condițiile și alimentația copiilor în spitalele din mun. Chișinău.

Un alt studiu important a fost cel privind respectarea drepturilor copiilor refugiați. Suntem la etapa asigurării incluziunii copiilor strămutați din Ucraina, inclusiv a celei educaționale. Suplimentar, am inițiat colaborarea cu autoritățile ucrainene și voi acționa în cadrul coaliției internaționale pentru întoarcerea copiilor ucraineni deportați sau strămutați cu forța din teritoriile temporar ocupate ale Ucrainei.

Rezultatele monitorizării respectării drepturilor copilului se regăsesc în acest raport anual, inclusiv sub formă de recomandări către autorități. Alte recomandări rezultă din examinarea cererilor și sesizărilor din oficiu, în care am identificat probleme sistemice, cel mai des legate de implementarea cadrului normativ existent.

Un succes major din 2023 îl constituie modificarea Legii cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024/2000, care anterior condiționa cetățenia copilului născut pe teritoriul Republicii Moldova de statutul/forma juridică de ședere a părinților săi. În viziunea Ombudsmanului copilului, acest fapt putea duce la apariția copiilor apatrizi de la naștere, în cazurile în care țara de origine a părinților/unuia dintre părinți nu acordă cetățenia sa copiilor născuți pe teritoriul altor state sau are rezerve în privința acestora.

În anul 2023, Administrația Națională a Penitenciarelor, cu suportul Ministerului Justiției și al Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, a reușit remodelarea conceptuală a abordării minorilor preveniți. Astfel, a avut loc transferul preveniților minori din Penitenciarul nr. 13 în Penitenciarul nr. 10 – Goian, unde a fost dat în exploatare un sector locativ total renovat în corespundere cu standardele de detenție.

Un alt succes major al anului 2023 îl reprezintă adoptarea noii Legi cu privire la drepturile copilului, nr. 370 din 30 noiembrie 2023. Legea anterioară nu corespundea standardelor internaționale și era depășită de realitățile sociale care au evoluat semnificativ din momentul adoptării acesteia. Încă în 2020, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a adus această problemă în vizorul Legislativului. Proiectul de lege privind drepturile copilului, urmare a mai multor etape de analiză și propuneri, a ajuns la etapa legiferării în a doua jumătate a anului 2023. Propunerile Avocatului Poporului pentru drepturile copilului au fost luate în considerare integral (referitor la dreptul copiilor la participare în treburile publice, împuternicirea și protecția copiilor apărători ai drepturilor omului, dreptul copiilor la întruniri pașnice, dreptul copiilor la un mediu curat, sănătos și durabil etc.).

În total, o propunere de perfecționare a legislației și 12 opinii asupra proiectelor de acte normative au fost înaintate de către Ombudsmanul Copilului pe parcursul anului 2023.

Studiul periodic privind percepția drepturilor copilului din 2023 a cuprins, pentru prima dată, un capitol dedicat drepturilor copiilor. Tradițional, percepția populației este că drepturile copilului sunt cele mai respectate drepturi în Republica Moldova. Totuși, atât partea calitativă a studiului referitoare la copii, cât și noile întrebări din chestionar ne arată că drepturile anumitor categorii de copii (copii cu dizabilități, săraci, care au rămas fără îngrijire părintească/orfani, din grupurile etnice minoritare) sunt percepute ca nefiind respectate de către o mare parte a populației. Aceste rezultate reflectă mai fidel datele statistice, precum și rezultatele studiilor în domeniu, inclusiv ale Oficiului Avocatului Poporului.

În 2023, am continuat să aduc în prim-plan vocea copiilor. Copiii au fost consultați în timpul vizitelor de monitorizare, în cadrul activităților de informare și promovare a drepturilor copilului și, în special, prin intermediul Consiliului Consultativ al Copiilor pe lângă Avocatul Poporului pentru drepturile copilului. Tradiționalul Forum Național al Drepturilor Copiilor, organizat în contextul Zilei Internaționale a Drepturilor Copiilor, a adunat în 2023 peste 70 de copii și adolescenți din toate regiunile țării,

inclusiv regiunea transnistreană. Copiii au prezentat autorităților (reprezentanți ai Parlamentului, Ministerului Educației și Cercetării, Ministerului Sănătății și Ministerului Justiției) rezultatele monitorizării drepturilor copiilor, formulând și o serie de recomandări pentru îmbunătățirea situației existente. De exemplu, membrii Consiliului Consultativ al Copiilor pe lângă Avocatul Poporului pentru drepturile copilului au abordat un subiect important ce vizează relația, comunicarea dintre profesori și elevi, menționând că de multe ori elevii nu se simt în siguranță și protejați să-și exprime gândurile, emoțiile și nevoile. Toate întrebările și îngrijorările enunțate pe parcursul forumului au fost analizate, sistematizate și formulate ca recomandări pentru autoritățile competente, cu ulterioara monitorizare a implementării acestora.

Pe lângă colaborarea cu autoritățile și copiii, am inițiat o platformă de dialog cu ONG-urile care activează în domeniul drepturilor copilului referitor la prioritățile, perspectivele, posibilitățile de cooperare cu privire la cele mai actuale probleme legate de respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova. Acest dialog este important inclusiv în perspectiva revizuirii, cu mare probabilitate în 2024, a Republicii Moldova de către Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului, utilizând procedura de raportare simplificată. Procesul de revizuire începe cu propunerea de către ONG-uri, copii, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, a problemelor-cheie legate de drepturile copilului pentru a fi revizuite de către Comitet.

În 2024, voi continua să monitorizez respectarea drepturilor copiilor, elaborând cel puțin 4 rapoarte tematice. Pe lângă activitățile de promovare a drepturilor copilului, voi pune accent sporit pe promovarea mandatului Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, rolului și atribuțiilor sale, mecanismului de sesizare. Consider importantă sporirea încrederii copiilor și a populației generale în instituția pe care o reprezint, ceea ce mă obligă să acționez cu profesionalismul necesar de fiecare dată când drepturile copilului sunt încălcate.

Prioritate absolută în 2024 și în anii următori, prin prisma dobândirii statutului de țară candidată la Uniunea Europeană, va constitui contribuirea, în procesul de aderare, la realizarea alinierii cadrului normativ, proceselor și practicilor naționale în domeniul drepturilor copilului, la standardele UE.

În final, țin să mulțumesc echipei din Direcția Drepturile Copilului, dar și din celelalte subdiviziuni, inclusiv teritoriale, ale Oficiului Avocatului Poporului, pentru suportul oferit în exercitarea mandatului. La fel, exprim gratitudine partenerilor, în special UNICEF, ce au avut o contribuție substanțială în activitatea de monitorizare a drepturilor copilului.

**Cu respect,
Vasile COROI,
Avocatul Poporului pentru drepturile copilului**

REZUMATUL RAPORTULUI ANUAL PRIVIND RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN ANUL 2023

Perioada anului 2023 a fost una plină de evenimente pentru Instituția Națională a Drepturilor Omului (Oficiul Avocatului Poporului), dar și pentru sistemul național al drepturilor omului, în general. Astfel, în perioada de raportare, Oficiul Avocatului Poporului a reușit să se alinieze la standardele prestabilite de Principiile de la Paris, fiind reacreditat cu statutul „A” de către Alianța Globală a Instituțiilor Naționale ale Drepturilor Omului. De asemenea, în perioada anului de raportare, Oficiul Avocatului Poporului, în calitate de Instituție Națională a Drepturilor Omului, a participat în cadrul a patru proceduri de raportare alternativă, unde și-a expus poziția asupra domeniilor vizate de tratatele internaționale aflate în examinare.

Cu privire la **Capitolul I** din prezentul Raport specificăm faptul că, în societate, segmentul drepturilor omului nu a suferit modificări considerabile, iar persoanele continuă să resimtă limitări ale drepturilor și libertăților civile, în diferite domenii. Dreptul la cel mai înalt standard de **sănătate** a fost examinat minuțios de Avocatul Poporului în perioada anului 2023. Ombudsmanul apreciază efortul statului în elaborarea și consolidarea politicilor publice din domeniul sănătății, totuși, fiind nevoit a sesiza nivelul slab de monitorizare a implementării prezentelor politici elaborate. De asemenea, Avocatul Poporului remarcă faptul că majoritatea problemelor în domeniul sănătății continuă să se perinde de la an la an, fără a suferi modificări considerabile, chiar dacă în 2023 au avut loc anumite schimbări structurale la nivel de politici publice. Persoanele continuă să deplângă abuzurile și comportamentele neadecvate din partea lucrătorilor medicali și abordările discriminatorii în prestarea serviciilor. De asemenea, Avocatul Poporului atrage atenția asupra faptului că autoritățile publice centrale au admis erori la plata indemnizațiilor pentru angajații medicali, care au avut de suferit de pe urma pandemiei de COVID-19, erori care au fost remediate pe parcursul anului 2023.

În domeniul **justiției**, Avocatul Poporului constată faptul că eforturile autorităților au fost concentrate masiv pe segmentul reformei justiției. Totuși, Ombudsmanul evidențiază că, la etapa actuală, populația de rând nu percepe o îmbunătățire a sistemului de justiție și în continuare întâmpină dificultăți în realizarea dreptului la un proces echitabil. Lipsa transparenței și comunicării, plus incidentele ce au avut loc în urma procedurilor de vetting, au constituit una din cauzele principale, care au stat la baza reticenței profesioniștilor din domeniul justiției față de reforma inițiată. Cu toate acestea, putem constata că au avut loc și îmbunătățiri considerabile la legile

care guvernează sistemul de justiție. Iar CSM și CSP au devenit funcționale după alegerea noilor membri-judecători și, respectiv, membri-procurori. Ombudsmanul accentuează și faptul că, în perioada de raportare, respectarea dreptului la un proces echitabil capătă o nouă anvergură, odată cu obținerea statutului de țară candidată la UE și cu ascensiunea autorităților în aderarea la Uniunea Europeană.

În domeniul dreptului **la asistență și protecție socială**, Avocatul Poporului constată, ca și în perioadă precedentă, că sărăcia, criza socială și energetică, randamentul limitat al serviciilor sociale desconcentrate în teritoriu reprezintă în continuare impedimente majore în realizarea dreptului persoanelor la protecție socială. Aceste dificultăți continuă să afecteze cele mai vulnerabile grupuri sociale: vârstnici, copii, mame solitare. Conform rezultatelor Studiului percepțiilor asupra respectării drepturilor omului în Republica Moldova, realizat în anul 2023, se arată că acest drept rămâne a fi asigurat în Republica Moldova într-o mică sau foarte mică măsură – în 63% (cu referire la indemnizațiile alocate la naștere) și în 83,3% în cazul pensiilor. Ca și în perioada precedentă, situația bătrânilor și a persoanelor cu dizabilități, a mamelor solitare, în calitate pe persoane vulnerabile, rămâne a fi una critică. Majoritatea persoanelor din categoriile respective luptă, la propriu, pentru a-și asigura existența în condițiile creșterii cheltuielilor și diminuării veniturilor. Totodată, Studiul de percepție constată că în 2023 Dreptul la protecție socială a avut o creștere procentuală bună (44,8 % dintre respondenți consideră că acest drept este respectat), față de 35,2% atestate în Studiul precedent din 2020, și reprezintă o creștere substanțială față de anul 2016 (cu 15,3%).

În domeniul **protecției muncii**, Avocatul Poporului remarcă faptul că, deși în ultima perioadă, autoritățile guvernamentale au întreprins mai multe măsuri de consolidare a sistemului de protecție a dreptului muncii și al ocupării forței de muncă, în special prin fortificarea Inspectoratului de Stat al Muncii din martie 2023, când acestei structuri i s-au atribuit competențe de a efectua vizite neanunțate. Or, efectele acestor acțiuni în mare parte abia urmează să-și facă efectul în perioadele următoare de raportare. Astfel, Avocatul Poporului constată faptul că, în pofida dificultăților economice, piața forței de muncă s-a redresat în urma pandemiei, deși persistă provocări structurale semnificative. Ombudsmanul mai specifică și faptul că dreptul la o remunerație echitabilă trebuie să asigure o existență umană demnă. Întru realizarea progresivă a acestui drept, statul este obligat să asigure lucrătorilor un salariu minim, care să permită un trai decent pentru ei și pentru familiile lor. Deși constatăm o tendință pozitivă de creștere a salariului minim, valoarea acestuia rămâne însă a fi insuficientă pentru a garanta un trai decent celor care beneficiază de un salariu minim. În acest sens, considerăm relevantă Hotărârea Curții Constituționale din 16 iunie 2022 cu referire la cuantumul salariului minim.

Pe segmentul **dreptului la siguranță și libertate**, Ombudsmanul notează faptul că condițiile de detenție sunt în continuare precare. Majoritatea hotărârilor CEDO

împotriva Moldovei se referă la condiții inumane de detenție. În perioada de raportare nu au fost luate măsuri considerabile pentru remedierea situației la nivel sistemic. Toate cele 17 penitenciare au fost construite încă în perioada sovietică. De la independența Moldovei nu s-au înregistrat îmbunătățiri majore, iar închisorile depășesc în prezent capacitatea prevăzută. Accesul inadecvat la tratament medical, supraaglomerarea și starea generală precară a penitenciarelor, precum și lipsa raportării și investigării adecvate a eventualelor rele tratamente și violențe, rămân, în mare măsură, neabordate.

De asemenea, Avocatul Poporului atrage suplimentar atenția autorităților asupra situațiilor privind agresiunile asupra persoanelor care se află în spitalele de psihiatrie. Astfel, urmare a ședințelor comune împreună cu Comisia Parlamentară „Drepturile omului și relații interetnice” în baza Raportului special privind Monitorizarea respectării drepturilor pacienților plasați la tratament prin constrângere cu caracter medical¹, a fost înaintat un set de recomandări pentru autoritățile de resort, care încă nu au fost realizate corespunzător.

Avocatul Poporului mai atrage atenția că, în perioada monitorizată, s-a observat că în cadrul **armatei naționale** mai persistă încă comunicarea neformală și în unele cazuri chiar abuzivă, dintre soldați sau dintre soldați și corpul de subofițeri. Astfel, deși nu s-au observat agresiuni verbale din partea corpului de ofițeri, ci, din contra, dorim să remarcăm profesionalismul cu care aceștia se adresează rezerviștilor sau soldaților în termen, totodată aceștia rămâneau tăcuți în mare parte la abuzurile verbale comise de subalternii lor, adesea lăsându-le să treacă neobservate.

Cu referire la respectarea drepturilor persoanelor din **stânga Nistrului**, Ombudsmanul notează că perioada anului 2023, cu regret, nu s-a marcat prin schimbări pozitive în segmentul respectării drepturilor omului în acest teritoriu.

Actualmente, majoritatea informațiilor cu privire la respectarea drepturilor omului parvine din partea organizațiilor societății civile din regiunea necontrolată, informației oferite de către organizațiile necomerciale din dreapta Nistrului care monitorizează situația în regiune, dar și din activitățile efectuate de Reprezentanța Varnița a Oficiului Avocatului Poporului sau din informațiile oferite de către organizațiile internaționale, care activează în regiune sau monitorizează regiunea. În această situație, Avocatul Poporului, în calitate de conducător al Instituției Naționale a Drepturilor Omului, abordează constant problema respectivă în fața autorităților naționale și internaționale și o examinează în cadrul Rapoartelor sale anuale sau tematice.

De asemenea, în îndeplinirea atribuțiilor de mandat, Avocatul Poporului al Republicii Moldova, Călin Panico, a transmis două solicitări către Secretarul General al Organizației Națiunilor Unite, Antonio Guterres, și către Comisara pentru Drepturile

¹ <https://ombudsman.md/post-document/raport-special-monitorizarea-respectarii-drepturilor-pacientilor-plasati-la-tratament-prin-constrangere-cu-caracter-medical-2/>

Omului al Consiliului Europei, Dunja Mijatović. Astfel, Avocatul Poporului a comunicat Înalților funcționari despre situația curentă cu privire la respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană și despre regresul înregistrat în ultima perioadă la acest capitol.

La final, Ombudsmanul specifică faptul că, referitor la recomandările transmise autorităților publice în cadrul raportului anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova pentru anul 2022, din totalul de 63 de recomandări, 5 au fost realizate, 7 se află în proces de realizare, alte 14 recomandări sunt realizate parțial, 11 recomandări sunt nerealizate, iar 26 de recomandări nu au putut fi evaluate la momentul elaborării prezentului raport.

În domeniul drepturilor copilului (Capitolul II), Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a monitorizat respectarea dreptului copilului la viață, supraviețuire și dezvoltare. Astfel, Ombudsmanul Copilului s-a sesizat din oficiu, urmare a informației difuzate în mass-media, referitor la cazul celor 2 copii, care, la data de 11.02.2023, fiind în perimetrul minier exploatat în perioada anilor 1996-2021 de SA "Cariera Micăuți", în proces de insolabilitate la momentul producerii incidentului, au căzut în carieră suferind mai multe traumatisme.

Avocatul Poporului a mai analizat segmentul siguranței copilului pe terenurile de joacă. Respectiv, frecvența producerii incidentelor și leziunile corporale produse beneficiarilor indică la caracterul deja devenit sistemic al cazurilor când copiii sunt striviți de elementele metalice ale terenurilor (porțile de fotbal).

În aspectul dreptului la sănătate, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului menționează faptul că, întru asigurarea respectării dreptului copilului la sănătate, prevăzut de art. 24 din Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului, pe parcursul anului 2023, Ombudsmanul Copilului a monitorizat condițiile și alimentația în 4 instituții medico-sanitare publice din mun. Chișinău: Spitalul Clinic Municipal de Boli Contagioase de Copii, Spitalul Clinic Municipal de Copii nr. 1, Spitalul Clinic Municipal de Ftiziopneumologie și Spitalul de Copii Municipal din Chișinău „V. Ignatenco”.

Astfel, la Spitalul Clinic Municipal de Ftiziopneumologie am constatat că condițiile de tratament al pacienților sunt relativ satisfăcătoare, dar sunt menținute prin reparații curente, astfel fiind necesare reparații capitale în toate blocurile clinice și paraclinice, inclusiv spațiile secției pentru copii (etajele 2 și 4 ale blocului curativ nr. 1). Deși alimentele sunt preparate în condiții salubre, aceste condiții sunt menținute prin reparații cosmetice periodice, reparația capitală a blocului alimentar fiind realizată mult timp în urmă.

În aspectul dreptului la educație, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a examinat asigurarea educației copiilor de etnie romă. Astfel, Ombudsmanul Copilului scoate în evidență că în partea de colectare a datelor se observă unele neconcordanțe

între datele furnizate de MEC/APL, de Oficiile Medicilor de Familie, cele colectate de mediatorii comunitari sau asociațiile obștești preocupate de respectarea drepturilor romilor. Astfel, conform datelor care sunt în evidență la Oficiul Medicilor de Familie, la 1 septembrie 2023 pe teritoriul or. Otaci erau înregistrați 920 copii romi de vârstă școlară (7–16 ani). Reieșind din aceste date, în semestrul I al anului școlar 2023–2024, rata de școlarizare obligatorie în or. Otaci este 10% (92/920) și nu de 30,5%, cum rezultă din datele prezentate de către Ministerul Educației și Cercetării. O discrepanță și mai mare între datele autorităților (100% rata de școlarizare – 85/85) și cele oferite de Mediatorul comunitar (13,5% - 85/623) a fost înregistrată în or. Edineț. Problema corectitudinii colectării și raportării datelor referitoare la numărul total al copiilor de vârstă școlară au fost invocate și în or. Soroca și mun. Chișinău.

De asemenea, Avocatul Copilului a mai examinat și asigurarea dreptului la educație a copiilor cu deficiențe senzoriale și apreciază faptul că majoritatea recomandărilor studiului realizat au fost incluse în Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2024–2027.

În privința protecției copiilor față de orice formă de violență în instituțiile de învățământ, Ombudsmanul Copilului a constatat că instituțiile de învățământ recurg rar la aplicarea prevederilor art. 135, alin. (1), lit. i) din Codul Educației și art. 86 alin. (1) lit. n) din Codul Muncii (concedierea) în privința cadrului didactic care a aplicat violență asupra copiilor, rezumându-se doar la sancțiuni precum mustrea. Uneori cadrele didactice pleacă voluntar, dar se angajează tot în sectorul educație, în altă instituție de învățământ. Nu există un registru al sancțiunilor aplicate cadrelor didactice, inclusiv pentru violența față de copii, pe care viitorii angajatori, instituții de învățământ, să-l poată consulta. O altă constatare este legată de cazurile tematice similare înregistrate de Avocatul Poporului pentru drepturile copilului „calificarea faptelor personalului din instituțiile de învățământ” prin prisma articolului 1661 „Tortura, tratament inuman sau degradant” din Codul penal.

Totodată, Avocatul Copilului notează că plățile informale în școli rămân în continuare o problemă în segmentul monitorizat, la fel ca și restricționarea accesului în instituțiile de învățământ al elevilor care nu sunt îmbrăcați în uniforma școlară sau nu respectă stilul vestimentar impus de către instituție.

În aspectul justiției prietenoase copilului, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului notează că, în anul 2023, Administrația Națională a Penitenciarelor, cu suportul Ministerului Justiției și al Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, a reușit remodelarea conceptuală a abordării minorilor preveniți. Astfel, a avut loc transferul preveniților minori din Penitenciarul nr. 13 în Penitenciarul nr. 10 – Goian, unde a fost dat în exploatare un sector locativ total renovat în corespundere cu standardele de detenție. Ombudsmanul mai notează că persistă probleme precum: subcultura criminală, cazurile de automutilări, aplicarea sancțiunilor disciplinare.

În aspectul protecției copilului față de exploatarea prin muncă, se evidențiază că, potrivit datelor oferite de Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS), pe parcursul ultimilor 5 ani au fost înregistrate 40 de sesizări despre încălcarea cadrului normativ la încadrarea în câmpul muncii a 40 de copii (24 de băieți și 16 fete). În cadrul controalelor efectuate, au fost constatate și consemnate în procesele-verbale de control 15 încălcări în raport cu copiii: angajare în muncă fără respectarea procedurii legale, în lipsa controlului medical preventiv, activitate la lucrări interzise copiilor, nerespectarea duratei reduse a timpului de muncă, încălcări la stabilirea salariului. Se constată o rată redusă de raportare a cazurilor de exploatare prin muncă a copiilor. Cu regret, cadrul juridic național nu stabilește claritate în privința vârstei de la care copilul poate fi admis să muncească în cadrul familiei, fiind vorba în special despre educarea prin muncă a copilului în familie.

În aspectul asigurării dreptului la nume și cetățenie, Avocatul Copilului apreciază modificarea art. 11 din Legea cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024/2000, ceea ce previne apariția copiilor apatridzi de la naștere, în cazurile în care țara de origine a părinților/unuia din părinți nu acordă cetățenia sa copiilor născuți pe teritoriul altor state sau are rezerve în privința acestora.

Ce ține de asigurarea drepturilor și libertăților civile, Ombudsmanul Copilului a înaintat Ministerului Educației și Cercetării recomandările copiilor, inclusiv ale Consiliului Consultativ al Copiilor de pe lângă Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, enunțate în cadrul Forumului Național al Drepturilor Copiilor.

În perioada de raportare, Avocatul Copilului a monitorizat cu atenție respectarea drepturilor copiilor ucraineni, refugiați din calea războiului, și a copiilor din regiunea din stânga Nistrului. Avocatul Poporului a formulat un set de recomandări către autorități, pentru fiecare compartiment în parte.

În concluzie, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, în Raportul său privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova pentru anul 2022, a adresat **41** de recomandări instituțiilor statului. În acest sens, în urma evaluării efectuate în cadrul procesului de monitorizare a implementării recomandărilor emise, Ombudsmanul Copilului constată faptul că: **4** recomandări au fost realizate, alte **28** de recomandări sunt realizate parțial, **6** sunt nerealizate, iar **3** recomandări nu au putut fi evaluate.

În ceea ce privește **Capitolul III din prezentul Raport (Prevenirea torturii)**, se evidențiază că în 2023 au fost realizate **28 de vizite** (în 2022 - 72 de vizite) preventive și de monitorizare în locurile privative de libertate². Urmare a vizitelor realizate de către Mecanismul Național de Prevenire a Torturii (format din Direcția Prevenirea

² 11 vizite (5 vizite preventive; 5 vizite de follow-up și 1 vizită de informare) realizate de Direcția Prevenirea Torturii OAP și 17 vizite preventive și de monitorizare realizate de Consiliul pentru Prevenirea Torturii.

Torturii OAP și Consiliul pentru Prevenirea Torturii), au fost elaborate **23 de rapoarte de vizită** (dintre care 7 au fost realizate de Direcția pentru prevenirea torturii) **cu 356 de recomandări** (în 2022: 29 de rapoarte de vizită cu 570 de recomandări)³. Totodată, OAP a intervenit în 4 cauze de interes social sporit cu **4 rapoarte speciale** (în 2022 - 7 rapoarte speciale)⁴, a elaborat **16 rapoarte trimestriale tematice periodice** privind siguranța în locurile privative de libertate⁵.

Per general, rata implementării recomandărilor pe termen mediu a fost de 33%, iar pe termen lung (*resurse și politici*) în proporție de 10-15%. Observăm o tendință de reticență, ignorare și remiteri de răspunsuri superficiale urmare a recomandărilor și constatărilor Ombudsmanului. De asemenea, reprezentanții autorităților vizate au reacționat public cu mesaje de desconsiderare, denigrare și imixtiune în activitatea Avocatului Poporului la constatările unor Rapoarte speciale⁶. MAI a informat ulterior precum că a atenționat conducătorii subdiviziunilor de interne să se abțină de la afectarea autonomiei deciziilor și activităților desfășurate de Instituția Ombudsmanului⁷. O altă autoritate publică reticentă la recomandările și mandatul Avocatului Poporului este Ministerul Apărării. Pe parcurs, instituția apărării a încercat prin diverse metode să se opună constatărilor și recomandărilor Ombudsmanului, invocând nejustificat inclusiv secretul de stat, datele cu caracter personal în contextul activității de prevenire a torturii, a informațiilor despre leziunile obținute de militari în termen, despre maladiile acestora sau solicitării de preavizare despre realizarea vizitelor preventive/inopinate etc. Angajații Ministerului Apărării au realizat mai multe tentative de intimidare a reprezentanților OAP, în vizitele de prevenire și în cadrul examinării unor pretenții individuale ale militarilor în termen.

Au avut loc **7 întruniri** cu reprezentanții autorităților publice centrale și locale pe aspecte de promovare a recomandărilor AP și CpPT.

În **aspectul Capitolului IV (Protecția persoanelor refugiate în contextul conflictului armat din Ucraina)** se evidențiază că, în anul 2023, Oficiul Avocatului Poporului a continuat procesul de monitorizare a respectării drepturilor persoanelor refugiate pe teritoriul Republicii Moldova, prin prisma standardelor internaționale

³ Consiliul pentru Prevenirea Torturii a elaborat și a remis autorităților 16 rapoarte de vizită cu 268 de recomandări și Direcția Prevenirea Torturii a elaborat și a remis autorităților 7 rapoarte de vizită cu 88 de recomandări.

⁴ Raport special „Aplicarea armei de foc asupra unui mijloc de transport de către agenții de poliție la Ialoveni”; Raport special „Omisiunea protecției rezidenților împotriva abuzurilor sexuale la un Centru de plasament”; Raport special „Suicid dubios în izolatorul de detenție preventivă al Inspectoratului de Poliție Cimișlia”; Raport special „Deces dubios al unei persoane drog-dependente reținute de angajații poliției municipiului Chișinău”, disponibile la

<https://ombudsman.md/rapoarte/prevenirea-torturii/speciale/>

⁵ <https://ombudsman.md/rapoarte/prevenirea-torturii/tematice/>

⁶ <https://newsmaker.md/ro/intimidari-imixtiune-si-atac-asupra-independentei-institutiei-avocaturii-poporului-declaratie-dupa-scrisoarea-primita-de-la-seful-politiei/>

⁷ Răspunsul Ministrului de interne din 09/02/2024 la sesizarea AP privind imixtiunea.

și regionale, realizând **60 de vizite de monitorizare** la centrele de plasament temporar, destinate persoanelor refugiate, la punctele de frontieră și interacționând cu diverși factori de decizie, în vederea prevenirii unor eventuale riscuri de încălcare a drepturilor omului. Ca rezultat al monitorizării, au fost elaborate 4 rapoarte, dintre care două rapoarte speciale privind accesul la serviciile medicale al persoanelor refugiate, fenomenul apatridiei și respectarea drepturilor persoanelor apatride în contextul cadrului legal național.

În ultimul capitol din Raport este prezentată activitatea de promovare a drepturilor omului constituind, de asemenea, un element esențial al Principiilor de la Paris. Această funcție permite diseminarea informațiilor și cunoștințelor despre drepturile omului către publicul larg și către grupurile țintă specifice. În esență, promovarea drepturilor omului vizează crearea unei culturi a drepturilor omului, în care fiecare individ din societate să fie conștient de aceste drepturi și să le respecte.

De asemenea, promovarea drepturilor omului este strâns legată de aspectul protecției acestora. Indiferent dacă încălcările drepturilor omului sunt intenționate sau neintenționate, educația și conștientizarea valorilor drepturilor omului joacă un rol crucial în prevenirea lor.

Oficiul Avocatului Poporului desfășoară o serie de inițiative menite să sprijine și să promoveze drepturile omului. În acest capitol al raportului, vom prezenta acțiunile întreprinse de către Oficiul Avocatului Poporului în anul 2023, în cadrul mandatului său de promovare a drepturilor omului. Aceste acțiuni contribuie activ, la nivel național, la prevenirea încălcărilor drepturilor omului și la consolidarea respectului față de acestea.

CAPITOLUL I: DREPTURILE OMULUI

Punctul 1: Evoluții și provocări ale Instituției Naționale a Drepturilor Omului în perioada anului 2023

Anul 2023 a fost unul destul de prielnic pentru Oficiul Avocatului Poporului, în calitate sa de Instituție Națională a Drepturilor Omului (INDO). Astfel, în perioada de raportare, Instituția a suferit modificări la cadrul său legislativ (Legea nr. 52 din 3 aprilie 2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) și Legea nr. 164 din 31 iulie 2015 pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Oficiului Avocatului Poporului). De asemenea, în perioada anului 2023, la recomandarea Sub-comitetului pentru Acreditare, Oficiul Avocatului Poporului a fost reacreditat cu statul „A”, pentru o perioadă de 5 ani, de către Comitetul Alianței Globale a Instituției Naționale a Drepturilor Omului (GANHRI), fapt care confirmă corespunderea deplină a Instituției Ombudsmanului cu prevederile Rezoluției Adunării Generale nr. 48/134 din 20 decembrie 1993 privind Principiile referitoare la statutul Instituțiilor Naționale (Principiile de la Paris).

Reieșind din faptul că ambele evenimente au un impact direct asupra INDO și, prin ricoșeu, afectează situația generală a respectării drepturilor omului în țară, Avocatul Poporului va prezenta *de principio* opinia sa asupra impactului evenimentelor menționate. Astfel, cu referire la **modificările inserate în Legea nr. 52/2014⁸ și Legea nr. 164/2015⁹ (legi ce guvernează activitatea Ombudsmanului)**, Avocatul Poporului remarcă, la general, efectul pozitiv al acestora în ceea ce privește modificarea procedurilor de numire și destituire din funcție a Avocatului Poporului și adjuncților Avocatului Poporului, modificări care au contribuit la transparența proceselor și alinierea acestora la Recomandările Sub-comitetului pentru Acreditare din perioada anului 2018¹⁰. De asemenea, Ombudsmanul remarcă, ca fiind pozitiv, faptul majorării numărului de angajați ai instituției de la 65 la 72 de unități, modificare care va contribui la consolidarea esențială a instituției, mai ales în situația în care instituția a fost nevoită să-și lărgască spectrul de activități odată cu declanșarea războiului Federației Ruse în Ucraina.

Mandatarea Oficiului Avocatului Poporului cu posibilitatea recepționării și **investigării cererilor parvenite de la persoanele juridice** reprezintă o altă schimbare pozitivă întreprinsă de legiuitorul național. Or, în circumstanțele menționate, Ombudsmanul va putea contribui la asigurarea respectării drepturilor

⁸ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136396&lang=ro#

⁹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120702&lang=ro

¹⁰ <https://ganhri.org/wp-content/uploads/2019/11/SCA-Report-May-2018-Eng.pdf>

și libertăților nu doar a persoanelor fizice, dar și a persoanelor juridice. Importanța modificării respective își mai găsește argumentarea și în discuțiile purtate la nivel național, dar și internațional, despre necesitatea instituirii unei funcții a Ombudsmanului din domeniul businessului. Astfel, legiuitorul național a reușit să demonstreze că domeniul drepturilor omului începe a căpăta tendințe moderne care anterior, în jurisprudența clasică, nu erau examinate.

Totuși, Avocatul Poporului remarcă faptul că, pe lângă aspectele pozitive ale modificărilor legislative operate în Legea nr. 52/2014, au fost introduse un șir de modificări care reprezintă un risc pentru funcționarea independentă și imparțială a acesteia. În acest sens, Ombudsmanul atrage atenția asupra modificărilor aduse la art. 4 din lege, prin care **s-a renunțat la imunitatea generală** a Avocatului Poporului, unde era necesar acordul Parlamentului pentru orice tip de acțiuni de urmărire penală la adresa Ombudsmanului și s-au introdus prevederile care exclud acordul forului legislativ în caz de infracțiune flagrantă și în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 243, 324–328 și 330² (spălarea banilor, coruperea pasivă, coruperea politică pasivă, coruperea activă, coruperea politică activă, traficul de influență, exercitarea atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese, abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu) din Codul penal nr. 985/2002¹¹. În acest context, Ombudsmanul opinează că, deși intenția inițială a acestor modificări este una nobile, și anume lupta cu corupția și abuzul de putere în sistemul administrației publice, totuși autorii proiectului de lege și ulterior legislatorul, la adoptarea modificărilor specificate nu au ținut cont de natura și specificul Instituției Naționale a Drepturilor Omului, motiv din care inovațiile aduse în actul legislativ de bază au mai mult un efect negativ decât pozitiv.

Mai mult, specificăm faptul că prin natura și scopul său, Oficiului Avocatului Poporului, în calitate de Instituție Națională a Drepturilor Omului, reprezintă riscuri minime sau chiar nule în aspectul actelor de corupție și abuzului de putere în sfera publică, or INDO nu are pârgii legislative coercitive și nici nu poate impune un anumit comportament destinatarilor către care sunt îndreptate actele Ombudsmanului, acestea având, în final doar o forță de recomandare. Astfel, Ombudsmanul notează că aceste pârgii ar putea crea piedici de intimidare și influențare a poziției sau deciziilor Avocatului Poporului. Ombudsmanul specifică faptul că, prin natura activității sale, acesta este nevoit să analizeze situații și să adopte recomandări care pot atinge interesele unor factori de decizie, dar aceasta nicidecum nu trebuie să permită guvernării să stabilească condiții de control direct sau indirect al Avocatului Poporului.

Un alt risc în aspect legislativ îl reprezintă și faptul că legiuitorul așa și nu a oferit INDO independența financiară solicitată, iar în continuare bugetul instituției este aprobat de Parlament în condițiile Legii nr. 181 din 25 iulie 2014 **finanțelor publice**

¹¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=109495&lang=ro

și responsabilității bugetar-fiscale¹², adică doar în limitele de cheltuieli stabilite de Ministerul Finanțelor și după coordonarea și aprobarea prealabilă din partea acestuia. Ombudsmanul a specificat de mai multe ori necesitatea remedierii problemei date în procesul de modificare a Legii 52/2014, dar recomandările incluse în avizul instituției în mare parte au fost respinse. Independența financiară, ca și independența funcțională, sunt elemente indispensabile pentru buna funcționare a INDO, fapt care a fost notat și de Sub-comitetul pentru Acreditare în Recomandările sale pentru anul 2023, de care vom vorbi mai jos. Respectiv, evidențiem faptul că, deși la etapa actuală au fost inserate mai multe modificări menite să fortifice instituția Avocatului Poporului, precum sporirea numărului de angajați, acestea nu pot fi implementate, din cauza lipsei resurselor financiare suficiente în bugetul instituției.

Astfel, la etapa actuală, Avocatul Poporului indică asupra faptului că, deși apreciază modificările pozitive ale statului în vederea consolidării Instituției Naționale a Drepturilor Omului, totuși, elementele notate *supra* au reprezentat un exces de zel din partea autorităților care, în forma lor actuală (consider necesare concretizările în privința: 1) desconsiderării necesităților de dezvoltare strategică a Oficiului Avocatului Poporului, conform priorităților stabilite, manifestate prin nefinanțarea cheltuielilor activităților de mandat ale Avocaților Poporului; 2) rezistența în privința ajustării nivelului de salarizare a angajaților OAP, cel puțin la nivelul autorităților publice de specialitate, atât în partea ce ține de nivelul valorii de referință, cât și de sporurile cu caracter specific; 3) inacțiunea Ministerului Finanțelor în privința ajustării costurilor necesare pentru restaurarea sediului Oficiului Avocatului Poporului din str. Sfatul Țării 16, mun. Chișinău), reprezintă un risc și un impediment pentru realizarea mandatului instituțional.

Tot în perioada de raportare, Oficiul Avocatului Poporului **a fost reacreditat cu Statul „A” de către Alianța Globală a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului.** În urma procesului de reacreditare Sub-comitetul pentru acreditare a transmis un set de recomandări¹³ autorităților publice, printre care:

- ! În Legea constitutivă a INDO să fie inserate aspecte cu privire la asigurarea pluralismului și diversității;
- ! Finanțarea adecvată a instituției, astfel încât aceasta să-și poată îndeplini pe deplin activitățile de mandat și să fie același nivel comparabil de salarizare pentru funcționarii Oficiului Avocatului Poporului, ca și la alți funcționari din sistemul public;
- ! Eliminarea prevederilor care limitează imunitatea Ombudsmanului și revenirea la prevederile generale anterioare.

¹² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135212&lang=ro#

¹³ <https://ganhri.org/wp-content/uploads/2023/11/SCA-Report-Second-Session-2023-EN.pdf>

Totodată, Avocatul Poporului notează în acest capitol câteva modificări importante ale cadrului legislativ, care au impact asupra activității Oficiului Avocatului Poporului. Respectiv, Ombudsmanul apreciază modificările care au fost aduse Legii nr. 3 din 25 ianuarie 2016 cu privire la Procuratură¹⁴, prin care a fost modificat articolul 69 din lege, prin **excluderea Avocatului Poporului din rândul membrilor Consiliului Superior al Procurorilor**. Ombudsmanul opinează asupra faptului că modificările aduse la această lege contribuie la consolidarea independenței instituției Avocatului Poporului, prin disocierea acestuia cu factorii de decizie ai anumitor instituții publice. Excluderea Avocatului Poporului din rândul membrilor Consiliului Superior al Procurorilor a fost apreciată și de către Sub-comitetul pentru Acreditare a Alianței Globale a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului, în cadrul procedurii de reacreditare din perioada anului 2023.

De asemenea, Avocatul Poporului apreciază pozitiv faptul modificării Legii nr. 418 din 22 decembrie 2023 a bugetului de stat pentru anul 2024¹⁵, prin care **au fost majorate salariile angajaților OAP**. Astfel, a fost mărită valoarea de referință a salariilor angajaților Oficiului prin sporirea de la 1900 la 2500 lei, iar a Avocaților Poporului și a adjuncților Avocatului Poporului de la 1900 la 3000. Ombudsmanul notează faptul că această modificare vine să se ralieze parțial recomandărilor Comisiei GANHRI și Comisiei de la Veneția prin care se recomanda statului asigurarea independenței financiare a Instituției Naționale a Drepturilor Omului, inclusiv prin garantarea unui nivel ridicat de salarizare a funcționarilor acesteia.

Urmează a fi menționat faptul că **OAP nu dispune de suficiente resurse financiare de la buget pentru a putea angaja întregul personal de 72 de unități, prevăzute la lit.b) art.1 al Legii nr. 164/2015, pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Oficiului Avocatului Poporului**. Din motiv că calculele costurilor de personal, conform proiectului Legii bugetului de stat pentru anul 2024, au fost estimate în sumă de 13,2 mil. de lei, doar pentru 58 unități de personal și pentru valoarea de referință de 2100 de lei. Constatăm că în Legea bugetului de stat pentru anul 2024, suma costurilor cheltuielilor de personal nu a fost ajustată la valoarea de referință de 2500 de lei, deși referința la calculul pentru 58 de unități de personal este menținută. În consecință, chiar și pentru cele 48 de persoane care erau încadrate la 01.01.2024, înregistrăm un deficit bugetar de aproximativ 1 mil. de lei la capitolul cheltuieli de personal pentru persoanele efectiv încadrate. Astfel, este necesară rectificarea Legii bugetului de stat pentru anul 2024 în privința majorării alocațiilor pentru cheltuielile de personal cel puțin la nivelul pentru acoperirea cheltuielilor pentru cele 58 unități de personal menționate în Legea bugetului (din cele 72 de unități). În acest sens, estimăm un necesar de aproximativ 3 mil. de lei, acestea vor include și cheltuielile necesare pentru punerea în aplicare a noului stat

¹⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140076&lang=ro#

¹⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140974&lang=ro

de personal al Oficiului Avocatului Poporului, aprobat la 12 februarie 2024, urmare a modificării Legii nr. 164/2015. În caz de neintervenție, Instituția Ombudsmanului **va activa doar cu aproximativ 60% din efectivul necesar.**

Tot în acest capitol Ombudsmanul notează că una dintre provocările continue ale instituției o reprezintă faptul că **OAP încă nu are un sediu stabil, unde ar putea activa permanent și în deplină măsură.** Iar până la etapa actuală, Ministerul Finanțelor nu a ajustat costurile necesare pentru restaurarea sediului Oficiului Avocatului Poporului din str. Sfatul Țării 16, mun. Chișinău, de 23 mil. lei, estimate în anul 2017 în baza Studiului de fezabilitate, ce presupunea demolarea edificiului actual. Însă demolarea este imposibil de realizat, deoarece sediul actual al OAP este inclus în Registrul monumentelor istorice de nivel local din municipiul Chișinău sub nr.359 și are o vechime de aproximativ 115 ani. Agenția de inspectare și restaurare a monumentelor consideră absolut imposibilă demolarea acestui monument, referindu-se la aproximativ 48 mil. lei, estimate în anul 2022, în baza altui Studiu de fezabilitate, ce presupunea restaurarea edificiului actual. Astfel, instituția până în prezent este obligată să se folosească de un sediu temporar, în baza unui contract de locațiune, care este acoperit financiar de către partenerii internaționali de dezvoltare. De menționat că, începând cu anul 2025, costurile pentru locațiune urmează a fi suportate de către bugetul de stat în mărime de aproximativ 2,2 mil. lei. Prin urmare, cu cât se va tergiversa procesul de identificare a resurselor necesare pentru restaurarea sediului OAP din str. Sfatul Țării nr.16, cu atât mai multe cheltuieli vor fi suportate pentru serviciile de locațiune.

Avocatul Poporului mai indică faptul că una dintre provocările mandatului Instituției Naționale a Drepturilor Omului o reprezintă **accesul limitat în regiunea transnistreană** și înrăutățirea situației respectării drepturilor omului în stânga Nistrului, dar despre care mai detaliat vom vorbi în capitolul respectiv.

Astfel, în contextul celor specificate, Avocatul Poporului susține că la etapa actuală Oficiul Avocatului Poporului, în calitate de Instituție Națională a Drepturilor Omului, a obținut un progres apreciabil în perioada de raportare, iar pentru fortificarea progresului obținut este nevoie de a fi întreprinse un șir de acțiuni din partea instituțiilor statului. În acest context, Ombudsmanul **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 1.1.1: Ministerul Justiției să inițieze procesul de modificare a Legii nr. 52/2014, în corespundere cu recomandările transmise din partea Sub-comitetului pentru acreditare al Alianței Globale a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului, inclusiv pentru implementarea integrală a recomandărilor Comisiei de la Veneția;

RECOMANDAREA 1.1.2: Guvernul să asigure ca la elaborarea proiectului de rectificare a Legii bugetului de stat pentru anul 2024 să fie alocate sursele financiare necesare pentru încadrarea unităților de personal alocate Oficiului Avocatului Poporului în Legea nr. 52/2015 privind Avocatul Poporului;

RECOMANDAREA 1.1.3: Guvernul să asigure ca la elaborarea Cadrului Bugetar pe termen mediu pentru anii 2025 -2027 și Legii bugetului de stat pentru anul 2025 să fie luate în considerare necesitățile reale de finanțare ale Oficiului Avocatului Poporului (inclusiv surse suficiente pentru reconstrucția și extinderea sediului Avocatului Poporului).

Punctul 2: Raportări internaționale

În cadrul perioadei de raportare, Oficiul Avocatului Poporului, în calitate de Instituție Națională a Drepturilor Omului, a participat în procesul de Raportare Alternativă, în procedura a patru instituții internaționale (**4 rapoarte alternative/internaționale**), printre care: Grupul de Experți pentru Acțiunea împotriva Violenței Femeilor și a Violenței Domestice (GREVIO)¹⁶ – responsabil pentru monitorizarea implementării Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice; Comitetul Lanzarote¹⁷ – responsabil pentru monitorizarea implementării Convenției Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și abuzurilor sexuale¹⁸ (informația cu privire la Comitetul Lanzarote va fi prezentată în capitolul Drepturile copilului); Comisia Consiliului Europei împotriva rasismului și intoleranței¹⁹ și procedura preparatorie în fața Comitetului ONU a Drepturilor Omului – responsabil pentru monitorizarea implementării Pactului Internațional privind Drepturile Civile și Politice²⁰.

Astfel, în **Raportul său alternativ către Comitetul GREVIO²¹ (domeniul combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței domestice)**, Avocatul Poporului a menționat că Guvernul Republicii Moldova a aprobat Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pe anii 2018–2023, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 281 din 03 aprilie 2018, care are la bază abordarea centrată pe cei patru piloni ai Convenției de la Istanbul²². Așa deci, prezenta strategie este în concordanță cu Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Scopul ei constă în asigurarea unei abordări sistemice a fenomenului violenței față de femei și violenței în familie, în vederea diminuării acestor fenomene și asigurării unui răspuns eficient al organelor de resort la cazurile de violență.

¹⁶ <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio>

¹⁷ <https://www.coe.int/en/web/children/lanzarote-committee>

¹⁸ <https://rm.coe.int/168046e1d9>

¹⁹ <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/-/council-of-europe-anti-racism-commission-to-prepare-report-on-the-republic-of-moldova>

²⁰ https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/countries.aspx?CountryCode=M-DA&Lang=EN

²¹ <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/moldova>

²² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128809&lang=ro

De asemenea, Strategia mai prevede promovarea toleranței zero față de toate formele de violență, informarea publicului privind gravitatea violenței împotriva femeilor, perfecționarea legislației în conformitate cu standardele internaționale, dar și dezvoltarea gamei de servicii specializate pentru victimele violenței în familie. În urma unei analize efectuate asupra Raportului statului privind gradul de realizare a Planului de acțiuni pentru anii 2021-2022 a Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pe anii 2018-2023 pe parcursul perioadei ianuarie-iunie 2022²³, constatăm că, în mare parte, acțiunile propuse de Guvern au fost realizate, însă sunt și anumite acțiuni ce au gradul de implementare realizat doar parțial.

Astfel, Avocatul Poporului a constatat că statul are restanțe la acțiunile privind promovarea Metodologiei și promovarea instruirii de lucru a echipei de intervenție în cazurile de violență sexuală. Totodată, statul mai are de lucrat la ajustarea și testarea metodologiei de colectare a datelor pentru Studiul „Violența față de femei și violența în familie”, dar și la acțiunea privind colectarea anuală a datelor statistice administrative în sectorul medical, privind cazurile de violență în familie.

Ombudsmanul a mai atras atenția Comitetului GREVIO și asupra curențelor în domeniul colectării datelor statistice relevante și dezagregate, privind toate formele de violență acoperite de sfera de aplicare a Convenției. Astfel, Avocatul Poporului a remarcat faptul că la etapa actuală Republica Moldova nu deține o bază de date dezagregată pe aspectele ce țin de interzicerea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, iar ultimul studiu privind violența față de femei în familie a fost realizat de către Biroul Național de Statistică împreună cu partenerii de dezvoltare în anul 2010 și a fost publicat în 2011²⁴.

De asemenea, în perioada anului 2023, Oficiul Avocatului Poporului a prezentat viziunea sa și **Comisiei Consiliului Europei împotriva rasismului și intoleranței (ECRI) (domeniul egalității și nediscriminării)**. Astfel, Ombudsmanul a specificat printre altele că Republica Moldova și-a îmbunătățit cadrul legislativ de la ultima sa raportare avansând în protejarea drepturilor omului ale persoanelor LGBTIQIA+. Anul 2022 a fost unul cu schimbări pozitive pentru drepturile persoanelor LGBTIQIA+ din Moldova, deoarece au fost votate câteva legi care sunt indispensabile într-o societate democratică și bazată pe drepturile omului. Astfel, printre modificările legislative menționate se numără cele privind anti-discriminarea și cele privind combaterea discursului de ură.

În acest sens, în Republica Moldova este menționat pentru prima dată în Codul Penal discursul de ură. Astfel, statul a venit cu un pachet de norme legislative, pe care le-a

²³ <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2022/10/Raport-monitorizare-Strategie-VF-I-semestrul-2022-c.pdf>

²⁴ https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Violenta/Raport_violenta_fam.pdf

introdus în Codul penal, referitoare la criminalizarea acțiunilor care sunt bazate pe ură, discriminare sau intoleranță, acestea fiind introduse în calitate de elemente agravante la diferite tipuri de infracțiuni. Respectiv, orientarea sexuală și identitatea de gen sunt incluse în lista motivelor protejate.

Într-adevăr, s-au remarcat unele progrese după intrarea în vigoare a schimbărilor legislative, vizibile în comportamentul politicienilor. Aceștia obișnuiau să folosească și să distribuie discursuri de ură, însă acum au devenit mai precauți.

Totuși, în pofida modificărilor legislative realizate de către stat, problema discriminării persoanelor LGBTIQIA+ persistă. Astfel, Ombudsmanul a atras atenția autorităților și asupra protecției drepturilor persoanelor LGBTIQIA+, în special în situațiile în care aceste grupuri organizează activități sau întâlniri în masă.

De asemenea, Ombudsmanul a comunicat și despre cazul tragic, care a avut loc la începutul anului 2022 (cazul lui Felis). Este vorba de o adolescentă transgender din Chișinău, care s-a sinucis din cauza umilințelor și agresiunilor la care a fost supusă la școală de către colegi și profesori. Aceasta a fost bătută de colegi și alungată din două școli pentru că insista asupra identității sale de gen. Suntem de părerea că persoanele vizate ar fi fost sancționate mai prompt de către instituțiile statului, dacă amendamentele votate la 21 aprilie 2023 ar fi fost în vigoare la momentul producerii incidentului.

Avocatului Poporului a mai atras atenția Comisiei și asupra cazurilor de mesaje discriminatorii și intolerante, inclusiv din semnalele recepționate de la beneficiari. Acestea au vizat, în special, discursurile intolerante în raport cu minoritățile sexuale, plasate pe rețelele sociale de către liderii unor formațiuni politice, participante la alegeri.

În cadrul procedurii de raportare alternativă către Comisia ECRI, Avocatul Poporului a mai prezentat și situația privind respectarea drepturilor persoanelor care fac parte din grupurile minorităților naționale și etnice. În acest compartiment, un accent aparte s-a pus asupra grupului de persoane rome, care locuiesc pe teritoriul Republicii Moldova. Ombudsmanul a notat despre necesitatea consolidării eforturilor statului în vederea implementării, monitorizării și evaluării acțiunilor întreprinse în baza Hotărârii Guvernului nr. 576 din 3 august 2022 cu privire la aprobarea Programului pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025²⁵. În acest sens, a fost opinat, în special, asupra necesității consolidării instituției mediatorilor comunitari, care au un rol crucial în cadrul susținerii populației din grupul nominalizat.

Avocatul Poporului a mai comunicat comisiei și despre situația respectării drepturilor persoanelor ucrainene, care au fugit din țara lor, în urma agresiunii militare a Federației

²⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133208&lang=ro

Ruse în Ucraina și și-au găsit adăpostul pe teritoriul țării noastre. Ombudsmanul a menționat despre problemele cu care se confruntă cel mai des aceste persoane în aspectul integrării sociale, asigurării unui loc de muncă sau asigurării dreptului la educație. Totodată, Avocatul Poporului a prezentat Comisei și constatările sale din cadrul Rapoartelor tematice²⁶, efectuate de către Oficiul Avocatului Poporului, în procesul de monitorizare a respectării drepturilor omului, în raport cu grupul respectiv de persoane.

Ombudsmanul a mai atras atenția Comisei asupra respectării egalității și nediscriminării în cadrul scrutinelor, care au avut loc în cadrul perioadei de raportare. Respectiv, în contextul alegerilor parlamentare din Republica Moldova și în baza experienței campaniilor electorale anterioare, care au demonstrat că în perioada electorală se intensifică considerabil discursul de ură, mesajele homofobe, rasiste, xenofobe și sexiste, Oficiul Avocatului Poporului a lansat în iulie Campania #ElectoralăFărăUră! #ElectoralăFărăDiscursDeUră!“. Campania a fost orientată spre informarea publicului despre discursul de ură și sensibilizarea forțelor politice, participante la procesul electoral, prin îndemnul de a nu utiliza și a nu accepta discursul de ură. De asemenea, instituția a elaborat în comun cu Consiliul pentru egalitate și Promo-LEX, cu susținerea Consiliului Europei, un spot „Ce este discursul de ură?“, care a fost distribuit în spațiul on-line.²⁷

În opinia Avocatului Poporului, caracterul liber și democratic al scrutinului din 2021 a fost afectat, și de această dată, de o serie de circumstanțe, și anume: imperfecțiunea cadrului legal cu privire la alegeri; utilizarea discursului de ură și intoleranță pe durata campaniei electorale; menținerea fenomenului de discriminare a persoanelor cu nevoi speciale; reflectarea tendențioasă a concurenților electorali în mass-media; procesul defectuos de creare a secțiilor de votare peste hotarele țării și a celor pentru alegătorii din stânga Nistrului; obstrucționarea exercitării dreptului la vot pentru persoanele domiciliat în regiunea transnistreană; examinarea într-un mod deficitar a contestațiilor electorale; întârzierile în soluționarea plângerilor, precum și unele decizii incoerente în aspecte-cheie ale procesului electoral; continuarea practicii de utilizare a imaginii copiilor și exploatarea muncii copiilor în campania electorală, a tratamentelor inumane și degradante.

În perioada de raportare, Ombudsmanul a transmis și lista de tematici pentru discuții în cadrul ședințelor **Comitetului ONU pentru drepturile omului, în aspectul monitorizării Pactului Internațional privind Drepturile Civile și Politice (domeniul drepturilor civile și politice)**. Astfel, în cadrul demersului transmis, Avocatul Poporului a atras atenția Comitetului asupra tematicilor precum: egalitatea de gen și nediscriminarea, prevenirea torturii și a tratamentelor inumane, libertatea

²⁶ <https://ombudsman.md/rapoarte/drepturile-persoanelor-straine/>

²⁷ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2022/03/AP_raport_2021.pdf

și siguranța persoanei, condițiile de detenție, dreptul la un proces echitabil, libertatea de exprimare, libertatea de asociere și justiția prietenoasă copilului. Avocatul Poporului a dedicat și un capitol separat, pentru a comunica Comitetului despre situația respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană.

De asemenea, în perioada anului 2023, Avocatul Poporului a avut o întrevedere cu experta independentă a ONU privind exercitarea tuturor drepturilor persoanelor în etate. Astfel, Ombudsmanul a comunicat că Guvernul a aprobat în anul 2023 Programul privind îmbătrânirea activă și sănătoasă pentru anii 2023-2027²⁸. Noul document de politici corelează cu Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, care accentuează slaba integrare a principiului îmbătrânirii active și sănătoase în politicile sectoriale, fiind necesară promovarea unui mod de viață sănătos și activ pe toată durata vieții, implementarea conceptului de educație continuă și învățare pe tot parcursul vieții ș.a. Ombudsmanul a evidențiat faptul că există însă un risc înalt ca obiectivele Programului să fie compromise sub influența situației economice, dar și în condițiile în care pentru multe acțiuni planificate nu sunt estimate costurile și sursele concrete, acestea fiind prevăzute în limitele mijloacelor bugetului instituției.

Subsecvent, în cadrul prezentării constatărilor și recomandărilor preliminare, la data de 16 noiembrie 2023, experta a recomandat:

! În bugetul, legile și programele viitoare trebuie planificate resurse adecvate pentru a asigura o punere în aplicare calitativă și eficientă a acestei priorități.

În concluzie, Avocatul Poporului evidențiază faptul că, în perioada anului 2023, Oficiul Avocatului Poporului a reușit să-și consolideze poziția, în raport cu instituțiile internaționale de monitorizare a drepturilor omului, devenind astfel un partener de încredere pentru organizațiile internaționale în domeniul drepturilor omului.

Astfel, în contextul procedurilor de raportare alternativă realizate în cadrul perioadei de raportare, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 1.2.1: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să elaboreze un Plan de acțiuni în vederea implementării Recomandărilor Comitetului GREVIO, emise în urma evaluării inițiale a statului;

RECOMANDAREA 1.2.2: Ministerul Muncii și Protecției Sociale și Biroul Național de Statistică să elaboreze un set de indicatori statistici, dezagregați și comprehensivi, în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței domestice;

RECOMANDAREA 1.2.3: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să inițieze procesul de modificare a Legii nr. 45 din 1 martie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței domestice, în corespundere cu recomandările Comitetului GREVIO;

²⁸ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138059&lang=ro

RECOMANDAREA 1.2.4: Ministerul Justiției să dezvolte un cadru legal în domeniul egalității LGBTIQIA+, cu reglementarea explicită a condițiilor și procedurii privind recunoașterea legală a genului și să stabilească orientări clare cu privire la furnizarea de asistență medicală de afirmare a genului;

RECOMANDAREA 1.2.5: Guvernul să se asigure că, în domeniul incluziunii romilor, autoritățile alocă fonduri adecvate pentru a crește semnificativ numărul de mediatori comunitari, pentru a dezvolta o politică adecvată în vederea recrutării și reținerii mediatorilor comunitari și pentru a se asigura că aceștia beneficiază de condiții adecvate de muncă.

Punctul 3: Aspecte generice ale drepturilor omului

În compartimentul respectiv, Avocatul Poporului va prezenta subiecte care, deși țin de respectarea drepturilor omului, nu au avut un impact atât de major în societate, pentru a le dedica un compartiment separat. Cu toate acestea, unele aspecte trebuie trecute în revistă pentru importanța lor în domeniul drepturilor omului.

Avocatul Poporului va debuta în acest compartiment cu reflectarea **problemei respectării dreptului de proprietate în aspectul deținătorilor de patente**²⁹. Problema respectivă a bulversat o bună parte a societății, care activează, în special, în domeniul comerțului sau al serviciilor și, în legătură cu ele, Oficiul Avocatului Poporului a fost sesizat în calitate de INDO. Astfel, Ombudsmanul nu se va referi la temeiurile economice și politice ale deciziei adoptate, lăsând acest aspect la discreția autorităților, dar vom nota totuși graba cu care s-a promovat această inițiativă, fără a oferi persoanelor o posibilitate reală de a participa în procesul de adoptare a deciziilor, drept garantat de tratatele internaționale din domeniul protecției drepturilor omului.

În legătură cu această problemă, Avocatul Poporului a concluzionat că în etapele inițiale ale reformei privind patentele, statul a creat suficiente premise și alternative în vederea asigurării perioadei de tranziție și armonizării impactului socioeconomic asupra titularilor de patentă prin reforma inițiată. Cu toate acestea, recomandă ca, în etapele viitoare, procesul de informare, asistență și sprijin să fie continuat, atât pentru cei care au adoptat noua formă de regim fiscal pentru activitatea independentă, cât și pentru cei care au ales alte forme de activitate prevăzute de legislație. În acest sens, Guvernul, prin intermediul Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării, a ținut cont de recomandările Avocatului Poporului și a revizuit perioada de compensare a cheltuielilor suportate de către deținătorii de patentă, prin recepționarea cererilor de compensare a cheltuielilor și după 31 august 2023 (dată stabilită inițial). Totodată, s-a ținut cont și de recomandarea Ombudsmanului privind continuarea asigurării

²⁹ <https://ombudsman.md/pozitia-avocatul-poporului-ombudsmanul-privind-desfasurarea-prime-lor-etape-ale-reformei-patentelor/>

procesului de tranziție și de armonizare a impactului reformei asupra foștilor titulari de patente, prin informare, suport și mentorat (la nevoie), prioritar în teritoriu și pentru persoanele în etate sau cu dizabilități, în special, unor persoane li s-a oferit suportul tehnic, informațional și de mentenanță privind utilizarea aparatelor de casă pentru prima perioadă.

Un alt subiect cu impact major l-au reprezentat **alegerile Bașkanului Găgăuziei**, care, practic, nici până la etapa actuală nu au un rezultat final or, persoana care a câștigat alegerile așa și nu își poate exercita corespunzător mandatul și nici nu a fost numită membru al cabinetului de miniștri. Totuși, Ombudsmanul constată faptul că legalitatea procesului electoral a fost constată de către Curtea de Apel Comrat.

De asemenea, în cadrul acestui compartiment, Avocatul Poporului ar dori să atragă atenția și asupra **dreptului de a primi și a recepționa informații de interes public**. Astfel, în problema asigurării respectării dreptului la informație, Avocatul Poporului a participat la consultările publice organizate de Ministerul Justiției la proiectul noii legi privind accesul la informațiile de interes public, prezentând și opinii la proiect.

După cum a afirmat autorul proiectului, noua lege privind accesul la informațiile de interes public urmărește realizarea obiectivului 20.3 din Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 235/2021, care prevede revizuirea cadrului legal pentru asigurarea accesului la informația de interes public. Adoptarea unei noi legi privind accesul la informațiile de interes public reprezintă o acțiune trasată expres în Planul de acțiuni pentru implementarea măsurilor propuse de către Comisia Europeană în Avizul său privind cererea de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, aprobat de către Comisia Națională pentru Integrare Europeană la 4 august 2022.

În acest context, Avocatul Poporului continuă să insiste asupra necesității modificării art. 21 din Legea nr. 148 din 9 iunie 2023 privind accesul la informațiile de interes public³⁰ solicitând elaborarea unor mecanisme alternative sau adaptate pentru a asigura tuturor persoanelor accesul la informație. Se are în vedere specificarea că „Informațiile de interes public sunt comunicate solicitantului în limba în care sunt disponibile”, or această prevedere încalcă dreptul minorităților naționale de a solicita și a primi informații în limba lor maternă sau în limba pe care o cunosc, după cum este stipulat în Convenția ONU cu privire la interzicerea discriminării rasiale³¹.

La acest subiect, urmează a fi menționate și concluziile Studiului de percepții asupra respectării drepturilor omului în Republica Moldova din anul 2023. Astfel, Studiul constată o creștere explozivă a indicatorului de percepție asupra accesului de a primi informații din partea autorităților. Două treimi din respondenți au apreciat că acest

³⁰ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=137908&lang=ro

³¹ <https://www.ohchr.org/en/documents/concluding-observations/committee-elimination-racial-discrimination-concluding-9>

drept este asigurat (aprecieri 7-10 pe scara de la 1 la 10). Și această valoare este mai mult decât dublă față de anul 2016 și cu 50 de puncte procentuale mai mare față de anii 2018 și 2020.

În perioada de raportare, Avocatul Poporului a mai analizat și problematica respectării **libertății de întrunire și exprimare**, care este una din libertățile fundamentale într-un stat democratic. Ombudsmanul notează faptul că, în perioada de raport, la acest capitol nu au fost constatate modificări semnificative față de anul trecut, motiv din care acest compartiment nu va dispune de un punct separat în prezentul Raport. Totuși, Avocatul Poporului notează că, la fel ca și în perioada precedentă, se atestă prelungirea situației excepționale datorită factorilor externi, iar din acest motiv, se mai menține aparent necesitatea Comisiei pentru Situații Excepționale. În acest context, Ombudsmanul specifică faptul că, deși este la discreția autorităților centrale menținerea unei astfel de Comisii, totuși este de principiu a menționa faptul că standardele internaționale în domeniul drepturilor omului și statului de drept stabilesc, fără echivoc, că orice limitare sau restrângere a drepturilor fundamentale ale cetățenilor trebuie să aibă un caracter temporar și nicidecum nu trebuie să capete un caracter perpetuu. Instituirea organelor excepționale de conducere trebuie să aibă la fel un caracter temporar, organele respective fiind menite să întreprindă măsuri rapide, pentru a răspunde situațiilor de criză iminente, iar în alte situații acestea urmează a fi dizolvate, puterea decizională revenind autorităților care anterior au exercitat în mod normal aceste atribuții.

Ombudsmanul notează faptul că, deși situația rămâne a fi în continuare tensionată, în special din cauza agresiunii militare ruse, totuși apar semne de întrebare în legătură cu dimensiunea și forța limitărilor impuse, în cazurile când situațiile de criză sunt depășite, iar autoritățile publice obișnuite pot prelua și menține controlul asupra domeniilor de competență.

Asigurarea drepturilor persoanelor din perspectiva siguranței în traficul rutier a fost un alt domeniu analizat de Avocatul Poporului în perioada anului 2023. Aspectul dat a constituit un subiect separat în cadrul agendei Ombudsmanului pentru perioada respectivă și chiar a fost elaborat un Raport tematic, care va fi prezentat ulterior, motiv din care în prezentul raport ne vom referi doar la câteva chestiuni de bază din acesta. Problematika respectării drepturilor persoanelor în traficul rutier a fost examinată de Avocatul Poporului în contextul în care în Republica Moldova sunt comise multe accidente rutiere, cu persoane traumatizate, inclusiv cu pierderi de vieți omenești. Provocarea leziunilor corporale reprezintă un atentat la dreptul la sănătate, iar decesul persoanei este echivalent cu atentarea la dreptul la viață și are repercusiuni foarte grave asupra celor mai importante valori ocrotite de normele legale.

Ombudsmanul enunță faptul că siguranța rutieră este mult conectată la alte stări de siguranță, în special, la siguranța publică, or accidentele rutiere, de cele mai multe ori,

se comit anume pe drumurile publice sau în spațiile publice, de care beneficiază toți cetățenii. Garanțiile pe care le are persoana trebuie să fie stabilite la nivel normativ și instituite mecanisme eficiente atât pentru a le pune în aplicare, cât și pentru a asigura realizarea acestora.

În contextul compartimentului descris *supra*, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 1.3.1: Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării să asigure și în 2024 continuarea procesului de tranziție și armonizare a impactului reformei asupra foștilor titulari de patente, prin informare, suport și mentorat (la nevoie), prioritar în teritoriu și pentru persoanele în etate sau cu dizabilități;

RECOMANDAREA 1.3.2: Ministerul Justiției să inițieze procesul de modificare a art. 21 din Legea nr. 148/2023 privind accesul la informațiile de interes public, în vederea aplicării unui mecanism alternativ sau adaptat în scopul de a asigura tuturor persoanelor accesul la informația de interes public.

Punctul 4: Dreptul la cel mai înalt standard în sănătate

Prioritatea nr. 1 din Programul de dezvoltare strategică al Oficiului Avocatului Poporului pentru anii 2023-2030: „Toate persoanele au acces la servicii de sănătate de calitate și sigure”

În conformitate cu Studiul de percepții asupra respectării drepturilor omului în Republica Moldova din anul 2023, doar 52,1% din populația chestionată consideră că dreptul la sănătate este asigurat cetățenilor de rând, iar 44,8% susțin contrariul. Cu toate acestea, în comparație cu datele din 2016, care arătau că doar 20,9 % din respondenți credeau că dreptul la sănătate este respectat, Studiul din 2023 arată o tendință de îmbunătățire a situației. Totodată, pentru asigurarea unei viziuni mai ample asupra domeniului, Avocatul Poporului și în acest punct face trimitere la Raportul Comisiei Europene privind progresele înregistrate de Republica Moldova în politica de extindere a UE³². Astfel, la compartimentul conex dreptului la cel mai înalt standard în sănătate, Comisia menționează că Moldova are un anumit nivel de pregătire și un anumit nivel de aliniere la acquis-ul UE pe segmentele discutate. Comisia mai constată că în sistemul public de sănătate este un nivel foarte scăzut de digitalizare, ceea ce reprezintă o barieră în calea colectării datelor statistice. De asemenea, se evidențiază faptul că s-au înregistrat progrese limitate în ceea ce privește dezvoltarea unui cadru juridic privind e-sănătatea și nu există nicio strategie privind e-sănătatea.

Tot cu referire la acest aspect, Avocatul Poporului specifică faptul că perioada anului 2023 a fost una destul de prielnică pentru Ministerul Sănătății, or în această perioadă au fost adoptate două politici sectorial importante pentru domeniul sănătății. Respectiv, primordial Avocatul Poporului **va aprecia pozitiv realizarea**

³² https://mfa.gov.md/sites/default/files/2023_comisia_europeana_pachet_de_extindere_ro.pdf

Recomandării 1.1.1 din Raportul anual privind respectarea drepturilor omului în anul 2022 ca „Parlamentul să adopte o Strategie națională în domeniul sănătății” prin elaborarea Strategiei Naționale „Sănătatea 2030”³³, care prevede o transformare complexă a sistemului de sănătate și stabilește direcțiile prioritare de intervenție printr-o serie de programe naționale, care vor fi realizate până în anul 2030. Anume din acest considerent, în procesul de consultare a proiectului Strategiei, Avocatul Poporului a venit cu un șir de recomandări pentru ca acesta să reprezinte un veritabil document strategic de politică publică și să extindă domeniile de intervenție precum: asigurarea dreptului la sănătate a persoanelor care cad sub incidența Legii privind azilul în Republica Moldova nr. 270/2008 și a populației din stânga Nistrului; integrarea asistenței medicale în penitenciare, în sistemul de poliție și în alte locuri privative de libertate; măsuri de responsabilizare a lucrătorilor sistemului medical pentru încălcarea dreptului la sănătate etc. Alte sugestii au fost propuse la domeniile de intervenție din proiect, și anume: sănătate publică, servicii medicale integrate și de calitate pentru fiecare, medicamente și dispozitive medicale accesibile – dar acestea, **în mare parte**, nu se regăsesc în documentul aprobat. Totodată, Ombudsmanul constată că, pentru moment, având în vedere perioada scurtă de la data adoptării proiectului Strategiei, nu a fost posibilă analiza aspectelor care să prezinte rezultatele cu privire la implementarea preliminară a acestui document strategic.

Un alt document de importanță majoră în domeniul sănătății, adoptat în perioada de raportare, este Hotărârea de Guvern nr. 129 din 15 martie 2023 cu privire la aprobarea Programului național de prevenire și control al bolilor netransmisibile prioritare în Republica Moldova pentru anii 2023-2027³⁴. Conform informației prezentate de Guvern, programul se bazează pe o abordare integrată a factorilor de risc determinanți pentru BNT, concentrându-se pe acțiuni multisectoriale. Acestea sunt axate pe promovarea modului sănătos de viață, pe controlul consumului de tutun și alcool, pe reducerea poluării aerului, îmbunătățirea supravegherii și managementului BNT în cadrul serviciilor de sănătate.

Astfel, Planul de acțiuni pentru implementarea Programului național include măsuri concrete, precum realizarea acțiunilor de sensibilizare și comunicare, elaborarea de ghiduri și recomandări pentru autoritățile publice locale, pentru specialiștii din diverse domenii și pentru organizațiile non-guvernamentale. De asemenea, se propune dezvoltarea continuă a portalului web în domeniul promovării sănătății și reducerii riscurilor BNT – www.prosanatate.md. Bugetul estimativ al programului pentru cinci ani este de peste 58 de milioane de lei.

Totuși, Avocatul Poporului dorește să atragă atenția asupra a două probleme care urmează a fi tratate cu deosebită atenție din perspectiva ambelor documente citate

³³ <https://gov.md/ro/content/strategia-nationala-sanatatea-2030-aprobata-de-executiv>

³⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136642&lang=ro

supra și aceste probleme se referă la consumul de alcool și al țigărilor sau al derivatelor de nicotină. Statisticile oficiale arată că în Republica Moldova fumează circa 29% din populație, fapt care o clasează pe locul 32 în lume³⁵. În opinia Ombudsmanului, aceasta este o poziționare critică având în vedere faptul că populația Republicii Moldova este în continuă scădere. De asemenea, Ombudsmanul constată că circa 63,2% din populația adultă este consumatoare de alcool³⁶. Respectiv, Avocatul Poporului îndeamnă autoritățile publice să întreprindă acțiuni concrete prin actele de politici menționate, în scopul diminuării sau chiar eradicării consumului de alcool sau a produselor de tutungerie și a derivatelor acestora.

Ombudsmanul a remarcat că, pe parcursul anului, autoritățile așa și nu au reușit să restricționeze comercializarea produselor electronice cu conținut de nicotină, observându-se o favorizare a intereselor comercianților de astfel de produse, chiar și la cel mai înalt nivel.

Făcând referire la Raportului Comisiei Europene din 8 noiembrie 2023³⁷, Avocatul Poporului mai constată că rata de prevalență a contraceptivelor moderne în rândul femeilor este de 38,1 %, iar nevoile nesatisfăcute de planificare familială ale femeilor de vârstă reproductivă (15- 49 de ani) sunt de 16,9 %. Femeile și fetele, în special cele aflate în situații vulnerabile, se confruntă cu stigmatizarea și discriminarea, care le împiedică să își exercite drepturile în materie de sănătate sexuală și reproductivă. Nu toate unitățile care oferă servicii de sănătate sexuală și reproductivă sunt accesibile din punct de vedere fizic femeilor respective și adesea nu dispun de săli și echipamente ginecologice.

În continuare, Avocatul Poporului mai atrage atenția asupra unui document de politici, care a fost anunțat de Ministerul Sănătății ca fiind adoptat în perioada anului 2023 și care trebuia să-și producă efectele, inclusiv în perioada de raportare. Astfel, MS a anunțat despre adoptarea Hotărârii nr. 971 din 6 decembrie 2023 cu privire la aprobarea Programului național privind sănătatea mintală pentru anii 2023-2027³⁸. Avocatul Poporului remarcă faptul că, deși autoritățile au indicat că actul normativ include în parametrii temporali și perioada anului 2023, Hotărârea Guvernului nr. 971/2023 a fost adoptată abia la data de 6 decembrie 2023, fiind publicată în Monitorul Oficial abia la data de 19 ianuarie 2024. Avocatul Poporului apreciază pozitiv cel puțin faptul că autoritățile nu au introdus în Planul de acțiuni activități pentru perioada anului 2023, pentru ca acestea din start să fie considerate restante.

Totodată, Avocatul Poporului anunță suplimentar autoritățile din domeniul sănătății și alți actori interesați despre adoptarea Setului de Indicatori Statistici Sensibili

³⁵ <https://wisevoter.com/country-rankings/smoking-rates-by-country/#moldova>

³⁶ <https://diez.md/2023/10/02/circa-63-din-populatia-adulta-a-republicii-moldova-consuma-alcool-tinerii-sunt-mai-afectati-decat-persoanele-in-varsta/>

³⁷ https://mfa.gov.md/sites/default/files/2023_comisia_europeana_pachet_de_extindere_ro.pdf

³⁸ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141327&lang=ro

Drepturilor Omului în domeniul dreptului la sănătate, care a fost elaborat în baza Memorandumului de Parteneriat dintre Oficiul Avocatului Poporului, Consiliul pentru Egalitate și Biroul Național de Statistică, cu susținerea Oficiului ONU pentru drepturile omului în Republica Moldova. Setul de indicatori reprezintă o soluție viabilă pentru autoritățile conexe domeniului sănătății de a raporta corect indicatorii statistici din perspectiva dreptului la sănătate. De asemenea, prezentul set deschide noi oportunități de colectare a datelor statistice, care anterior nu au fost exploatate de autoritățile publice.

În contextul cazuisticii examinate de Avocatul Poporului pe parcursul perioadei de raportare, în domeniul celui mai înalt standard de sănătate s-a constatat un șir de aspecte problematice care țin de comportamentul nedemn al unor lucrători medicali și medici în raport cu pacienții. Astfel, pacienții au reclamat către Ombudsman mai multe cazuri și situații de agresiune verbală și intimidări din partea cadrelor medicale. Pacienții menționează că surorile medicale din instituțiile spitalicești își permit să strige la ei și chiar sunt cazuri în care aceștia au un comportament nedemn pentru un lucrător medical. În acest context, Avocatul Poporului relatează unul din cazurile aflate în investigație, cu privire la o pacientă care de curând suferise o intervenție chirurgicală de transplant a ficatului și a trebui să se interneze repetat într-un spital raional, unde a fost bruscată și agresată verbal de surorile medicale și de medicul de gardă. În urma intervenției Ombudsmanului, s-a constatat că repunerea în drepturi a pacientei nu mai este posibilă, iar ancheta de serviciu a fost efectuată cu mai multe abateri și fără a sancționa toate persoanele implicate în incident.

Un alt caz examinat de Avocatul Poporului în perioada de raportare îl reprezintă asigurarea sănătății persoanei în perioada caniculară. Astfel, din procesul de examinare a cazului enunțat, se constată că problemele de bază rezidă în capacitatea limitată de reacționare a autorităților de resort, în condiții de caniculă, în special în privința grupurilor vulnerabile, care necesită reducerea expunerii directe la factorii meteorologici, cum ar fi temperaturile reduse și umiditatea ridicată a aerului, evitarea expunerii prelungite la soare în domenii precum munca, educația, asistența medicală și socială etc. În acest sens, se concretizează că autoritățile centrale au plasat pe seama autorităților locale elaborarea planurilor de intervenție în fiecare localitate, în comun cu instituțiile medicale și subdiviziunile teritoriale ale Agenției Naționale pentru Sănătate Publică,³⁹ or canicula nu s-ar regăsi în **Regulamentul cu privire la clasificarea situațiilor excepționale și la modul de acumulare și prezentare a informațiilor în domeniul protecției populației și teritoriului în caz de situații excepționale.**⁴⁰

³⁹ Ordinul Ministerului Sănătății nr.547/2010 privind organizarea acțiunilor medico-sanitare în perioada caniculară.

⁴⁰ HG nr.1076/2010 cu privire la clasificarea situațiilor excepționale și la modul de acumulare și prezentare a informațiilor în domeniul protecției populației și teritoriului în caz de situații excepționale.

Un alt caz examinat de Avocatul Poporului a vizat un lucrător medical din cadrul unei instituții medicale raionale, care reclama lezarea dreptului de a-i fi achitată indemnizația unică pentru infectare cu COVID-19 în timpul desfășurării serviciului, contrar prevederilor art.VI din Legea nr. 69/2020 **„Cu privire la instituirea unor măsuri pe perioada stării de urgență în sănătate publică și modificarea unor acte normative”**, care prevede că pe perioada stării de urgență în sănătate publică, declarate prin Hotărârea Comisiei Naționale Extraordinare de Sănătate Publică nr.10 din 15.05.2020, angajaților infectați cu COVID-19 ai Agenției Naționale de Sănătate Publică, ai instituțiilor/subdiviziunilor medicale din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, al Ministerului Apărării, al Administrației Naționale a Penitenciarelor, al instituțiilor medico-sanitare publice spitalicești, de asistență medicală urgentă prespitalicească, de asistență medicală primară se stabilește o indemnizație unică în mărime de 16 000 de lei”.

În cadrul examinării cazului, Ombudsmanul a ajuns la concluzia că mecanismul prin care se evalua situația cadrelor medicale infectate cu virusul COVID-19 în activitatea prestată în cadrul instituției medicale prezenta unele aspecte defectuoase, care, în consecință, au condus la lezarea în drepturi a mai multor lucrători medicali ai instituției medicale vizate.

Prin urmare, Avocatul Poporului a intervenit către Ministerul Sănătății cu recomandarea de a reevalua circumstanțele infectării cu virusul COVID-19 a lucrătorului medical care s-a adresat către Ombudsman, inclusiv a celorlalți lucrători medicali prin activitatea prestată în cadrul instituției medicale, și de a reexamina oportunitatea includerii lor în Lista personalului medical infectat cu COVID-19, în scopul acordării indemnizației unice.

Ministerul Sănătății a comunicat, ca urmare a verificărilor efectuate, că, în afară de lucrătorul medical care s-a adresat către Avocatul Poporului, au mai fost identificați și alți 32 de angajați ai instituției medicale, care au fost incluși în lista nominală a personalului medical, implicat nemijlocit în activități medicale de combatere a infecției de COVID-19, pentru alocarea mijloacelor financiare în modul stabilit.

Ulterior, Ombudsmanul a primit confirmarea faptului că angajații instituției medicale, în privința cărora a fost emis Avizul Avocatului Poporului, au fost incluși în lista nominală a personalului medical, implicat nemijlocit în activități medicale de combatere a infecției de COVID-19 și le-a fost achitată indemnizația unică în sumă de 16 000 de lei.

Totodată, în cadrul monitorizării realizării angajamentelor asumate de către autorități pe cazul dat, s-a stabilit că la data de 26.07.2023 în sistemul medical au fost identificați 1311 angajați, dintre care 1287 - personal medical, care s-au infectat cu COVID-19 la serviciu, drept urmare, din Fondul de intervenție al Guvernului au fost alocate 20,9 milioane de lei, din care a fost achitată indemnizația unică de 16 mii de lei.

Respectiv, în contextul domeniului descris, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 1.4.1: Ministerul Sănătății să elaboreze Strategia națională în domeniul e-sănătății;

RECOMANDAREA 1.4.2: Ministerul Sănătății să asigure consolidarea cadrului național în vederea interzicerii comercializării produselor cu conținut de nicotină, indiferent de forma și tipul produsului, în afara spațiilor special autorizate;

RECOMANDAREA 1.4.3: Ministerul Sănătății, Compania Națională de Asigurări în Medicină să asigure crearea/diversificarea campaniilor de diminuare a consumului de alcool și a substanțelor cu conținut de nicotină;

RECOMANDAREA 1.4.4: Ministerul Sănătății să asigure elaborarea unui studiu cantitativ și calitativ privind evaluarea dotării cu echipamentul și ustensilele necesare a tuturor unităților care oferă servicii de sănătate sexuală;

RECOMANDAREA 1.4.5: Ministerul Sănătății să asigure elaborarea unei Strategii de planificare familială;

RECOMANDAREA 1.4.6: Ministerul Sănătății să elaboreze legea privind malpraxisul;

RECOMANDAREA 1.4.7: Ministerul Sănătății să elaboreze un concept, la nivelul instituțiilor medicale de toate tipurile, privind recepționarea, analiza și formularea răspunsurilor la cererile/pretențiile pacienților prin prisma abordării bazate pe drepturile omului;

RECOMANDAREA 1.4.8: Ministerul Sănătății să asigure diseminarea și aplicarea setului de indicatori statistici sensibili drepturilor omului, în domeniul sănătății, în toate instituțiile subordonate;

RECOMANDAREA 1.4.9: Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Mediului să monitorizeze implementarea Programului național de adaptare la schimbările climatice, iar, la necesitate, să intervină cu suportul necesar către autoritățile de implementare, inclusiv prin prisma Obiectivului specific 3: Extinderea bugetării pentru adaptarea la schimbările climatice și sporirea rezilienței, precum și să elaboreze și să facă publice rapoartele de monitorizare.

Punctul 5: Justiție și dreptul la un proces echitabil

Prioritatea 3 din Programul de dezvoltare strategică (PDS) al Oficiului Avocatului Poporului pentru anii 2023-2030: „Fiecare persoană care intră în contact cu sistemul de justiție beneficiază de acces efectiv la justiție și de un proces echitabil”

Ca și în perioadele precedente, în anul 2023 dreptul la un proces echitabil a rămas un subiect controversat în Republica Moldova. Acest drept este consfințit în cele mai importante acte internaționale și regionale din domeniul drepturilor omului, precum:

Declarația Universală a Drepturilor Omului⁴¹, Pactul cu privire la drepturile civile și politice⁴², Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități⁴³ și Convenția Europeană a drepturilor omului⁴⁴. Dreptul la un proces echitabil este transpus cu fidelitate și în cadrul juridic național începând cu Constituția Republicii Moldova⁴⁵, care ulterior își regăsește aplicabilitatea practică în cadrul normativ specializat din domeniu.

Avocatul Poporului apreciază eforturile autorităților în vederea consolidării dreptului la un proces echitabil. Alegerea noilor membri ai Consiliului Superior al Magistraturii și Consiliului Superior al Procurorilor au reprezentat acțiuni importante, care considerăm că vor contribui la depășirea situației de stagnare din ultima perioadă. Situația pozitivă a fost remarcată și de către Raportul Biroului pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR/OSCE)⁴⁶, care remarcă eforturile statului în domeniul garantării dreptului la un proces echitabil, dar, totodată, recomandă consolidarea eforturilor viitoare. Astfel, ODIHR recomandă statului ridicarea nivelului de transparență în cadrul procesului decizional, prin implicarea mai activă a organizațiilor necomerciale din domeniu, care pot contribui prin experiența proprie sau a partenerilor de dezvoltare. ODIHR sugerează statului să se asigure că cadrul normativ pertinent este destul de clar și nu oferă dubii de interpretare atât pentru deținătorii de obligații, cât și pentru beneficiarii finali.

Ombudsmanul notează că în perioada de raportare respectarea dreptului la un proces echitabil capătă o nouă anvergură, odată cu obținerea statutului de țară candidată la UE și cu ascensiunea autorităților în aderarea la Uniunea Europeană. Astfel, în Raportul analitic al Comisiei Europene din 8 noiembrie 2023⁴⁷, a fost specificat faptul că Moldova are un anumit nivel de pregătire pe segmentul sistemului judiciar, iar statul a înregistrat un bun progres în ceea ce privește reforma sistemului de justiție. Comisia remarcă faptul că statul a reușit să înregistreze progrese în evaluarea extraordinară a judecătorilor și procurorilor, proces care a fost apreciat de partenerii de dezvoltare. Totuși, Comisia evidențiază că durata procedurilor, ratele scăzute de soluționare a cauzelor și numărul mare de cauze nesoluționate afectează în mod negativ eficiența sistemului judiciar. De asemenea, Comisia mai constată faptul că numirile în funcție a candidaților la funcția de judecător, care au absolvit Institutul Național al Justiției sau au susținut examenul în baza vechimii în muncă, rămâne în continuare o provocare pentru Republica Moldova. Respectiv, s-a constatat faptul că

⁴¹ https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf

⁴² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115567&lang=ro

⁴³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=117839&lang=ro

⁴⁴ https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf

⁴⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111918&lang=ro

⁴⁶ <https://www.osce.org/files/f/documents/c/8/554131.pdf>

⁴⁷ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/d8ef3ca9-2191-46e7-b9b8-946363f6db91_en?filename=SWD_2023_698%20Moldova%20report.pdf

în Republica Moldova numărul judecătorilor (17) la 100000 de locuitori este mai mic decât media europeană (22,2), iar numărul procurorilor (23) la 100000 este dublu față de media europeană (11,8).

De asemenea, în contextul concluziilor expuse de Comisia Europeană, la aspectul calității justiției Avocatul Poporului se raliază la cele evidențiate de instituția UE și mai susține faptul că, în plan național, în perioada de raportare s-a resimțit o reticență și o nemulțumire generală față de procesul de reformare a justiției, atât din partea profesioniștilor din domeniu, cât și din partea populației de rând. Respectiv, profesioniștii din domeniu și-au exprimat în mai multe cazuri regretul față de lipsa transparenței în procesul de evaluare și față de faptul că autoritățile nu au luat în considerare recomandările parvenite din partea organizațiilor de profil.

Totodată, un scor relativ modest este acordat dreptului la un proces echitabil și de către cetățenii de rând, care într-un număr de 43,6% au răspuns în cadrul Studiului de percepție asupra drepturilor omului în Republica Moldova, realizat de Oficiul Avocatului Poporului în anul 2023, **că dreptul la un proces echitabil nu este asigurat**. Totodată, în același Studiu, este indicat că, **în raport cu studiile anterioare, se menține creșterea continuă a gradului de încredere în sistemul judecătoresc**. În cazul cetățenilor de rând ca și categorie, utilizată drept etalon de măsurare, **creșterea în perioada măsurărilor a fost de 25% (de la 13% în 2016 la 38% în 2023) – acesta fiind cel mai înalt scor înregistrat până acum**.

Mai mult, Avocatul Poporului precizează că, în conformitate cu Studiul de percepție menționat, afectarea drepturilor omului, în special a dreptului la un proces echitabil, este cauzată de fenomenul avansat de corupție. **Circa 86% din respondenți au specificat că anume corupția contribuie substanțial la încălcarea drepturilor omului**. Ideea respectivă este susținută și de către Grupul Statelor împotriva Corupției (GRECO), care în Raportul publicat pe data de 19 mai 2023⁴⁸, au specificat faptul că, deși Moldova a înregistrat un șir de progrese în domeniu, totuși statul trebuie să întreprindă măsuri comprehensive pentru a adopta o nouă strategie națională privind integritatea și combaterea corupției pentru anul 2024 și anii ulteriori, precum și planul de acțiuni pentru punerea în aplicare a acesteia. De asemenea, GRECO a mai opinat asupra necesității fortificării Autorității Naționale de Integritate prin suplینirea personalului de mandat și prin elaborarea și dezvoltarea unei strategii instituționale.

De asemenea, pe segmentul politici publice și legislație, Ombudsmanul notează faptul că domeniul justiție și dreptul la un proces echitabil s-au mai remarcat prin promovarea și adoptarea mai multor inițiative legislative, ce vizează domeniul justiției. Astfel, au fost adoptate: Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție⁴⁹;

⁴⁸ <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/1680ab41b9>

⁴⁹ Legea nr. 64 din 30.03.2023

Legea privind evaluarea externă a judecătorilor CSJ⁵⁰; Legea taxei de stat⁵¹; Proiectul de lege cu privire la sistemul judecătoresc anticorupție și modificarea unor acte normative⁵², Legea privind Serviciul de Informații și Securitate⁵³; Legea privind activitatea contrainformativă și activitatea informativă externă⁵⁴, Legea privind Centrul pentru Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării și modificarea unor acte normative⁵⁵. De asemenea, au fost făcute modificări la cadrul normativ conex cu Legea nr. 147/2023 privind selecția și evaluarea performanțelor judecătorilor⁵⁶. Au fost făcute modificări ale unor acte normative precum: mecanismul de selecție, evaluare și răspundere disciplinară a procurorilor⁵⁷; Legea privind executorii judecătorești⁵⁸; Legea nr. 25/2016 privind aplicarea măsurilor restrictive internaționale⁵⁹; Codul administrativ, dar și subsecvent al Codului de executare⁶⁰; Codul de procedură penală și Codul contravențional⁶¹, răspunderea disciplinară a judecătorilor și activitatea inspecției judiciare.

În domeniul abordat, Avocatul Poporului dorește să se oprească separat asupra **Legii taxei de stat**, care a fost modificată în perioada de raportare și asupra căreia Ombudsmanul a înaintat mai multe obiecții, dar care nu au fost luate în considerare de factorii de decizie. Ombudsmanul a punctat faptul că proiectul de lege include mai multe reglementări, care doar împovărează sarcina financiară a participanților la proces și astfel îngreunează accesul la justiție. În special, îngreunarea acestei sarcini financiare va fi și mai resimțită de grupurile vulnerabile și marginalizate din punct de vedere social-financiar, care și așa nu au acces la mecanisme suficiente și eficiente sau nu au alte posibilități de a-și redobândi drepturile încălcate. Din această perspectivă, Avocatul Poporului consideră că taxele trebuie să fie accesibile și să corespundă proporțional situației financiare a persoanei care apelează la sistemul judiciar. În special, Ombudsmanul notează că impunerea taxei de timbru, a cărei scutire, eșalonare sau amânare nu este posibilă (art. 2 alin. (1)), reprezintă o limitare semnificativă a dreptului la un proces echitabil. În nota informativă autorul nu explică necesitatea introducerii unei asemenea taxe suplimentare. Considerăm că

⁵⁰ Legea nr. 65 din 30.03.2023

⁵¹ Legea nr. 213 din 31.07.2023

⁵² <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactenormative/tabid/61/LegislativId/6597/language/ro-RO/Default.aspx>

⁵³ Legea nr. 136 din 08.06.2023

⁵⁴ Legea nr. 179 din 07.07.2023

⁵⁵ Legea nr. 242 din 31.07.2023

⁵⁶ Legea nr. 340 din 24.11.2023

⁵⁷ Legea nr. 200 din 31.07.2023

⁵⁸ <https://justice.gov.md/ro/content/modificarile-la-legea-privind-executorii-judecatoresti-adop-tate-de-parlament>

⁵⁹ Legea nr. 339 din 24.11.2023

⁶⁰ <https://multimedia.parlament.md/parlamentul-a-votat-in-prima-lectura-modificari-la-codul-administrativ-al-republicii-moldova/>

⁶¹ Legea nr. 245 din 31.06.2023

introducerea acestei taxe va împovăra și mai mult persoana care dorește să depună o acțiune în instanța de judecată și o va descuraja să apeleze ulterior la sistemul judiciar, pentru apărarea drepturilor sale fundamentale. Or, odată ce se introduce taxa de timbru, ar fi rezonabil ca aceasta să fie susceptibilă de scutire, amânare sau eșalonare, cel puțin pentru persoanele din grupurile vulnerabile, care sunt în incapacitate de plată (art.2)⁶².

Referitor la aspectul domeniului legislativ, Avocatul Poporului remarcă cu regret faptul că nu toate propunerile și recomandările transmise din partea Instituției Naționale a Drepturilor Omului au fost luate în considerare, iar în unele cazuri proiectele legislative nici nu erau transmise spre avizare tuturor actorilor interesați, astfel **a fost afectat procesul transparent și participativ în acest sens**. Ombudsmanul este conștient despre existența mecanismului de consultare particip.gov.md, dar practica uzuală demonstrează că unele proiecte fie sunt plasate pentru avizare cu un termen foarte restrâns, fie că, în genere, se plasează în ultimele etape, atunci când proiectul de act normativ este deja în Parlament. Respectiv, au existat situații când nu doar OAP nu a reușit să analizeze proiectele, dar și alți actori din sectorul asociativ au remarcat faptul că mereu nu reușesc să ofere avizele indicate, în termenele solicitate.

Încălcarea dreptului la un proces echitabil continuă să fie constatată și de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care specifică în Raportul său pentru anul 2023⁶³ că din totalul de hotărâri emise contra Moldovei, în perioada de raportare, cele mai multe (14) au fost din domeniul articolului 6 (Dreptul la un proces echitabil).

În final, pe segmentul politicilor publice al domeniului justiție și proces echitabil, Avocatul Poporului constată cu regret faptul că, la fel ca și în perioada precedentă de raportare, Ministerul Justiției nu a reușit să elaboreze până la momentul actual (momentul elaborării Raportului anual pentru 2023), Raportul pentru semestrul II al gradului de realizare în semestrul II al anului 2023 a măsurilor din Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de asigurare a independenței și integrității sectorului justiției în anii 2022-2025. De altfel, Avocatul Poporului mai constată că, deși au trecut 2 ani de la aprobarea Legii nr. 211 din 6 decembrie 2021 pentru aprobarea Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022-2025 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia⁶⁴, unele din acțiunile planificate pentru perioadele deja scadente 2022-2023 sunt în proces de realizare sau nu au fost încă realizate.

În acest context, **Ombudsmanul este nevoit să constate cu regret faptul că nu a fost realizată Recomandarea 1.2.1 din Raportul anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2022, în care**

⁶² <https://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/11/opinie-legea-taxei-de-stat.pdf>

⁶³ <https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/annual-report-2023-eng>

⁶⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129241&lang=ro

se spune: „Parlamentul și Guvernul să consolideze mecanismul de implementare și monitorizare a implementării Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022-2025”⁶⁵.

Sub aspect cazuistic, Avocatul Poporului a remarcat un șir de probleme survenite odată cu aplicarea în practică a modificărilor făcute în Legea nr. 68 din 14 aprilie 2016 cu privire la expertiza judiciară și statul expertului judiciar⁶⁶. Respectiv, Ombudsmanul a fost sesizat pe marginea cazului a doi inculpați, care au fost învinuiți de comiterea infracțiunii prevăzute la art. 145 din Codul penal. Astfel, aceștia au solicitat în fața instanței dispunerea expertizei judiciare genetice (ADN). Prin încheierea Judecătoriei Bălți, sediul Central, din 24 mai 2021, a fost admis demersul privind concretizarea probelor/microobiectelor examinării și s-a dispus **că cheltuielile ce țin de efectuarea expertizei vor fi suportate din contul statului**. Consecutiv, la data de 31 mai 2021, la adresa instanței a parvenit o scrisoare prin care Centrul de Medicină Legală a solicitat prezentarea prealabilă a unei garanții privind plata ulterioară pentru efectuarea expertizei judiciare numite, în caz contrar efectuarea expertizei va fi refuzată, iar la data de 21 iulie 2021, instanța a fost informată despre imposibilitatea efectuării expertizei pe motivul neprezentării prealabile a unei garanții privind plata ulterioară de către Judecătoria Bălți.

În concluzia celor expuse, petenții au invocat în fața Avocatului Poporului faptul că prin neînțelegerile de interpretare a Legii nr. 68/2016, de către Centrul de Expertize Judiciare și de către Instanța de Judecată, ultimilor le-a fost îngădit dreptul la un proces echitabil. Astfel, în urma intervențiilor Ombudsmanului, Consiliul Superior al Magistraturii a emis o Circulară adresată tuturor instanțelor de judecată în vederea elaborării, aprobării și punerii în aplicare a unui mecanism privind expertiza judiciară.

De asemenea, Ombudsmanul a fost sesizat și în baza unei solicitări a unui cetățean ucrainean, care nu a fost de acord cu demersul Procurorului General, prin care se solicita extrădarea acestuia în Ucraina. În urma analizelor circumstanțelor cazului, Avocatul Poporului, bazându-se pe standardele internaționale din domeniul extrădării și luând în considerare situația de moment din Ucraina, generată de conflictul armat, a depus Concluziile sale în instanța de judecată, iar, drept rezultat, a fost respins demersul procurorului.

Totodată, Avocatul Poporului continuă să **examineze cereri care privesc nemulțumirea persoanelor privind serviciile prestate de avocații acestora**. În special, persoanele invocă faptul că nu sunt de acord cu sumele pretinse de avocați la încheierea contractelor de asistență juridică. Persoanele mai specifică și faptul că durata procedurilor judiciare este destul de îndelungată, chiar adesea poate fi și o tergiversare din partea autorităților. În contextul cererilor parvenite, Avocatul

⁶⁵ <https://ombudsman.md/rapoarte/drepturile-omului/anuale/>

⁶⁶ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=93158&lang=ro

Poporului a avut o întrevvedere de lucru la Consiliului Superior al Magistraturii, unde au fost abordate mai multe subiecte care vizează asigurarea respectării dreptului la un proces echitabil. Astfel, participanții la discuție au analizat situația actuală, cu referire la mai multe situații, și anume: tergiversarea examinării cauzelor penale, civile și administrative; asigurarea participării cetățenilor la proces prin videoconferințe; detenția persoanelor în sediile instanțelor de judecată; comunicarea defectuoasă a angajaților sistemului judecătoresc cu persoanele condamnate sau/și deținute; accesul persoanelor cu nevoi speciale la un proces echitabil; sistemul de organizare a instanțelor judecătorești etc.

De asemenea, ca și în perioada precedentă, Avocatul Poporului a recepționat plângeri care se refereau la mecanismul compensatoriu de reducere a termenului de pedeapsă, conform prevederilor prestabilite de art. 473³ din CPP. Astfel, Avocatul Poporului remarcă faptul că autoritățile nu au întreprins măsuri suficiente de redresare a situației de la ultima procedură de raportare.

Pe finalul subiectului descris, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 1.5.1: Consiliul Superior al Magistraturii să urgenteze procesul de elaborare a Regulamentului de selecție și evaluare a candidaților la funcția de judecător, până la învestirea noului Colegiu de Selecție din cadrul CSM-ului;

RECOMANDAREA 1.5.2: Parlamentul, Guvernul (Ministerul Justiției, precum și alte ministere pe domenii specifice) să asigure respectarea mecanismului de transparență decizională (și participativitate în luarea deciziilor) astfel încât acesta să permită tuturor doritorilor să participe în termene proximale la procesul de avizare a actelor normative.

Punctul 6: Dreptul la asistență și protecție socială

Prioritatea nr. 4 din Programul de dezvoltare strategică al Oficiului Avocatului Poporului pentru anii 2023-2030: „Persoanele în situații de risc și vulnerabilitate beneficiază de protecție, asistență socială, servicii sociale comunitare”

În conformitate cu Studiul de percepții asupra respectării drepturilor omului în Republica Moldova din anul 2023⁶⁷, realizat de Oficiul Avocatului Poporului, s-a evaluat dreptul la asistență socială și protecție socială prin prisma raportării mărimii salariilor și plăților sociale la costul vieții. Din răspunsurile respondenților Ombudsmanul a dedus că dreptul la un trai decent și protecție socială **este unul din cele mai puțin respectate și asigurate drepturi**. Conform rezultatelor Studiului realizat, acest drept rămâne încă a fi asigurat într-o măsură mică sau foarte mică în Republica Moldova, adică în volum de 63% (cu referire la indemnizațiile oferite la naștere) și de 83,3% în cazul pensiilor. Ca și în perioada precedentă, situația bătrânilor și persoanelor cu

⁶⁷ <https://ombudsman.md/studiu-perceptii-asupra-drepturilor-omului-in-republica-moldova-in-2023/>

dizabilități, a mamelor solitare în calitate pe persoane vulnerabile rămâne a fi una critică. Majoritatea dintre persoanele respective luptă la propriu pentru a-și asigura existența, în condițiile creșterii cheltuielilor și diminuării veniturilor. Totodată, Studiul relevă că în 2023 Dreptul la protecție socială a avut o creștere procentuală bună (44,8% din respondenți consideră că este respectat), față de Studiul precedent din 2020 (35,2%), și reprezintă o creștere substanțială față de 2016 (15,3%).

Ca și în perioada precedentă, Avocatul Poporului constată faptul că sărăcia, criza socială și energetică, randamentul limitat al serviciilor sociale desconcentrate în teritoriu sunt în continuare impedimente majore în realizarea dreptului la protecție socială a persoanelor. Aceste impedimente se răsfrâng în continuare asupra celor mai vulnerabile grupuri sociale: vârstnici, copii, mame solitare.

Pe parcursul anului 2023, Avocatul Poporului a urmărit cu atenție tendințele legislative din domeniul protecției sociale. Astfel, Avocatul Poporului s-a adresat Guvernului cu recomandări privind întreprinderea unor măsuri urgente, care să atenueze efectele negative ale **indexării insuficiente** din aprilie 2023 sub formă de asistență socială suplimentară – fie prin servicii sociale, fie prin prestații sociale, în special pentru grupurile cele mai afectate. Adresarea a fost precedată de adoptarea unor norme derogatorii⁶⁸ la indexarea prestațiilor sociale, astfel coeficientul de indexare a fost diminuat practic de două ori mai mult decât prevederile legislației.

Au fost expuse obiecții și împotriva modificărilor ce se refereau la: majorarea termenului după care poate fi depusă cererea repetată pentru înregistrarea statutului de șomer – de la 3 la 6 luni; asigurarea în sistemul asigurărilor obligatorii de asistență medicală doar pe perioada de plată a indemnizației de șomaj; mărirea termenului de la 3 la 6 luni, după care poate fi solicitat repetat ajutorul social. În opinia Ombudsmanului, acestea reprezintă măsuri regresive și aduc atingere drepturilor economice și sociale ale omului.

Securitatea socială a populației unui stat este stipulată într-o serie de acte internaționale, care plasează omul în centrul setului de măsuri de natură să-i garanteze un trai decent în cazul existenței sau apariției anumitor riscuri (boală, invaliditate, vârstă etc.). Orice acțiune sau inacțiune a actorilor statului în procesul de implementare a măsurilor de securitate socială se răsfrânge direct asupra beneficiarilor, afectând, inclusiv, speranța de viață.

Pentru a nu admite situații de încălcare a drepturilor omului, e necesară ajustarea legislației la realitățile sociale evolutive, fiind evident faptul că neintervenția statului pe segmentul perfecționării normelor juridice din sfera protecției sociale va conduce în mod direct la violarea dreptului la protecție socială.

Ombudsmanul a prezentat Parlamentului și Ministerului Muncii și Protecției Sociale

⁶⁸ Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2023 nr. 357/2022

o propunere care se referea la mai multe deficiențe depistate în cadrul normativ privind sistemul de pensii. Acestea vizau: lista locurilor de muncă în condiții deosebite; pensionarea și stagiul de cotizare în condiții deosebite de muncă; stagiul de cotizare al femeilor care au născut cinci și mai mulți copii; perioadele necontributive asimilate stagiului de cotizare; protecția socială a asiguraților în cazul nedepunerii contribuțiilor de asigurări sociale de către angajator; coeficienții de valorizare utilizați la calculul pensiei; stagiul de cotizare al persoanelor care îngrijesc un copil până la vârsta de 3 ani (altele decât părinții). Casa Națională de Asigurări Sociale a informat că unele propuneri pot fi luate în considerare în partea ce corespunde rigorilor de respectare a tuturor principiilor de bază a sistemului public de asigurări sociale. La rândul său, Ministerul Muncii și Protecției Sociale a oferit un răspuns, evitând să se pronunțe pro sau contra celor prezentate în propunerea de perfecționare a legislației, afirmând că în unele situații este nevoie de identificarea surselor de finanțare.

La fel, Avocatul Poporului a examinat aspectele cu privire la excluderea normelor ce limitează beneficiarii de alocații lunare de stat pentru anumite merite ale cetățenilor față de stat, dar care între timp și-au stabilit domiciliul în străinătate⁶⁹. Ombudsmanul consideră că, prin excluderea acestor norme, asistăm la tratamente diferențiate în cazul beneficiarilor de alocații de stat pentru anumite merite față de stat (de ex., pentru participarea la acțiunile de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și a independenței Republicii Moldova) cu domiciliul în Republica Moldova, față de cei care și-au stabilit domiciliul peste hotare.

Este importantă în acest context aprecierea Curții Constituționale care subliniază că marja de apreciere de care dispune legislatorul presupune competența acestuia de a adopta acțiuni prin care s-ar limita exercitarea drepturilor garantate, dar respectându-se întotdeauna principiile legalității, legitimității scopului urmărit, precum și principiul proporționalității. Motivul suspendării plății alocației lunare de stat este unul incert formulat și nu are la bază principiile legalității, legitimității și proporționalității.

Totodată, Avocatul Poporului a urmărit cu atenție în perioada de raportare inițierea Reformei sistemului de asistență socială RESTART⁷⁰. Prezenta reformă este concepută pentru atingerea mai multor scopuri, cum ar fi: dezvoltarea armonioasă a serviciilor sociale; planificarea și implementarea uniformă a serviciilor sociale esențiale; revizuirea Nomenclatorului serviciilor sociale, care nu a fost actualizat din anul 2011, și a clasificării acestora. Nomenclatorul actual clasifică serviciile sociale în trei categorii: primare, specializate și cu specializare înaltă. În condițiile realității actuale, se impune nu numai revizuirea serviciilor (de exemplu, este propusă comasarea într-un singur serviciu social a asistenței parentale profesionale și a caselor de copii de tip familial), dar și

⁶⁹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119851&lang=ro

⁷⁰ <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/05/Reforma-sistemului-de-asistenta-sociala-FINAL-1.pdf>

o mai bună clasificare a serviciilor sociale, care să exprime natura acestora, precum și paradigma de dezvoltare și finanțare. Totuși, pentru moment, Avocatul Poporului nu poate constata anumite rezultate concrete în elaborarea acestui document de politici, lăsând acest aspect pentru viitoarele proceduri de raportare.

Urmare a cazuisticii examinate, Avocatul Poporului prezintă speța unui militar încadrat în serviciu prin contract, în care a fost depistată existența unor divergențe în prevederile legale, ce privesc calcularea vechimii în muncă specială. Astfel, a fost expediată la adresa Guvernului propunerea de modificare a prevederilor art. 18 din Legea nr.1544 din 23 iunie 1993 despre asigurarea cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne⁷¹, prin a clarifica perioadele de activitate prevăzute de legislație, care se includ în calcularea vechimii în muncă în vederea stabilirii pensiei pentru vechime în serviciu. Concomitent, s-a recomandat corelarea prevederilor art. 32 al Legii nr. 162 din 22 iulie 2005 cu privire la statutul militarilor⁷² și Legii asigurării cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne nr. 1544/1993 cu prevederile art. 124 al Codului muncii, dar și cu actele conexe.

În contextul celor expuse, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 1.6.1: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să asigure ajustarea Legii privind sistemul public de pensii nr. 156/1998, Hotărârii cu privire la aprobarea Listei locurilor de muncă încadrate în condiții deosebite, în temeiul căreia se acordă pensie pentru limită de vârstă în condiții avantajoase, precum și a Instrucțiunii privind modul de aplicare a Listei și de confirmare a stagiului special nr. 256/2018;

RECOMANDAREA 1.6.2: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să adapteze normele ce limitează beneficiarii de alocații lunare de stat pentru anumite merite față de stat, care și-au stabilit domiciliul în străinătate, pentru ca aceștia să poată primi în continuare alocațiile respective.

Punctul 7: Dreptul la muncă și protecția muncii

Prioritatea nr. 7 din Programul de dezvoltare strategică al Oficiului Avocatului Poporului pentru anii 2023-2030: „Femeile și bărbații beneficiază de acces egal la muncă și de un tratament echitabil la locul de muncă”

Conform Studiului de percepții asupra respectării drepturilor omului în Republica Moldova din anul 2023, realizat de Oficiul Avocatului Poporului, persoanele chestionate au considerat că statul asigură cel mai bine dreptul la muncă pentru femei, acest subiect acumulând un scor de 58,3% din voturile respondenților, iar

⁷¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=124434&lang=ro

⁷² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110385&lang=ro

codașii clasamentului, în aspectul realizării de către stat a dreptului la muncă sunt persoanele cu dizabilități - 38,8%, cetățenii RM domiciliați în regiunea transnistreană - 38,7% și deținuții și ex-deținuții - 35,3%. Totodată, Studiul prezintă că în 2023 Dreptul la muncă și protecția muncii a avut cea mai mare creștere procentuală (63% din respondenți consideră că acest drept este respectat), față de Studiul precedent din 2020 (cu 45,1%), și reprezintă o creștere substanțială față de anul 2016 (19,8%).

Deși, în ultima perioadă, autoritățile guvernamentale au întreprins mai multe măsuri de consolidare a sistemului de protecție a dreptului muncii și ocupării forței de muncă, în special prin fortificarea Inspectoratului de Stat al Muncii din martie 2023, când acestei structuri i s-au atribuit competențe de a efectua vizite neanunțate, acestea, în mare parte, abia urmează să-și facă efectul în perioadele următoare de raportare. În acest context, se constată o creștere a numărului de controale inopinate (în 2021 - 527, în 2022 - 745), informația pentru anul 2023 nefiind disponibilă la momentul elaborării raportului.

De asemenea, în anul de raportare, Parlamentul a completat art.9¹ din Legea nr. 140/2001 privind Inspectoratul de Stat al Muncii⁷³ cu alin.(3), prin care a introdus noi criterii de incompatibilitate pentru inspectorul de muncă. Avocatul Poporului consideră că restricția legală respectivă vine în contradicție cu art.43 din Constituție. De asemenea, atât Confederația Națională a Sindicatelor, cât și Consiliul pentru egalitate⁷⁴ au susținut că prevederile respective sunt discriminatorii și necesită a fi excluse din lege.

Astfel, Avocatul Poporului constată faptul că, în pofida dificultăților economice, **piața forței de muncă s-a redresat în urma pandemiei**, deși persistă provocări structurale semnificative. Numărul persoanelor angajate a crescut cu 1,8 % în al patrulea trimestru al anului 2022 față de anul precedent. Rata de ocupare a forței de muncă scăzută din punct de vedere structural (în rândul populației cu vârsta de cel puțin 15 de ani) a crescut ușor, ajungând la 40,5% în 2022, dar rămâne cu mult sub media UE, acolo ea fiind de 54,1 % în 2022. Ocuparea informală a forței de muncă în agricultură, în construcții și comerț este estimată la peste 22 % din total.

Rata șomajului în Republica Moldova a fost în mod constant scăzută, ceea ce reflectă parțial participarea scăzută pe piața forței de muncă și ponderea substanțială a lucrătorilor independenți. Din cauza declinului economic și a creșterii dimensiunii forței de muncă în 2022-2023 (inclusiv persoanele care fug din calea războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei), rata șomajului a crescut la 4,6 %, cu un an înainte aceasta fiind de la 2,6 %.

⁷³ Legea nr.112/2023 pentru modificarea unor acte normative (facilitarea activității mediului de afaceri), art. V

⁷⁴ Avizul consultativ din 27 decembrie 2023, cauza 171/23

În ceea ce privește politica de ocupare a forței de muncă, Guvernul a adoptat în noiembrie 2022 un **Program național de ocupare a forței de muncă pentru perioada 2022-2026**. Printre altele, programul prevede creșterea numărului de femei încadrate în muncă. Totuși, deși au trecut deja doi ani de la implementarea Programului național, Avocatul Poporului constată că, la momentul elaborării Raportului anual, pe pagina oficială a Ministerului Muncii și Protecției Sociale exista un singur Raport privind realizarea în anul 2022 a Programului național pentru ocuparea forței de muncă pe anii 2022-2026⁷⁵. Totuși, evidențiem faptul că raportul nu conține date calitative de comparație și analiză pentru a putea fi examinate și pentru a fi dedus gradul de implementare a programului național. De asemenea, nu au fost găsite materiale cu privire la calendarul implementării Programului menționat. Mai mult, majoritatea acțiunilor menționate în actul specificat sunt abia în proces inițial de implementare și încă nu a fost evaluat impactul acțiunilor implementate asupra beneficiarilor finali, motiv din care nu putem concluziona asupra aspectelor pozitive sau negative ale acestui act de politici publice. Totuși, de principiu, Avocatul Poporului ține să menționeze ca fiind un pas pozitiv adoptarea unui asemenea document pe plan național.

Mai evidențiază Avocatul Poporului că, în conformitate cu raportul Comisiei Europene pe anul 2023⁷⁶, se recomandă Republicii Moldova: să abordeze principalele deficiențe ale pieței forței de muncă, în special prin creșterea stimulentei pentru participarea forței de muncă, și să ia măsuri de combatere a ocupării informale a forței de muncă; să întreprindă lucrările pregătitoare pentru aderarea la Rețeaua europeană a serviciilor de ocupare a forței de muncă (EURES) în momentul aderării; să dezvolte, să adopte și să pună în aplicare în continuare măsurile prevăzute în documentul de reflecție privind reformarea Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă; să asigure o capacitate adecvată și să instituie un sistem de monitorizare și evaluare; să ia măsuri concrete pentru a consolida mandatul și capacitatea administrativă și instituțională a Inspectoratului de Stat al Muncii.

În continuarea acțiunilor de racordare a legislației naționale la standardele internaționale, în special la Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul), au fost operate modificări importante la cadrul normativ pentru combaterea fenomenului hărțuirii la locul de muncă⁷⁷: Codul contravențional, Codul muncii, Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, Legea privind Inspectoratul de Stat al Muncii și Legea sindicatelor. Astfel, a fost introdusă noțiunea de hărțuire la locul de muncă, iar angajatorii au fost obligați să stabilească

⁷⁵ <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/07/Raport-privind-realizarea-in-anul-2022-a-Programului-national-pentru-ocuparea-forței-de-munca-pe-anii-2022-2026.pdf>

⁷⁶ <https://mfa.gov.md/ro/content/maeiexplica-aderarea-la-ue>

⁷⁷ Legea nr. 74 din 31.03.2023

în Regulamentele lor interne proceduri de prevenire, monitorizare și combatere a cazurilor de hărțuire la locul de muncă.

Ratificarea de către Parlamentul Republicii Moldova a Convenției Organizației Internaționale a Muncii nr. 190 privind violența și hărțuirea în lumea muncii⁷⁸ constituie un alt pas important în domeniul muncii. Convenția este primul instrument internațional care stabilește standarde specifice, aplicabile la nivel mondial, **privind combaterea hărțuirii și a violenței legate de muncă** și care specifică în mod clar rolul guvernelor și al partenerilor sociali în prevenirea, abordarea și remediarea hărțuirii și a violenței. Ratificarea și implementarea de către Republica Moldova a Convenției vor contribui la perfecționarea legislației în domeniu și la soluționarea mai multor probleme apărute în practică.

Ombudsmanul mai specifică și faptul că dreptul la o remunerație echitabilă trebuie să asigure o existență umană demnă. În realizarea progresivă a acestui drept, Statul este obligat să asigure lucrătorilor un salariu minim, care să permită un trai decent pentru ei și pentru familiile lor. Deși constatăm o tendință pozitivă de creștere a salariului minim, valoarea acestuia rămâne însă a fi insuficientă pentru a garanta un trai decent salariaților care beneficiază de un salariu minim. În acest sens, considerăm relevantă Hotărârea Curții Constituționale din 16 iunie 2022 cu referire la cuantumul salariului minim.

Cu privire la aspectul valoric, Curtea Constituțională reține că la stabilirea salariului minim legislatorul trebuie să aibă în vedere necesitățile de bază ale salariaților. Totuși, ca valoare constituțională, demnitatea umană nu se limitează la necesitățile de supraviețuire. Dimpotrivă, aceasta include și necesitățile social-culturale ale persoanelor apte de muncă. Astfel, cel de-al doilea aspect al demnității umane presupune că la stabilirea salariului minim autoritățile statale trebuie să aibă în vedere și necesitățile social-culturale ale persoanelor apte de muncă. Acest aspect al demnității umane pornește de la dorința oamenilor de a participa la viața socială. Avocatul Poporului notează că, **începând cu 1 ianuarie 2024, cuantumul salariului minim pe țară va constitui 5 000 lei lunar, în creștere cu 25% față de anul 2023**⁷⁹.

Totodată, în anul de referință, Curtea Constituțională s-a pronunțat în mai multe hotărâri ale sale, cu privire la respectarea dreptului la muncă și la protecția muncii. Curtea a declarat neconstituțional articolul 27³ lit. d) și textul „nu au fost condamnate pentru infracțiuni săvârșite cu intenție, conform unei hotărâri judecătorești definitive” din articolul 22¹ alin. (1) lit. c) din Legea privind activitatea particulară de detectiv și de pază nr. 283/2003.

În opinia Avocatului Poporului, prezentată Curții Constituționale, se menționează că normele contestate reprezintă o ingerință în exercitarea dreptului la muncă, garantat

⁷⁸ Legea nr. 440 din 28.12.2023

⁷⁹ HG nr. 985 din 06.12.2023

de articolul 43 din Constituție. De asemenea, s-a făcut trimitere la jurisprudența Curții Europene, potrivit căreia restricțiile de acces într-o profesie pot intra în câmpul de aplicare al dreptului la respectarea vieții private. Avocatul Poporului mai accentuează, cu trimitere la mai multe norme legale care reglementează statutul unor profesii, că este interzisă angajarea persoanelor care au antecedente penale, iar în cazul activității de pază particulară, normele sunt mai restrictive și interzic angajarea persoanelor care au comis infracțiuni intenționate, indiferent de stingerea antecedentelor penale.

În aspect cazuistic, Avocatul Poporului susține în fața forului legislativ că majoritatea cererilor parvenite au ca subiect domeniul drepturilor salariale, condițiile de muncă și contestarea ordinelor de sancționare. Astfel, dacă ultimul domeniu nu ține de competența Oficiului Avocatului Poporului și majoritatea cererilor au fost respinse, atunci aspectele drepturilor salariale și condițiile de muncă au fost examinate de Ombudsman. Respectiv, în urma intervențiilor angajaților OAP, se constată faptul că majoritatea problemelor salariale țin de starea financiară a întreprinderilor sau de faptul că autoritățile nu dispun de fonduri suficiente, dacă angajatul era un bugetar. Ombudsmanul consideră că reținerile salariale nu pot fi admise în societatea contemporană, iar dacă acest fapt se întâmplă, autoritățile publice competente urmează să examineze cu diligență cauzele și consecințele acțiunilor respective.

În contextul domeniului expus, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 1.7.2: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să asigure ratificarea prevederilor din articolul 4 al Cartei sociale revizuite referitoare la salarizarea echitabilă.

Punctul 8: Dreptul la siguranță și libertate

Prioritatea nr. 8 din Programul de dezvoltare strategică al Oficiului Avocatului Poporului pentru anii 2023-2030: „Dreptul la libertate și siguranța persoanei este asigurat; tortura și relele tratamente sunt eradicate”

În urma analizei rezultatelor Studiului de percepții asupra respectării drepturilor omului în Republica Moldova din anul 2023, realizat de Oficiul Avocatului Poporului, Ombudsmanul a constatat că încălcarea dreptului de a nu fi supus torturii și tratamentelor inumane și degradante al unor categorii de persoane persistă în Republica Moldova, iar foarte des/destul de des în opinia a 37,8% din respondenți, acest drept le este încălcat persoanelor reținute de poliție, la fel acest drept le este încălcat deținuților 35,1 %; numărul este de 36% cu referire la tinerii aflați în serviciul militar și 33,7% cu referire la copiii reținuți sau aflați în detenție. O constatare alarmantă este și faptul că 31,8 % din respondenți au apreciat că nu se simt deloc protejați împotriva torturii, aceasta fiind o înrăutățire a situației față de Studiul din 2020 (atunci cifra era de 28,4%).

La acest capitol, Ombudsmanul se va ralia și la opinia Comisiei Europene expuse în Raportul său din 8 noiembrie 2023⁸⁰. Comisia notează faptul că condițiile de detenție sunt în continuare precare. Majoritatea hotărârilor CEDO împotriva Moldovei se referă la condițiile inumane de detenție. În perioada de raportare nu au fost luate măsuri pentru remedierea situației. Toate cele 17 penitenciare au fost construite în perioada sovietică. De la independența Moldovei nu s-au înregistrat îmbunătățiri majore, iar închisorile depășesc în prezent capacitatea prevăzută. Accesul inadecvat la tratament medical, supraaglomerarea și starea generală precară a penitenciarelor, precum și lipsa raportării și investigării adecvate a eventualelor rele tratamente și a violenței, rămân, în mare măsură, neabordate.

Avocatul Poporului notează, de asemenea, și faptul că condițiile precare de plasament se atestă în continuare și în instituțiile de detenție cu caracter social. Respectiv, statul **nu a reușit să îmbunătățească semnificativ facilitățile de detenție, indiferent de caracterul lor penal sau social**. Totuși, cu privire la aspectul condițiilor de detenție ne vom referi mai detaliat în capitolul III al Raportului anual, la compartimentul Prevenirea torturii.

În aspect cazuistic, Avocatul Poporului specifică faptul că majoritatea problemelor din perioada de raportare sunt similare cu cele precedente, iar situația nu a suferit schimbări esențiale, motiv din care Ombudsmanul va face o trecere în revistă a probleme celor mai frecvent întâlnite în domeniu. Pe parcursul perioadei de raportare, persoanele deținute în custodia statului au invocat cel mai des probleme ce țin de: **acordarea asistenței medicale într-o formă nesatisfăcătoare** – Avocatul Poporului a recepționat mai multe plângeri care atestă că persoanelor li se refuza asistența medicală din partea lucrătorilor medicali din penitenciare sau izolatoare, ori erau amânați pentru perioade îndelungate, când solicitau să fie programați pentru o consultație medicală. Tot aici, deținuții mai invocă faptul că adesea li se refuză asistența medicală din partea spitalelor din comunitate, invocându-se motive precum lipsa utilajului sau reparația secțiilor în care urmează să fie internați aceștia; **abuzurile din partea colaboratorilor** – ca și în perioadele precedente, condamnații și preveniții, dar și beneficiarii centrelor de detenție cu caracter social denunță adesea situații de abuz verbal sau fizic din partea colaboratorilor instituțiilor respective. În continuare sistemul de detenție rămâne a fi unul punitiv, în care predomină abuzul și forța, în calitate de măsuri de corecție; **lipsa locurilor de muncă/încălcarea drepturilor salariale** – în unele din adresările parvenite în cadrul OAP se constată în continuare că persoanele aflate în custodia statului sunt lipsite de posibilitatea de a se încadra în câmpul muncii sau adesea nu sunt remunerate corespunzător; **lipsa confidențialității scrisorilor sau a discuțiilor cu apărătorii** – persoanele aflate în custodia statului, și în perioada anului 2023, au denunțat faptul că nu sunt siguri de păstrarea integrității trimerilor poștale și susțin că sunt ascultați în timp ce au discuții cu apărătorii lor.

⁸⁰ https://mfa.gov.md/sites/default/files/2023_comisia_europeana_pachet_de_extindere_ro.pdf

În baza faptului că **problemele invocate *supra* au un caracter sistemic și perpetuu, iar autoritățile de resort nu au reușit să întreprindă acțiuni concludente în vederea eradicării problemelor invocate, Avocatul Poporului se vede nevoit să apeleze la practica Curții Europene a Drepturilor Omului și să aducă segmentul respectiv de recomandări la nivelul „Recomandărilor Pilot”. Astfel, Ombudsmanul va transmite Cancelariei de Stat setul de Recomandări în domeniul „Respectării drepturilor persoanelor aflate în custodia statului”, care vor avea permanent calificativul NEREALIZAT, inclus în Matricea comună de monitorizare, creată în baza art. 4, lit. d) din Hotărârea Parlamentului nr. 195 din 14 iulie 2023 cu privire la Raportul Avocatului Poporului privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2022⁸¹.**

De asemenea, la compartimentul dat, Avocatul Poporului mai specifică și atrage suplimentar atenția autorităților asupra situațiilor privind agresiunile asupra persoanelor care se află în spitalele de psihiatrie. Astfel, urmare a ședințelor comune împreună cu Comisia Parlamentară „Drepturile omului și relații interetnice”, în baza Raportului special privind monitorizarea respectării drepturilor pacienților plasați la tratament prin constrângere cu caracter medical⁸², a fost înaintat un set de recomandări către autoritățile de resort, care **încă nu au fost realizate corespunzător.**

Tot la compartimentul persoanelor aflate în custodia statului, perioada de raportare a fost marcată de desfășurarea exercițiilor de antrenament organizate de forțele armate în perioada 3–7 aprilie 2023⁸³. Astfel, angajatul Oficiului Avocatului Poporului, fiind unul dintre recruții chemați la desfășurarea exercițiilor, Instituția Națională a Drepturilor Omului a avut posibilitatea să monitorizeze direct procesul, începând cu procedura de înmânare a somațiilor de prezentare la Centrul militar teritorial Chișinău. Respectiv, de la bun început s-a remarcat faptul că autoritățile nu au reușit să elaboreze o campanie de informare corectă a populației, iar majoritatea persoanelor invitate pentru prima dată la Centru, nici nu au fost informate despre scopul prezentării. Ulterior, în data de 3 februarie 2023, când rezerviștii au fost invitați suplimentar la Centrul de Recrutare, s-a constatat că colaboratorii centrului obligau să participe și persoanele care prezentau certificate de boală emise de instituțiile medicale civile. În acest sens, se invocă faptul că unicul certificat medical, care oferă posibilitatea amânării de la prezentarea la exercițiile militare, este certificatul emis doar de comisia medicală militară.

Mai mult, deși în încăperea în care au fost adunați rezerviștii și ulterior în microbuzele în care au fost transportați spre Unitatea Militară, erau persoane care prezentau

⁸¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138053&lang=ro

⁸² <https://ombudsman.md/post-document/raport-special-monitorizarea-respectarii-drepturilor-pacientilor-plasati-la-tratament-prin-constrangere-cu-caracter-medical-2/>

⁸³ <https://diez.md/2023/04/07/au-fost-incheiat-exercitiul-cu-rezervistii-fortelor-armate-din-luna-aprilie-urmatorul-se-va-desfasura-in-luna-mai/>

semne de răceală/viroză, responsabilii nu au întreprins nicio măsură de protecție în tot acest interval de timp. Doar când au ajuns în Unitatea Militară și au fost debarcați din microbuzele supraaglomerate, a fost instituit un punct medical improvizat, unde se prelevau teste rapide pentru virusul SARS-CoV-2.

Pe parcursul perioadei de cantonament, OAP a remarcat, ca fapt pozitiv, că au fost îmbunătățite relativ condițiile tehnice în care se află soldații atât în Brigada de Infanterie Motorizată nr. 2 din Chișinău, cât și în cadrul Poligonului militar din comuna Bulboaca. Mai remarcăm faptul că, deși aspectele organizatorice au fost marcate de unele scăpări și abateri, acestea, în mare parte, nu au condus la încălcări severe ale drepturilor omului. De asemenea, Avocatul Poporului mai atrage atenția și asupra aspectului pozitiv cu privire la calitatea hranei pe durata cantonamentului. Astfel, din informațiile prezentate, mesele erau servite la timp cu calitatea produselor corespunzătoare (fără ca să fie observate cazuri de intoxicare) și cu o cantitate suficientă, iar în cazul feliilor de pâine, acestea erau chiar în exces, or nimeni dintre persoanele prezente nu mânca toate cantitatea de pâine care se servea obligatoriu și aceasta ulterior era aruncată în containerele pentru reziduuri alimentare.

Avocatul Poporului mai atrage atenția că, în perioada monitorizată, s-a observat că în cadrul armatei naționale mai persistă încă comunicarea neformală, iar în unele cazuri chiar abuzivă, dintre soldați sau dintre soldați și corpul de subofițeri. Astfel, deși nu s-au observat agresiuni verbale din partea corpului de ofițeri, ci, din contra, dorim să remarcăm profesionalismul cu care aceștia se adresau rezerviștilor sau soldaților în termen, totodată, aceștia rămâneau reticenți în mare parte la abuzurile verbale comise de subalternii lor, adesea lăsându-le neobservate.

În concluzia perioadei de monitorizare, Avocatul Poporului specifică faptul că în mare parte astfel de exerciții sunt organizate cu respectarea demnității umane și a drepturilor omului, dar, totodată, sunt și elemente care necesită a fi îmbunătățite. În acest aspect, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 1.8.1: Ministerul Sănătății să fortifice procedura de monitorizare a implementării Raportului special „Monitorizarea respectării drepturilor pacienților plasați la tratament prin constrângere cu caracter medical”;

RECOMANDAREA 1.8.2: Ministerul Apărării să elaboreze un sistem/mecanism ce ar permite asigurarea transparenței efective a procesului de recrutare și a procesului de organizare a exercițiilor militare pentru rezerviști;

RECOMANDAREA 1.8.4: Ministerul Apărării să elaboreze o strategie de prevenire a actelor de violență și abuzuri de orice tip în rândul soldaților în termen și din partea subofițerilor.

Punctul 9: Drepturile avertizorilor de integritate

47,5% din totalul populației chestionate, care au răspuns în cadrul Studiului de percepții asupra respectării drepturilor omului în Republica Moldova din anul 2023, realizat de Oficiul Avocatului Poporului, au specificat faptul că **corupția afectează în foarte mare măsură drepturile omului.**

Prevederile noi din Legea nr. 122 din 2018 cu privire la avertizori, care trebuiau să ajusteze unele deficiențe, lacune și viduri normative, au implicat modificări conceptuale și modificări de ordin tehnic, în vederea asigurării conformității cadrului normativ cu prevederile Directivei Uniunii Europene (UE) 2019/1937, a Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2019 privind protecția persoanelor care raportează încălcări ale dreptului Uniunii.

În procesul de aplicare în practică, de circa 5 ani, a Legii nr. 122 din 12 iulie 2018 privind avertizorii de integritate, au fost identificate mai multe deficiențe care au stat la baza elaborării unei noi Legi privind avertizorii de integritate. Printre aceste deficiențe se enumeră: noțiuni, concepte și formulări neuniforme; numărul limitat de subiecți care cad sub incidența acestei legi; reglementări insuficiente cu privire la modalitățile de dezvoltare de încălcări ale legii, precum și procedura de examinare a acestora; lipsa unor prevederi speciale cu privire la evidența dezvoltărilor, precum și termenul de păstrare a acestora; ambiguitatea și neclaritatea termenelor de examinare a dezvoltărilor de încălcări ale legii, precum și informarea avertizorului de integritate despre rezultatele examinării; lipsa unor reglementări cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal în cazul examinării dezvoltărilor; reglementări insuficiente cu privire la modalitățile de protecție a avertizorilor de integritate, precum și lipsa unor prevederi în privința avertizorilor anonimi; lipsa unor reglementări cu privire la interdicția răzbunărilor în privința avertizorilor de integritate; lipsa unui mecanism eficient de sancționare și responsabilizare a autorităților competente pentru încălcările prevederilor legale.

Noua Lege privind avertizorii de integritate are drept scop îmbunătățirea și eficientizarea modalităților de dezvoltare de încălcări ale legii, precum și descurajarea încălcărilor legale, deoarece statul nu are doar obligația de a permite difuzarea informațiilor, dar și obligația de a încuraja angajații de a se antrena în procesul de prevenție și combatere a practicilor ilegale, precum și protecția acestora, fapt ce a impus necesitatea de a alinia cadrul legal național la rigorile regionale și internaționale.

În cadrul Raportului său analitic, Comisia UE, în legătură cu domeniul respectiv, a specificat că Republica Moldova a înregistrat anumite progrese și urmează să-și consolideze eforturile pe acest domeniu.

Pe parcursul anului 2023, Avocatul Poporului a recepționat 5 cereri, în care persoanele ce se considerau avertizori de integritate au solicitat protecția Avocatului Poporului. În procesul de documentare în legătură cu aceste cereri, nu au fost identificate

componentele și exigențele mecanismului avertizărilor de integritate, astfel că Avocatul Poporului a fost în imposibilitatea de a acorda protecția solicitată, prin prisma atribuției de acordare a protecției avertizorilor de integritate.

Problema respectării dreptului la libera exprimare a unui beneficiar al Centrului de plasament temporar pentru copii cu dizabilități din Orhei, care a făcut o dezvăluire publică a practicilor ilegale⁸⁴ în ceea ce privește condițiile de trai și tratamentul inuman la care a fost expus el personal, dar și alți beneficiari ai Centrului, a fost examinată de Avocatul Poporului în cadrul unei sesizări din oficiu, informație care a fost pe larg mediatizată în spațiul public. Drept urmare a acestei dezvăluiri, tânărul a fost tras la răspundere contravențională pentru calomnie.

În opinia Ombudsmanului, persoana cu dizabilități, beneficiar al Centrului de plasament temporar pentru copii cu dizabilități din Orhei, a fost supus răzbunărilor (lit. b) alin.(2) din art. 15 din Legea nr.122/2018), întrucât ulterior s-a stabilit că, în aceeași zi (07.09.2022), imediat după ce au fost făcute dezvăluirile publice, el a fost sancționat administrativ pentru contravenția prevăzută la art.70 alin.(1) CC și i s-a aplicat o amendă contravențională în mărime de 2 400 de lei.

În final, în urma procesului de examinare, Avocatul Poporului a intervenit către instanța de judecată, unde și-a expus opiniile și constatările pe marginea cazului dat, iar instanța a ținut cont de toate circumstanțele cazului, inclusiv de concluziile Avocatului Poporului (din 9 ianuarie 2023) și a emis o hotărâre, prin care a fost admisă contestația depusă, declarând nul procesul-verbal cu privire la contravenție, întocmit de agentul constator al IP Orhei, în temeiul art. 70 alin.(1) din Codul contravențional și decizia, prin care persoanei i-a fost aplicată sancțiunea sub formă de amendă, în mărime de 48 de unități convenționale.

În contextul celor specificate, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ Guvernului** (și tuturor instituțiilor care urmează să aibă cauze conexe avertizorilor de integritate):

RECOMANDAREA 1.9.1: Autoritățile să consolideze mecanismele interne de protecție a avertizorilor de integritate.

Punctul 10: Respectarea drepturilor și libertăților omului în localitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și mun. Bender (regiunea transnistreană)

Perioada anului 2023, cu regret, nu a fost marcată de schimbări pozitive pe segmentul respectării drepturilor omului în regiunea din stânga Nistrului. În conformitate cu

⁸⁴ Art. 3 din Legea nr. 122/2018 "Dezvăluire a practicilor ilegale – dezvăluire a manifestărilor de corupție, după cum sunt definite și enumerate în Legea integrității nr. 82/2017, a încălcărilor de mediu, a încălcărilor drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, a celor ce țin de securitatea națională, precum și a altor încălcări, acțiuni sau inacțiuni care amenință sau prejudiciază interesul public".

rezultatele Studiului de percepții asupra respectării drepturilor omului în Republica Moldova din anul 2023, realizat de Oficiul Avocatului Poporului, cele mai mici aprecieri privind respectarea drepturilor (în foarte mare/ în mare măsură) au fost acordate *consumatorilor de droguri și substanțe psihotrope* (25,6%), *minorităților sexuale (LGBTIQIA+)* (31,7%), *deținuților și ex-deținuților* (33,4%), **cetățenilor RM în regiunea transnistreană** (36,3%).

Avocatul Poporului notează că, în ultima perioadă, autoritățile guvernamentale au început să fie destul de active pe segmentul reintegrării țării și, totodată, se observă o evoluție pozitivă a prestației Biroului Politici pentru Reintegrare. Totuși, Ombudsmanul mai notează și faptul că unele acțiuni întreprinse de autoritățile constituționale, în vederea asigurării securității statului, ar putea avea un efect advers ca elemente în procesul de negocieri. În legătură cu acest aspect, specificăm că modificarea Codului penal prin Legea nr. 9 din 2 februarie 2023 pentru modificarea unor acte normative⁸⁵ și introducerea la art. 340¹ a componentei infracționale „Separatismul”, ar putea avea efecte de răzbunare din partea autorităților de facto în raport cu cetățenii Republicii Moldova care locuiesc pe teritoriul din stânga Nistrului. Cu toate acestea, această măsură ar putea fi considerată ca o acțiune în vederea limitării tendinței Tiraspolului de încălcare a drepturilor omului, prin acțiuni cum ar fi adoptarea de către autoritățile autoproclamate din stânga Nistrului a „legii Gurețkii” în 2022, acțiune dur criticată de Ombudsman.

Astfel, specificăm că acțiunile dure ale autorităților ar putea împinge autoritățile de facto din regiunea nistreană să se depărteze de Chișinău și să se apropie și mai mult de Federația Rusă, fapt care a fost evidențiat la întâlnirea din vara anului 2023 dintre Ombudsmanul din Federația Rusă și așa-numitul „Împuternicit pentru Drepturile Omului” din Transnistria⁸⁶. Respectiv, Avocatul Poporului a criticat acest abuz de putere din partea Ombudsmanului rus.

Avocatul Poporului concluzionează că pentru anul 2023 situația în regiunea necontrolată s-a înrăutățit. Autoritățile de facto din regiunea separatistă doar mimează îndeplinirea obligațiilor stabilite de către experții internaționali și regionali. De asemenea, este de menționat că în prezent nici Avocatul Poporului, nici instituția pe care o conduce (OAP), nu are acces liber, necondiționat și sistematic în regiune, astfel devenind imposibilă îndeplinirea efectivă a atribuțiilor de monitorizare, promovare și protecție a drepturilor omului în regiunea transnistreană.

Actualmente, majoritatea informațiilor cu privire la respectarea drepturilor omului parvine din partea organizațiilor societății civile din regiunea necontrolată,

⁸⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135630&lang=ro

⁸⁶ <https://ombudsman.md/avocatul-poporului-condamna-orice-forma-de-manipulare-si-dezinformare-care-inclusiv-conduc-la-neglijarea-suveranitatii-independentei-si-securitatii-din-republica-moldova-in-urma-recente-intalniri/>

informației oferite de către organizațiile necomerciale din dreapta Nistrului care monitorizează situația în regiune, dar și din activitățile efectuate de Reprezentanța Varnița a Oficiului Avocatului Poporului sau, din informațiile oferite de către organizațiile internaționale, care activează în regiune sau monitorizează regiunea. În această situație, Avocatul Poporului, în calitate de conducător al Instituției Naționale a Drepturilor Omului, abordează constat problema respectivă în fața autorităților naționale și internaționale și o examinează în cadrul Rapoartelor sale anuale sau tematice.

Astfel, precizăm faptul că în perioada anului 2023, situația în domeniul drepturilor omului în regiune a cunoscut o agravare considerabilă, generată inclusiv de conflictul armat pornit de Federația Rusă împotriva Ucrainei. Ombudsmanul notează că, în regiunea transnistreană, încălcările drepturilor omului reprezintă o problemă gravă și îngrijorătoare. Oamenii suferă de o serie de încălcări, mai mari sau mai mici, cum ar fi arestări și detenții arbitrate, restricții ale libertății de întrunire, de exprimare și amenințări grave la adresa vieții și integrității fizice. Rapoartele organizațiilor internaționale, precum și ale societății civile locale, prezintă o imagine sumbră a situației actuale din regiune. Aceste rapoarte sugerează, de asemenea, că problema încălcărilor drepturilor omului agravează tensiunile interetnice.

Asasinarea liderului opoziției Oleg Horjan este un exemplu care demonstrează că siguranța și securitatea (în special politică) sunt încălcate.

De asemenea, printre cele mai grave încălcări ale drepturilor omului în regiune se remarcă **încălcarea dreptului la libera circulație**, care, odată cu începerea agresiunii militare rusești, a luat o întorsătură negativă. Respectiv, la etapa actuală, au fost instalate noi posturi de control ilegale pe perimetrul regiunii și au fost înăsprite regulile de control ale persoanelor. Tot în contextul agresiunii Federației Ruse contra Ucrainei se remarcă și înrăutățirea situației **dreptului la diseminarea informațiilor și dreptul la libertatea întrunirilor**. În acest context, Ombudsmanul remarcă cazul lui Victor Pleșcanov, locuitor al orașului Tiraspol, care a arborat drapelul ucrainean în luna martie și pentru aceasta a fost condamnat pe 26 septembrie 2022 la 3 ani și două luni de privațiune de libertate.

De asemenea, o problemă stringentă în regiunea transnistreană o reprezintă **dreptul la libertatea de gândire, conștiință și religie**. Respectiv, Ombudsmanul remarcă o serie de plângeri din partea tinerilor din regiune, care, în virtutea convingerilor religioase, nu doresc satisfacerea serviciului militar obligatoriu și optează pentru un serviciu alternativ. Aceștia, în final, sunt persecutați sau riscă sancțiuni penale pentru eschivarea de la serviciul militar obligatoriu. Situația respectivă este valabilă chiar și pentru persoanele care au trecut serviciul de alternativă în cadrul Crucii Roșii sau pentru persoanele care deja și-au satisfăcut serviciul militar în cadrul forțelor armate constituționale din dreapta Nistrului.

Asistența socială și protecția persoanelor vârstnice este un alt compartiment problematic în regiune. Astfel, autoritățile separatiste nu dezvoltă o infrastructură prietenoasă îmbătrânirii active a populației și nu dezvoltă servicii de asistență socială pentru persoanele vârstnice, care au rămas fără îngrijirea rudelor apropiate.

Ombudsmanul mai notează și reticența Casei Naționale de Asigurări Sociale în stabilirea cuantumului pensiei pentru limita de vârstă sau pentru stagiul de cotizare în cazul persoanelor care locuiesc în stânga Nistrului, dar au activat în autoritățile constituționale ale Republicii Moldova. De asemenea, Ombudsmanul a mai identificat un risc de ingerință din partea CNAS pe segmentul protecției datelor cu caracter personal, în momentul când instituția vizată a transmis datele beneficiarilor săi către autoritățile de facto ale regiunii nistrene.

Totodată, Avocatul Poporului salută realizarea, chiar și parțială, a recomandării de includere a angajaților Oficiului Avocatului Poporului **în grupurile sectoriale ale guvernului inclusiv în grupul drepturile omului**⁸⁷. În cadrul reuniunii de lucru, angajații Oficiului Ombudsmanului au abordat subiecte legate de asigurarea drepturilor persoanelor cu dizabilități mintale, accesul la servicii medicale de calitate și unificarea abordărilor de pe ambele maluri ale Nistrului în aplicarea standardelor internaționale din acest domeniu. S-au făcut referiri la respectarea dreptului privind libertatea de gândire, de conștiință și de religie în regiunea transnistreană, la respectarea drepturilor persoanelor refugiate, care și-au găsit adăpost temporar în localitățile din regiunea transnistreană în contextul războiului din Ucraina. Republica Moldova a devenit prima țară non-UE, care a acordat protecție temporară persoanelor refugiate, însă această practică pozitivă nu poate fi aplicată și persoanelor intern strămutate din regiunea transnistreană.

Totodată, experții din partea Chișinăului au atenționat asupra problemelor legate de îngrădirea de către Tiraspol a libertății de circulație a cetățenilor spre regiunea transnistreană, în special în privința jurnaliștilor și promotorilor drepturilor omului. Un loc aparte în agenda de discuții l-a avut identificarea unui mecanism eficient de intervenție în cazurile individuale de încălcare a drepturilor omului. Concomitent, au fost readresate cerințe cu privire la restabilirea în drepturi a cetățenilor Dudnic, Dimov, Menzarari, Pleșcanov, Pogorlețchii și a altor persoane deținute ilegal de către structurile de forță subordonate Tiraspolului.

Astfel, Avocatul Poporului a avut posibilitatea să abordeze subiecte ce țin de asigurarea drepturilor persoanelor cu dizabilități mintale, accesul la servicii medicale de calitate și unificarea abordărilor de pe ambele maluri ale Nistrului în aplicarea standardelor internaționale din acest domeniu, respectarea dreptului privind libertatea de gândire, de conștiință și de religie în regiunea transnistreană, respectarea drepturilor

⁸⁷ <https://ombudsman.md/grupul-de-lucru-pentru-drepturile-omului-intrunit-la-sediul-din-bender-al-misiunii-osce-in-moldova/>

persoanelor refugiate, care și-au găsit adăpost temporar în localitățile din regiunea transnistreană în contextul războiului din Ucraina.

De asemenea, în îndeplinirea atribuțiilor de mandat, Avocatul Poporului al Republicii Moldova, Călin Panico, a transmis două solicitări către Secretarul General al Organizației Națiunilor Unite, Antonio Guterres, și către Comisara pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei, Dunja Mijatović. Astfel, Avocatul Poporului a comunicat înalților funcționari despre situația curentă cu privire la respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană și a menționat regresul înregistrat în ultima perioadă la acest capitol.

În acest context, Ombudsmanul a comunicat despre acțiunile întreprinse de Instituția Națională a Drepturilor Omului – Oficiul Avocatului Poporului, în scopul monitorizării respectării drepturilor omului în teritoriile necontrolate de autoritățile constituționale. De asemenea, a fost specificat faptul că, deși în perioada anului 2022 Oficiul Avocatului Poporului a reușit să întreprindă două vizite de monitorizare în instituțiile de detenție din stânga Nistrului, totuși se evidențiază faptul că accesul în regiunea separatistă rămâne a fi interzis pentru Avocatul Poporului și pentru întreaga Instituție a Drepturilor Omului. Astfel, o monitorizare independentă a respectării drepturilor omului și oferirea unui mecanism de protecție pentru persoanele din regiunea transnistreană nu pot fi realizate eficient și sigur, în conformitate cu standardele internaționale.

Ombudsmanul a mai atras atenția instituției internaționale și asupra faptului că, odată cu începerea agresiunii militare a Federației Ruse împotriva Ucrainei, situația drepturilor omului în regiunea transnistreană a cunoscut o înrăutățire considerabilă. Astfel, autoritățile separatiste au interzis contactul persoanelor cu autoritățile constituționale și au instituit și o pedeapsă penală pentru astfel de acțiuni, de asemenea, și au impus restricții adiționale privind deplasarea în regiune a persoanelor. Totodată, asasinarea liderilor politici din regiune rămâne a fi un risc perpetuu pentru persoanele care doresc să se afirme în spațiul public. În același timp, dialogul dintre Chișinău și Tiraspol pe problematica drepturilor omului este blocat de mai mulți ani de către reprezentanții de la Tiraspol.

În problema respectării drepturilor persoanelor din stânga Nistrului, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 1.10.1: Parlamentul să întreprindă măsuri holistice drepturilor omului, astfel încât Instituția Națională a Drepturilor Omului din Republica Moldova - Oficiul Avocatului Poporului, să poată monitoriza necondiționat toate instituțiile privative de libertate din stânga Nistrului.

CAPITOLUL II: DREPTURILE COPILULUI

Prioritatea nr. 9 din Programul de dezvoltare strategică al Oficiului Avocatului Poporului pentru anii 2023-2030: „Toți copiii se bucură de drepturile protejate de Convenția ONU cu privire la drepturile copilului”

Studiul privind percepția drepturilor omului a constatat, în mod tradițional, că populația percepe că drepturile copilului sunt cele mai respectate. În același timp, întrebările suplimentare din chestionarul studiului actual au reliefat că există grupuri de copii (copiii săraci, cu dizabilități, rămași fără îngrijire părintească, copiii romi), față de care percepția că drepturile le sunt respectate este mai redusă. Avocatul Poporului pentru drepturile copilului îndeamnă la prudență în interpretarea rezultatelor studiului, în primul rând pentru că doar adulții au răspuns la chestionar, iar percepțiile subiective ale adulților asupra drepturilor copilului nu întotdeauna reflectă realitatea trăită de copii. Acest aspect denotă importanța participării individuale și de grup a copiilor la luarea deciziilor care îi afectează, dar și la evaluarea impactului acestora. Ombudsmanul Copilului apreciază faptul că în studiul actual a fost inclusă și vocea copiilor, urmare a discuțiilor de focus grup realizate cu copiii.

Punctul 1: Dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare

„Statele părți recunosc dreptul la viață al fiecărui copil⁸⁸” - astfel statuează Convenția ONU privind drepturile copilului, iar Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (CEDO) în art. 2 (Dreptul la viață) garantează că: „Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege.”

1.1. Siguranța copiilor în traficul rutier

Având în vedere că numărul persoanelor decedate în accidente rutiere continuă să crească la nivelul întregii lumi, UE și-a reafirmat obiectivul ambițios pe termen lung de a se apropia de zero decese până în 2050 – „Vision Zero”.

Conceptul „Safe System” (Sistem sigur)⁸⁹ presupune că accidentele rutiere se vor produce mereu, dar decesele și vătămările grave pot fi prevenite în mare măsură. Abordarea „sistemului sigur” vizează un sistem rutier mai puțin punitiv. Acesta **acceptă că oamenii fac greșeli** și susține o combinație de măsuri pe mai multe niveluri, pentru a preveni decesul persoanelor din cauza greșelilor lor, luând în considerare **caracteristicile vulnerabilității umane**. De exemplu, o construcție

⁸⁸ Articolul 6 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului

⁸⁹ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0407_RO.html

optimizată a vehiculelor, îmbunătățirea infrastructurii rutiere, viteza de circulație gestionată - toate acestea au capacitatea de a reduce impactul și consecințele accidentelor. Împreună, acestea ar trebui să onoreze niveluri de protecție care asigură că, în cazul în care un element eșuează, un alt element va compensa (atenua) pentru a preveni rezultatul cel mai grav.

Problema esențială a tuturor statelor în curs de dezvoltare, inclusiv a Republicii Moldova, este siguranța utilizatorilor vulnerabili. Cu o pondere generală de peste 35% din numărul total de accidente rutiere înregistrate, tamponările de pietoni sunt cele mai frecvente tipuri de accidente de pe rețeaua de drumuri publice. Pietonii formează 36% din numărul total al deceselor în accidente rutiere, în comparație cu rata medie europeană de 27%, iar în țările cu venituri mari - de circa 19% (World Health Organization, 2018)⁹⁰.

Drept consecință, cea mai mare preocupare a Ombudsmanului copilului este numărul mare al accidentelor rutiere în care au fost implicați minorii.

În anul 2023, 427 de minori au fost implicați în comiterea accidentelor rutiere (în anul precedent - 453, o descreștere de 5,7%), ceea ce constituie 17,2% din numărul total de victime survenite în urma accidentelor înregistrate, din ele 17 (a.p.15, +13,3%) au decedat, 296 (a.p.299, -1%) au fost traumatizați ușor, 83 (a.p.108, -23,1%) traumatizați grav, iar 31 (a.p.31) nu au suferit careva traumatisme. Cifrele relevă o ușoară descreștere a numărului minorilor implicați, precum și a traumatismelor suportate, însă, comparativ cu perioada analogică a anului precedent, se înregistrează o creștere cu 13,3% a cazurilor fatale. Atâta timp cât copiii se află sub imperiul autorității adulților, fiecare viață de copil pierdută în rezultatul greșelii umane constituie o pierdere irecuperabilă și apăsătoare pentru noi toți, iar cota de 17,2% din numărul total de victime este excesiv de mare.

Imaginea de ansamblu asupra problemei indică la necesitatea întreprinderii măsurilor urgente și chibzuite pentru redresarea situației⁹¹. Sunt necesare măsuri sintetizate din experiența fiecărui caz soldat cu pierderea vieții omenești, și aceste măsuri nu ar trebui să fie axate doar, sau în parte covârșitoare, pe sarcina pedepsirii vinovatului, ci să ofere soluții de prevenire a cazurilor, înlăturarea riscurilor și creșterea siguranței participanților la trafic.

Asigurarea, cu atât mai mult creșterea siguranței rutiere, este o activitate complexă, care implică multe componente distincte. Competențele autorităților responsabile sunt destul de diverse și presupun implicarea activă și cooperarea APL⁹², Ministerului

⁹⁰ [Ilie Bricicaru \(2016\). Teză de doctor. "Strategii privind îmbunătățirea siguranței circulației pe rețeaua de drumuri publice din Republica Moldova". Universitatea Tehnică "Gheorghe Asachi" din Iași. <https://www.researchgate.net/profile/Ilie-Bricicaru>](#)

⁹¹ Nota informativă cu privire la situația accidentară pentru perioada 01.01.2023 – 31.12.2023, pag. 14, https://politia.md/sites/default/files/accidenta_2023.pdf

⁹² Articolul 57 din Legea nr. 131/2007 stabilește că autoritățile administrației publice sunt obligate să execute avizele Ministerului Afacerilor Interne

Infrastructurii și Dezvoltării Regionale⁹³, Ministerului Educației și Cercetării⁹⁴, Agenției Servicii Publice⁹⁵, desigur a Poliției, Procuraturii și Instanțelor judecătorești și altor autorități, de aceea actualul model de abordare restrânsă/unilaterală trebuie înlocuit cu o viziune complexă/multilaterală asupra problemei.

În contextul compartimentului descris *supra*, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.1.1: Guvernul (Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției) să elaboreze un document vizionar care ar oferi o combinație de măsuri pe mai multe niveluri, cu indicarea parcursului, conexiunilor și responsabilităților tuturor actorilor implicați în asigurarea/creșterea siguranței rutiere, în așa mod, ca să se obțină o viziune complexă/multilaterală a problemei. Avocatul Poporului pentru drepturile copilului recomandă, în calitate de document de pornire, raportul tematic „Dreptul la viață, sănătate, siguranță și securitate în traficul rutier”.

1.2. Siguranța copiilor cu domiciliul în preajma obiectelor industriale periculoase

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului s-a sesizat din oficiu, urmare a informației difuzate în mass-media referitor la cazul celor 2 copii, care, la data de 11.02.2023, fiind în perimetrul minier exploatat în perioada anilor 1996-2021 de SA “Cariera Micăuți”, în proces de insolabilitate la momentul producerii incidentului, au căzut în carieră suferind mai multe traumatisme.

Pe marginea cazului dat, s-a solicitat implicarea în limitele competenței a Primăriei sat. Micăuți, r-nul Strășeni, Administratorului SA “Cariera Micăuți” în proces de insolabilitate, Inspectoratului pentru Protecția Mediului, Procuraturii Generale și Inspectoratului de Poliție Strășeni, pentru investigarea cazului și prevenirea eventualelor riscuri în viitor.

⁹³ Legea nr. 131/2007 impune MIDR competențe de elaborare a reglementărilor tehnice, normelor, standardelor și procedurilor de planificare, proiectare, exploatare și întreținere a drumurilor publice, dar și de atestare a specialiștilor din domeniul transporturilor rutiere, dar și competențele de elaborare de norme privind implementarea **evaluării de impact asupra siguranței rutiere, auditului de siguranță rutieră, inspecției de siguranță rutieră**, precum și privind reglementarea activității de formare inițială, perfecționare profesională și atestare a auditorilor de siguranță rutieră.

⁹⁴ Conform Legii nr. 131/2007, de competența Ministerului Educației și a Cercetării este: elaborarea de programe și materiale metodico-didactice ilustrative și vizual-auditive în domeniul educației rutiere și asigurarea activității în acest domeniu în instituțiile de învățământ preșcolar și școlare, pregătirea și perfecționarea cadrelor didactice desemnate să desfășoare astfel de activități ș.a;

⁹⁵ Conform art. 14 din Legea nr. 131/2007, ASP are următoarele competențe: elaborarea de norme guvernamentale privind permisul de conducere și examenul pentru obținerea dreptului de a conduce vehicule, modelelor și eliberarea permiselor de conducător de vehicul, dar și gestionarea Registrului de Stat al conducătorilor de vehicule ș.a

În acest aspect, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.1.2: Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale să intervină cu inițiativa de a fi inspectate toate obiectele industriale de extragere a zăcămintelor, pentru a asigura o abordare sistemică incidentului produs în perimetrul minier al SA "Cariera Micăuți".

1.3. Siguranța copiilor pe terenurile de joacă

Statul stimulează acțiunile organizatorice și de promovare a culturii fizice și sportului, desfășurate de autoritățile administrației publice și organizațiile neguvernamentale în învățământ, ocrotirea sănătății, forțele armate, unitățile economice, precum și în alte domenii. În același timp, atât terenurile, construcțiile și instalațiile sportive, cât și activitățile de practicare a sportului, trebuie să fie organizate, desfășurate și proiectate cu respectarea exactă a standardelor de siguranță pentru viața și sănătatea beneficiarului.

În anul 2023, Ombudsmanul Copilului s-a autosesizat asupra incidentelor produse pe terenurile de joacă, în rezultatul căror copii și-au pierdut viața. Frecvența producerii incidentelor și leziunile corporale produse beneficiarilor indică la caracterul deja devenit sistemic al cazurilor când copiii sunt striviți de elementele metalice ale terenurilor (porțile de fotbal).

În mod special, Ombudsmanul Copilului este îngrijorat de realizarea obligației pozitive ce-i revine statului în aspectul procesual al art. 2 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Controlul cauzelor și circumstanțelor care au determinat moartea trebuie să fie adecvate și efective, apte să asigure "punerea în aplicare a legilor interne care protejează dreptul la viață și, în cauzele care implică agenți ai statului sau organe ale statului, asigurarea răspunderii acestora pentru decesele survenite sub responsabilitatea lor"⁹⁶. Este greu a considera efectivă investigația cazului din satul Seliște, raionul Orhei, în condiția în care nu a fost numită expertiza judiciară în vederea constatării dacă a funcționat sau nu sistemul calității în construcții, care are menirea de a "conduce la realizarea și exploatarea construcțiilor de calitate corespunzătoare, în scopul protejării vieții oamenilor, a bunurilor acestora, a societății și a mediului înconjurător"⁹⁷. Din materialele prezentate Ombudsmanului copilului, nu este clar dacă organul de urmărire penală a efectuat cercetarea la fața locului pentru colectarea, fixarea și ridicarea datelor necesare pentru numirea unei astfel de expertize.

Pornind de la faptul că Procuratura domină câmpul procesual al investigațiilor penale, un control ierarhic al tuturor cauzelor în care se investighează sau au fost

⁹⁶ Hugh Jordan împotriva Regatului Unit, pct. 105; Nachova și alții împotriva Bulgariei (MC), pct. 110; Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit (MC), pct. 163.

⁹⁷ Art. 4 din Legea nr. 721 din 02.02.1996 privind calitatea în construcții

deja adoptate soluții finale ar constitui o măsură reală pentru a asigura anchete efective și adecvate a fiecărui caz de deces al copiilor pe terenurile de joacă. Astfel, Ombudsmanul Copilului **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 2.1.3: Procuratura Generală să declanșeze măsuri în ordinea controlului ierarhic, pentru a asigura anchete efective și adecvate în fiecare caz de deces al copiilor pe terenurile de joacă.

Punctul 2: Dreptul la sănătate

Prioritatea nr. 1 din Programul de dezvoltare strategică al Oficiului Avocatului Poporului pentru anii 2023-2030: „Toate persoanele au acces la servicii de sănătate de calitate și sigure”

Întru asigurarea respectării dreptului copilului la sănătate, prevăzut de art. 24 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, pe parcursul anului 2023, Ombudsmanul Copilului a monitorizat condițiile și alimentația în 4 instituții medico-sanitare publice din mun. Chișinău: Spitalul Clinic Municipal de Boli Contagioase de Copii, Spitalul Clinic Municipal de Copii nr. 1, Spitalul Clinic Municipal de Ftiziopneumologie și Spitalul de Copii Municipal din Chișinău „V. Ignatenco”.

Condițiile în spitalele monitorizate sunt în general bune, cu excepția Spitalului Clinic Municipal de Ftiziopneumologie, iar alimentația este corespunzătoare în toate spitalele monitorizate, în strictă conformitate cu dietele stabilite în Ordinul Ministerului Sănătății nr. 238 din 31 iulie 2009 privind ameliorarea alimentației pacienților în instituțiile medico-sanitare spitalicești.

La Spitalul Clinic Municipal de Ftiziopneumologie am constatat că condițiile de tratament ale pacienților sunt relativ satisfăcătoare, dar sunt menținute prin reparații curente, astfel fiind necesare reparații capitale în toate blocurile clinice și paraclinice, inclusiv spațiile secției pentru copii (etajele 2 și 4 ale blocului curativ nr. 1). Deși alimentele sunt preparate în condiții salubre, aceste condiții sunt menținute prin reparații cosmetice periodice, reparația capitală a blocului alimentar fiind realizată mult timp în urmă. În același timp, instituția necesită dotare cu utilaj medical performant, deoarece o parte din echipamentele medicale sunt cu grad sporit de uzură, iar altele lipsesc în genere, și pacienții infecțioși sunt transportați pentru examinări și consultații în instituțiile de profil general. Lipsește un ascensor ajustat persoanelor cu dizabilități în blocul central și rampe de acces în blocurile medicale. Suplimentar, primele două etaje din blocul paraclinic al instituției sunt ocupate de către Dispensarul Republican de Narcologie, care a deschis pe teritoriul instituției site-ul de tratament de substituție al persoanelor consumatoare de droguri. Aceste persoane au acces liber pe teritoriul Spitalului Clinic Municipal de Ftiziopneumologie, iar seringile, acele, paharele de unică folosință, alte dispozitive medicale aruncate pe teritoriu pot pune în pericol viața pacienților, inclusiv a copiilor. Totodată, deoarece

copiii pe perioada îndelungată a tratamentului tuberculozei își continuă studiile în cadrul spitalului, cu profesori din Liceul „Constantin Sibirski”, am constatat că echipamentul pentru studii (bănci, tablă etc.) este vechi și neadaptat pe diverse categorii de vârstă, spațiile sunt mici.

În baza celor expuse *supra*, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului
RECOMANDĂ:

RECOMANDAREA 2.2.1: Ministerul Sănătății să revadă metodologia de calcul a cheltuielilor pentru cazul tratat și majorarea acestora în contextul scumpirilor. În prezent, directorii instituțiilor medicale declară că sunt nevoiți să economisească pe alte linii bugetare, ca să acopere cheltuielile cazurilor tratate;

RECOMANDAREA 2.2.2: Ministerul Sănătății să identifice soluții de cooptare a medicilor specialiști pentru examinarea pacienților cu tuberculoză în incinta Spitalului Clinic Municipal de Ftiziopneumologie, astfel încât aceștia să nu fie transportați în alte instituții medicale;

RECOMANDAREA 2.2.3: Ministerul Sănătății să adopte măsuri pentru prevenirea riscurilor pentru copii, derivate din activitatea Dispensarului Republican de Narcologie pe teritoriul Spitalului Clinic Municipal de Ftiziopneumologie;

RECOMANDAREA 2.2.4: Ministerul Sănătății să evalueze starea în vederea efectuării reparației capitale a Spitalului Clinic Municipal de Ftiziopneumologie, inclusiv a blocului alimentar, a secției de copii, cu dotarea acestora cu echipamentul necesar (echipament medical, de preparare a hrănilor, echipament necesar procesului educațional; adaptarea rezonabilă pentru copiii cu dizabilități, inclusiv rampe de acces;

RECOMANDAREA 2.2.5: Ministerul Sănătății să informeze copiii și reprezentanții legali ai acestora, într-un mod accesibil lor, despre diagnoză și etapele tratamentului, cu oferirea de suport psiho-emoțional copiilor pe tot parcursul aflării lor în spital, iar, în funcție de gravitatea diagnosticului, și la momentul comunicării acestuia.

Punctul 3: Dreptul la educație

Prioritatea nr. 2 din Programul de dezvoltare strategică al Oficiului Avocatului Poporului pentru anii 2023-2030: „Sistemul educațional asigură oportunități egale, promovează coeziunea socială și drepturile omului”

3.1. Educația copiilor de etnie romă

Pentru gestionarea corectă a unui fenomen, este important a se cunoaște amploarea acestuia. Ombudsmanul Copilului scoate în evidență că în partea de colectare

a datelor se observă unele neconcordanțe între datele furnizate de MEC/APL, de Oficiile Medicilor de Familie, cele colectate de mediatorii comunitari sau asociațiile obștești preocupate de respectarea drepturilor romilor⁹⁸.

Potrivit datelor furnizate de Ministerul Educației și Cercetării, în 41 de localități din țară rata de școlarizare a copiilor romi constituie 100% din numărul de copii înregistrați, în 7 localități rata de școlarizare constituie 90%, iar în 3 localități se înregistrează indici sub 50 %: Briceni – 49%, Otaci – 30.5% și Soroca cu doar 17,5%. În alte două localități nu s-a reușit încadrarea copiilor în sistemul educațional, în or. Durlăști, Cimișlia și Strășeni nu sunt înregistrați copii de vârstă școlară, iar privitor la 3 localități nu există date. În total, 556 de copii nu au fost încadrați în sistemul de învățământ.

Astfel, conform datelor care sunt în evidență la Oficiul Medicilor de Familie, la 1 septembrie 2023 pe teritoriul or. Otaci erau înregistrați 920 de copii romi de vârstă școlară (7–16 ani). Reieșind din aceste date, în semestrul I al anului școlar 2023-2024, rata de școlarizare obligatorie în or. Otaci este 10% (92/920) și nu de 30,5%, cum rezultă din datele prezentate de către Ministerul Educației și Cercetării. O discrepanță și mai mare între datele autorităților (100% rata de școlarizare – 85/85) și cele oferite de mediatorul comunitar (13,5% - 85/623) a fost înregistrată în or. Edineț. Problema corectitudinii colectării și raportării datelor referitoare la numărul total al copiilor de vârstă școlară au fost invocate și în or. Soroca și mun. Chișinău. Una dintre explicațiile acestui fenomen este că nu se ia în calcul numărul copiilor romi nedocumentați/neșcolarizați.

În majoritatea localităților urbane este atestată lipsa bazei centralizate cu date veridice actualizate privind numărul total al copiilor de etnie romă de vârstă școlară (7–16 ani). Discrepanța persistentă în datele statistice livrate de subdiviziunile delegate de primării (autoritățile tutelare locale)/APL nivelul I împiedică stabilirea autentică a ratei de școlarizare/neșcolarizare a copiilor de etnie romă de vârstă școlară (7–16 ani) în majoritatea localităților urbane.

Absenteismul frecvent/ascensiv nemotivat, cu regret, a devenit o practică obișnuită pentru elevii romi. Rata de incluziune educațională a copiilor de etnie romă de vârstă școlară (7–16 ani) în instituțiile de învățământ general obligatoriu (ÎlGo), inclusiv respectarea dreptului la educație de calitate, este afectată de mediul social-vulnerabil casnic needucogen, determinat de profilul social complex al părinților romi, care se confruntă persistent cu cercul vicios al sărăciei din postura de analfabeți/șomeri/persoane marginalizate social. Starea social-vulnerabilă persistentă în mediul casnic needucogen al familiilor romi nu permite raționalizarea cheltuielilor necesare educației.

⁹⁸ Raport tematic "Respectarea dreptului la educație a copiilor de etnie romă în Republica Moldova", <https://ombudsman.md/post-document/respectarea-dreptului-la-educatie-a-copiilor-de-etnie-roma/>

În cadrul ÎlGo (primar/gimnazial) din localitățile dens populate de romi, în prezent este atestat un nivel ridicat de discriminare vizavi de elevii romi. Astfel, Avocatul Copilului **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 2.3.1.1: Ministerul Educației și Cercetării să instituționalizeze, în localitățile dens populate de romi, un mecanism de cooperare intersectorială între OLSDÎ/APL II, primari (autoritățile tutelare locale)/APL I, părinți romi și mediatori comunitari romi, în procesul de școlarizare obligatorie integrală a copiilor de etnie romă, inclusiv în elaborarea și ajustarea periodică a bazei centralizate cu date veridice actualizate privind numărul total al copiilor de etnie romă de vârstă școlară;

RECOMANDAREA 2.3.1.2: Ministerul Educației și Cercetării să crească gradul de salarizare a mediatorilor comunitari romi la nivelul echivalent de salarizare a asistenților sociali, pentru a diminua descurajarea profesională în implicarea/activitatea intersectorială a acestora;

RECOMANDAREA 2.3.1.3: Ministerul Educației și Cercetării să crească rata de incluziune educațională a copiilor de etnie romă de vârstă școlară prin: a) prestarea serviciilor educaționale suplimentare în grupele cu program prelungit în ÎlGo (ciclul primar); b) alimentarea copiilor din mediul social-vulnerabil casnic needucogen, înscriși în grupele cu program prelungit (ciclul primar), cu a doua masă caldă; c) alimentarea copiilor din mediul social-vulnerabil casnic needucogen cu cel puțin o masă caldă în ciclul gimnazial; d) prestarea serviciilor educaționale suplimentare de către cadre didactice angajate în procesul de nivelare a diferențelor educaționale pentru „elevii corigenți și amânați” (preponderent copii romi);

RECOMANDAREA 2.3.1.4: Ministerul Educației și Cercetării să elaboreze materiale didactice și organizarea atelierelor de instruire bazate pe exemple de acțiuni reușite/schimb de bune practici în procesul de școlarizare, prevenire/combatere a absenteismului și abandonului școlar.

3.2. Educația copiilor cu deficiențe senzoriale⁹⁹

Conform Convenției cu privire la Drepturile Copilului (CDC), este încurajată tendința de a vedea un copil ca un participant activ în procesul său de dezvoltare. Promovarea incluziunii și predarea individualizată necesită o abordare complexă și continuă, dar, totodată, și competențe specifice pe care trebuie să le posedă toate cadrele didactice care asistă direct un copil/elev cu cerințe educaționale speciale.

În anul de studii 2020-2021, în învățământul general au fost incluși 221 de copii cu dizabilități de auz (65 de copii în grădinițele din comunitate, 156 de copii în școli

⁹⁹ Deficiență senzorială - tulburare neurologică ce rezultă din incapacitatea creierului de a integra anumite informații primite de la organism, de la cele șapte funcții senzoriale (auditiv, olfactiv, gustativ, vizual, tactil, proprioceptiv și vestibular).

primare și gimnazii), alți 73 de copii fiind școlarizați în școala specială nr. 12 din mun. Chișinău. Iar copii cu dizabilități de văz au fost 165 (37 de copii în grădinițele din comunitate, 128 de copii în școli primare și gimnazii). Alți 75 de copii au fost școlarizați în Liceul Tehnologic pentru copii cu vederea slabă din mun. Chișinău¹⁰⁰.

Cât privește dotarea cu echipament tehnic special, conform informației Direcției Generale, Educație, Tineret și Sport mun. Chișinău, instituțiile școlare, LT "Miguel de Cervantes Saavedra", LT "Pro Succes", Gimnaziul "Galata", Gimnaziul "Decebal" din mun. Chișinău dețin echipament tehnic specializat (cititoare de ecran, lupă electronică pentru citire, dispozitiv de mărire/monitor etc.). Situația este complet diferită în alte instituții de învățământ general – majoritatea școlilor nu dispun de acest echipament tehnic specializat.

Cadrele didactice, care asistă sau predau pentru copiii cu dizabilități de auz și hipoacuzici, trebuie să cunoască și să aplice limbajul mimico-gestual. În Republica Moldova, pregătirea specialiștilor în limbajul mimico-gestual este asigurată de către o singură instituție de învățământ superior care deține infrastructură, suportul metodic, precum și cadrele didactice instruite în acest sens - Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”. Lipsa specialiștilor de acest profil este resimțită.

Alte constatări/concluzii ale studiului realizat de către Oficiul Avocatul Poporului¹⁰¹:

- Asistența individualizată oferită prin intermediul serviciilor de educație incluzivă nu satisface în totalitate nevoile copiilor/elevilor cu deficiențe senzoriale de vedere, a copiilor/elevilor cu hipoacuzici și cu surditate tardivă. Se atestă o insuficiență de personal de sprijin pentru copiii cu CES.
- Deplasarea până la școală a copiilor cu deficiențe de văz constituie o provocare pentru aceștia, în lipsa infrastructurii stradale și a transportului adaptat.
- Formula de finanțare a educației incluzive (2% din bugetul alocat domeniului educație per raion) nu acoperă necesitățile reale, fondurile fiind utilizate preponderent pentru salarizarea cadrelor didactice de sprijin.
- Metodologiile existente de abordare psihopedagogică a copiilor/elevilor cu deficiențe senzoriale de vedere, a copiilor/elevilor hipoacuzici și cu surditate tardivă, și suporturile didactice din cadrul instituțiilor de învățământ general, nu asigură în totalitate calitatea educației în conformitate cu necesitățile categoriilor de copii/elevi menționați.
- În cadrul învățământului general se atestă o insuficiență a cadrelor didactice pregătite în psiho-pedagogie specială, necunoașterea limbajului mimico-gestual,

¹⁰⁰ <https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-03-nu-765-mec-2023.pdf>

¹⁰¹ Raport cu privire la asigurarea dreptului la educație a copiilor cu deficiențe senzoriale, <https://ombudsman.md/post-document/asigurarea-dreptului-la-educatie-a-copiilor-cu-deficiente-senzoriale/>

insuficient personal de sprijin și, în general, pregătirea insuficientă a întregului corp didactic și a celor specializați.

- Se atestă o neacceptare implicită, de către o parte dintre copii, părinți și profesori din școlile generale, a copiilor/elevilor cu deficiențe senzoriale de vedere și copiilor/elevilor hipoacuzici și cu surditate tardivă.
- Părinții copiilor/elevilor cu deficiențe senzoriale de vedere, a copiilor/elevilor hipoacuzici și cu surditate tardivă, sunt insuficient informați referitor la beneficiile pentru dezvoltarea copilului în școala incluzivă.
- Familiile nu sunt pregătite pentru a relaționa cu propriul copil cu CES.
- Evidența copiilor cu dizabilități, fără să se ia în calcul tipul de dizabilitate, nu permite autorităților publice să dețină un tablou clar și exhaustiv despre necesitățile reale ale familiilor și copiilor cu deficiențe de auz și vedere și nu permite dezvoltarea unor servicii sociale focusate pe specificul și necesitățile reale pe care le implică fiecare tip de dizabilitate.

Astfel, Ombudsmanul Copilului **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 2.3.2.1: Ministerul Educației și Cercetării să doteze instituțiile de învățământ general ce au integrat copii cu CES cu manuale, cu material didactic, cu echipament specific și tehnologii asistive, conform necesităților copiilor/elevilor (aparate auditive; ochelari pentru a vedea mai bine; cadru de deplasare, bastoane, claviatura computerului modificată, table de comunicare, scaune speciale etc.);

RECOMANDAREA 2.3.2.2: Ministerul Educației și Cercetării să consolideze capacitățile cadrelor didactice și de conducere în elaborarea, implementarea, monitorizarea, evaluarea și revizuirea PEI;

RECOMANDAREA 2.3.2.3: Ministerul Educației și Cercetării să pregătească specialiștii care asistă sau predau copiilor cu dizabilități de auz și văz în folosirea limbajului mimico-gestual;

RECOMANDAREA 2.3.2.4: Ministerul Educației și Cercetării să asigure cu transport adaptat spre/dinspre școală elevii cu deficiențe de văz;

RECOMANDAREA 2.3.2.5: Ministerul Educației și Cercetării să revizuiască formula de finanțare a educației incluzive și a statelor de personal a instituțiilor de învățământ general, pentru a putea angaja adăugător cadre didactice de sprijin, logopezi, psihologi, psihopedagogi în școlile generale unde învață elevi/copii cu CES;

RECOMANDAREA 2.3.2.6: Ministerul Educației și Cercetării să creeze condiții necesare susținerii examenelor de bacalaureat pentru copii/elevi cu deficiențe senzoriale de vedere, copii/elevi hipoacuzici și cu surditate tardivă;

RECOMANDAREA 2.3.2.7: Ministerul Educației și Cercetării să informeze și să pregătească personalul auxiliar, părinții și copiii din școlile generale pentru interacțiunea cu copiii/elevii cu deficiențe senzoriale de vedere, copiii/elevii cu deficiențe hipoacuzice și surditate tardivă;

RECOMANDAREA 2.3.2.8: Ministerul Sănătății să asigure accesul echitabil la servicii de prevenire, depistare, tratament și reabilitare a persoanelor cu deficiențe de văz și auz.

3.3. Plățile informale în școli

Colectarea plăților informale în școli constituie un subiect pe larg discutat în societate. Impactul acestui fenomen este resimțit de către toți actorii procesului educațional: copii, părinți, profesori. Consecințele sunt dramatice: degradarea sistemului de învățământ și îngrădirea accesului copiilor la educație de calitate în condiții egale.

Institutul de Politici Publice, în anul 2020, a realizat un studiu pe tema „Plățile informale în școli”. Studiul a arătat că părinții din orașe au spus că cheltuielile pentru plăți informale 6.959 de lei în an, iar pentru plăți formale în medie 5.493 de lei timp de un an. Proporțiile sunt diferite în cazul satelor. Părinții au raportat cheltuieli mai mult pentru plăți formale – 6.244 de lei în medie, și 4.943 de lei în medie pentru plăți informale.

Actualitatea subiectului a determinat elaborarea de către MEC a Planului sectorial anticorupție în domeniul educației pentru anul 2024. Printre cele mai importante priorități sunt: realizarea unui studiu privind etica și integritatea în instituțiile din învățământul general (mărima, frecvența și solicitanții plăților informale); crearea și integrarea unui cont pe platforma Serviciului guvernamental de plăți electronice (MPay), destinat donațiilor în beneficiul instituțiilor de învățământ general; elaborarea unor mecanisme privind modul de gestionare a surselor financiare atribuite din donațiile părinților, includerea în tematica de formare profesională continuă a cadrelor didactice a unor module privind normele de etică profesională¹⁰².

Organul de specialitate cu competențe directe de prevenire a fenomenului este Centrul Național Anticorupție. În perioada anului 2023, au fost efectuate peste 60 de campanii/acțiuni de informare a elevilor și părinților privind interzicerea colectării plăților informale¹⁰³.

În conformitate cu Acordul de cooperare între MEC și CNA, este prevăzută "crearea unui grup interdepartamental pentru monitorizarea procesului și a modului de examinare a petițiilor, în care sunt semnalate acte de corupție, informarea angajaților sistemului educațional despre standardele de integritate, mecanismele și instrumentele de prevenire (inclusiv Linia Națională Anticorupție și liniile specializate

¹⁰² <https://mecc.gov.md/ro/content/prevenirea-si-combaterea-coruptiei-domeniul-educatiei-pe-agenda-ministerului-educatiei-si>

¹⁰³ Ibidem

ale instituțiilor), consecințele corupției și dezvoltarea spiritului civic activ privind denunțarea corupției, organizarea și desfășurarea activităților de instruire a părinților și reprezentanților legali ai copiilor privind rolul lor în eradicarea fenomenului corupției etc. Dar, conform răspunsului MEC, recepționat ca urmare a solicitării AO "Părinți solidari" din 24.08.2023, s-a constatat că "au fost desemnate doar persoanele de legătură, fără a fi creat și grupul menționat"¹⁰⁴."

Acolo unde măsurile preventive nu-și ating scopul, urmează a se interveni prin proceduri care permit urmărirea și pedepsirea celor ce pretind, acceptă sau primesc recompense sau foloase materiale, precum și a celor care promit, oferă sau dau recompensele. Ombudsmanul Copilului încurajează autoritățile să facă uz de prevederile art. 315 Cod contravențional și să se implice hotărât de fiecare dată când se atentează la viitorul copiilor.

În acest context, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.3.3.1: Ministerul Educației și Cercetării să reia dialogul dintre MEC și CNA în vederea creării grupului interdepartamental pentru monitorizarea procesului și a modului de examinare a petițiilor în care sunt semnalate acte de corupție.

3.4. Uniformele școlare

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a fost sesizat de către părinți și elevi privind restricționarea accesului în instituțiile de învățământ al elevilor care nu sunt îmbrăcați în uniforma școlară sau nu respectă stilul vestimentar impus de către instituție (exemplu: stil clasic în culorile alb-albastru diplomat și exterior decent; fără machiaj, păr vopsit excentric și bijuterii extravagante; băieții – cu părul îngrijit etc.).

În unul dintre cazuri, însăși administrația a admis că accesul elevilor în instituție a fost restricționat, dar doar în cazurile când "unele eleve erau îmbrăcate sumar, aproape indecent (cu umerii goi, cu burta dezgolită, cu pantaloni - blugi rupți de sus până în jos, în pantaloni scurți etc)".

Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului, în Comentariul general nr. 1, menționează că copiii nu își pierd drepturile omului ca urmare a trecerii prin porțile școlii. Astfel, educația trebuie asigurată într-un mod care să respecte demnitatea inherentă a copilului, să îi permită copilului să își exprime opiniile în mod liber și să participe la viața școlară. Articolul 3 alineatul (1) din Convenția cu privire la drepturile copilului conferă copilului dreptul ca interesul său superior să fie evaluat și considerat primordial în toate acțiunile sau deciziile care îl privesc, atât în sfera publică, cât și în cea privată. Ori de câte ori este necesară luarea unei decizii care va afecta un anumit

¹⁰⁴ Raport "Finalitatea examinării de către MEC și a instituțiilor din subordine a sesizărilor pe cazurile de corupție și/sau comportament lipsit de integritate în domeniul educațional". Pag. 12

copil, un grup de copii identificați sau copiii în general, procesul decizional trebuie să includă o evaluare a potențialului impact (pozitiv sau negativ) al deciziei asupra copilului sau copiilor în cauză.

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului evidențiază că, în implementarea obligațiilor care îi revin în temeiul Convenției, instituțiile de învățământ vizate nu au acordat o atenție suficientă protecției drepturilor copiilor și deciziile de restricționare a accesului elevilor în școală nu respectă principiul interesului superior al copilului. Totodată, instituțiile de învățământ nu au aplicat corespunzător strategiile de promovare a unui cod vestimentar școlar, care, așa cum prevede Circulara Ministerului Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova nr.03/1-09/2461 din 24.07.18¹⁰⁵, nu trebuie să includă proceduri coercitive, de discriminare și/sau de sancționare prin aplicarea diferitor forme de intimidare asupra elevului și a familiei acestuia. Conform Circularii menționate, instituția de învățământ trebuie să promoveze exclusiv instrumente de educare și sensibilizare a elevului și părinților, bazate pe respect, empatie, corectitudine, responsabilitate pentru asigurarea drepturilor fiecărui copil la educație. În cazul apariției anumitor disensiuni/conflicte, urmare a nerespectării de către copii a codului vestimentar adoptat, administrația școlii identifică soluții pentru remedierea acestora, respectând principiul interesului superior al copilului. **În niciun caz, sub nicio formă, elevului nu i se va limita sau interzice/refuza accesul în instituție sau sală de clasă.**

În contextul celor expuse, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului RECOMANDĂ:

RECOMANDAREA 2.3.4.1: Ministerul Educației și Cercetării să disemineze Circulara MECC nr. 03/1-09/2461 din 24.07.18 și să abordeze tematica în cadrul programului de consolidare a competențelor profesioniștilor din educație "Investim în profesori", prin prisma acțiunilor de realizat de către cadrele didactice și de conducere în cazul nerespectării de către copii a codului vestimentar adoptat, cu respectarea principiului interesului superior al copilului, dreptului la educație, protecție și opinie.

3.5. Protecția copiilor față de orice formă de violență

Copiii au dreptul de a fi protejați față de orice formă de violență (art. 19 din Convenția cu privire la drepturile copilului; Convenția Consiliului Europei privind protecția copiilor împotriva exploatarei sexuale și a abuzurilor sexuale (Lanzarote) etc.). Statul Republica Moldova are obligația pozitivă de a întreprinde toate acțiunile necesare pentru prevenirea, identificarea și răspunsul la violența față de copii.

Ratele violenței față de copii în Republica Moldova sunt îngrijorătoare. Prevalența violenței se datorează diversilor factori, inclusiv acceptării la nivel de societate a folosirii violenței, în special a pedepsei corporale, ca metodă de educație sau

¹⁰⁵ https://monitor.drepturilecopilului.md/wp-content/uploads/2018/08/circulara_uniforma_scolara.pdf

disciplinare. Sondajul Violența împotriva copiilor (Violence against children survey - VACS)¹⁰⁶, realizat în Moldova în 2019, a arătat că 2 din 5 fete (36,8%) și băieți (37,8%) au fost supuși unei forme de violență până la 18 ani. În plus, 1 din 7 fete (14,4%) și 1 din 20 de băieți (5,3%) au fost supuși violenței sexuale până la împlinirea vârstei de 18 ani, iar majoritatea nu au spus nimănui despre experiențele lor.

Un alt fenomen răspândit în instituțiile de învățământ din Republica Moldova este cel al bullying-ului. Un studiu UNICEF din 2019 (Bullying în rândul adolescenților din Republica Moldova)¹⁰⁷ a arătat că 70,8% dintre elevii din clasele VI-XII sunt țintă a bullying-ului. Potrivit unui studiu OMS privind sănătatea și bunăstarea adolescenților, lansat în mai 2020¹⁰⁸, Moldova se află în primele 5 țări din regiunea HBSC (50 de țări) în ceea ce privește prevalența experienței de a fi țintă a bullying-ului în școală; în top 3 privind prevalența comportamentului de autor al bullying-ului; și pe locul 1 la adolescenți în vârstă de 11 ani care au agresat un coleg la școală de cel puțin două ori în ultimele două luni. Aproximativ 21% dintre elevii claselor V-XII sunt țintă a bullying-ului săptămânal, conform studiului realizat de Alianța ONG-urilor active în domeniul Protecției Sociale a Copilului și Familiei (APSCF), desfășurat în perioada ianuarie – iunie 2023. În plus, 3 din 100 de elevi au raportat experiențe de cyberbullying cel puțin o dată pe lună în ultimul an școlar.

Îngrijorătoare sunt și fenomenele de abuz și exploatare sexuală a copiilor în mediul online. Potrivit unui studiu realizat de La Strada în 2021 privind experiențele online ale copiilor din Republica Moldova și riscurile la care se expun¹⁰⁹, din cei 3829 de copii de 9-17 ani participanți la un sondaj online, 12% dintre respondenți au declarat că au primit mesaje care conțineau cuvinte vulgare sau imagini cu conținut sexual. Aproximativ 1% dintre copiii de 12-17 ani au indicat că au expediat, în ultimele 12 luni, fotografii sau înregistrări video reprezentând părți dezgolite ale corpului lor persoanelor cu care comunicau pe Internet. 13% dintre aceștia au transmis imaginile unei persoane pe care o cunoșteau doar online (8% pentru că au fost amenințați, 4% pentru a obține bani ori anumite bunuri în schimb).

Potrivit rapoartelor semestriale elaborate de către Ministerul Educației și Cercetării¹¹⁰, în instituțiile de învățământ din Republica Moldova avem anual în jur de 8000 de cazuri de violență față de copii.

¹⁰⁶ <https://www.togetherforgirls.org/en/resources/moldova-vacs-report-2020>

¹⁰⁷ <https://www.unicef.org/moldova/media/3146/file/Bullying-ul%20%C3%AEn%20r%C3%A2ndul%20adolescen%C8%9Bilor%20din%20Republica%20Moldova.pdf>

¹⁰⁸ <https://neovita.md/studii-si-cercetari/hbhc-moldova-dinamica-datelor-2014-2018-moldova-context-national/>

¹⁰⁹ https://lastrada.md/pic/uploaded/Studiu_Siguranta_online-comportamente_si_riscuri-FINAL.pdf

¹¹⁰ <https://mec.gov.md/ro/content/prevenirea-si-combaterea-violentei-0>

Anul de studii	Formele de violență							Total cazuri			Sursa sesizării				Decizia în urma evaluării	
	Fizică	Psihologică	Sexuală	Bullying	Neglijare	Exploatare muncă	Trafic, prostituție	Fete	Băieți	Total copii	Profesor	Colaborator al ÎI	Părinți	Copii	Examinarea în ÎI	Referirea cazului
2022-2023 Semestrul I	1540	988	16	-	1012	31	2	1044	2545	3589	1898	306	448	937	3021	568
2022-2023 Semestrul II	1778	974	22	610	1095	19	0	1493	3005	4498	2248	469	729	1052	3770	728
2022-2023 Total	3318	1962	38	610	2107	50	2	2537	5550	8087	4146	775	1177	1989	6791	1296
2023-2024 Semestrul I	1297	782	15	475	870	17	4	1120	2701	3821	2059	412	481	869	3340	481

De remarcat introducerea unei noi coloane în raport, bullying, odată cu raportarea pentru semestrul II al anului de studii 2022-2023. Analizând aceste date din perspectiva cercetărilor menționate *supra*, concluzionăm că numărul cazurilor raportate este net inferior celor existente. Aceasta se datorează mai multor factori, printre care: capacități reduse ale personalului instituțiilor de învățământ de a identifica și a răspunde la cazurile de violență față de copii și convingerea eronată că e mai bine de a nu raporta aceste cazuri, pentru a salvagarda imaginea instituției.

În anul 2023, am apreciat preocuparea Ministerului Educației și Cercetării (MEC) pentru crearea unui mediu școlar sigur și prietenos pentru toți actorii educaționali, inclusiv cadrele didactice. În contextul proiectului de lege pentru modificarea unor acte normative (din domeniul educației) promovat de către minister, Ombudsmanul Copilului a transmis opinia sa¹¹¹, menționând că protecția cadrelor didactice poate avea loc doar printr-un proces unitar cu cel al copiilor și că acest proces trebuie să aibă la bază prețuirea demnității umane. O abordare distinctă riscă să afecteze realizarea drepturilor copilului, dată fiind interdependența acestora.

Din cazuistica cererilor și sesizărilor din oficiu privind violența față de copii din partea cadrelor didactice, am constatat că instituțiile de învățământ recurg rar la aplicarea prevederilor art. 135, alin. (1), lit. i) din Codul educației și art. 86 alin. (1) lit. n) din Codul muncii (concedierea) în privința cadrului didactic care a aplicat violență asupra copiilor,

¹¹¹ <https://ombudsman.md/post-document/opinia-avocatului-poporului-pentru-drepturile-copilului-cu-privire-la-aprobarea-proiectului-de-lege-pentru-modificarea-unor-acte-normative-din-domeniul-educatiei/>

rezumându-se doar la sancțiuni precum mustrarea. Uneori cadrele didactice pleacă voluntar, dar se angajează tot în sectorul educație, în altă instituție de învățământ. Nu există un registru al sancțiunilor aplicate cadrelor didactice, inclusiv pentru violența față de copii, pe care viitorii angajatori, instituții de învățământ, să-l poată consulta.

O altă constatare este legată de cazurile tematice similare înregistrate de Avocatul Poporului pentru drepturile copilului „calificarea faptelor personalului din instituțiile de învățământ” prin prisma articolului 166¹ „Tortura, tratament inuman sau degradant” din Codul penal.

Aceste cazuri sunt afectate de jurisprudența neuniformă și lipsa unui consens în privința modelului de interpretare și aplicare a dispozițiilor art. 166¹ Cod penal, în special în partea ce privește subiectul special al componentelor de infracțiune și gravitatea necesară pentru a considera faptele ca fiind tratament inuman sau degradant. Problema este acutizată datorită practicii judiciare neuniforme a Curții Supreme de Justiție, la deciziile căreia fac referire instanțele inferioare.

Concluzionând cele menționate, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului
RECOMANDĂ:

RECOMANDAREA 2.3.5.1: Ministerul Justiției să realizeze o analiză a posibilităților actuale de atragere la răspundere contravențională sau penală a cadrelor didactice care aplică violența față de copii, cu privarea de dreptul de a activa în sectorul educație pentru o anumită perioadă de timp, proporțională gravității faptei;

RECOMANDAREA 2.3.5.2: Ministerul Justiției să modifice Codul penal pentru a oferi claritate și previzibilitate în aplicarea art. 166¹ „Tortura, tratament inuman sau degradant” profesioniștilor din sectorul educație;

RECOMANDAREA 2.3.5.3: Ministerul Educației și Cercetării să realizeze o analiză a practicii actuale de sancționare a cadrelor didactice care aplică violența față de copii, a posibilelor soluții de privare de dreptul de a activa în sectorul educație pentru o anumită perioadă de timp, proporțională gravității faptei, și de condiționare a ulterioarei reveniri la lucrul cu copiii, de participarea cu succes la un program de consolidare a competențelor sociale și emoționale;

RECOMANDAREA 2.3.5.4: Ministerul Educației și Cercetării să elaboreze un registru al sancțiunilor aplicate cadrelor didactice, inclusiv pentru violența față de copii, pe care viitorii angajatori, instituții de învățământ să-l poată consulta;

RECOMANDAREA 2.3.5.5: Ministerul Educației și Cercetării să dezvolte și să consolideze competențele cadrelor didactice de prevenire și combatere a violenței față de copii, inclusiv a bullying-ului (formare inițială și continuă);

RECOMANDAREA 2.3.5.6: Ministerul Educației și Cercetării să asigure elaborarea participativă și implementarea politicii de protecție a copiilor în instituțiile de învățământ;

RECOMANDAREA 2.3.5.7: Ministerul Educației și Cercetării să asigure cu psihologi școlari toate instituțiile de învățământ;

RECOMANDAREA 2.3.5.8: Ministerul Educației și Cercetării să ofere suport psiho-emoțional cadrelor didactice și programe de prevenire a arderii profesionale;

RECOMANDAREA 2.3.5.9: Ministerul Educației și Cercetării să consolideze competențele sociale și emoționale ale cadrelor didactice;

RECOMANDAREA 2.3.5.10: Ministerul Educației și Cercetării să revizuiască curricula școlară pentru a integra toate conceptele-cheie ale educației sexuale comprehensive și să consolideze competențele cadrelor didactice de a o implementa;

RECOMANDAREA 2.3.5.11: Ministerul Educației și Cercetării să dezvolte programe de educație parentală, inclusiv școli ale părinților și sesiuni tematice de parentalitate pozitivă în cadrul ședințelor cu părinții în instituțiile de învățământ;

RECOMANDAREA 2.3.5.12: Ministerul Educației și Cercetării să consolideze competențele cadrelor didactice de a dezvolta competențele pentru cultură democratică ale copiilor (inclusiv cele de valorizare a drepturilor omului, demnității umane și a diversității culturale, cooperare, gestionare non-violentă a conflictelor, empatie);

RECOMANDAREA 2.3.5.13: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să dezvolte servicii sociale de sprijin al familiilor cu copii aflate în dificultate;

RECOMANDAREA 2.3.5.14: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să dezvolte servicii specializate pentru copiii cu comportament deviant;

RECOMANDAREA 2.3.5.15: Ministerul Sănătății să dezvolte programe de tratament și reabilitare a copiilor cu tulburări de conduită, în cadrul Centrelor Comunitare de Sănătate Mintală și Youth Clinics.

Punctul 4: Justiție prietenoasă copiilor

Prioritatea 3 din Programul de dezvoltare strategică (PDS) al Oficiului Avocatului Poporului pentru anii 2023-2030: „Fiecare persoană care intră în contact cu sistemul de justiție beneficiază de acces efectiv la justiție și de un proces echitabil”

4.1. Copiii în detenție

Niciun copil nu va fi privat de libertate în mod ilegal sau arbitrar. Arestarea, deținerea sau înmănușarea unui copil trebuie să fie conformă cu legea și nu va fi decât o măsură extremă și cât mai scurtă posibil. Orice copil privat de libertate va fi tratat cu omenie și cu respectul cuvenit demnității umane și de o manieră care să țină seama de nevoile persoanelor de vârstă sa¹¹².

¹¹² Articolul 37 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului

Sectorul justiției din Republica Moldova a trecut în ultimele decenii prin reforme semnificative. Mai multe modificări ale cadrului normativ au urmărit scopul tranziției de la un sistem de justiție învechit, bazat preponderent pe măsuri punitive, de monitorizare și instituționalizare, către o abordare concentrată pe reintegrare și reabilitare, și respectul față de drepturile omului, proces echitabil și asigurarea supremației legii.

În anul 2023, Administrația Națională a Penitenciarelor, cu suportul Ministerului Justiției și al Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, a reușit remodelarea conceptuală a abordării minorilor preveniți. Tradițional, minorii, în privința cărora este aplicată măsura preventivă – arestul, se dețin în izolatoarele de urmărire penală, unde se dețin și maturii. Acest lucru influențează în cel mai păgubos mod asupra parcursului minorului prin sistemul execuțional autohton, deoarece minorii preiau de la maturi modele comportamentale negative. În mod special, minorii sunt predispuși să copieze regulile subculturii criminale, viciu care subminează întregul efort al administrației penitenciare îndreptat spre prevenirea recidivei.

Astfel, la data de 24.03.2023, a avut loc prima etapă de transfer a preveniților minori din Penitenciarul nr. 13 în Penitenciarul nr. 10 – Goian, unde a fost dat în exploatare un sector locativ total renovat în corespundere cu standardele de detenție. Ombudsmanul Copilului apreciază acest moment de ruptură drept un început al noului model de abordare a deținuților minori în sistemul execuțional penal autohton.

Monitorizarea locurilor de detenție constituie unul din domeniile prioritare ale Ombudsmanului copilului în calitatea sa de membru din oficiu a Consiliului pentru Prevenirea Torturii. La 07 iulie 2023, între orele 9:20-13.00 min., membrii Consiliului pentru Prevenirea Torturii au efectuat o vizită preventivă la Penitenciarul nr. 10¹¹³.

Numărul de deținuți minori în sistemul penitenciar în perioada 2021-2023

Anii		2021	2022	2023
Total deținuți		45	45	31
Sexul copiilor	Băieți	44	44	29
	Fete	1	1	2
În arest preventiv		15	13	14
Condamnați deținuți		30	32	17

¹¹³ Constatările și recomandările din prezentul capitol sunt preluate din Raportul privind vizita de monitorizare efectuată la Penitenciarul nr. 10 – Goian din cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor la 07 iulie 2023.

<https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-de-monitorizare-efectuata-la-penitenciarul-nr-10-goian-din-cadrul-administratiei-nationale-a-penitenciarelor-la-07-iulie-2023/>

Subcultura criminală

Echipa de monitorizare nu a constatat cazuri de nerespectare a prevederilor ce solicită detenția minorilor după categorii specifice: deținuți, preveniți. Totuși, subcultura criminală în rândul deținuților minori nu a fost încă eliminată. Un deținut a reclamat presiuni psihologice din partea colegilor de celulă din motiv că s-ar fi angajat în câmpul muncii și a solicitat să fie plasat într-o altă celulă.

Documentarea și raportarea leziunilor corporale

Administrația și autoritățile au obligația de a asigura investigații adecvate și măsuri speciale în vederea prevenirii suicidului și autovătămarilor. Membrii echipei de vizită au constatat că numărul leziunilor corporale și automutilărilor la condamnați este în creștere. La fel, CpPT a constatat că există divergențe dintre numărul de cazuri raportate și registrele de evidență.

Tabel al cazurilor de leziuni corporale și automutilări, anii 2021-2023

Leziuni/automutilări	2021	2022	2023
Leziuni corporale	23	33	41
Automutilări	-	7	18

Acest fapt indică la un mediu nesigur de detenție în aspect general. Angajații penitenciarului explică fenomenul prin transferul minorilor în fază de urmărire penală din Penitenciarul nr. 13 în Penitenciarul nr. 10. Schimbarea mediului (infrastructurii), iar odată cu aceasta și a regulilor de detenție, ar putea fi cauza unui astfel de răspuns din partea deținuților minori. Cu toate acestea, Ombudsmanul Copilului recomandă personalului să-și crească constant potențialul de a reacționa prompt pentru prevenirea oricărei forme de abuz între deținuții minori sau cu participarea lor.

Aplicarea sancțiunilor disciplinare

Problematika aplicării sancțiunilor disciplinare sub formă de suspendarea dreptului la întrevederi a fost enunțată în rapoartele vizitelor CPT în R. Moldova, atât în 2018, cât și în 2020, care au atenționat autoritățile de a lua măsuri, inclusiv prin revizuirea legislației, astfel încât pedepsele disciplinare aplicate deținuților să nu conducă la interzicerea contactelor cu familia.

În 13% de cazuri au fost aplicate sancțiuni pentru automutilări (majoritatea automutilărilor au loc printre deținuții din Blocul A, iar motivul invocat este interzicerea fumatului). În cazurile automutilărilor, aplicarea sancțiunilor este neuniformă: unii deținuți sunt sancționați cu izolare disciplinară, alții cu avertisment sau cu restricționarea transmiterii coletelor și a întrevederilor cu membrii familiei. Consiliul a observat practici de aplicare excesivă a sancțiunilor cu izolare disciplinară.

Asistența medicală

Statele serviciului medical al Penitenciarului nr. 10 sunt constituite din: șef serviciul medical, 4 asistenți medicali atestați, medic psihiatru la funcția de 0,5; medic radiolog 0,5 și 0,5 de tehnician radiolog. În cadrul serviciului medical al penitenciarului sunt îmbunătățiri la capitolul dotări și resurse tehnice.

Instituția însă nu dispune de psihologi clinici instruiți în sănătatea mintală, în special a minorilor, care să participe la evaluarea structurată pentru diagnosticarea problemelor de sănătate mintală, la elaborarea planurilor și participarea la tratamentul și reabilitarea pacienților prin psihoterapie și consiliere psihologică specifică. Serviciul medical al Penitenciarului nr. 10 nu dispune de autorizație sanitară și nu este acreditat.

La situația lunii iulie 2023, se finisau lucrările de reparație și dotare pentru a corespunde tuturor cerințelor de acreditare.

Condiții materiale de detenție

Potrivit celui de-a 24-lea Raport general CPT, "un centru de detenție pentru minori bine conceput trebuie să ofere condiții pozitive și personalizate pentru detenția tinerilor, respectându-le demnitatea și intimitatea. Toate camerele trebuie să fie mobilate corespunzător, să dispună de acces la lumina naturală și să aibă o ventilație adecvată". În sectoarele de trai, condițiile materiale corespund cerințelor.

Regim și activități

Deținuților minori trebuie să li se asigure pe tot parcursul zilei un program complet de educație, sport, instruire profesională, recreere și alte activități în aer liber, iar educația și instruirea profesională oferite minorilor în detenție trebuie să fie similare cu cele din comunitate.

Conform datelor oferite de directorul instituției, deținuții au posibilitatea să fie înmatriculați pentru programul de instruire gimnazial și liceal, instruire vocațional-tehnică la 6 specialități și să frecventeze 10 programe care sunt implementate în scopul dezvoltării abilităților sociale: aplanarea conflictelor, comunicarea, dezvoltarea proceselor cognitive, cunoștințelor și deprinderilor.

În concluzia celor expuse, Ombudsmanul Copilului **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 2.4.1.1: Administrația Națională a Penitenciarelor să planifice și să pună în aplicare un plan multisectorial de descurajare și eliminare a subculturii criminale în rândurile deținuților minori;

RECOMANDAREA 2.4.1.2: Administrația Națională a Penitenciarelor să întreprindă măsuri organizatorice și de susținere logistică pentru acreditarea serviciului medical din cadrul P-10 Goian;

RECOMANDAREA 2.4.1.3: Administrația Națională a Penitenciarelor să asigure supravegherea eficientă a deținuților minori și să identifice cauzele altercațiilor și automutilărilor, în scopul reducerii numărului acestora.

4.2. Executarea silită a hotărârilor judecătorești ce se referă la determinarea domiciliului sau accesul la copii

Modul de derulare a acțiunilor de executare silită atunci când sunt vizați minorii urmează să fie adaptat fiecărui caz particular, astfel încât să excludă sau să atenueze oricare ingerință nejustificată în dreptul la viața privată a celor implicați și să asigure supremația interesului copilului.

Cadrul juridic național referitor la mecanismele de executare silită a deciziilor privind stabilirea domiciliului minorului și respectarea graficului de întrevederi poate fi caracterizat ca fiind laconic, ce conține pe alocuri termeni improprie instituțiilor juridice în care se regăsesc și care nu descrie suficient de detaliat modul de derulare a acestor raporturi juridice. Astfel, articolul 154 Cod de executare este singurul articol dedicat executării silită a documentelor executorii privind stabilirea domiciliului copilului.

În sondajul realizat în contextul elaborării *Ghidului metodologic privind îmbunătățirea executării hotărârilor judecătorești ce se referă la determinarea domiciliului sau accesul la copii*¹¹⁴, executorii judecătorești au indicat imperfecțiunea și insuficiența reglementărilor legale drept cauză principală ce sporește gradul de dificultate a executării documentelor executorii vizând stabilirea domiciliului minorului. Această părere a fost împărtășită de 66,7% dintre respondenți. Dintre respondenții ce dețin în gestiune dosare de executare privind stabilirea domiciliului copilului, 58,3% au comunicat că durata aflării în procedură a acestor documente executorii depășește 24 de luni, iar 16,7% au indicat că durata a depășit 12 luni.

Stabilirea sau determinarea domiciliului copilului

În conformitate cu prevederile art. 63 alin. (1) și 63 alin. (1¹) Codul familiei, se observă alternanța sintagmelor: stabilirea domiciliului copilului și determinarea domiciliului copilului. Acest fapt nu poate fi apreciat ca atribuirea unei semnificații juridice diferite celor două termene. Scopul acțiunii privind determinarea domiciliului copilului este de a stabili o relație juridică dintre copil și părintele care va exercita atribuțiile de îngrijire. Acesta nu are nimic în comun cu adresa de locuință. Sensul lingvistic apropiat în care s-ar încadra efectele juridice ce urmează să le producă instituția stabilirii domiciliului copilului ar fi de *determinare a ocrotirii părintești*, termen prevăzut de Legea nr. 370/2023 din 30.11.2023 privind drepturile copilului.

¹¹⁴ Ghidul a fost elaborat în cadrul proiectului "Susținere pentru consolidarea în continuare a eficienței și calității sistemului judiciar din Republica Moldova", finanțat de Uniunea Europeană și Consiliul Europei, și implementat de Consiliul Europei în cadrul Programului Parteneriat pentru Buna Guvernare II 2019 – 2022.

În același timp, stabilirea domiciliului copilului minor nu afectează dreptul la întrevvedere a copilului cu părintele care locuiește separat. Concluzia este întemeiată pe dispozițiile art. 64 alin. (2) Cod de executare, potrivit căruia părinții au dreptul să încheie un acord privind exercitarea drepturilor părintești de către părintele care locuiește separat de copil.

Legislația ce reglementează stabilirea domiciliului copilului minor ar putea fi îmbunătățită, prin inserarea în conținutul Codului familiei a noțiunii de *stabilire/determinare* a domiciliului copilului minor, ce va include și conținutul drepturilor și obligațiilor părților în acest raport. O asemenea nouă reglementare ar înlătura orice dubiu asupra caracterului executoriu al hotărârii judecătorești, precum și ar aduce mai multă previzibilitate părților, clarificând conduita lor ulterioară.

Rezistența copilului la executarea hotărârii judecătorești

Dacă pentru opoziția debitorului de a executa hotărârea judecătorească legiuitorul a prevăzut unele remedii mai mult sau mai puțin eficiente¹¹⁵, pentru situația când însuși copilul se opune transferului către adultul indicat în documentul executoriu legislația nu oferă soluții. Această omisiune de reglementare poate fi apreciată drept una foarte gravă, având în vedere că convingerile psihologice ale copilului nu pot fi înfrânte prin mecanisme coercitive (sanțiuni civile sau contravenționale așa cum se întâmplă în cazul adultului-debitor) sau alte reglementate de Codul de executare. Astfel, executorul judecătoresc este pus față în față cu un vid de reglementare, care nici măcar prin analogia legii nu poate fi acoperit. Deseori executorului judecătoresc îi lipsesc abilitățile, pregătirea și cunoștințele necesare pentru a interacționa cu un copil afectat psihologic, ale cărui psihic și moral sunt foarte sensibile și fragile. În aceste situații, lipsa de acțiune pare a fi singura soluție pe care o poate adopta executorul judecătoresc. De menționat că pasivitatea în acțiuni contravine spiritului legii și misiunii executorului judecătoresc.

De exemplu, legiuitorul român oferă soluții și pentru situația când minorul refuză în mod categoric să-l părăsească pe debitor sau manifestă aversiune față de creditor. Astfel, executorul judecătoresc va întocmi un proces-verbal în care va consemna constatările sale și pe care îl va comunica părților și reprezentantului structurii responsabile de asistența socială și protecția drepturilor copilului, în vederea sesizării instanței competente pentru ca aceasta să dispună, în funcție de vârsta copilului, un program de consiliere psihologică, pentru o perioadă ce nu poate depăși 3 luni.

Instanța de judecată va soluționa cererea în regim de urgență, în camera de consiliu, cu citarea părinților și, dacă este cazul, a persoanei la care se află copilul, fiind

¹¹⁵ Întocmirea unui proces-verbal de constatare a imposibilității executării cu înaintarea unui demers în instanța de judecată pentru stabilirea modului de executare a hotărârii; întocmirea procesului-verbal de constatare a contravenției în privința debitorului, în condițiile art. 318 Cod contravențional, pentru eschivarea de la executarea hotărârii judecătorești.

aplicabile și dispozițiile legale privind ascultarea copilului. Instanța va pronunța o încheiere care nu este supusă niciunei căi de atac, în cuprinsul căreia se va menționa numele psihologului desemnat să efectueze consilierea, precum și programul de consiliere psihologică ce trebuie urmat. La finalizarea programului de consiliere, psihologul va întocmi un raport pe care îl va comunica instanței, executorului judecătoresc, agențiilor teritoriale de asistență socială/ structurilor responsabile de asistență socială și protecția drepturilor copilului.

Ombudsmanul Copilului consideră că executarea eficientă a hotărârilor judecătorești în materia stabilirii domiciliului copilului trebuie să fie privită prin prisma atribuțiilor și eforturilor conjugate ale autorităților de execuție, celor judiciare și de legiferare.

În contextul descris, este de remarcat rolul activ al executorului judecătoresc și contribuția substanțială pe care ar putea-o asigura organele de protecție a drepturilor copilului și asociațiile obștești din domeniu în astfel de proceduri de executare. Instanțele judecătorești ar trebui să asigure examinarea de calitate și unitară a procedurilor de genul dat, iar soluțiile date ar trebui să asigure echilibrul între drepturile copilului, interesul superior al copilului și drepturile și obligațiunile părinților. Legiuitorul, la rândul său, urmează să reacționeze la constatările și propunerile profesioniștilor pentru excluderea petelor albe, dar și perfecționarea cadrului normativ național.

În baza celor menționate, Ombudsmanul Copilului **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 2.4.2.1: Ministerul Justiției să întreprindă măsuri pentru evaluarea cadrului normativ, prin prisma jurisprudenței CtEDO și a reglementărilor altor țări, în scopul asigurării echității și plenitudinii procedurilor vizând stabilirea domiciliului copilului, referindu-se, în mod special, la diversificarea măsurilor de asigurare a acțiunii, organizarea ședințelor preparatorii de consiliere psihologică cu copiii sau cu părinții acestora¹¹⁶, implicarea mai multor servicii sociale sau solicitarea asistenței psihiatrilor sau psihologilor pentru copii¹¹⁷, recurgerea la medierea familială¹¹⁸, în vederea facilitării contactului dintre părinți, părinți și copii;

RECOMANDAREA 2.4.2.2: Curtea Supremă de Justiție să facă uz de prevederile art. 4 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 64 din 30.03.2023 cu privire la Curtea Supremă de Justiție, pentru identificarea posibilității emiterii avizului consultativ privitor la aplicarea legislației în procedurile privind stabilirea domiciliului copilului;

RECOMANDAREA 2.4.2.3: Uniunea Națională a Executorilor Judecătorești să facă uz de prevederile art. 49 alin. (3) lit. b) din Legea nr. 113 din 17.06.2010 privind executorii judecătorești și să generalizeze practica de executare silită a hotărârilor judecătorești în materia stabilirii domiciliului copilului, cu diseminarea experiențelor pozitive.

¹¹⁶ Cauza Pistică împotriva Republicii Moldova (nr.23641/17)

¹¹⁷ Svernei împotriva Moldovei (nr. 42787/19)

¹¹⁸ Cengiz Kılıç împotriva Turciei (nr. 16192/06)

Punctul 5: Protecția copilului împotriva exploatării prin muncă

Articolul 32 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului interzice orice muncă care ar putea pune în pericol sănătatea, educația sau dezvoltarea integrală a copilului. Statul trebuie să stabilească o vârstă minimă legală pentru angajarea copiilor, să reglementeze condițiile de muncă și să aplice sancțiuni pentru cei care încalcă aceste norme. Copiii au dreptul la o viață demnă și sigură, fără a fi expuși riscurilor sau presiunilor economice.

Potrivit datelor oferite de Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS), pe parcursul ultimilor 5 ani au fost înregistrate 40 de sesizări despre încălcarea cadrului normativ la încadrarea în câmpul muncii a 40 de copii (24 de băieți și 16 fete). În cadrul controalelor efectuate, au fost constatate și consemnate în procesele-verbale de control 15 încălcări în raport cu copiii: angajare în muncă fără respectarea procedurii legale, în lipsa controlului medical preventiv, activitate la lucrări interzise copiilor, nerespectarea duratei reduse a timpului de muncă, încălcări la stabilirea salariului. În rezultatul depistării încălcărilor față de copii, au fost întocmite 4 procese-verbale cu privire la contravenție, care au fost înaintate instanței de judecată pentru examinare după competență. De către instanța de judecată au fost emise două decizii de sancționare cu amendă de 3000 de lei și 10500 de lei, iar alte două dosare sunt în proces de examinare.

Se constată o rată redusă de raportare a cazurilor de exploatare prin muncă a copiilor. Participanții la cercetare au subliniat că un motiv pentru care cazurile de exploatare prin muncă a copiilor nu sunt raportate este lipsa de încredere în autorități și în sistemul de protecție socială, mulți copii nu știu cui să se adreseze pentru a cere ajutor sau nu au încredere că vor fi ascultați și sprijiniți. De asemenea, există riscul ca raportarea să ducă la represalii din partea angajatorilor sau a familiilor care depind de veniturile copiilor.

Potrivit Raportului anual „*Constatări privind cele mai grave forme de exploatare prin muncă a copiilor*”, publicat de Departamentul Muncii al SUA¹¹⁹, se remarcă că Republica Moldova a înregistrat progrese în domeniul combaterii muncii copiilor, după cinci ani în care a fost evaluată cu calificativul „avansare minimă” la acest capitol. Progresul în domeniu a fost posibil datorită reformelor și programelor promovate de autoritatea publică centrală în domeniu - Ministerul Muncii și Protecției Sociale. Urmare a adoptării Legii nr. 355/2022 pentru modificarea unor acte normative (combaterea muncii nedeclarate), prin care au fost introduse modificări la Legea nr. 140/2001 privind Inspectoratul de Stat al Muncii, inspectorii de muncă pot efectua verificări neanunțate la angajatori dacă dețin indicii sau informații despre posibile încălcări ale legislației muncii, cum ar fi traficul sau exploatarea de persoane. Totuși, aceste modificări nu permit inspectorilor, în cadrul controlului inopinat,

¹¹⁹ <https://www.dol.gov/agencies/ilab/resources/reports/child-labor/moldova>

să supună controlului și alte aspecte decât cele care au servit ca temei pentru inițierea controlului.¹²⁰

În condițiile în care Legea nr. 131 din 08.06.2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător instituie reguli stricte privind procedura și tipurile controlului de stat, considerăm că activitatea ce are ca scop prevenirea încălcării drepturilor omului/copiilor trebuie să capete forma unor domenii distincte în activitatea organelor de control, fiind instituționalizată la nivelul subdiviziunilor sau unităților de personal specializate. Astfel, se va obține o abordare sistemică a protecției copilului împotriva exploatării și abuzului, în contextul unei abordări generale bazate pe drepturile omului.

Cu regret, cadrul juridic național nu stabilește claritate în privința vârstei de la care copilul poate fi admis să muncească în cadrul familiei, fiind vorba în special despre educarea prin muncă a copilului în familie. De asemenea urmează a fi clarificat aspectul cu referire la reglementarea expresă a vârstei minime a copilului sub care implicarea lui la munci în cadrul familiei ar putea fi considerat drept abuz sau exploatare din partea părinților sau persoanelor care au obligația de îngrijire.

Conform Legii nr. 140/2013 și HG nr. 270/2014, autoritățile folosesc un mecanism intersectorial de cooperare pentru a identifica, a evalua, a referi, a asista și a monitoriza copiii victime sau potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului. Acest mecanism implică o colaborare eficientă între diverse instituții și organizații care se ocupă de protecția copilului.

Din rezultatele cercetării efectuate în cadrul studiului tematic: "Exploatarea copiilor prin muncă¹²¹", reiese că acest mecanism funcționează mai bine în domeniul abuzului și neglijării, dar comportă dificultăți în domeniul exploatării prin muncă, cum ar fi: proceduri operaționale insuficient de clare, resurse umane și dotări limitate, vacuum informațional și grad infim de sensibilizare a populației, coordonare și comunicare sporadică între actorii implicați etc.

Ca rezultat al celor expuse, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului
RECOMANDĂ:

RECOMANDAREA 2.5.1: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să modifice cadrul normativ național astfel încât să reglementeze munca copiilor care activează în sectorul informal, să stabilească standarde minime de siguranță și sănătate, să asigure accesul la educație și servicii sociale și să sancționeze pe cei care încalcă legislația. Astfel, se va contribui la respectarea convențiilor internaționale la care Republica Moldova este parte și la îmbunătățirea calității vieții copiilor implicați în activități economice;

¹²⁰ Art. 19 alin (6) din Legea nr. 131/2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător

¹²¹ Raport tematic "Exploatarea copiilor prin muncă",

<https://ombudsman.md/post-document/exploatarea-copiilor-prin-munca/>

RECOMANDAREA 2.5.2: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să modifice Hotărârea Guvernului nr. 270/2014 adăugând procedura de instrumentare de către angajații Inspectoratului de Stat al Muncii și subdiviziunile teritoriale și alte entități responsabile de intervenția în cazul exploatării prin muncă a copiilor, să intensifice eforturile pentru a asigura servicii adecvate de resocializare și reintegrare pentru copiii care au fost victime ale exploatării;

RECOMANDAREA 2.5.3: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să includă în planurile de activitate ale organelor de control a acțiunilor îndreptate spre creșterea gradului de respectare și protecție a drepturilor omului, în general, și a copiilor, munca cărora este folosită în activitatea de întreținător, în mod particular;

RECOMANDAREA 2.5.4: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să organizeze campanii de informare a părinților/îngrijitorilor și a copiilor potențiale victime a exploatării prin muncă despre drepturile lor, despre modul de accesare a serviciilor de protecție și asistență. Totodată, pentru a facilita înțelegerea informației, este necesar a fi elaborate și diseminate materiale informaționale pentru diferite grupuri de victime și potențiale victime ale exploatării (copii și părinți/îngrijitori) și diferite forme de exploatare, inclusiv materiale adaptate pentru victimele cu vulnerabilități multiple (de ex. persoane cu dizabilități mintale, senzoriale, persoane analfabete etc.).

Punctul 6: Dreptul copilului la nume și la cetățenie

Din momentul nașterii, fiecare copil are dreptul la nume și la cetățenie. Copilul are dreptul să-și păstreze cetățenia, numele și legătura cu familia, iar în cazul în care a fost lipsit(ă) de ele, acestea să-i fie restabilite. Nerespectarea dreptului copilului la nume și la cetățenie duce, în mod inerent, la lezarea altor drepturi fundamentale ale acestuia, cum ar fi dreptul la educație, dreptul la sănătate, dreptul la asistență și protecție socială, dreptul la muncă, dreptul la libera circulație etc.

Potrivit art. 7 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului¹²², imediat după nașterea sa, copilul este înregistrat, are dreptul la nume, dreptul de a obține o cetățenie și dreptul de a cunoaște și a fi crescut de părinții acestuia, în măsura posibilului.

Legea cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024 din 02 iunie 2000¹²³ stabilește cadrul juridic al raporturilor legate de cetățenia Republicii Moldova. În ceea ce privește asigurarea dreptului copilului la nume și la cetățenie din momentul nașterii acestuia, avem prevederile specifice ale art. 11 din prezenta lege.

¹²² Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, <https://www.unicef.org/moldova/media/6116/file/with%20Kids'%20drawings%20ROM.pdf>

¹²³ Legea cetățeniei Republicii Moldova, nr. 1024/2000, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=137681&lang=ro#

O situație problematică identificată de către Avocatul Poporului pentru drepturile copilului era în cazul copiilor născuți pe teritoriul țării, dar din părinți care dețin cetățenia altui stat sau unul din ei este apatrid sau beneficiază de protecția internațională, iar celălalt este cetățean străin. Anterior, prevederile art. 11, alin. (1), lit. c) din Legea cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024/2000 condiționau cetățenia copilului născut pe teritoriul Republicii Moldova de statutul/forma juridică de ședere a părinților săi pe teritoriul Republicii Moldova. În viziunea Ombudsmanului copilului, acest fapt putea duce la apariția copiilor apatrizi de la naștere, în cazurile în care țara de origine a părinților/unuia din părinți nu acordă cetățenia sa copiilor născuți pe teritoriul altor state sau are rezerve în privința acestora. În contextul dat, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, la 21 mai 2021, a solicitat Curții Constituționale exercitarea controlului constituționalității art. 11 alin. (1) lit. c) a Legii cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024/2000¹²⁴.

În pofida Deciziei de inadmisibilitate a Curții Constituționale privind controlul constituționalității prevederilor art. 11 din Legea cetățeniei Republicii Moldova, nr. 1024/2000¹²⁵, propunerea de modificare a acestuia a fost preluată de un deputat din Parlamentul Republicii Moldova. Drept urmare, la 08.06.2023, Parlamentul a adoptat Legea nr. 142 pentru modificarea articolului 11 din Legea cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024/2000, în vigoare din 03.11.2023.

Legea nr. 370/2023 privind drepturile copilului stabilește drepturile fundamentale ale copilului, principiile și măsurile de asigurare a drepturilor copilului, atribuțiile autorităților publice centrale și locale și interacțiunea acestora în procesul de asigurare a respectării drepturilor copilului. Art. 7 al acestei legi prevede faptul că fiecare copil are dreptul: la un nume și este înregistrat în condițiile prevăzute de lege; la cetățenie; de a-și păstra cetățenia, numele și relațiile de familie în condițiile prevăzute de lege, fără nicio ingerință.

Reieșind din experiența Avocatului Poporului pentru drepturile copilului în examinarea cazurilor concrete de nerespectare a dreptului copilului la nume și la cetățenie, se constată că cel mai adesea această situație survine din cauza scăpărilor sau chiar neglijenței nu doar a părinților, ci și a autorităților, care nu intervin prompt, nu conlucrează între ele suficient, motivând că nu au cunoscut situația, nu cunosc cum să intervină sau că nu țin de competențele lor.

Este apreciabil faptul că, în unele regiuni ale țării, în scopul prevenirii situațiilor de nedocumentare a copiilor, se întreprind anumite măsuri precum: campanii de informare; colaborarea constantă cu Agenția Servicii Publice; sprijin psiho-

¹²⁴ Sesizare către Curtea Constituțională,
<https://old2.ombudsman.md/wp-content/uploads/2022/02/2021sesizare-Curtea-Constitu%C8%9Bional%C4%83-Legea-cet%C4%83%C8%9Beniei.pdf>

¹²⁵ <https://old2.ombudsman.md/wp-content/uploads/2022/02/Decizia-Curtii-Constitutionale.pdf>

social pentru familiile care se confruntă cu dificultăți în procesul de documentare a copilului; identificarea precoce și monitorizarea factorilor de risc social care pot duce la nedocumentarea copiilor; programe educaționale pentru copii și părinți; acordarea suportului financiar pentru acoperirea cheltuielilor ce țin de procesul de documentare; colaborarea eficientă cu instituțiile medicale și cele de învățământ etc.

În concluzia celor expuse, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului
RECOMANDĂ:

RECOMANDAREA 2.6.1: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să elaboreze o instrucțiune specială de intervenție în cazurile copiilor nedocumentați;

RECOMANDAREA 2.6.2: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să consolideze mecanismul de cooperare intersectorială în ceea ce privește prevenirea, identificarea, raportarea, intervenția și monitorizarea cazurilor de nedocumentare a copiilor, mai ales în cazurile care conțin elemente de extraneitate;

RECOMANDAREA 2.6.3: Agenția Servicii Publice să consolideze mecanismul de evidență a populației prin crearea unei baze de date naționale de evidență a copiilor nedocumentați;

RECOMANDAREA 2.6.4: Agenția Servicii Publice să identifice soluții alternative pentru copiii ai căror părinți, din motive religioase, refuză să-i documenteze;

RECOMANDAREA 2.6.4: Agenția Servicii Publice să organizeze și să desfășoare campanii de informare și suport pentru părinți și viitori părinți cu privire la procedura documentării copiilor, precum și cu privire la riscurile cu care se pot confrunta copiii care nu dețin acte de identitate.

Punctul 7: Asigurarea drepturilor și libertăților civile

Potrivit Comentariului general nr. 12 din 2009 al Comitetului ONU pentru Drepturile Copilului, dreptul tuturor copiilor de a fi ascultați și luați în serios constituie una dintre valorile fundamentale ale Convenției ONU cu privire la Drepturile Copilului. Comitetul pentru Drepturile Copilului a identificat acest drept ca unul dintre cele patru principii generale ale Convenției, celelalte fiind dreptul la nediscriminare, dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare și considerarea cu prioritate a interesului superior al copilului. Dreptul copilului de a fi ascultat, stipulat în art. 12 al Convenției, stabilește nu doar un drept în sine, ci și faptul că acesta ar trebui luat în considerare la interpretarea și punerea în aplicare a tuturor celorlalte drepturi.

Participarea încurajează copiii să se implice și să-și asume responsabilități. Ea îi poate împuternici să inițieze și să implementeze proiecte și activități. Desigur, aceasta nu se întâmplă automat și copiii au nevoie de susținere și încurajare pentru a se implica.

Astfel, Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului recomandă statelor părți să ia măsuri pentru a oferi copiilor oportunități de a-și exprima opiniile și pentru a li se acorda atenția cuvenită. Prin Comentariul general nr. 2 din 2002 cu privire la rolul instituțiilor naționale independente pentru drepturile omului în promovarea și protecția drepturilor copilului, Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului indică asupra faptului că instituțiile naționale trebuie să se asigure că au contact direct cu copiii și că copiii sunt implicați și consultați în mod corespunzător.

În acest context, pentru a se alinia la standardele internaționale în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului, în septembrie 2022, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a creat Consiliul Consultativ al Copiilor pe lângă Ombudsmanul Copilului.

Consiliul Consultativ al Copiilor pe lângă Ombudsmanul Copilului reprezintă o platformă prin care copiii își pot exprima liber opinia asupra realizării obligațiilor asumate de către Republica Moldova în baza Convenției ONU cu privire la Drepturile Copilului. Consiliul este o structură consultativă permanentă, formată din 30 de copii cu vârsta cuprinsă între 10 și 17 ani, aleși pentru un mandat de 2 ani.¹²⁶

Pe parcursul anului 2023, membrii Consiliului Consultativ al Copiilor s-au întrunit în mai multe ședințe și ateliere de lucru, organizate de către Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, de comun cu Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului (CIDDC).

La 1 aprilie 2023, aproximativ 80 de copii, cu vârsta cuprinsă între 12–17 ani din diferite regiuni ale Republicii Moldova, printre care și membrii Consiliului Consultativ al Copiilor, au participat la întrunirea generală a copiilor cu genericul „Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, Maia Bănărescu – 7 ani aproape de copii”.

La 9 aprilie 2023, Consiliul Consultativ al Copiilor pe lângă Avocatul Poporului pentru drepturile copilului s-a întrunit la sediul Oficiului Avocatului Poporului. Ombudsmanul Copilului le-a vorbit copiilor din diverse regiuni ale țării despre istoria Instituției Naționale pentru Apărarea Drepturilor Omului, rolul și importanța cunoașterii drepturilor și necesitatea de a le putea apăra atunci când ele sunt încălcate.

În contextul Zilei Internaționale a Drepturilor Copiilor, la 21 noiembrie 2023, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a organizat Forumul Național al Drepturilor Copiilor, eveniment de tradiție prin care vocea copiilor este adusă în prim-plan și instituit un dialog al copiilor cu autoritățile. Încă de la prima sa ediție, forumul este un bun prilej de a implica copiii în discuții și dezbateri despre problemele cu care se confruntă și de a le crea un spațiu deschis și prietenos pentru a-și exprima liber opiniile.

¹²⁶ Regulamentul Consiliului Consultativ al Copiilor pe lângă Avocatul Poporului pentru drepturile copilului (Ombudsmanul Copilului),
<https://ombudsman.md/despre-noi/consiliul-consultativ-al-copiilor/>

În acest an, cea de-a șaptea ediție a Forumului a avut loc cu participarea a 70 de copii cu vârste cuprinse între 12 și 18 ani, membri ai Consiliului Consultativ al Copiilor pe lângă Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, Platformei Copiilor, Grupului Copiilor Apărători ai Drepturilor Omului, Consiliului Consultativ al Copiilor Taraclia, cât și alți copii care manifestă interes în domeniul drepturilor copilului, din diferite regiuni ale țării, inclusiv regiunea transnistreană.

Această activitate a avut drept obiectiv oferirea unei platforme de discuții practice și de interacțiune a copiilor cu autoritățile publice privind aspectele de interes, problemele cu care se confruntă copiii, cum ar fi: comunicarea profesor-elev; importanța participării copiilor în procesele de elaborare a legilor; intimitatea emoțională; incluziunea copiilor cu dizabilități în mediul școlar.

La Forumul Național al Drepturilor Copiilor au participat și reprezentanți ai autorităților centrale precum: Parlamentul Republicii Moldova, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Justiției, Ministerul Sănătății.

În cadrul acestui eveniment, membrii Consiliului Consultativ al Copiilor pe lângă Avocatul Poporului pentru drepturile copilului au prezentat rezultatele cercetării lor referitor la relația profesor-elev (1070 de copii au răspuns la chestionarul elaborat și diseminat de către membrii CCC).

În cadrul discuțiilor dintre copii și reprezentanții autorităților publice centrale, au fost puse în discuție și alte aspecte/probleme. Drept urmare, **copiii au înaintat Ministerului Educației și Cercetării următoarele recomandări:**

- Crearea programelor educaționale destinate profesorilor, care să conțină următoarele tematici: încurajarea copiilor să pună întrebări, să-și exprime liber opinia, respect pentru diversitate, comunicarea nonviolentă etc.;
- Crearea unui mecanism de consultare a opiniei elevilor pe aspectele care-i vizează;
- Crearea unui mecanism de adresare/depunere a plângerilor din partea copiilor;
- Crearea unui mecanism de evaluare sistematică în ansamblu privind starea de bine a copiilor în școală;
- Desfășurarea campaniilor de informare privind violența în școală și metodele de raportare și intervenție pe cazurile de violență;
- Introducerea și organizarea orelor de parenting pentru părinți cu tematici precum: evaluarea situațiilor de risc, relațiile intime, suportul în situații de stres etc.;
- Angajarea psihologilor școlari cu sarcini de a oferi suport copiilor și ghidare/participare/implicare a părinților în caz de necesitate;
- Instruirea cadrelor didactice pe tematici precum: emoții, acceptare, dezvoltarea psiho-emoțională a copiilor etc.;

- Includerea în programul de studiu (formarea inițială și continuă) pentru profesorii și psihologii în devenire a orelor dedicate emoțiilor și cum să intervină în situațiile când copiii au preocupări emoționale, gestionarea corectă a emoțiilor de către cadrele didactice;
- Profesorii și psihologii în devenire să fie instruiți cum să organizeze procesul de învățare ținând cont de nevoile fiecărui copil;
- Oferirea suportului metodologic organelor locale specializate în domeniul învățământului și, respectiv, administrațiilor instituțiilor de învățământ, în scopul:
 - a) organizării activităților de promovare a drepturilor copilului în instituțiile de învățământ, cu accentul pe prevenirea și combaterea violenței în școală;
 - b) organizării vizitelor de monitorizare ad-hoc în instituțiile de învățământ;
 - c) creării condițiilor și a unui spațiu prietenos, unde elevii își vor putea liber exprima opinia, gândurile, emoțiile, întrebările și grijile;
 - d) aplicării eficiente a mecanismului intersectorial de cooperare pentru prevenirea și protecția copiilor față de orice formă de violență;
 - e) asigurării accesului profesorilor la resurse de învățare potrivite, după necesități, pentru îmbunătățirea abilităților de comunicare;
 - f) organizării de către coordonatorul ANET a sesiunilor de informare pentru copii cu referire la mecanismul de raportare a cazurilor de violență în școală;
 - g) desfășurării de către coordonatorul ANET a sesiunilor de informare pentru profesori, inclusiv, personalul auxiliar și părinți asupra modului de educație nonviolentă și comunicare asertivă cu copiii;
 - h) încurajării de către profesori a copiilor în exprimarea liberă a opiniei, să răspundă la întrebările copiilor și să intervină prompt în situații dificile;
 - i) aplicării de către profesori a metodelor non-formale de educație, pentru participarea tuturor copiilor, încurajarea diversității în grup și a diversității de opinii;
 - j) organizării de către diriginți a activităților de team-building cu elevii, dezvoltând relații de încredere;
 - k) comunicării eficiente cu elevii, susținerii corespunzătoare în blocaje de comunicare cu alți profesori;
 - l) organizării de discuții ale diriginților cu părinții întru încurajarea și susținerea elevilor pentru depășirea provocărilor din școală.

Punctul 8: Respectarea drepturilor copiilor strămutați din Ucraina

În februarie 2022, situația din Ucraina a fost marcată de un conflict armat care a generat instabilitate, forțând multe persoane, inclusiv copii, să caute siguranță, protecție și asistență în țările vecine. Războiul declanșat de Federația Rusă împotriva Ucrainei a generat un puternic flux de migranți, care urma să fie gestionat de țările vecine, inclusiv de Republica Moldova.

Copiii au fost cel mai grav afectați, devenind victime nevinovate ale actelor de violență. Prin natura lor vulnerabilă și lipsa capacității de a-și proteja propriile drepturi, aceștia au fost și sunt expuși diferitor riscuri asociate violenței. În conformitate cu prevederile articolul 22 din Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului (CDC), copiii refugiați sau cei care caută să obțină un astfel de statut au dreptul la protecție specială, iar statul este obligat să coopereze cu organizațiile guvernamentale și neguvernamentale care asigură o astfel de protecție sau asistență.

Protecția socială

Potrivit datelor disponibile pe portalul UNHCR¹²⁷, din momentul declanșării conflictului până la sfârșit de octombrie 2023, în RM au intrat 333 769 de copii ucraineni.

Acordarea protecției temporare a reprezentat o măsură crucială pentru asigurarea securității și bunăstării copiilor refugiați. Statutul de protecție temporară a permis extinderea gamei de servicii de care pot beneficia copiii nu doar în legătură cu protecția socială, ci și îmbunătățiri semnificative în ceea ce privește accesul la asistență medicală. Aceste măsuri au contribuit substanțial la amplificarea realizării drepturilor fundamentale ale copiilor refugiați.

Activitatea Consiliului Consultativ de prevenire a încălcării drepturilor persoanelor refugiate, creat pe lângă Oficiul Avocatului Poporului în luna martie 2022, a scos în evidență că copiii ucraineni aflați pe teritoriul Moldovei cu doar un părinte, care nu sunt nici ucraineni și nici apatrizi, dar care aveau permis de rezidență legală în Ucraina până în data de 24 februarie 2022, sunt lipsiți de posibilitatea de legalizare a statutului și beneficiere de drepturile conexe oferite de protecția temporară. Este o situație paradoxală în condițiile în care același copil, fiind însoțit de cel de-al doilea părinte, cetățean ucrainean, precum și dacă nu ar fi însoțit de niciunul dintre părinți, ar fi în situație de eligibilitate și ar beneficia de protecție temporară¹²⁸.

Dreptul la asistență medicală

În prima etapă de la declanșarea crizei umanitare, pentru persoanele refugiate din Ucraina, asistența medicală gratuită acoperea servicii medicale doar pentru beneficiarii

¹²⁷ <https://data.unhcr.org/en/working-group/336?sv=54&geo=10784>

¹²⁸ Raport tematic "Respectarea drepturilor copiilor strămutați din Ucraina" - <https://ombudsman.md/post-document/respectarea-drepturilor-copiiilor-stramutati-din-ucraina/>

care întrunesc criteriile definiției de caz pentru COVID-19, precum și în cazurile de urgențe medico-chirurgicale (pct. 20 din dispoziția CSE nr. 2 din 25 februarie 2022). În 2023 a fost luată decizia ca pachetul de servicii medicale oferite gratuit copiilor strămutați din Ucraina, beneficiari de protecție temporară, să fie extins inclusiv celor fără statut de protecție temporară. Astfel, prin Dispoziția nr. 88 din 13.10.2023 a CSE (pct. 6) s-a stabilit că Compania Națională de Asigurări în Medicină achită asistența medicală de urgență, asistența medicală primară și examenul medical gratuit din motive de sănătate publică, acordate de la 1 martie 2023 de către instituțiile medico-sanitare, încadrate în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală, copiilor strămutați din Ucraina, inclusiv celor fără statut de protecție temporară. Pachetul de servicii oferite gratuit acestei categorii de beneficiari include asistența medicală urgentă prespitalicească, cea primară (oferită de echipa medicului de familie) și asistența urgentă spitalicească.

Dreptul la educație

Constituția Republicii Moldova acordă tuturor, inclusiv străinilor, dreptul la educație. Potrivit datelor oficiale deținute de către MEC, în perioada 24 februarie 2022 - august 2023, peste 2450 de copii din familiile refugiate din Ucraina au fost integrați în sistemul educațional din Republica Moldova. La situația lunii octombrie 2023, în instituțiile de învățământ primar, gimnazial și liceal din țară erau încadrați 1542 de copii refugiați.

Acordarea protecției temporare reafirmă obligativitatea autorităților de a asigura accesul egal la învățământul public pentru copiii strămutați din Ucraina, în aceleași condiții ca și cetățenilor RM. Potrivit pct. 17 din Hotărârea Guvernului nr. 21 din 18.01.2023, Ministerul Educației și Cercetării "asigură accesul la învățatură al minorilor beneficiari de protecție temporară în instituțiile publice de învățământ general în limitele posibilităților sistemului educațional și în aceleași condiții ca și pentru minorii cetățeni ai Republicii Moldova"¹²⁹. Sintagma "în limitele posibilităților sistemului educațional", în opinia Ombudsmanului copilului, nu poate în niciun caz fi interpretată în sens restrictiv, de aceea, excluderea ei ar reflecta o abordare responsabilă și motiva sistemul să se adapteze și să găsească soluții pentru a asigura accesul tuturor la educație.

În vederea punerii în aplicare a HG nr. 21/2023, prin Ordinul nr. 1109 din 04.09.2023, Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova a aprobat Instrucțiunea privind integrarea copiilor din familii refugiate din Ucraina în instituțiile de învățământ general din Republica Moldova¹³⁰. Potrivit instrucțiunii, copiii cetățeni ai Ucrainei care au intrat pe teritoriul RM *după data* de 24 februarie 2022 (i) se pot înmatricula

¹²⁹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135260&lang=ro

¹³⁰ https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordin_mec_1109_din_04.09.2023_instrucțiune_refugiatii.pdf

în instituțiile de învățământ preșcolar și general; (ii) au posibilitatea de a studia prin intermediul lecțiilor online organizate de instituțiile de învățământ pe care le-au frecventat în Ucraina, oferindu-li-se acces la platformele și resursele educaționale create de MEC în cadrul instituțiilor de învățământ. Ombudsmanul Copilului salută această inițiativă și propune interpretarea logică extensivă a prevederilor ei sau extinderea expresă a subiecților care ar beneficia de aceste reglementări, or copiii ucraineni care au intrat în Republica Moldova până la data de 24 februarie 2022 se află în aceleași condiții vis-a-vis de posibilitatea revenirii în țara de origine. Procedura prietenoasă de integrare în sistemul național educațional, prevăzută de Ordinul nr. 1109 din 04.09.2023, ar trebui să fie accesibilă pentru toți copiii ucraineni cărora războiul le-a îngăduit dreptul la studii în țara lor.

În pofida eforturilor depuse pentru asigurarea dreptului la educație al copiilor refugiați, se conturează o realitate complexă. În linii generale, există o recunoaștere formală a asigurării acestui drept fundamental, însă calitatea educației ridică semne de întrebare, dezvăluind vulnerabilități și provocări structurale. Incluziunea educațională a copiilor de etnie romă rămâne o provocare distinctă pentru sistemul de educație. Asigurarea dreptului la educație pentru copiii refugiați nu se rezumă doar la garantarea accesului, ci și la furnizarea unei educații de calitate, adaptate nevoilor și contextului specific al acestor copii.

Firește că integrarea copiilor refugiați în mediul educațional național a determinat și unele manifestări comportamentale la nivelul relațiilor interpersonale între înșiși elevii. Studiul *Cunoștințe, atitudini și practici privind protecția copilului în mediul școlar*¹³¹, elaborat de către Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC), în parteneriat cu Înaltul Comisariat pentru Refugiați al Națiunilor Unite (UNHCR), a scos în evidență că 85% dintre copiii intervievați consideră că copiii refugiați au dreptul de a învăța în școală ca toți ceilalți copii, 6% consideră că copiii refugiați nu au acest drept, iar alte 4% nu cunosc cine sunt refugiații. Cercetarea a mai evidențiat că la 3 din 4 elevi le place că în școala din localitatea lor vin și alți copii din alte comunități sau localități și că în școala lor se vorbește o altă limbă decât cea vorbită de ei. Unul din zece elevi au răspuns că "copiii refugiați sunt mai puțin agreeți decât ceilalți elevi".

Cu toate că, conform studiului menționat, 69% dintre profesori au avut discuții cu elevii despre discriminare și necesitatea de a trata toți copiii în mod egal și respectuos, Ombudsmanul Copilului îndeamnă întregul corp profesoral din țară să depună efort maxim pentru a sensibiliza elevii asupra esenței statutului de refugiat pe care unii oameni sunt nevoiți să-l îmbrățișeze atunci când fug de război și că abordarea lor respectuoasă și prietenoasă este primul și cel mai firesc lucru pe care îl poate face omul în raport cu semenii săi.

¹³¹ https://www.cnpac.md/wp-content/uploads/2023/12/Raport_CNPAC_UNHCR_RO-to-print.pdf

În contextul celor expuse, Avocatul Copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.8.1: Ministerul Afacerilor Interne să revizuiască unele prevederi din Hotărârea Guvernului nr. 21/2023 privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina, în special:

- pct. 1, prin extinderea categoriei de persoane eligibile pentru protecția temporară cu includerea "persoanelor terțe non-ucrainene și apatrizilor care dovedesc că au rezidență legală în Ucraina, în baza unui permis de ședere permanent, emis în conformitate cu legislația ucraineană, și care nu se pot întoarce în siguranță în țara sau în regiunea de origine";
- pct. 17 pct. 17, prin excluderea sintagmei "în limitele posibilităților sistemului educațional";

RECOMANDAREA 2.8.2: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să propună spre aprobare Guvernului Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului Social Centrul de plasament temporar pentru persoane strămutate de pe teritoriul altor state și a Standardelor minime de calitate, cu atenție sporită pe următoarele aspecte:

- asigurarea faptului că în toate Centrele de plasament temporar pentru persoane strămutate de pe teritoriul altor state vor fi adoptate și aplicate proceduri pentru asigurarea protecției copiilor față de orice formă de violență, neglijare, exploatare și trafic;
- asigurarea unui mecanism de admitere în Serviciul Social Centrul de plasament temporar pentru persoane strămutate de pe teritoriul altor state care să prevină segregarea în bază de etnie;

RECOMANDAREA 2.8.3: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să instituie măsuri alternative de susținere a familiilor cu copii care nu vor fi eligibili pentru Serviciul Social Centrul de plasament temporar pentru persoane strămutate de pe teritoriul altor state, cel puțin o perioadă determinată;

RECOMANDAREA 2.8.4: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să consolideze capacitățile instituționale și profesionale ale personalului tuturor serviciilor sociale pentru a răspunde la necesitățile de asistență a familiilor cu copii refugiați;

RECOMANDAREA 2.8.5: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să informeze familiile cu copii refugiați despre totalitatea serviciilor sociale disponibile și condițiile de accesare a acestora;

RECOMANDAREA 2.8.6: Ministerul Sănătății să extindă lista serviciilor medicale acordate gratuit copiilor beneficiari de protecție temporară, în cadrul asistenței medicale specializate de ambulator;

RECOMANDAREA 2.8.7: Ministerul Educației și Cercetării să lărgască modalitățile și condițiile de recunoaștere și echivalare a studiilor și competențelor dobândite anterior, precum și identificarea și promovarea unor intervenții educaționale flexibile care să faciliteze recuperarea rapidă a decalajelor educaționale și depășirea barierei lingvistice;

RECOMANDAREA 2.8.8: Ministerul Educației și Cercetării să stimuleze participarea școlară și să susțină/ responsabilizeze părinții strămutați din Ucraina în procesul de încadrare a copilului în sistemul educațional.

Punctul 9: Respectarea drepturilor copiilor în regiunea transnistreană

Unul dintre domeniile prioritare și constante în agenda Ombudsmanului copilului este respectarea drepturilor copiilor în regiunea transnistreană.

Ca rezultat al procesului de monitorizare a respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în localitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și mun. Bender în anul 2023, a fost identificat cazul minorei D., în vârstă de 14 ani, care locuia singură într-un apartament închiriat din mun. Tiraspol, mama fiind plecată la muncă peste hotare. Entitățile subordonate Tiraspolului au dispus să o încadreze pe minoră în școala medie de tip închis pentru minori aflați în conflict cu legea. Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a considerat neîntemeiată plasarea minorei într-o instituție specializată de tip închis, nefiind determinat statutul de copil în conflict cu legea. Prin intermediul Reprezentanței Varnița a Oficiului Avocatului Poporului și Direcției Asistență Socială și Protecție a Familiei a Consiliului raional Sângerei, au fost elucidate toate circumstanțele cazului, fiind găsite rudele apropiate și datele de contact ale mamei minorei. La data de 15 martie 2023, Șeful Reprezentanței Varnița a OAP, în urma dialogului cu reprezentanții entităților de la Tiraspol, a facilitat eliberarea minorei și transmiterea acesteia fratelui mai mare și reprezentantei DASPF Sângerei.

Dreptul la educație

Funcționarea în stânga Nistrului a școlilor cu predare în limba română este un subiect care se regăsește practic în toate documentele de politici ce țin de educație. În perioada 21-22 august 2023, reprezentanți ai Biroului politici de reintegrare, Ministerului Educației și Cercetării, Agenției pentru Supraveghere Tehnică și Agenției Naționale pentru Sănătate Publică au inspectat 5 din cele 8 instituții de învățământ cu predare în limba română ce au contracte de locațiune a unor clădiri în regiunea transnistreană.

În cadrul vizitei în Gimnaziul Roghi, atât din partea administrației instituției de învățământ, cât și din partea Biroului, au fost exprimate îngrijorări referitoare la buna desfășurare a procesului educațional. Din motive politizate, până la moment Tiraspolul

nu a exprimat deschiderea pentru efectuarea lucrărilor de reparație a unor drumuri de pe platoul Cocieri, unul dintre acestea fiind chiar în fața Gimnaziului Roghi, astfel persistă riscul real al unor surpări de pământ pe teritoriul instituției de învățământ. În cadrul vizitei la Liceul Teoretic "Lucian Blaga" din or. Tiraspol, a fost remarcată problema lipsei unei săli de sport, fapt ce îngreunează desfășurarea adecvată a procesului de studii și necesită a fi soluționată, fiind solicitată din nou implicarea exponenților de la Tiraspol pentru a identifica o soluție optimă în interesul copiilor¹³².

Cele relatate indică asupra faptului că nici anul 2023 nu a adus evoluții importante pentru aceste școli. Școlile au continuat să se confrunte cu aceleași provocări care au fost constatate și în rapoartele precedente: a) nereturnarea sediilor proprii; b) luarea în evidență a tinerilor și riscul de înrolare în „armata rmn¹³³”; c) limitarea libertății de circulație și hărțuiri sistematice. Este încurajatoare abordarea autorităților de a recunoaște existența acestor probleme, în special lipsa sediilor proprii, dar e nevoie de eforturi suplimentare îndreptate spre depășirea acestor provocări. Respectiv, nu sunt clare perspectivele de returnare a sediilor sau identificarea unor sedii noi, adaptate procesului educațional¹³⁴.

Potrivit Raportului despre activitatea administrației de facto a or. Bender pentru primele 9 luni din 2023, în mun. Bender (cu satele Proteagailovca și Ghisca) locuiesc 87929 de persoane, dintre care 5345 sunt copii de vârstă 0-7 ani. Dintre acestea, 3237 de copii sunt înscriși în instituții preșcolare de nivelul 0 sau cca 61% din numărul total copii de vârstă 0-7 ani.

Problema lipsei instituțiilor de învățământ de nivelul 0 în localitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și mun. Bender, care ar activa în baza programului național, a fost discutată de mai multe ori cu administrația și pedagogii instituțiilor de învățământ cu predare în limba română din stânga Nistrului, care au menționat că copiii se confruntă cu greutăți la însușirea programului școlar după ce au frecventat instituțiile de învățământ de nivelul 0, subordonate autorităților de facto în regiunea transnistreană, în care procesul educațional nu corespunde actelor naționale din domeniu, este asigurat în mare parte în limba rusă, mai rar în "limba moldovenească" pe bază de alfabet chirilic.

Începând cu anul 2000, în Internatul pentru copii orfani din mun. Bender nu este plasat niciun copil. În așa fel, complexul de două clădiri cu trei etaje, în care se găsesc dormitoare, sală de joc, baie și duș, nu sunt utilizate. În ograda internatului mai sunt amplasate clădirea Liceului Teoretic "Alexandru cel Bun" și cantina (care în prezent asigură cu mâncare elevii liceului). Pornind de la aceste circumstanțe

¹³² <https://gov.md/ro/content/despre-inspectiile-comune-cele-5-institutii-de-invatamant-cu-predare-limba-romana-ce>

¹³³ rmn – autoproclamata republica moldovenească nistreană.

¹³⁴ <https://bendery.gospmr.org/ot4etnosti.html>

de fapt, Ombudsmanul Copilului a propus autorităților statului crearea unui complex educațional, care să asigure succesiunea nivelurilor și ciclurilor din sistemul de învățământ conform prevederilor Codului educației al Republicii Moldova, și dreptul copilului de a practica activități recreative proprii vârstei sale, de a participa liber la viața culturală și artistică etc.¹³⁵. Deși propunerea Ombudsmanului a fost acceptată la cel mai înalt nivel de adoptare a deciziilor, nici în anul 2023 nu s-au realizat careva acțiuni concrete pentru implementarea proiectului.

Riscul copiilor rămași fără îngrijire părintească de a fi traficați prin așa-numitele "adopții" din regiunea transnistreană

În primul rând, Ombudsmanul Copilului a constatat nerespectarea datelor cu caracter personal a copiilor orfani sau rămași fără îngrijire părintească. Potrivit așa-numitului "minister al protecției sociale și al muncii rmn", în 9 instituții de învățământ sunt 754 de copii orfani sau copii rămași fără îngrijirea părintească, dintre care: 143 de vârstă preșcolară și 584 de vârstă școlară¹³⁶. Toate datele despre copiii rămași fără îngrijirea părintească și despre persoanele luate la evidență în calitate de părinți adoptivi și tutori sunt stocate în baza de date, formată în temeiul "legii rmn privind baza de date de stat a copiilor rămași fără îngrijirea părintească"¹³⁷. Astfel, în baza acestei "legi", autoritățile secesioniste publică pe pagina web a "ministerului protecției sociale și al muncii rmn" fotografiile și altă informație referitoare la copiii rămași fără îngrijirea părintească din regiunea transnistreană¹³⁸, date care în mod direct sau indirect identifică copilul¹³⁹.

Oricare dintre acești copii este expus riscului de a fi traficat¹⁴⁰, date fiind lipsa autorităților tutelare responsabile de asigurarea protecției copiilor din regiunea transnistreană, lipsa mecanismelor pentru asigurarea funcționalității în localitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și mun. Bender a Legii cu privire la regimul juridic al adopției, nr. 99 din 28.05.2010, și perfectarea de către Ambasada Federației Ruse de la Chișinău, contrar prevederilor Convenției cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală nr. 262 din 22.01.1993¹⁴¹, a actelor de stare civilă ruse în baza actelor de stare civilă eliberate de entitățile transnistrene.

¹³⁵ <http://ombudsman.md/news/ombudsmanul-copilului-propune-crearea-unui-complex-educational-multifunctional-in-municipiul-bender/>

¹³⁶ http://minsoctrud.gospmr.org/gosudarstvennyiy_bank_dannyih_o_detyah_ostavshihsy_a_bez_popecheniya_roditeluy/

¹³⁷ <http://www.minjust.org/web.nsf/All/67d3c0fc2e526e7fc22577380024b2df!OpenDocument&ExpandSection=1.1.10>

¹³⁸ <http://minsoctrud.gospmr.org/children.php>

¹³⁹ Anexa nr.1 la Cerințele față de asigurarea securității datelor cu caracter personal la prelucrarea acestora în cadrul sistemelor informaționale de date cu caracter personal aprobate prin HG 1123 din 14.12.2010. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=16012&lang=ro.

¹⁴⁰ Cazul Greciușchin, <https://ria.ru/20091214/199207297.html>

¹⁴¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=116625&lang=ro

În opinia Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului, riscul traficului de copii din localitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și mun. Bender poate fi diminuat semnificativ prin: instituirea autorității tutelare pentru stânga Nistrului și mun. Bender (în zona limitrofă); elaborarea unor prevederi clare și nonbirocratice cu privire la documentarea faptelor de stare civilă din regiunea transnistreană; desemnarea reprezentanților legali pentru copiii orfani din stânga Nistrului și mun. Bender (de ex.: directorul internatului din regiune ce deține cetățenia unui stat recunoscut); elaborarea unui mecanism simplificat de stabilire a statului juridic al copilului rămas fără îngrijire părintească din regiunea transnistreană; asigurarea accesului reprezentanților autorităților tutelare de pe ambele maluri de Nistru pentru realizarea atribuțiilor ce țin de protecția copiilor.

În acest aspect, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 2.9.1: Biroul Politici de Reintegrare să folosească pe larg platformele recunoscute de dialog cu partea transnistreană în vederea asigurării cu spații a instituțiilor de învățământ cu predare în limba română și asigurării funcționalității instituțiilor de învățământ de nivelul 0 în localitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și mun. Bender;

RECOMANDAREA 2.9.2: Biroul Politici de Reintegrare să folosească pe larg platformele recunoscute de dialog cu partea transnistreană în vederea protecției datelor cu caracter personal ale copiilor orfani sau rămași fără îngrijire părintească și a documentării acestora cu acte de identitate ale Republicii Moldova.

CAPITOLUL III: PREVENIREA TORTURII

În perioada 19-21 septembrie 2023, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a inițiat verificarea măsurilor întreprinse de Guvernul R. Moldova în grupul de cauze LEVINȚA – hotărâri ale CtEDO, prin care au fost constatate aplicarea torturii și a relexelor tratamente de către poliție, investigarea defectuoasă a acestora, condamnarea în baza probelor obținute în urma maltratării și neacordării asistenței medicale adecvate persoanelor în detenție¹⁴². Guvernul trebuie să furnizeze Comitetului de Miniștri informațiile solicitate până la 31 octombrie 2024. CRJM¹⁴³ și Promo-LEX¹⁴⁴ au remis Comitetului de Miniștri comunicări privind reticența și eșecul autorităților naționale în realizarea reformelor și măsurilor de combatere a torturii.

O altă cauză de rezonanță sporită, examinată de Comitetul de Miniștri, a fost grupul de cauze COSOVAN vs Republica Moldova, ce vizează respectarea drepturilor omului și sănătății în sistemul penitenciar autohton¹⁴⁵. Promo-LEX, de comun cu European Prison Litigation Network și Oficiul Avocatului Poporului, au depus o comunicare comună cu concluzii, constatări și recomandări către Guvernul R. Moldova¹⁴⁶. Comitetul de Miniștri a solicitat autorităților naționale să implementeze de urgență măsuri generale privind asistența medicală în penitenciare și îmbunătățirea accesului la tratamentul medical etc.

În anul curent, CtEDO a pronunțat două hotărâri relevante împotriva R. Moldova, privind violarea art. 3 din Convenție precum: Cauza MACHINA (eșuarea de a preveni transmiterea virusului hepatitei C și neacordarea asistenței medicale adecvate în detenție)¹⁴⁷ și Cauza LUCA (neprotejarea de violență domestică și eșecul autorităților de a desfășura investigația promptă și eficientă cu privire la afirmațiile reclamantei)¹⁴⁸.

La demersul Avocatului Poporului, MJ a acceptat publicarea Raportului de vizită al CPT, urmare a vizitei ad-hoc realizate în 2022¹⁴⁹. Reamintim că CPT a vizitat trei

¹⁴² https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680ac9b1f

¹⁴³ <https://crjm.org/wp-content/uploads/2023/07/2023-07-26-LRCM-Submission-9.2-Levinta-group.pdf>

¹⁴⁴ https://promolex.md/wp-content/uploads/2023/08/Communication_Levinta-group_in-accordance-with-Rule-9.2-of-the-Rules-of-the-Committee-of-Ministers-for-the-supervision-of-the-execution-of-judgments-and-the-terms-of-friendly-settlements.pdf

¹⁴⁵ https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680ad8093

¹⁴⁶ [https://hudoc.exec.coe.int/#{%22execidentifier%22:\[%22DH-DD\(2023\)1323E%22\]}](https://hudoc.exec.coe.int/#{%22execidentifier%22:[%22DH-DD(2023)1323E%22]})

¹⁴⁷ [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-222307%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-222307%22]})

¹⁴⁸ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-228151>

¹⁴⁹ <https://www.coe.int/ro/web/cpt/-/council-of-europe-anti-torture-committee-cpt-publishes-the-response-of-the-moldovan-authorities-to-the-report-on-the-2022-visit>

instituții penitenciare (P4, P13 și P18), cu scopul de a reexamina tratamentul față de deținuți, condițiile materiale, fenomenul subculturii criminale, precum și de a evalua progresele realizate de autoritățile moldovenești în abordarea violenței și intimidării între deținuți. CPT-ul a formulat trei recomandări imediate și alte 46 de recomandări (30 de recomandări noi și 16 - repetate) ce vizează asistența medicală, condițiile materiale de detenție și alte deficiențe sistemice ale sistemului penitenciar¹⁵⁰.

Potrivit Raportului privind implementarea PNADO 2018-2022, elaborat de Cancelaria de Stat, la obiectivul II, ținte strategice A și B au fost raportați ca fiind realizați 11 indicatori de monitorizare, trei fiind în curs de realizare și un indicator – parțial realizat¹⁵¹. Iar la nivel de indicator de rezultat, autoritățile au raportat, pentru același obiectiv și aceleași ținte, patru acțiuni – atinse parțial, două acțiuni care nu au fost atinse și două acțiuni pentru care indicatorii nu au putut fi evaluați¹⁵².

Potrivit Studiului „Percepții asupra drepturilor omului în Republica Moldova”, rămâne omniprezentă percepția despre tratamentele prin tortură și tratamentele inumane și degradante în RM. Cel mai frecvent, în opinia respondenților, este încălcat dreptul de a nu fi supus torturii și tratamentelor inumane și degradante, în cazul persoanelor reținute de poliție cu 37,8% de răspunsuri foarte frecvent/ destul de frecvent, iar în cazul deținuților 35,1%. În privința celorlalte grupuri de populație, se observă că aproximativ 30% dintre respondenți consideră că acest drept este încălcat foarte frecvent/ destul de frecvent¹⁵³.

Punctul 1: Rezumatul activităților de prevenire a torturii

În 2023, au fost realizate **28 de vizite** (în 2022 - 72 de vizite) preventive și de monitorizare în locurile privative de libertate¹⁵⁴. Urmare a vizitelor realizate de către Mecanismul Național pentru Prevenirea Torturii, format din Direcția prevenirea torturii a OAP și CpPT, au fost elaborate **23 de rapoarte de vizită cu 356 de recomandări** (în 2022: 29 rapoarte de vizită cu 570 de recomandări)¹⁵⁵. Totodată,

¹⁵⁰ <https://ombudsman.md/post-document/raportul-comitetului-european-pentru-prevenirea-torturii-si-a-pedepselor-sau-tratamentelor-inumane-si-degradante-2022/>

¹⁵¹ Raport privind implementarea PNADO 2018-2022, prezentat de Cancelaria de Stat în 2023: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/raport_pnado_2022.pdf

¹⁵² Raport de evaluare PNADO pentru anii 2018, prezentat de Cancelaria de Stat în 2023: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/raport_de_evaluare_pnado_2018-2022.pdf

¹⁵³ <https://ombudsman.md/studiu-perceptii-asupra-drepturilor-omului-in-republica-moldova-in-2023/>

¹⁵⁴ 11 vizite (cinci vizite preventive; cinci vizite de follow-up și o vizită de informare) realizate de Direcția prevenirea torturii OAP și 17 vizite preventive și de monitorizare realizate de Consiliul pentru prevenirea torturii.

¹⁵⁵ Consiliul pentru prevenirea torturii a elaborat și a remis autorităților 16 rapoarte de vizită cu 268 de recomandări și Direcția prevenirea torturii a elaborat și a remis autorităților șapte rapoarte de vizită cu 88 de recomandări.

OAP a intervenit în patru cauze de interes social sporit cu **patru rapoarte speciale** (în 2022 - *șapte rapoarte speciale*)¹⁵⁶, a elaborat **16 rapoarte trimestriale tematiche periodice**, privind siguranța în locurile privative de libertate¹⁵⁷.

Per general, rata implementării recomandărilor pe termen mediu a fost de 33%, iar pe termen lung (*resurse și politici*) în proporție de 10-15%. **Observăm o tendință de reticență, de ignorare și de remiteri de răspunsuri superficiale, urmare a recomandărilor și constatărilor Ombudsmanului. La fel, reprezentanții autorităților vizate au reacționat public cu mesaje de desconsiderare, denigrare și cu imixtiune în activitatea Avocatului Poporului la constatările unor Rapoarte speciale**¹⁵⁸. MAI a informat ulterior precum că a atenționat conducătorii subdiviziunilor de interne să se abțină de la afectarea autonomiei deciziilor și activității desfășurate de Instituția Ombudsmanului¹⁵⁹. O altă autoritate publică reticentă la recomandările și mandatul Avocatului Poporului este Ministerul Apărării. Pe parcurs, instituția apărării a încercat prin diverse metode să se opună constatărilor și recomandărilor Ombudsmanului, invocând nejustificat inclusiv secretul de stat, datele cu caracter personal în contextul activității de prevenire a torturii, a culegerii informațiilor despre leziunile obținute de militarii în termen, despre maladiile acestora sau solicitării de preavizare despre realizarea vizitelor preventive/inopinate, etc. Angajații Ministerului Apărării au realizat mai multe tentative de intimidare a reprezentanților OAP, în vizitele de prevenire și în cadrul examinării unor pretenții individuale ale militarilor în termen.

Au avut loc **șapte întruniri** cu reprezentanții autorităților publice centrale și locale pe aspecte de promovare a recomandărilor AP și CpPT.

În perioada 26-30 iunie 2023 a fost realizată Ediția V-a a Campaniei Ombudsmanului „**EuNUaplic166/1**”¹⁶⁰. La fel, **în premieră**, Oficiul Avocatului Poporului, în parteneriat cu Promo-LEX și European Prison Litigation Network, a depus o Comunicare la Comitetul de Miniștri în grupul de cauze Cosovan și alții al Republicii Moldova¹⁶¹.

¹⁵⁶ Raport special „Aplicarea armei de foc asupra unui mijloc de transport de către agenții de poliție la Ialoveni”; Raport special „Omisiunea protecției rezidenților împotriva abuzurilor sexuale la un Centru de plasament”; Raport special „Suicid dubios în izolatorul de detenție preventivă al Inspectoratului de poliție Cimișlia”; Raport special „Deces dubios al unei persoane drog-dependente reținute de angajații poliției municipiului Chișinău”, disponibile la

<https://ombudsman.md/rapoarte/prevenirea-torturii/speciale/>

¹⁵⁷ <https://ombudsman.md/rapoarte/prevenirea-torturii/tematice/>

¹⁵⁸ <https://newsmaker.md/ro/intimidari-imixtiune-si-atac-asupra-independentei-institutiei-avocatul-poporului-declaratie-dupa-scrisoarea-primita-de-la-seful-politiei/>

¹⁵⁹ Răspunsul Ministrului de interne din 09/02/2024 la sesizarea AP privind imixtiunea.

¹⁶⁰ <http://ombudsman.md/news/campania-eunuaplic166-1-eurespectdemnitateamana-3/>

¹⁶¹ [https://hudoc.exec.coe.int/#{%22execidentfier%22:%22DH-DD\(2023\)1323E%22%7D](https://hudoc.exec.coe.int/#{%22execidentfier%22:%22DH-DD(2023)1323E%22%7D)

În ceea ce privește activitatea de prevenire a torturii prin instruirea titularilor de obligații și posesorilor de drepturi, angajații Direcției prevenirea torturii (DpT) au realizat **32 activități de instruire** pentru **748 de angajați**, dintre care 513 angajați în penitenciare, 138 de angajați ai poliției, 46 de angajați carabinieri, 43 de angajați consilieri de migrație, opt angajați ai poliției de frontieră și 50 de studenți ai Universității Tehnice¹⁶².

Activitățile de prevenire au fost susținute de organizațiile donatoare precum: Consiliul Europei din Moldova în cadrul proiectului „Consolidarea sistemului de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în Republica Moldova”¹⁶³; Fundația Soros Moldova în cadrul proiectului instituțional „Sporirea capacităților OAP în monitorizarea, raportarea și investigarea relelor tratamente”¹⁶⁴; Fondul Special al Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și OHCHR în cadrul proiectului „Sprijinul mecanismului național pentru prevenirea torturii din Republica Moldova, prin organizarea colaborării eficiente cu reprezentanții societății civile și instituțiile publice monitorizate”¹⁶⁵, Centrul Internațional pentru Dezvoltarea politicilor migraționale (ICMPD) în cadrul proiectului instituțional „Capacity for a rights-based return system for Moldova”¹⁶⁶ și de reprezentanții organizațiilor societății civile AO „Institutul de Reforme Penale”, AO „Centrul de Drept al Avocaților”, AO „Promo-LEX”, AO „IDOM”, AO Institutul Național al Femeilor din Moldova „Egalitate” și AO „Amnesty International”.

Accesul OAP în locurile privative de libertate din regiunea transnistreană a Republicii Moldova rămâne în continuare limitat.

Punctul 2: Interzicerea torturii

Cadrul legal regulatoriu privind combaterea și prevenirea torturii

În 2023, MJ și PG au realizat ședințe și au elaborat inițiative de modificare a legislației execuțional-penale, penale, procesual-penale a prevederilor unor HG și a Ordinului comun nr. 77/2013, inclusiv cu sprijinul societății civile și OAP.

Printre cele mai marcante modificări în vigoare, menționăm completarea art.276 din CPP cu alin.1² cu următorul cuprins: „**Urmărirea penală se pornește în lipsa plângerii**

¹⁶² <http://ombudsman.md/activitate/prevenirea-torturii/prevenirea-torturii/>

¹⁶³ <https://www.coe.int/ro/web/chisinau/strengthening-the-human-rights-compliant-criminal-justice-system-in-the-republic-of-moldova>

¹⁶⁴ <https://ombudsman.md/echipa-oficiului-avocatului-poporului-instruita-in-domeniul-investigarii-si-monitorizarii-actelor-de-rele-tratamente/>

¹⁶⁵ <https://irp.md/about/projects/1424-sprrijinirea-mecanismului-naional-de-prevenire-mnp-a-torturii-n-republica-moldova-prin-organizarea-unei-colaborri-eficiente-cu-reprezentanii-societii-civile-i-instituiile-publice-monitorizate.html>

¹⁶⁶ <https://www.icmpd.org/our-work/projects/capacity-for-a-rights-based-reception-system-for-moldova-carefor>

victimei, dacă infracțiunea prevăzută de art.152 alin.(1) sau de art.155 din Codul penal nr.985/2002 a fost săvârșită în locurile de detenție.”¹⁶⁷. PG a susținut această modificare, inclusiv pentru a spori încrederea persoanelor în actul justiției, mai ales atunci când acestea sunt victime ale unor forme de rele tratamente în locurile privative și nu pot denunța agresorii din cauza unor temeri justificate.

Cu toate acestea, deși astfel de prevederi vin pentru soluționarea conflictelor apărute între deținuți și fortifică posibilitatea autorităților de a le investiga „mai eficient”, această practică ar putea crea incertitudini și neclarități în procesul de investigare și documentare a anumitor fapte concrete. Din norma expusă *supra* nu este clar însuși procesul de înregistrare și pornire a urmăririi penale, dar nici modul de sesizare a organului de urmărire penală. Or, în acest caz, ar apărea „conflictul de competență”, în situația în care orice declarație, plângere sau altă informație ce oferă temei de a presupune că persoana a fost supusă acțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant, prevăzute la art.166¹ CP, ori altor pedepse sau tratament cu cruzime în timp ce se află în custodia Statului, urmează a fi prezentate sau transmise imediat procurorului, pentru a fi examinate în conformitate cu art.274 alin.(3¹) din CPP¹⁶⁸. Doar după ce procurorul va constata că fapta nu conține elementele infracțiunii prevăzute la art.166¹ CP, dar există temei rezonabil de a presupune că ar putea fi comisă infracțiunea prevăzută la art.152 alin.(1) sau la art.155 din CP, se va transmite informația organului de urmărire penală pentru a se lua decizia referitor la pornirea urmăririi penale. La fel, această situație va afecta și mai mult termenul rezonabil de examinare a sesizărilor, deoarece acestea vor ajunge tardiv spre examinare de către organul de urmărire penală, fapt ce creează pericolul distrugerii sau dispariției probelor, influențării victimei sau a martorilor, ceea ce se va reflecta negativ asupra obiectivității și transparenței administrării probelor și, în general, asupra procesului penal, afectând și drepturile părților. În condiția examinării și investigării tuturor informațiilor parvenite din locurile de detenție, organul de urmărire penală va fi suprasolicitat și se va submina calitatea investigațiilor efectuate pe cauzele în care victima se plânge pe acțiunile ilegale ale altei persoane. Or, poziția victimei în asemenea cazuri este crucială, iar mersul urmăririi penale și eventuala hotărâre de condamnare a unei persoane în baza art.152 și art.155 CP trebuie să fie bazate exclusiv pe declarațiile victimei, care va susține și va pretinde prejudiciul fizic cauzat, deoarece infracțiunile indicate fac parte din categoria celor contra vieții și sănătății persoanei.

La 28 decembrie 2023 au fost adoptate modificări la CP, prin care art.149 a fost completat cu alin.(1²), care prevede „**Lipsirea de viață din *imprudență* de către o persoană publică sau de către o persoană cu funcție de demnitate publică, *aflată în exercițiul funcției*”**, iar art.157 a fost completat cu alin. (2) care prevede „**Vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății cauzată din *imprudență*, săvârșită**

¹⁶⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138674&lang=ro

¹⁶⁸ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140290&lang=ro# art.262 alin. (4¹)

de către o persoană publică sau de către o persoană cu funcție de demnitate publică, **afiată în exercițiul funcției**". Deși, aici, legiuitorul introduce o normă separată pentru „agenții Statului”, opinăm că acesta a creat o incertitudine juridică față de dreptul absolut „interdicția torturii”, pedepsit de art.166/1 CP. Astfel, „agenții publici” ar putea fi condamnați la pedepse mai blânde, eludând astfel pedepsele pentru „acte de tortură, ce includ vătămarea și lipsirea de viață în exercițiul funcției” și să submineze din angajamentul internațional asumat de combatere eficientă a „torturii”. La momentul elaborării Raportului anual, această normă nu se regăsește în MO¹⁶⁹.

Alte modificări, aprobate la finele anului, au vizat, potrivit textului inițial, unele infracțiuni militare (art.366 CP (**insulta militarului**), art.371 CP (**dezertarea**)). Astfel, răspunderea pentru asemenea fapte a fost transpusă în art.56², art.56³ din Codul contravențional. În opinia Avocatului Poporului, modificările respective au un aspect pozitiv, deoarece vor facilita situația militarilor în termen, inclusiv din cauza că faptele militare abrogate, după specificul lor, nu au un grad sporit de periculozitate.

Ultima modificare importantă a legislației penale în domeniu este cea de completare a art. 90 alin.(4) Cod penal. Norma nouă va interzice condamnarea cu **suspendarea condiționată** a executării pedepsei a persoanelor care au comis acte de tortură conform art.166¹ alin.(2)-(4) CP.

Observațiile Ombudsmanului privind imperfecțiunea cadrului legal și instituțional național privind prevenirea și combaterea torturii expuse în Raportul anual din 2022 rămân valabile¹⁷⁰.

Impunitatea pentru actele de tortură

În anul 2023, Procuratura Generală a înregistrat și a examinat **397 de sesizări** (485 de sesizări în 2022) privind alegerii de rele tratamente (34 de cazuri se referă la minori). Urmare a examinării sesizărilor, în 318 cazuri au fost adoptate ordonanțe de refuz în pornirea urmăririi penale, dintre care 18 în privința minorilor. În 79 de cazuri a fost dispusă pornirea urmăririi penale, dintre acestea 11 cauze vizează acte de rele tratamente admise în privința minorilor (în 2022 au fost pornite 69 de cauze penale, dintre care opt în privința minorilor).

Comparativ cu anul 2022, în 404 cazuri a fost dispus refuzul în pornirea urmăririi penale, ceea ce a constituit peste 83% din alegeriile privind actele de tortură/rele tratamente, procurorul constatând că faptele invocate nu constituie infracțiuni și deci

¹⁶⁹ Modificările au fost adoptate la 28 decembrie 2023 și, conform textului inițial, urmează să intre în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial. La momentul întocmirii raportului, prevederile respective nu sunt intrate în vigoare.

<https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactenormative/tabid/61/LegislativId/6497/language/ro-RO/Default.aspx>

¹⁷⁰ <https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-respectarea-drepturilor-si-libertatilor-omului-in-republica-moldova-in-anul-2022/> pag.64

persoanele pretins vinovate au rămas nepedepsite. În 2023, procentul impunității a constituit peste 80% din totalul sesizărilor ce conțin alegerii de tortură, tratament inuman sau degradant.

La fel, PG a instrumentat și a exercitat urmărirea penală în 203 cauze penale privind fapte de rele tratamente (în anul 2022 - 156), dintre care 112 rămase în procedură din 2022. Din aceste cauze penale, urmărirea penală a fost finalizată în doar 46 de cauze (43 în anul 2022), dintre care 21 de cauze penale au fost expediate în instanțele de judecată pentru examinare, iar în 26 de cauze urmărirea penală a fost încetată sau clasată.

Raportat la numărul de sesizări înregistrate în perioada anului 2022, cele 21 de cauze penale expediate în instanța de judecată pentru examinare în fond ar constitui doar 5,28%, ceea ce evidențiază impunitatea, mai ales luând în considerare rata ridicată de achitare a tortionarilor de către instanțele de judecată, totuși este în creștere cu două puncte procentuale față de anul 2022, când această rată a constituit numai 3,09%. În 2023, instanțele de fond au pronunțat 25 de sentințe împotriva a 28 de agenți publici și militari. Drept urmare, trei persoane au fost condamnate la închisoare, 13 persoane condamnate cu suspendare, o persoană condamnată la amendă, față de două persoane au fost adoptate sentințe de încetare și față de nouă persoane au fost adoptate sentințe de achitare.

În continuare, evidențiem problema colectării „**datelor despre tortură**”, or fiecare instituție ține propria evidență și doar dacă o consideră necesară, lipsind astfel o imagine clară și de ansamblu referitoare la situația privind impunitatea. Nu există un schimb de informații la nivel interinstituțional, un mecanism clar de înregistrare și documentare, iar soluțiile adoptate pe caz, rareori, sunt aduse la cunoștința instituției raportoare. Mai mult, unele instituții de forță preferă să nu raporteze incidentele de abuz organelor procuraturii. În același timp, domeniul combaterii torturii al PG nu este consolidat. Secția combaterea torturii/Biroul Antitortură este limitat în capacități instituționale, concursul pentru șeful acestei subdiviziuni a eșuat și doar trei procurori delegați continuă să îndeplinească atribuțiile extinse și complexe ale acestui domeniu. PG a inițiat un grup de lucru ce urmează să decidă cu privire la oportunitatea modificării Ordinului 77/2013¹⁷¹.

RECOMANDARE (repetată) 3.2.1: Procuratura Generală și Consiliul Superior al Procurorilor să consolideze Biroul Antitortură, în calitate de mecanism eficient de combatere a torturii și a relelor tratamente.

¹⁷¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=44302&lang=ro

Punctul 3: Situația persoanelor deținute în instituțiile penitenciare

Constatări generale

Până în prezent, multitudinea constatărilor și curențelor specificate în rapoartele anuale, de vizită și tematice ale Avocatului Poporului și Consiliului pentru prevenirea Torturii¹⁷² rămân neimplementate și cu tendințe minore de a fi definitive. Autoritățile întâmpină dificultăți invariabile ce s-au rigidizat în sistemul penitenciar, iar unele aspecte, evidențiate și în observațiile instituțiilor internaționale¹⁷³, nu pot fi abordate exclusiv de către sistemul penitenciar. Acestea din urmă ar putea fi soluționate în corelație cu toți subiecții responsabili, fiind necesară voința politică promptă, clară, dar și transparența și responsabilitatea.

Observăm totuși o tendință pozitivă în abordarea dimensiunii umane din partea ANP/ MJ față de persoanele aflate în detenție, în special, în politicile naționale.

Însă cele mai înrădăcinate probleme rămân a fi: **subcultura criminală, nesiguranța deținuților și angajaților, supraaglomerarea spațiilor, condițiile improprii de detenție, lipsa îngrijirilor medicale eficiente și a domeniului ocupațional**. Totodată, **actele de maltratare, hărțuire și intimidare** persistă în mod semnificativ în rândul deținuților din **grupurile vulnerabile**, îndeosebi din partea altor deținuți. Sistemul penitenciar se confruntă cu o **criză de personal profesionist**, educat și specializat, iar incidentele de violență între deținuți, atentatele împotriva integrității și protestele prin **refuzul de hrană** sunt în creștere.

Subcultura criminală rămâne o problemă majoră în cadrul sistemului penitenciar din Republica Moldova, care de mai multe ori a fost sesizat și de CPT. Încă în 2018, cu suportul Consiliul Europei, a fost elaborat un Studiu privind subcultura criminală în penitenciarele din țară¹⁷⁴, care a abordat legăturile exacte dintre subcultura criminală și violența dintre deținuți. Studiul oferă peste 30 de recomandări privind modul de contracarare a acestui fenomen negativ. Drept urmare, prin HG nr. 948/2022 a fost aprobat „Programul de prevenire și combatere a criminalității pentru anii 2022-2025”, care, printre altele, include și procesul de combatere a fenomenului subculturii criminale¹⁷⁵. Potrivit programului, Statul își propune „diminuarea fenomenului criminalității organizate în penitenciare”, prin elaborarea procedurilor de operare standard pentru ofițerii de investigație, inclusiv în interacțiunea ANP cu alte organe abilitate cu dreptul de a exercita activitatea specială de investigații, dar și **blocarea comunicațiilor în incinta instituțiilor penitenciare**, fiind alocate în acest sens doar

¹⁷² <http://ombudsman.md/rapoarte/anuale/>, <http://ombudsman.md/rapoarte/prevenirea-torturii/anuale/>, <http://ombudsman.md/consiliul-pentru-prevenirea-torturii/rapoarte/>

¹⁷³ <https://www.coe.int/ro/web/cpt/republic-of-moldova>, <https://www.ohchr.org/en/countries/moldova>

¹⁷⁴ <https://rm.coe.int/criminal-subculture-md-en-/1680796111>

¹⁷⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135455&lang=ro

50 de mii lei. Opinăm că felul cum abordează autoritățile lupta cu subcultura criminală nu este una serioasă în acest sens.

RECOMANDAREA 3.3.1: Ministerul Justiției și Administrația Națională a Penitenciarelor să impulsioneze activitățile de prevenire și combatere a subculturii criminale prin măsuri prompte și eficiente, în conformitate cu recomandările naționale și internaționale.

Potrivit direcției strategice II, obiectivul 2.1 din Legea nr. 211/2011 pentru aprobarea Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022-2025, în 2023 urmau să fie stabilite criteriile de analiză a informațiilor cu privire la aplicarea măsurilor preventive privative de libertate și de analiză periodică a informației cu privire la aplicarea acestor măsuri, în vederea asigurării respectării efective a dreptului la libertate; (b) să fie instituit și implementat sistemul progresiv de executare a pedepselor penale; (c) să fie dezvoltate programe probaționale, orientate spre schimbarea comportamentului și prevenirea recidivei în rândul persoanelor condamnate; (d) să fie creată industria penitenciară în vederea implicării în muncă a condamnaților și a resocializării acestora¹⁷⁶.

MJ a reinițiat discuțiile cu actorii interesați privind **sistemul progresiv** de executare a pedepsei, suspendate din 2017¹⁷⁷. Drept urmare, a fost aprobat un Concept privind introducerea sistemului progresiv de executare a pedepselor privative de libertate, ce ar urma să intre în vigoare în 2026¹⁷⁸. Potrivit autorilor, sistemul progresiv prevede schimbarea accentului de pe o politică punitivă pe una de resocializare; sporirea siguranței penitenciare; renunțarea la conceptul de tip penitenciar; instanța de judecată nu va mai fi responsabilă de stabilirea tipului instituției de executare a pedepsei; nivelul de securitate aplicat persoanei deținute va fi determinat de personalul instituțiilor penitenciare, în funcție de nevoile și riscurile individuale ale condamnatului; sistemul de executare a pedepsei va fi bazat pe măsuri de siguranță și reeducare; schimbarea comportamentului infracțional; autonomia persoanei ce avansează în executarea pedepsei; instituirea unei unități specializate în evaluarea riscului condamnaților; consolidarea importanței planului individual de executare a pedepsei; descentralizarea mai multor decizii manageriale la nivelul instituției; eficientizarea unor procese interne de evidență; modernizarea sistemului execuțional penal etc.¹⁷⁹.

¹⁷⁶ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129241&lang=ro

¹⁷⁷ <https://justice.gov.md/ro/content/conceptul-privind-instituirea-unui-sistem-progresiv-de-executare-pedepselor-privative-de>

¹⁷⁸ https://justice.gov.md/sites/default/files/document/concept_sistemul_progresiv_de_executare_a_pedepsei_rev.2023_final.pdf

¹⁷⁹ <https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=PqeF6l1tsMM%3D&tabid=84&mid=486&language=ro-RO>

Inițiativa pare a fi una de succes și se poate realiza doar în condițiile unei voințe politice reale conjugate, care ar asigura: finanțarea suficientă a necesităților sistemului penitenciar, ajustarea facilităților pentru realizarea efectivă a planului individualizat al pedepsei, diminuarea influenței subculturii criminale în sistem, angajarea de personal penitenciar calificat, motivarea sporită a acestora, organizarea instrumentelor necesare pentru „lucrul efectiv cu deținuții”. În caz contrar, această Strategie ar putea să aibă eșec sau să nu atingă rezultatul așteptat. Autoritățile au termen până în 2026 să remedieze toate riscurile respective. Proiectul de modificare a Codului de executare, ce prevede instituirea sistemului progresiv de executare a pedepselor, urmează a fi propus spre vot în Plenul Parlamentului în anul 2024, potrivit planului de acțiuni al Guvernului pentru anul curent¹⁸⁰.

Alte inițiative asumate de Guvern și nerealizate în 2023 rămân: modificarea Legii nr. 300/2017 cu privire la sistemul administrației penitenciare, prin excluderea unor prevederi ambigue, care creează deficiențe în procesul de implementare a legii, precum și îmbunătățirea pachetului motivațional al personalului penitenciar; modificarea unor acte normative pentru facilitarea locurilor de muncă pentru deținuți; adoptarea HG cu privire la Regulamentul cu privire la examinarea medicală a deținuților grav bolnavi; modificarea HG privind Statutul executării pedepsei de către condamnați; modificarea HG privind normele minime de alimentare zilnică și asigurarea deținuților cu obiecte de toaletă și menaj.

La 28 decembrie 2023 au fost aprobate, în lectură finală, **modificări la Codul de executare**, ce vizează: (a) revizuirea criteriilor de separare a condamnaților și preveniților; (b) realizarea dreptului la petiționare al condamnaților; (c) oferirea posibilității de acordare a întrevederilor de scurtă durată prin videoconferințe; (d) scutirea condamnatului de suportarea cheltuielilor legate de întrevedere apropiu-zisă; (e) realizarea dreptului la convorbiri telefonice; (f) excluderea interdicției de acordare a întrevederilor de lungă durată persoanelor care execută pedeapsa detențiunii pe viață în regim inițial; (g) procedura de ridicare a obiectelor și substanțelor interzise; (h) renunțarea la practica actuală de percepere a plăților pentru autovătămare, precum și sancționarea persoanelor pentru comiterea lor; (i) extinderea posibilităților de a presta munci remunerate de persoanele care execută pedeapsa detențiunii pe viață în regim comun și/ sau înlesnit; (j) reconceptualizarea procedurii disciplinare; (k) revizuirea perioadei de aflare a condamnatului la pedeapsa detențiunii pe viață; (l) unificarea reglementărilor pentru termenul de adresare a demersului repetat pentru eliberarea condiționată de pedeapsă¹⁸¹. Ajustările respective au intrat în vigoare în februarie 2024.

¹⁸⁰ <https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-02-nu-948-cs-2023.pdf>

¹⁸¹ <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactenormative/tabid/61/LegislativId/6427/language/ro-RO/Default.aspx>

O altă inițiativă legislativă, în vigoare din 09 ianuarie 2023, a fost completarea alin.1 a art.7 a Legii nr. 243/2021 privind **amnistia** în legătură cu aniversarea a XXX-a de la proclamarea independenței R. Moldova cu posibilitatea comutării termenului de pedeapsă pentru condamnații care nu se încadrează în condițiile generale prevăzute. Astfel, persoanei condamnate pe un termen de șapte ani inclusiv i se comută termenul de pedeapsă cu 1/3; persoanei condamnate pe un termen de la șapte la zece ani i se comută termenul de pedeapsă cu 1/4; persoanei condamnate pe un termen mai mare de zece ani, cu o cincime; persoanei condamnate la detențiune pe viață, la 30 de ani închisoare; persoanei ce avea la data comiterii infracțiunii vârsta între 18-21 ani - cu o treime; cu jumătate, dacă, la data comiterii infracțiunii, persoana condamnată era minoră și cu o treime persoanei condamnate cu vârsta mai mare de 60 de ani și celei cu dizabilități severe și accentuate¹⁸². Ajustările normative menționate vin să înlăture unele carențe evidențiate în Raportul anual al Ombudsmanului din 2022, în special îndreptățirea (chiar dacă parțială) situației deținuților aflați la detențiune pe viață ce erau obstrucționați de la oportunitatea amnistierii în aceleași condiții ca și restul condamnaților.

Cât privește angajamentul privind **construcția noului penitenciar (Penitenciarul Chișinău)**, urmare a recomandărilor Hotărârii Curții de Conturi nr.19 din 25 mai 2022 cu privire la Raportul auditului performanței Proiectului „Construcția penitenciarului din Chișinău” la situația din 28 iunie 2023¹⁸³, MJ a revitalizat ședințele Comitetului de supraveghere; a contractat trei consultanți pentru a asigura funcționalitatea Unității de implementare¹⁸⁴; a revizuit devizul de cheltuieli pe fondul creșterii costurilor construcției cu 60 la sută; a fost redusă capacitatea locurilor de detenție; s-a făcut ajustarea structurii UIP; au fost precizate unele competențe structurale etc. În septembrie 2023 urma să fie anunțat concursul de selectare a candidaților pentru locurile vacante în UIP¹⁸⁵. Concursul nu a fost organizat, iar auditul financiar a stabilit că din valoarea totală a împrumutului de la Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei, de 49 mil. euro, au fost debursați doar 700 mii euro sau 1,4%. Există un șir de deficiențe și nu există progrese în inițierea lucrărilor de construcție, care potrivit Acordului de grant semnat în 2013, urmau să fie finalizate încă pe 31 decembrie 2017, iar penitenciarul să fie dat în exploatare în 2018, se menționează în constatările auditorilor.

Dinamica persoanelor private de libertate

Potrivit datelor ANP¹⁸⁶, la 1 ianuarie 2024 în instituțiile penitenciare erau deținute **5695** de persoane (în 2022 – 6084 de deținuți), dintre care 964 preveniți (în 2022 – 1037), 301

¹⁸² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134481&lang=ro#

¹⁸³ https://www.ccrm.md/ro/decision_details/1174/hotararea-nr19-din-25-mai-2022-cu-privire-la-raportul

¹⁸⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=127876&lang=ro#

¹⁸⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129951&lang=ro

¹⁸⁶ Datele statistice se prelucrează conform informațiilor oficiale parvenite de la ANP privind dinamica persoanelor private de libertate pe perioada 01.01.2023-01.01.2024. Anul de referință 2022 se calculează de la 01.01.2022 până la 01.01.2023, iar pentru 2023 de la 01.01.2023 până la 01.01.2024.

femei/două minore (în 2022 – 326/1 minoră), 31 de minori (în 2022 – 35), cinci mame cu copii (în 2022 – 4), 103 foști funcționari publici (în 2022 – 102) și 136 de condamnați pe viață (în 2022 – 133). Iar eliberați din sistemul penitenciar au fost 3042 de deținuți.

Mai mult, conform datelor statistice, se menține problema supraaglomerării în P-1, P-9, P-13, P-15, comparativ cu anul 2022, când se atesta surplus de persoane aflate în detenție în P-1, P-2, P-3, P-7, P-11, P-13 și P-15. Cu toate că s-au depus eforturi pentru a reduce fenomenul de suprapopulare și numărul total este deja în scădere, totuși persistă dificultăți în gestionarea numărului mare de persoane aflate în detenție:

P-1	P-2	P-3	P-4	P-5	P-6	P-7	P-8	P-9	P-10	P-11	P-12	P-13	P-15	P-16	P-17	P-18
Capacitatea maximă de detenție stabilită de MJ în 2023: 6622																
Nr. total de deținuți la 01.01.2024: 5695																
355	363	366	728	180	753	280	279	448	164	258	169	570	464	256	337	652
Suprapopulare (de facto)																
356	294	365	710	166	636	229	123	469	33	330	123	814	481	149	250	556
+10								+21		+72		+244	+17			

Numărul preveniților a scăzut de la 1134 în 2021, la 1037 în 2022 și 964 în 2023. Vârsta deținuților, după cea mai numeroasă categorie, este de 30-40 de ani. După gen, 5,29% din deținuți sunt femei. După naționalitate, doar 1,33% sunt cetățeni străini. 82,98% din deținuți au statut de condamnat, 16,93% erau arestați preventiv și 0,09% persoane aflate la arest contravențional. În medie, 27,2% ispășesc o pedeapsă între 5-10 ani, 15,93% între 10-20 de ani și 12,82% între 3-5 ani¹⁸⁷.

La 28 ianuarie 2023, MJ a plasat pentru consultare proiectul noului Ordin cu privire la stabilirea tipurilor de instituții penitenciare, a sectoarelor de detenție din cadrul acestora și a capacității de cazare pentru fiecare instituție penitenciară, urmare a abrogării Ordinului MJ nr.150 din 2022 (contestat de AP și societatea civilă)¹⁸⁸. OAP a fost informat precum că Ordinul nr.41 din 09.02.2023 a fost aprobat de Ministrul Justiției.

În pofida acestor eforturi, Avocatul Poporului și CpPT constată suprapopularea spațiilor comune de detenție în instituțiile penitenciare vizitate, iar CPT în raportul său din 2022 a recomandat reducerea numărului de deținuți per celulă/ baracă, pentru a oferi fiecăruia minimumul de spațiu de detenție.

Siguranța deținuților în sistemul penitenciar

Pe parcursul anului 2023, instituțiile penitenciare au continuat să raporteze Avocatului Poporului despre incidentele zilnice, survenite în cadrul sistemului de privare de

¹⁸⁷ <https://drive.google.com/file/d/1B-UC205iaRf1Lvl2ExO2ud5hQvyzGUCa/view>

¹⁸⁸ <https://www.justice.gov.md/ro/content/proiectul-ordinului-ministerului-justitiei-cu-privire-la-stabilirea-tipurilor-de-institutii>

libertate, în conformitate cu obligațiunile stipulate de articolul 232 alineatul (3) din Codul de Executare al Republicii Moldova. Ca rezultat al sintezelor operative, OAP a fost informat despre **28 de decese** (în creștere cu șase cazuri, comparativ cu 2022); **14 tentative de suicid** (în descreștere cu șase cazuri, comparativ cu 2022); **1072 cazuri de violență între deținuți** (în creștere 689 de cazuri, comparativ cu 2022); **82 cazuri de autovătămare a integrității corporale** (în descreștere cu 120 de cazuri, comparativ cu 2022); **15 cazuri de atac asupra angajaților** (în creștere cu două cazuri, comparativ cu 2022); **22 cazuri de aplicare a gazului lacrimogen** (în descreștere cu șapte cazuri, comparativ cu 2022); **99 cazuri de refuz de hrană; șase cazuri de aplicare a forței fizice asupra femeilor deținute** (în descreștere cu două cazuri, comparativ cu 2022). Asupra deținuților au fost **aplicate mijloacele speciale sau forța fizică în număr de 244 de cazuri**. La fel, au fost înregistrate **131 de incidente față de minorii aflați în detenție** (în creștere cu 40 de cazuri, comparativ cu 2022)¹⁸⁹.

Însă, potrivit datelor ANP, în anul trecut au fost înregistrate: 193 cazuri de aplicare a forței fizice, 148 cazuri de aplicare a mijloacelor speciale, 614 cazuri de automutilare, 680 cazuri de depistare a leziunilor corporale asupra deținuților în penitenciare, 298 cazuri de depistare a leziunilor corporale asupra deținuților escortați și doar 98 cazuri de altercații între deținuți. ANP raportează o micșorare a cazurilor de automutilare cu 6% comparativ cu 2022, a cazurilor de altercații între deținuți cu 14% față de 2022 și o majorare a numărului deținuților cu leziuni cu 6%. Cazurile de declarare a grevei foamei, la fel, sunt în micșorare cu 14%, fiind înregistrate doar 572 de situații¹⁹⁰.

Instituțiile penitenciare au raportat în principal leziuni de tip accidental, conform categoriilor precizate, care includ în majoritatea situațiilor: leziuni căpătate în timpul activităților sportive, lovituri din neatenție de pat, alunecări în baie/hol/pe scări, leziuni obținute la locul de muncă, în urma crizelor epileptice/ tulburări psihotice.

Alte categorii notabile includ leziuni intenționate, cum ar fi autovătămări corporale, adesea provocate de sine stătător în semn de protest. De asemenea, se întâlnesc leziuni cauzate de altercații, violențe minore între deținuți, acte de violență gravă sau excepțional de gravă, leziuni la momentul reținerii sau anterior acesteia, precum și leziuni cauzate de aplicarea forței fizice sau de mijloace (cum ar fi urme de echimoze, răsuciri ale membrelor sau ale cătușelor). Mai mult, la data de 30.10.2023, un grup de condamnați, în număr de 57, repartizați în 22 de celule ale penitenciarului nr. 17 Rezina, au declarat greva foamei în formă de **revoltă comună**¹⁹¹.

De multe ori, persoanele private de libertate se văd nevoite să recurgă la auto-vătămări și mutilări, ca formă de protest împotriva condițiilor sau a tratamentului,

¹⁸⁹ <https://ombudsman.md/siguranta-in-sistemul-penitenciar-in-2023/>

¹⁹⁰ <https://drive.google.com/file/d/1B-UC205iaRf1Lv2ExO2ud5hQvyzGUCa/view>

¹⁹¹ <https://ombudsman.md/post-document/raport-special-privind-respectarea-drepturilor-condamnatilor-la-detentie-pe-viata-2/>

perceput drept injust, din partea personalului penitenciar, precum și împotriva acțiunilor/deciziilor procurorilor sau judecătorilor.

Una dintre problemele majore constă în lipsa unei intervenții eficiente a PG în ceea ce privește verificarea legalității informațiilor furnizate de ANP, generând un vid juridico-practic ce amenință siguranța deținuților și a victimelor. Or, Ombudsmanul este restricționat în acțiunile sale, limitându-se doar la domeniul de prevenire a torturii. Situațiile repetate de „traumatisme, leziuni sau fracturi întâmplătoare” ridică suspiciuni rezonabile cu privire la posibile acte de abuz sau rele tratamente. Reiterăm că doar investigațiile eficiente ar putea descuraja comportamentele ilegale sau informale.

În același timp, reamintim că o garanție fundamentală împotriva relexorilor tratamente și a impunității este efectuarea controlului medical al deținuților imediat după incidentul violent sau utilizarea forței. De cele mai dese ori, serviciile medicale nu vizitează regulat condamnații în sectoarele locative, prin urmare, documentarea leziunilor are loc doar la solicitarea condamnatului sau dacă lucrătorul medical a fost sesizat de personalul administrativ al penitenciarului¹⁹². Prezumăm că nu toate leziunile, preținsele acte de tortură sau rele tratamente, sunt înregistrate și documentate. Totodată, este regretabil că plângerile condamnaților/preveniților privind tortura psihologică nu se înregistrează și nu se investighează.¹⁹³

La fel, un mod eficient de a face față incidentelor care amenință ordinea într-un penitenciar este asigurarea că toți ofițerii sunt instruiți în aplicarea mijloacelor de control și de constrângere recunoscute și cu aplicarea proporțională a forței și mijloacelor speciale.

Influența subculturii criminale, siguranța deținuților și a angajaților, condițiile improprii de detenție și lipsa îngrijirilor medicale rămân printre cele mai sesizate probleme în sistemul penitenciar. Iar deținuții din grupurile vulnerabile continuă să fie supuși actelor de maltratare, hărțuire și intimidare pentru diferite motive.

Numărul mare de acte de violență cu consecințe grave între deținuți ridică semne de întrebare cu privire la gradul de protecție și la nivelul de siguranță în penitenciare. Doar în 2023, 852 de deținuți beneficiau de asigurarea securității personale (cereri în creștere). Structura autoritară violentă și apăsătoare a ierarhiei deținuților, care duce la umilire, extorări și agresarea deținuților vulnerabili sau a celor care nu se angajează să respecte „regulile informale”, este probabil cel mai îngrijorător aspect al aflării în instituțiile penitenciare. Rămâne evident că lupta cu subcultura criminală și influența acesteia trebuie să constituie o prioritate. Însă acest angajament revine

¹⁹² <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/01/12-9-72-2451-2452-ANP-raport-monito-rizare-P-4-Cricova-din-14-15.09.22.pdf>

¹⁹³ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2022/04/Raport-CpPT_P16_22.02.2022-FINAL_FINAL_pe-site_expediat-autoritatilor.pdf

nu doar sistemului penitenciar, dar și factorului politic, care trebuie să manifeste voință fermă, necondiționată și promptă în acest sens. Pe de altă parte, ignorarea realizării anchetelor interne eficiente și refuzul de a iniția urmărirea penală pe faptele de violență gravă în penitenciare trezesc nedumerire față de angajamentele de protecție a drepturilor omului în sistemul privativ, față de respectarea legii și a altor valori social-umane¹⁹⁴.

RECOMANDAREA (repetată) 3.3.2: Ministerul Justiției să consolideze mecanismul de supraveghere al deținuților împotriva oricăror forme de violență.

Autovătămări critice din partea deținuților

Pe parcursul anului 2023, au fost înregistrate **614 cazuri** de automutilare (comparativ cu 729 de cazuri în 2022) dintre care **82 de cazuri critice** (comparativ 2022 – 202 cazuri critice), (*ingerarea corpurilor străine, introducerea obiectelor tăioase în corp, suturarea cavității bucale, injectarea cu lichide în membrele inferioare/față, introducerea corpurilor străine în organe genitale, plăgi/tăieri ale degetelor etc.*).

Printre motivele recurgerii la autovătămarea gravă a integrității corporale se specifică dezacordul cu soluțiile adoptate de instanțele de judecată, cu acțiunile administrației penitenciare, cu condițiile de detenție și nivelul de asistență medicală sau tratamentul oferit, sunt și de cei care au refuzat să declare cauza. În acest sens, deținuții și-au *suturat cavitatea bucală sau ochii; au înghițit corpuri străine; au ingerat substanțe; și-au amputat membrele inferioare și posterioare; și-au cauzat plăgi periculoase pentru viață în diferite regiuni ale corpului*. Unii deținuți au recurs la asemenea acțiuni multiple sau periodic. Informațiile remise OAP arată că deținuților le-a fost acordată asistența medicală necesară la acel moment.

Cazurile raportate în sintezele operative arată că deținuții continuă să recurgă destul de des la acte de autovătămare pentru a reuși o comunicare cu administrația închisorii, fie pentru a contesta anumite inacțiuni sau acțiuni ale acesteia, fie pentru a protesta împotriva soluției emise de instanțele de judecată. Se creează impresia că există probleme grave de comunicare între administrație și deținuți. Or, angajații refuză/ignoră problema expusă de deținuți, iar ultimii exagerează de uzul de drepturi. În consecință, angajații nevizați în reclamațiile deținuților recurg la aplicarea mijloacelor speciale sau fizice pentru „calmarea” deținuților. Drept rezultat, problema deținutului nu este soluționată, ci tergiversată, până la următorul act de autovătămare. Pe de altă parte, necesită implicarea pro activă a personalului specializat în situațiile descrise (educatori, psihologi, medici etc.). În același timp, instanțele de judecată nu adoptă nicio măsură față de decizia deținutului de anunțare a formei de protest.

¹⁹⁴ <https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-respectarea-drepturilor-si-libertatilor-omului-in-republica-moldova-in-anul-2022/>

Evident, nu se exclud cazurile de autovătămare ca rezultat al problemelor de nivel psihologic/psihiatric, cauzate în mod repetitiv de către aceiași deținuți, care sunt lipsiți de asistență medicală/psihologică specializată și rămân a fi periculoși nu doar pentru sine înșiși, dar și pentru masa totală a deținuților. Lipsa acută a psihologilor sau terapeuților diminuează drastic orice efort al administrației de a îmbunătăți calitatea procesului de re-educare și resocializare a deținutului.

Prin HG nr. 971/2023 din 6 decembrie 2023, a fost aprobat Programul național privind sănătatea mintală pe anii 2023-2027, care conține obiectivul dezvoltării serviciilor specializate integrate de sănătate mintală, având ca bază abordarea multidisciplinară în instituțiile penitenciare, elaborarea procedurilor de lucru, a responsabilităților specifice fiecărui serviciu și a standardelor de calitate. Însă acțiunile din acest Plan se referă la anul 2026. Este bine că în Strategia națională au fost incluse măsuri pentru pacienții din detenție, dar se pare că acțiunile pentru sănătatea mintală în instituțiile de detenție sunt individuale, specifice și urmează a fi abordate aparte.

RECOMANDAREA (continuă) 3.3.3: Ministerul Justiției să elaboreze o Strategie complexă de îngrijire a sănătății mintale în sistemul penitenciar;

RECOMANDAREA 3.3.4: Administrația Națională a Penitenciarelor să dezvolte un program complex de instruire a personalului penitenciar, în vederea consolidării capacității acestora pentru evaluarea riscului de dezvoltare a unui comportament de autovătămare a deținuților.

Resursele umane penitenciare, siguranța angajaților

La data de 01 ianuarie 2024, efectivul sistemului penitenciar constituie același număr ca și în 2022 – este vorba de 2940 de unități, conform statelor de personal (în 2021: 2951 de unități, dintre care 1108 ofițeri, 1615 agenți de penitenciare și 228 de personal contractual) dintre care erau ocupate 2552,75 funcții, iar 386,25 erau vacante. ANP susține că în 2023 s-a atestat o creștere dublă a numărului de angajări în funcțiile publice cu statut special, mai ales corpul agenților de penitenciare s-a mărit cu 365 de angajați, totodată, s-a micșorat numărul demisiilor din corpul agenților și a ofițerilor de penitenciare. În anul 2023 au fost stimulați 2082 de angajați de penitenciare, 18 au fost sancționați disciplinar, iar cinci concediați.

În opinia Ombudsmanului, coraportul dintre numărul de deținuți și numărul de angajați ce se află nemijlocit în închisori rămâne la fel de **critic**: 1 angajat la 4/6 deținuți pe timp de zi sau 1 angajat la 10/30 de deținuți / 4 angajați la 600 de deținuți pe timp de noapte. Deși valoarea de referință a salariului pentru agenți s-a majorat, se pare că aceste măsuri sunt insuficiente pentru motivarea staff-ului. Dincolo de provocările la angajare, sistemul penitenciar are nevoie de completare cu specialiști din domeniile educațional, social, medical și ocupațional, pentru a răspunde la necesitățile reale ale deținuților, inclusiv în contextul aplicării sistemului progresiv al pedepsei. Mai ales în

contextul aplicării noului sistem progresiv de executare a pedepsei, ANP va fi nevoită să majoreze esențial statele de personal, pentru a încadra atât personal penitenciar, cât și contractual. Această acțiune trebuie realizată începând cu anul 2024.

Reiterăm în continuare că această stare de lucruri creează nu doar impedimente în realizarea activităților de siguranță și regim de penitenciar, dar conduce și la imposibilitatea efectivă de a preveni actele de violență și alte forme de rele tratamente în instituțiile de detenție sau de a face față altor riscuri majore.

RECOMANDAREA (continuă) 3.3.5: Ministerul Justiției, Administrația Națională a Penitenciarelor să asigure sistemul penitenciar cu personal competent, profesionist și bine motivat, inclusiv în contextul aplicării sistemului progresiv de executare a pedepsei.

Cazurile de atac asupra angajaților sunt în scădere, de la 22 în 2021 la 14 în 2022 și la 15 în 2023. Acestea au fost atestate în P-2, P-3, P-5, P-7, P-10, P-13, P-15, P-16, P-18. De exemplu: *lovitul cu capul în față; aplicarea loviturii cu pumnul în regiunea feței; un deținut l-a mușcat pe gardian în regiunea membrului superior stâng și în regiunea bicepsului, ulterior l-a lovit cu capul în regiunea pieptului și l-a mușcat în regiunile membrului inferior drept și a gambei posterioare; unei angajate i-a fost aruncat în față un vas de masă plastică cu apă; deținutul l-a apucat pe gardian de gât cu ambele mâini, cu scopul de a-i cauza leziuni corporale, iar asemenea leziuni puteau să-i cauzeze moartea angajatului; un deținut, apucându-l pe angajat de haină și cu mâna de gât; având scopul de a-i cauza leziuni corporale, l-a apucat de umăr și i-a aplicat o lovitură în regiunea ochiului stâng etc.*

În toate cazurile au fost intentate dosare penale. Aici se mai adaugă cazurile de abuz verbal, intimidare și ofensă din partea deținuților/ liderilor informali.

Avocatul Poporului a primit mai multe informații cu privire abuzurile continue față de angajați. Se pare că pedeapsa penală pentru nesupunere la cerințele legitime nu este destul de drastică, pentru a descuraja fenomenul menționat. Lipsa mecanismelor de protecție a angajaților împotriva abuzurilor psihice și a atacurilor fizice este o problemă majoră pentru resursele umane penitenciare. Suntem de părerea **că**, în condițiile creșterii influenței subculturii criminale și a numărului insuficient de angajați, autoritățile trebuie să revină la acest subiect, pentru a depăși eventualele riscuri de proporții. Uzul de forță fizică **în cazul** opunerii rezistenței, art.233 Cod de executare, la fel, nu este cea mai oportună și rezonabilă soluție.

RECOMANDAREA (continuă) 3.3.6: Ministerul Justiției, Administrația Națională a Penitenciarelor să revizuiască mecanismul juridic de sancționare a condamnaților pentru actele intenționate de violență, comise față de angajații sistemului – reprezentanți ai Statului.

Condițiile materiale de detenție

Potrivit ANP, au fost realizate reparații curente în 200 de spații de detenție, în 159 de birouri de serviciu și în alte încăperi precum: blocuri alimentare, săli de lectură, depozite, farmacii, arhiva medicală, coridoare, puncte de trecere, gherete, blocuri sanitare, săli de examinare medicală, curți de plimbare, acoperișuri. La fel, au fost separate prin perete și ușă 72 WC-uri în P-13 și P-17, a fost reparat capital un perimetru de pază la P-6 și P-15, volierele pentru câini la P-6 și P-12, a fost reînnoită tâmplăria în trei sectoare de detenție¹⁹⁵.

Potrivit indicatorilor de raportare a activității, în cadrul penitenciarelor sunt 1563 de spații locative, după cum urmează:

P-1	P-2	P-3	P-4	P-5	P-6	P-7	P-8	P-9	P-10	P-11	P-12	P-13	P-15	P-16	P-17	P-18
Numărul spațiilor locative în cadrul instituției																
108	46	118	161	57	146	99	40	94	66	62	53	176	88	79	96	74

Cât privește obiectivele de investiții capitale, pentru construcția Casei de arest din Bălți au fost alocate încă 15 mil. lei pentru I etapă de reconstrucție¹⁹⁶; pentru reconstrucția clădirii P-5 Cahul au fost planificați 10 mil. lei, însă nu au fost ofertanți, iar caietul de sarcini a fost reevaluat și republicat la finele anului; pentru reconstrucția perimetrului de pază al P-7 Rusca au fost alocați suplimentar încă 7 mil. lei, iar finalizarea acestuia urmează a fi în 2024; pentru reconstrucția perimetrului de pază al P-10 Goian au fost alocați suplimentar încă 10 mil. lei, însă, lucrările sunt executate lent și dificil de către agentul economic contractat; iar la acoperișul și la sistemul de ventilare al blocului de ftiziatrie din P-16, în valoare de peste 10 mil. lei lucrările au fost finalizate. Unele reconstrucții nu pot fi realizate din motiv că terenurile publice nu se află în gestiunea MJ/ANP, ci a Agenției Proprietăți Publice. Astfel, o autoritate publică concurează cu altă autoritate publică, uzând de același buget public și aducând beneficiu public. Această situație confuză urmează a fi soluționată de Guvern, căci ANP nu este un sistem particular, iar asigurarea securității penitenciare reprezintă un interes public general și trebuie abordat la modul serios ca atare.

În anul 2023, angajații OAP au efectuat o vizită de monitorizare în P-18 (vizită de follow-up). Totodată, membrii CpPT au realizat vizite în cinci instituții penitenciare (P-7, P-15, P-2, P-10 și P-13). Constatările cu privire la condițiile materiale de detenție rămân la calificativul **inuman**:

Vizita de follow-up la P-18 Brănești¹⁹⁷. S-au remarcat aspecte pozitive precum implementarea a șase recomandări din cele 11 remise anterior (60% din cele 5

¹⁹⁵ <https://anp.gov.md/rapoarte-de-bilant-semestriale-anuale>

¹⁹⁶ Casa de arest Bălți se construiește din 2016.

¹⁹⁷ <https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-de-follow-up-la-penitenciarul-nr-18-branesti/>

rămase sunt de ordin material și urmează a fi implementate odată cu noile achiziții publice din 2024. Sectorul locativ nr. 10, blocul B are o suprafață de cca 210 m² și este format din dormitoare de tip baracă: un dormitor de cca 70 m² cu 65 de paturi supraetajate în care se dețin 39 de persoane (în 2022 – 51 de persoane și în 2021 – 57 de persoane). Numărul deținuților plasați în baracă, potrivit datelor prezentate, atestă o scădere pozitivă, diminuând aspectul suprapopulării sectorului locativ nr.10, însă acest fapt nu îmbunătățește condițiile de coabitare și mediul psihosocial de trai. Adicional, rămân a fi relevante observațiile anterioare privind lipsa sistemului de ventilație, absența luminozității adaptate exigențelor, persistența unui miros specific, prezența aranjamentelor uzate, cu semne ale degradării (*lenjerie uzată, pe alocuri murdară, fapt cauzat de vechime*), amalgamul de sunete propagate de diferite dispozitive (*televizor, radio*) – toate acestea fac imposibilă detenția comună.

Vizita CpPT la P-7 Rusca¹⁹⁸ a scos în evidență aspecte pozitive, atât precum implicarea în câmpul muncii a 50% de deținute, cât și condiții satisfăcătoare de detenție (*inclusiv alimentația/ apa*), însă rămân neimplementate recomandările ce țin de completarea registrelor medicale, dar și lipsa acordurilor informate privind administrarea medicamentelor.

Vizita CpPT la P-15 Cricova¹⁹⁹ a avut drept rezultat un șir de constatări mai puțin pozitive, evidențiindu-se suprapopularea spațiilor locative pentru deținuți, uzul de mijloace speciale și forță fizică, lipsa condițiilor elementare de trai (*acces la lumină naturală, apă, ventilație, aer liber și igienă personală*). Personalul medical este considerat a fi elementul-cheie în asigurarea calității îngrijirii medicale pentru deținuți, astfel că este necesară îmbunătățirea metodologiilor/practicilor de înregistrare a tuturor leziunilor și monitorizarea cazurilor de violență între deținuți, pentru a interveni cu consultarea specialiștilor psihologi/psihiatru în aplanarea conflictelor și în prevenirea altercațiilor.

Vizita CpPT la P-2 Lipcani²⁰⁰ Echipa a constatat ulterior în raportul său recomandări anterioare, ce nu au fost realizate, precum suprapopularea, necesitatea de repartizare uniformă a deținuților, pentru asigurarea celor 4m² conform standardelor CPT, adaptarea infrastructurii penitenciarului la necesitățile persoanelor cu nevoi speciale, dar și documentarea cu privire la pretensele acte de tortură, în corespundere cu Ordinul (comun) nr.77 din 31.12.2013 a PG. Penitenciarul nr.2 duce lipsă de forță de muncă din rândul medicilor specialiști, dar și din rândul personalului de penitenciar. Dificultățile în ceea ce privește ocuparea posturilor disponibile generează o

¹⁹⁸ <https://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/07/08-1-14-1746-din-11.07.2023-Raportul-CPT-p-d-vizita-de-monitorizare-P-7-din-20.01.2023-P-7.pdf>

¹⁹⁹ <https://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/10/Raportul-p-d-vizita-la-P-15-din-27.04.2023.pdf>

²⁰⁰ <https://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/11/08-1-23-2803-din-16.11.2023-Raportul-de-vizit%C4%83-P2Lipcani.pdf>

vulnerabilitate semnificativă în gestionarea eficientă a întregului sistem penitenciar, mai mult chiar, au un impact negativ asupra sănătății mentale și fizice a angajaților. În scopul îmbunătățirii situației, se recomandă majorarea statelor de personal (inclusiv medici) și elaborarea setului de facilități motivaționale și atractive pentru asigurarea completării funcțiilor vacante.

Vizita CpPT la P-10 Goian²⁰¹. În raport se accentuează creșterea numărului cazurilor de aplicare a sancțiunilor disciplinare, dintre care în 42% de cazuri administrația decide a sancționa deținuții minori cu suspendarea dreptului la întrevederi, iar în 30% aplică sancțiuni în formă de izolare disciplinară. Conform nivelului de executare a recomandărilor remise anterior de către CpPT în raportul de vizită (2017), s-a constatat că au fost implementate 75% din totalul recomandărilor. În următorul raport din 2023, Consiliul a reiterat aspecte lacunare, cum ar fi: deficiența personalului instruit (psihologi, psihoterapeuți, psihopedagogi, asistenți sociali etc.), nu s-a făcut renovarea blocului alimentar și a grupurilor sanitare comune din instituție, a rămas nerealizată acomodarea infrastructurii în vederea accesului persoanelor cu dizabilități în exercitarea dreptului la sănătate etc.. Prezentul raport a compilat mai multe aspecte privind importanța accesului deținuților minori la activități ocupaționale și de dezvoltare, ce contribuie la stimularea intelectuală.

Vizita CpPT la P-13 Chișinău²⁰². S-au reiterat recomandări ce rămân invariabile, cum ar fi necesitatea stringentă a reparațiilor capitale a celulelor, cu îmbunătățirea condițiilor de trai (acces la apă, aer, lumină naturală/artificială), la fel e necesară și identificarea soluțiilor eficiente de segregare și transfer a deținuților, pentru a diminua fenomenul suprapopulării penitenciarului. Penitenciarul nr. 13 se obligă să asigure respectarea normelor sanitare și igienice, iar deținuții vor beneficia de acces la baie în mod săptămânal și de posibilitatea de a-și menține spațiile de cazare în condiții de siguranță, având sprijinul și asistența personalului medical. Este crucial să se mențină standardele riguroase de construcție, pentru a facilita accesul persoanelor cu dizabilități, acest lucru fiind o componentă esențială în prevenirea relor tratamente.

În același timp, Ombudsmanul a primit plângeri de la deținuți, ce conțin alegerii de supunere la tratamente inumane și degradante, precum: *condiții necorespunzătoare de detenție; suprapopulare; hrană de calitate proastă și insuficientă; lipsa asistenței medicale eficiente (lipsa medicamentelor, lipsa medicilor de profil, a echipamentelor medicale), dureri dentare; igiena insalubră (insectele parazite, murdăria, lipsa paturilor, prezența rozătoarelor, lipsa ventilației corespunzătoare, lipsa de acces la lumina zilei, starea deplorabilă a veceurilor, murdăria în camerele de baie; lipsa intimității la veceuri*

²⁰¹ <https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-de-monitorizare-efectuata-la-penitenciarul-nr-10-goian-din-cadrul-administratiei-nationale-a-penitenciarelor-la-07-iulie-2023/>

²⁰² <https://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/11/Raportul-de-vizit%C4%83-din-03.11.2023.pdf>

și la baie; relațiile dintre deținuți; tratamentul discriminatoriu, intimidare și hărțuire din partea administrației, dezacordul cu perchezițiile efectuate și alte acțiuni ale angajaților, neadaptarea spațiilor pentru femei, bolnavi și persoane cu necesități speciale etc.

Ombudsmanul reafirmă angajamentul Guvernului în asigurarea condițiilor demne în spațiile închise și îndeamnă repetat executivul să decidă asupra unei evaluări totale/generale a situației. Alocarea fragmentară și insuficientă a resurselor financiare în fiecare an poate să nu fie cea mai optimă soluție.

RECOMANDAREA 3.3.7: Ministerul Justiției să majoreze substanțial bugetul ANP în vederea asigurării condițiilor demne în toate instituțiile penitenciare.

Aplicarea mecanismelor de eliberare din detenție

Potrivit datelor ANP, în 2023 au fost depuse 3735 de plângeri (în 2022 - 5360) privind detenția în condiții precare, dintre care doar 3670 au fost examinate. Drept urmare, instanțele de judecată au admis 2425 de plângeri (în 2022 - 1692), au admis parțial – 401 plângeri, au respins – 543 de plângeri, 69 au fost încetate și 391 declinate după competență. Deținuții au contestat cu recurs în 2115 cereri, dintre care 316 au fost admise, 1348 – respinse (din 1664 de cereri de recurs examinate). 81 de deținuți au fost eliberați grație mecanismului compensatoriu. Cuantumul despăgubirilor bănești a ajuns la cifra de 1375877,00 lei.

569 de deținuți, din cei peste 3700 de condamnați eligibili, au fost amnistiați ca urmare a aplicării Legii nr. 243/2021 privind amnistia. Comisiile penitenciare au examinat 1339 de cereri ale condamnaților privind aplicarea art.91, 92 din Codul penal și doar 475 de demersuri au fost înaintate în instanțele de judecată. Pentru eliberare condiționată de pedeapsă înainte de termen, au fost admise de instanțele de judecată 142 de demersuri, iar pentru cererile de înlocuire a părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă au fost admise 130 de demersuri. ANP susține că rata de admitere a cererilor, în baza motivelor prevăzute de art.91 și 92 CP, este în descreștere.

Cât privește mecanismul de aplicare a amnistiei față de **deținuții pe viață**, evidențiem următoarele aspecte. Comisia specială a P-17 Rezina a selectat și a înaintat 75 de demersuri privind aplicarea actului de amnistie în privința persoanelor eligibile, condamnate la detenție pe viață (25 cu risc mediu de recidivă și 50 cu risc redus de recidivă). Judecătoria Orhei, sediul Rezina, a examinat 74 de demersuri, pe care le-a respins pe motive de *aprecieri incorecte asupra conduitei condamnatului, netemeinicia concluziei privind riscul de recidivă sau existența prejudiciului cauzat prin infracțiune*. În 2023, Curtea de Apel a pronunțat zece decizii: două recursuri respinse și opt recursuri fiind admise și expediate la rejudecare. Până în prezent, la Judecătoria Orhei, sediul Rezina, se află în examinare 14 procese privind aplicarea amnistiei. Există o anumită reticență din partea sistemului judecătoresc privind eliberarea deținuților pe viață, inclusiv din cauza unei eventuale presiuni publice pe motive de prejudecăți etc. MJ

a încercat să identifice o soluție practică privind admiterea cererilor de amnistie a deținuților pe viață în unele ședințe tehnice. În 2024, Consiliul Europei Moldova a dispus evaluarea unui mecanism viabil de eliberare a acestora.

Potrivit datelor ANP, eliberarea ipotetică a celor 75 de persoane ar trebui să fie: în 2023 – 6 persoane, în 2024 – 4, în 2025 – 7, în 2026 – 2, în 2027-6, în 2028-2; în 2029-4, în 2030-7, în 2031-8, în 2032-4, în 2033-2, în 2034-1, în 2035-2, în 2036-2, în 2037-2, în 2038-1, în 2039-1, în 2040-1, în 2041-0, în 2042-1, în 2043-3, în 2044-2, în 2045-5, în 2046-1, în 2047-0, în 2048-1, în 2049-0 și în 2050-1.

Uzul de forță și alte mijloace represive asupra deținuților

Potrivit ANP, angajații din penitenciare au recurs la aplicarea forței fizice în 193 de cazuri și în 148 de cazuri au aplicat mijloacele speciale. Toate aceste situații au fost documentate corespunzător, cu întocmirea actelor necesare de constatare a faptelor. Aici nu se includ cazurile de abuz verbal, care sunt zilnice. Arma de foc nu a fost aplicată.

OAP a documentat 244 cazuri de aplicare a forței fizice pentru: *nesupunere, încălcarea orarului activităților diurne și de regim, deteriorarea bunurilor, curmarea actelor de violență, prevenirea tentativelor de autovătămare și suicid, amenințarea cu răfuiala, lovirea angajaților, comportament agresiv, opunere de rezistență, refuzul intrării în celulă, incitare la dezordine, evadare din penitenciar și din izolator.*

„Gazul lacrimogen”, în calitate de mijloc special, a fost utilizat în **22 de cazuri** (P3-16 cazuri, P15-2 cazuri, P4-3 cazuri, P5-1 caz) pentru: *nesupunere cerințelor, comportament agresiv, restabilirea ordinii și securității penitenciare, aplanarea altercațiilor, opunerea de rezistență, deteriorarea bunurilor, ignorarea cerințelor angajaților, provocarea la nesupunere*²⁰³.

În 6 cazuri, angajații P-7 Rusca au recurs la aplicarea forței fizice față de femeile deținute (în 2022 – 8 cazuri).

RECOMANDAREA (repetată) 3.3.8: Ministerul Justiției să elaboreze Instrucțiuni clare privind utilizarea forței fizice și a mijloacelor speciale în spațiile închise, aplicarea negocierilor, medierea conflictelor, precum și să doteze sistemul penitenciar cu mijloace speciale sigure;

RECOMANDAREA 3.3.9: Administrația Națională a Penitenciarelor să examineze oportunitatea dotării Centrului de Instruire cu un tir specializat și specific/săli echipate cu simulatoare pentru antrenamentul angajaților privind uzul de armă, forța fizică și a mijloacelor speciale conform necesităților și să amenajeze terenuri improvizate pentru exerciții tactice și simulări de prevenire a dezordinilor.

²⁰³ <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-siguranta-in-sistemul-penitenciar-2023/>

Organizarea muncii deținuților

Potrivit datelor Direcției industrie penitenciară, sistemul administrației penitenciare are un potențial de angajare de până la 4000 de persoane și spații pentru locațiune ce depășesc 10 000 m². În P-2 Lipcani ar putea fi implicați în muncă 316 condamnați, în P-6 Soroca – 400, în P-17 Rezina – 50 de persoane, în P-4 Cricova – 400, în P-15 Cricova – 200, în P-9 – 200 (doar că nu există spații de locațiune), în P-7 Rusca (femei) – 70, în P-18 Brănești – 200, în P-3 Leova – 150 de persoane și în P-1 Taraclia – 200²⁰⁴.

În cadrul instituțiilor penitenciare au fost identificați 3780 de deținuți apti de muncă (în 2022 erau cca 5200 condamnați apti de muncă). În medie, la munci neremunerate de îngrijire și amenajare a penitenciarului și a teritoriului participă zilnic 550 de deținuți (sau 10% din numărul total).

ANP a reușit să creeze anul trecut 1336 locuri de muncă remunerată, dintre care 657 la deservirea gospodărească a instituțiilor penitenciare și 679 locuri de muncă la agenții economici:

P-1	P-2	P-3	P-4	P-5	P-6	P-7	P-8	P-9	P-10	P-11	P-12	P-13	P-15	P-16	P-17	P-18
Numărul deținuților antrenați la munca remunerată în unitățile de producere																
7	1	45	88	0	70	48	0	18	0	0	0	0	0	0	26	102

P-1	P-2	P-3	P-4	P-5	P-6	P-7	P-8	P-9	P-10	P-11	P-12	P-13	P-15	P-16	P-17	P-18
Numărul deținuților antrenați la munci neremunerate																
141	225	131	167	25	115	170	7	128	59	36	38	97	59	54	9	70

P-1	P-2	P-3	P-4	P-5	P-6	P-7	P-8	P-9	P-10	P-11	P-12	P-13	P-15	P-16	P-17	P-18
Numărul deținuților antrenați la lucrări pentru deservire gospodărească																
45	45	50	61	13	92	32	32	62	29	19	20	57	58	27	27	278

În același timp, datele ANP arată că suma totală a datoriilor agenților economici pentru munca prestată de deținuți pe parcursul anilor depășește cifra de 10094749,51 lei MDL:

P-3	P-4	P-6	P-7	P-9	P-15	P-17	P-18	TOTAL
651913,01	825247,98	209726,53	374794,94	285997,91	1193784,23	4454341,00	2098943,92	10094749,52

Reamintim că, potrivit Planului de acțiuni al Guvernului pentru 2024, sunt planificate acțiuni privind modificarea unor acte normative pentru facilitarea creării locurilor de muncă pentru deținuți.

²⁰⁴ <https://anp.gov.md/index.php/industrie-penitenciara>

RECOMANDAREA 3.3.10: Ministerul Justiției să intervină pe lângă agenții economici, în vederea onorării angajamentelor contractuale asumate față de persoanele care au muncit în detenție și față de instituțiile penitenciare, pentru a evita munca forțată a acestora.

Persoanele în etate în penitenciare

În sistemul penitenciar sunt 450 (32 de femei și 418 bărbați) de persoane cu vârsta cuprinsă între 50-60 de ani, ceea ce constituie 8,92%. Alte 208 persoane (29 de femei și 179 de bărbați) au vârsta de la 60 de ani în sus.

Prin Ordinul ANP nr.373 din 18.11.2019, a fost aprobat Programul psiho-social destinat persoanelor în etate și cu dizabilități fizice în instituțiile penitenciare, program care se desfășoară în fiecare penitenciar unde se dețin condamnați, conform criteriilor de includere în program, cu un număr total de 103 participanți și 140 de ședințe.

Printre aspecte problematice generale ale persoanelor în etate, aflate în detenție, evidențiem: (a) lipsa domeniului ocupațional (cu excepția: croșetare / concerte), (b) neacomodarea spațiilor conform necesităților și nevoilor lor speciale; (c) condiții materiale precare; (d) asistență medicală și îngrijiri medicale ineficiente; (e) femeile în etate suferă de probleme ginecologice, stomatologice, iar traumele psihologice nu sunt tratate; (f) lipsa protecției împotriva formelor de abuz din partea semenilor și a angajaților; (g) neimplicarea lor în comunitate sau în treburile publice (cu excepția scrutinelor); (h) lipsa personalului specializat (educatori, îngrijitori, însoțitori, psihologi etc.); (i) alimentația nespecifică vârstei, dietei sau cu deficit de calorii etc.

La general, politica Statului de protecție a persoanelor în etate se limitează doar la „izolarea” lor.

În noiembrie 2023, Republica Moldova a fost vizitată de Expertă independentă în exercitarea tuturor drepturilor omului pentru persoanele în etate, Dna C.Mahler²⁰⁵. Expertă a evaluat situația persoanelor vârstnice, inclusiv în sistemul privativ de libertate, și urmează să prezinte un Raport cu recomandări în toamna 2024.

RECOMANDAREA 3.3.11: Ministerul Justiției să adopte politici de protecție, îngrijire demnă a persoanelor vârstnice în detenție, în conformitate cu Rezoluția 24/20 a Adunării Generale a ONU din 08 octombrie 2023²⁰⁶.

²⁰⁵ <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/ie-older-persons>

²⁰⁶ https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/RES/24/20

Punctul 4: Situația persoanelor reținute și deținute la poliție

Constatări generale

În Programul național de ordine și securitate publică pentru 2022-2025 regăsim prioritățile enunțate privind: (a) prevenirea actelor de tortură și rele tratamente aplicate persoanelor aflate în custodia serviciilor de ordine publică și facilitarea semnalării și investigării cazurilor suspecte și (b) înființarea și amenajarea, în cadrul subdiviziunilor teritoriale ale poliției, a sălilor de audiere, a sălilor de prezentare în vederea recunoașterii persoanei, a sălilor de ședințe în condiții confidențiale pentru persoanele bănuite/invinuite și a sălilor de așteptare, conform standardelor Uniunii Europene²⁰⁷.

În planul de activitate al IGP pentru 2023, poliția și-a asumat angajamentul de a garanta condiții decente de detenție; de a organiza cursuri de instruire în domeniul prevenirii torturii, precum și de a implementa recomandările CPT din 2020²⁰⁸. Avocatul Poporului notează că lipsește un Plan de reducere a relelor tratamente și a abuzurilor în poliție. Reamintim că în 2017 a fost elaborată o HG pentru trei ani, iar după 2020 IGP nu a revenit la obiectivul respectiv²⁰⁹.

În perioada de monitorizare, poliția a continuat să-și consolideze substanțial capacitățile operaționale și tehnice în activitatea de combatere a contravențiilor rutiere. Grație sprijinului generos al donatorilor externi, poliția de patrulare a fost asigurată cu mijloace de transport și dotări tehnice noi, destinate micșorării ratei accidentelor rutiere. Iar angajamentele asumate în Programul național și în planul anual, menționate *supra*, au rămas nerealizate în 2023.

În ceea ce privește respectarea garanțiilor fundamentale la reținerea de către poliție, constatările OAP relevă în continuare situații îngrijorătoare concludente. Angajamentele de eradicare a fenomenului torturii prevăd aplicarea tehnicilor non-ofensive la reținere, asigurarea șirului de garanții împotriva abuzurilor, atitudinea profesionistă față de activitatea polițienească, respectarea reală a demnității umane, crearea unui mediu profesional pentru polițiști, echipamente calitative, inclusiv de protecție, procese operaționale clare, instruire periodică și altele.

Potrivit datelor colectate de OAP, polițiștii continuă să facă abuz de prerogativele legale la reținerea persoanelor. Astfel, numărul cazurilor de vătămări ale integrității corporale, ca urmare a uzului de forță la reținere, este în continuă creștere, comparativ cu anul 2022. Mai mult, polițiștii au intervenit uneori disproporționat pentru descurajarea organizatorilor și a participanților la unele proteste. Ombudsmanul reafirmă că libertatea exprimării și a întrunirilor sunt garanții fundamentale ale tuturor persoanelor. Iar intervențiile nejustificate ale organelor de forță, inclusiv sub paravanul asigurării normelor legale, ar putea submina

²⁰⁷ <https://mai.gov.md/sites/default/files/document/ordine%20publica.pdf>

²⁰⁸ https://politia.md/sites/default/files/plan_de_activitate_igp_anul_2023_.pdf

²⁰⁹ <https://politia.md/ro/content/rezultatele-obtinue>

valorile fundamentale într-un stat liber și democratic. Din contra, rolul poliției este de a proteja protestatarii în exercitarea exprimării și în realizarea întrunirii. Doar astfel va putea fi menținut un echilibru între libera exprimare și ordinea publică.

RECOMANDAREA 3.4.1: Inspectoratul General al Poliției să elaboreze un Plan de reducere a rețelilor tratamente și a abuzurilor în poliție.

Dinamica reținerilor și plasării în detenția provizorie

În 2023, în IDP au fost reținute și plasate **3687 de persoane** (în descreștere cu 1092 de persoane, comparativ cu anul precedent), dintre care doar 76 de contravenienți, 11 persoane cu dizabilități fizice, 11 persoane cu dizabilități mintale, 30 de persoane bolnave de HIV/SIDA, 31 de persoane bolnave de tuberculoză, două persoane infectate cu Covid-19, 20 de persoane drog-dependente și 18 persoane în program de metadonă.

Pe un termen ce depășește 72 de ore, în izoloarele poliției au fost deținute **252 de persoane**, ceea ce constituie o descreștere semnificativă comparativ cu 2022, când au fost deținute peste termenul legal 1097 de persoane. În continuare, secțiile detenție și escortă au efectuat escortări și transportări pentru un număr total de 17395 de persoane.

În aceeași perioadă, de către felcerii din cadrul IDP au fost întocmite **468 de procese-verbale** despre leziunile depistate la persoanele reținute. Nu cunoaștem datele privind verificarea de către procurori a acestor 468 de informații despre leziuni sau despre finalitatea acestora.

RECOMANDAREA (repetată) 3.4.2: Inspectoratul General al Poliției să dezvolte mecanismele interne din cadrul sistemului poliției astfel ca perioada de detenție provizorie stabilită de lege (72 de ore) să fie respectată în toate cazurile, or aceasta reprezintă una dintre garanțiile fundamentale la reținere și detenție preventivă.

RECOMANDAREA (repetată) 3.4.3: Procuratura Generală să investigheze eficient toate informațiile despre leziuni/ rele tratamente comunicate de izoloarele de detenție preventivă ca urmare a proceselor de reținere a persoanelor, inclusiv legalitatea intervențiilor poliției față de organizatorii și participanții la protestele antiguvernamentale.

Alegații de abuz și maltratare din partea poliției

Potrivit Registrelor de evidență a recepționării și transmiterii plângerilor, declarațiilor sau altor informații despre pretinse fapte de tortură, tratament inuman sau degradant, în anul 2023 au fost înregistrate **doar 81 de cazuri**, iar în anul 2022 au fost înregistrate doar 89 de cazuri.

Potrivit informației furnizate de către IGP, au fost înregistrate **576 cazuri de aplicare a forței fizice** și a mijloacelor speciale. Totodată, Procuratura Generală a informat OAP că a

examinat **1049 de informații** parvenite, raportate de către poliție, cu privire la aplicarea forței fizice și a mijloacelor speciale, inclusiv **patru cazuri de aplicare a armei de foc**.

Observăm o discordanță esențială între datele raportate de PG și cele înregistrate de către poliție (*diferență de 473 de sesizări*), conform Ordinului nr. 77/2013²¹⁰. Totuși, pentru neglijarea acestor prevederi, manifestate prin notificarea tardivă a procurorului, au fost inițiate doar 11 anchete de serviciu. La fel, au fost înregistrate șapte plângeri privind abuzul la aplicarea forței fizice și două plângeri la aplicarea mijloacelor speciale de către polițiști.

Pentru amenințarea sau violența săvârșită asupra angajaților poliției, în privința agresorilor au fost pornite **105 cauze penale**, în baza bănuielii rezonabile de comitere a infracțiunii prevăzute de art.349 din Codul penal²¹¹.

În aceeași perioadă, în privința a **31 de angajați** ai MAI au fost pornite 30 de cauze penale privind bănuiala rezonabilă de comitere a infracțiunii de tortură, tratament inuman sau degradant. Acest indicator este în descreștere cu 98 de cauze penale, comparativ cu anul 2022, când au fost pornite 128 de cauze penale.

OAP a primit informații despre 278 de cazuri de reținere a persoanelor cu leziuni obținute înainte de reținere (*în creștere cu 33 de cazuri comparativ cu anul 2022*); 29 de cazuri de leziuni provocate de angajații poliției din DP Chișinău, IP Hâncești, IP Cahul, IP Bălți, IP Căușeni, IP Cimișlia, IP Călărași, IP Ialoveni, IP Anenii Noi, IP Soroca și IP Șoldănești asupra persoanelor reținute (*în scădere cu nouă cazuri comparativ cu anul 2022*).

În același timp, Ombudsmanul a realizat trei rapoarte speciale privind atitudinea angajaților poliției față de persoanele bănuite sau care au decedat aflându-se în custodia acestora. Rapoartele speciale sunt unice, actuale și relevante în privința activității poliției, precum și altor actori interesați în materie:

Extras din Raportul special „Suicid dubios în izolatorul de detenție preventivă al Inspectoratului de Poliție Cimișlia, 2023”²¹²

La 13 iulie 2023, în izolatorul de detenție preventivă al Inspectoratului de Poliție Cimișlia a fost înregistrat decesul unui deținut, depistat strangulat în camera de baie din celula sa. Informația a fost comunicată Ombudsmanului de membrii Consiliului pentru prevenirea torturii, aflați în vizită inopinată la izolatorul din Cimișlia. Procuratura raionului Cimișlia a refuzat pornirea urmăririi penale, deoarece defunctul *nu ar fi fost supus torturii, nu ar fi fost determinat la suicid* și decesul său *nu ar fi fost influențat de terțe persoane*. Ancheta internă a poliției

²¹⁰ Aprobat prin Ordinul comun al PG/MJ/MAI/SV/CNA/MA nr.77/572/408/639-0/197/1589 din 31 decembrie 2013 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=44302&lang=ro

²¹¹ Amenințarea sau violența săvârșită supra unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care își îndeplinește datoria obștească

²¹² <https://ombudsman.md/problematica-asigurarii-dreptului-la-viata-reflectata-intr-un-raport-special-al-avocatului-poporului-ca-urmare-al-unui-suicid-dubios-in-izolatorul-politiei-de-la-cimislia/>

a identificat anumite probleme și omisiuni sistemice, dar și a sancționat disciplinar trei angajații ai poliției Cimișlia. Principalele constatări ale Raportului special, bazate pe răspunsurile autorităților sesizate, pe procesul penal și pe anchetele interne ale acestora, arată dificultăți în ceea ce privește: (a) problematica asigurării dreptului la viață a persoanei aflate în custodie garantată de art.2 CoEDO; (b) pregătirea insuficientă a angajaților poliției privind monitorizarea persoanelor aflate în custodia Poliției, inclusiv la compartimentul acordării primului ajutor medical; (c) lipsa de echipamente medicale de urgență; (d) neasigurarea protecției dreptului la muncă al angajaților, în conformitate cu specificul activității; (e) problematica examinării medicale obiective a persoanelor în timpul reținerii și/sau plasării în izolatorul poliției, (f) lipsa celulelor de deținere temporară a persoanelor reținute, precum și (g) problematica investigării și documentării cazurilor de deces a persoanelor aflate în custodia Statului²¹³.

Extras din Raportul special „Aplicarea armei de foc asupra unui mijloc de transport de către agenții de poliție la Ioveni, 2023”²¹⁴

În noaptea de 21 ianuarie 2023, polițiștii de patrulare au recurs la aplicarea armei de foc asupra unui autoturism aflat în manevră, pentru stoparea acestuia pe traseul Ioveni-Costești. Polițiștii au efectuat 18 împușcături pe traseu și în localitatea Mileștii Mici, unde a fost stopat autoturismul prin blocarea acestuia. Analizând informațiile publice, rezultatele anchetelor interne și alte surse, Avocatul Poporului a inițiat un proces de monitorizare a acestui caz în cadrul unui Raport special. Lucrarea reprezintă o viziune a Ombudsmanului privind raționamentul uzului de arme asupra mijloacelor auto aflate în manevre, asupra pasagerilor în spațiul public, în condiții de noapte, corelate cu respectarea principiilor fundamentale ale drepturilor omului și ale garanțiilor împotriva formelor de abuz. Ombudsmanul nu substituie prin acest raport competențele exclusive ale organelor procuraturii de verificare a legalității aplicării armei de foc în această speță. Mai curând, intenția Avocatului Poporului este de a contribui la îmbunătățirea practicii privind aplicarea uzului de arme de foc în activitatea poliției. Avocatul Poporului apreciază diligența Poliției depusă în lupta cu criminalitatea și nu susține/ nu încurajează factorul criminologic, însă în „procesul de combatere” îndeamnă autoritățile să se abțină de la acele acțiuni, care atentează la dreptul la viață, sănătate, siguranță și securitate a oamenilor, inclusiv în traficul rutier²¹⁵, îndeosebi îndemnând Poliția să evite pe cât e posibil

²¹³ <https://multimedia.parlament.md/audieri-privind-monitorizarea-mecanismelor-de-asigurare-a-dreptului-la-viata-a-persoanelor-aflate-in-custodia-politiei-organizate-la-parlament/>

²¹⁴ <https://ombudsman.md/rezultatele-raportului-special-al-avocatului-poporului-politia-trebuie-sa-si-imbunatateasca-mecanismele-non-violente-de-stopare-a-unitatilor-de-transport-iar-arma-de-foc-trebuie-folosita-in-ultima-i/>

²¹⁵ <http://ombudsman.md/news/avocatul-poporului-s-a-sesizat-din-oficiu-cu-privire-la-accidentul-teribil-de-pe-viaductul-din-chisinau-fapt-ce-atesta-un-prejudiciu-la-dreptul-la-viata-siguranța-si-securitate-in-traficul-rutier/>

aplicarea mijloacelor ce pot leza drepturile și libertățile omului, în general. Constatările Raportului special indică mai mulți factori: a) omisiunea Statului de a asigura dreptul la integritate fizică/ psihică a persoanei și de a asigura investigarea eficientă a cazului; (b) pregătirea insuficientă a angajaților poliției la compartimentul aplicării armei de foc/ gestionarea situației de criză; (c) lipsa mecanismelor eficiente și nonviolente de stopare a mijloacelor de transport; (d) urmărirea excesivă a mijloacelor de transport, cu riscuri asupra integrității fizice etc; (e) deficiențe organizaționale și de comunicare și (f) anchete incomplete.

Extras din Raportul special „Deces dubios al unei persoane drog-dependente reținute de angajații poliției din mun. Chișinău, 2023”²¹⁶

Un tânăr a murit subit în timp ce era documentat de polițiști pentru o contravenție la 23 iulie 2023. Acestuia i s-ar fi făcut rău și a decedat până la venirea ambulanței. Identitatea individului încă nu a fost stabilită, el a fost escortat la Inspectoratul de Poliție Ciocana, pentru că ar fi manifestat un comportament suspect în stradă sau s-ar fi aflat în stare de ebrietate narcotică, relatase PULSMEDIA.md. Conform datelor din raportul unui agent de poliție, persoana de gen masculin avea un comportament agresiv și neadecvat, la prima vedere posibil era sub influența substanțelor narcotice, de nenumărate ori a fost somat să se calmeze, însă refuza, de aceea a fost nevoie să se aplice cătușele (...), opunea rezistență (...), în automobil lovea cu picioarele în componentele autospecialei (...), persoana a fost escortată la IP Ciocana pentru identificare și documentare (...). Reținutul a avut nevoie de asistență medicală urgentă imediat ce a intrat în Inspectoratul de Poliție. După puțin timp, reținutul decedează, iar AMU constată decesul acestuia. Din raportul de expertiză judiciară rezultă că moartea lui Ș.A a survenit în urma intoxicației acute cu o substanță psihotropă. Victima avea leziuni pe corp. Ombudsmanul, în raportul său special, a constatat că Statul a eșuat în asigurarea dreptului la viață a persoanei aflate în custodie, inclusiv din cauza pregătirii insuficiente a angajaților, decesul nu a fost examinat corespunzător, rapoartele agenților de poliție, ancheta și procesul de documentare erau incomplete etc.

Cazurile relatate *supra* arată că MAI/ IGP are restanțe mari la capitolul prevenirea și combaterea abuzurilor. Reafirmăm că respectarea demnității umane la reținere și detenție trebuie să devină o prioritate pentru domeniul polițienesc.

Potrivit IGP, în aceeași perioadă, **458 de polițiști** au participat la instruiți privind respectarea drepturilor omului în activitatea polițienească și alți **46** au fost informați despre mecanismul de acordare a primului ajutor medical, ceea ce ar constitui aproximativ 5% din totalul angajaților, conform statelor de personal (din peste 9000 de angajați).

²¹⁶ <https://ombudsman.md/post-document/raport-special-deces-dubios-al-unei-persoane-drog-dependente-retinute-de-angajatii-politiei-municipiului-chisinau/>

RECOMANDAREA (repetată) 3.4.4: Ministerul Afacerilor Interne să dispună aplicarea instrucțiunilor legale pentru ca înregistrarea și raportarea oricăror cazuri de leziuni/violențe/ acte de rele tratamente la reținerea persoanei și în timpul detenției acesteia să fie în conformitate cu normele CPT și Ordinul comun al PG nr. 77/2013²¹⁷.

RECOMANDAREA (repetată) 3.4.5: Ministerul Afacerilor Interne să dispună instituțiilor subordonate să implementeze corect și conform sugestiilor CPT despre conținutul examinărilor medicale, în special, în partea ce ține de alegații de rele tratamente în detenție sau la reținere.

RECOMANDAREA 3.4.6: Ministerul Afacerilor Interne și Procuratura Generală să identifice un mecanism corect și clar de raportare a actelor de rele tratamente, abuzurilor, aplicării forței fizice și mijloacelor speciale.

RECOMANDAREA 3.4.7: Ministerul Afacerilor Interne să elaboreze metodologii sau reglementări clare cu privire la intervenția angajaților poliției în cazurile de reținere a persoanelor cu tulburări mintale/ dizabilități /stare alcoolică/narcotică, etc., în vederea prevenirii abuzurilor față de acestea și protecției angajaților MAI.

RECOMANDAREA 3.4.8: Ministerul Afacerilor Interne să instituie un proces de informare a Avocatului Poporului despre cazurile de decese, suicide, maltratare sau despre alte forme de abuz în activitatea sistemului polițienesc, în conformitate cu angajamentele internaționale de prevenire și eradicare a torturii și pentru a asigura mecanismul de protecție al angajaților poliției.

Respectarea condițiilor materiale în detenția provizorie, siguranța reținuților

Din cele 47 de subdiviziuni teritoriale și specializate ale IGP, doar 14 inspectorate dispun de IDP renovate cu o capacitate de 102 celule pentru detenția preventivă a 247 de persoane concomitent.

Aspectele îngrijorătoare privind situația deținuților în IDP (cu excepția condițiilor materiale) se referă la o serie de probleme procedurale, și anume: (a) nu toate persoanele reținute sunt examinate medical; (b) nu întotdeauna se realizează examinarea medicală la intrarea/ieșirea din izolator; (c) scoaterea deținuților pentru audieri în afara izolatorului; (d) neasigurarea confidențialității datelor medicale; (e) lipsa personalului medical pe timp de noapte; (f) managementul medicamentelor; (g) cabinetele medicale nu sunt amenajate corespunzător; (h) lipsa ajustărilor pentru detenția persoanelor cu dizabilități; (i) lipsa alimentației corespunzătoare pentru deținuții cu boli cronice; (j) corectitudinea întocmirii registrelor interne și a documentației medicale etc.²¹⁸.

Lipsa **spațiilor pentru așteptare** și lipsa **camerelor de reținere temporară** a reținuților rămâne o problemă comună pentru toate IP. În niciun IP care nu dispune de izolator

²¹⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=44302&lang=ro

²¹⁸ <http://ombudsman.md/consiliul-pentru-prevenirea-torturii/rapoarte/>

nu există spațiu pentru deținerea temporară (cameră de reținere). Pe durata deciderii cu privire la acordarea unui statut, până la prezentarea avocatului sau a Serviciului detenție și escortă, reținuții se pot afla lângă spațiul unității de gardă, pe hol, pe scaune, în curtea IP etc. Aceasta poate dura de la 10 min. până la două ore.

Constatările respective se mențin din anii precedenți. IGP asigură că are elaborat un caiet de sarcini și că lucrurile ar trebui să fie reorganizate în curând.

RECOMANDAREA (repetată) 3.4.9: Inspectoratul General al Poliției să amenajeze camere de reținere temporară în inspectoratele de poliție;

RECOMANDAREA (repetată) 3.4.10: Inspectoratul General al Poliției să asigure realizarea examinării medicale a reținuților cu privire la leziuni/ alte alegații și să raporteze orice caz de abuz la reținere.

Punctul 5: Situația persoanelor reținute la frontieră

Pe parcursul anului, în spațiul public au fost comunicate mai multe incidente la frontieră, soldate cu decesul angajaților²¹⁹, traume ale pasagerilor²²⁰, rețineri nejustificate și sute de străini neadmiși în țară²²¹, inclusiv din motive neclare (în perioada unei stări de urgență). Angajații IGPF au recurs la aplicarea forței, a mijloacelor speciale față de străinii revoltați, în special pe teritoriul AIC Chișinău, în fața pasagerilor etc. La fel, au fost luate măsuri sporite de siguranță prin antrenarea unor echipe speciale de intervenție și de carabinieri dotați cu arme în AIC.

Drept urmare a consecințelor războiului din Ucraina, frontiera națională a devenit extrem de vulnerabilă. Autoritățile naționale reamintesc, tot mai intens în politici, declarații despre riscurile în privința securității pe segmentul ucrainean sau de Est. Pe acest fundal, percepțiile față de străinii ce tranzitează sau trec „ilegal” frontiera capătă o conotație mai mult negativă, decât protectoare. Fluxul bărbaților ucraineni spre Moldova este în continuă creștere. IGPF califică aceste treceri ca fiind ilegale, chiar dacă aceștia fug de la înrolarea în armata ucraineană sau de trimiterea la război, fiind potențiali solicitanți ai unei forme de protecție. Odată ajunși în țară, aceștia, deși nu au niciun statut, sunt interogați pentru a denunța „călăuzele”, ținuti ore-zile în PTF sau nu li se permite să părăsească R. Moldova etc., în lipsa unor facilități. În același timp, IGPF, în lipsa unor instrumente legale clare, este într-o dilemă între asigurarea securității naționale și garantarea drepturilor omului la frontieră.

Autoritățile au inițiat consultări asupra unui proiect de Lege cu privire la frontiera de stat, care în februarie 2024 a fost adoptat. Avocatul Poporului a înaintat unele propuneri de îmbunătățire a proiectului respectiv.

²¹⁹ <https://tvn.md/live-ministerul-afacerilor-interne-despre-rezultatele-anchetei-in-cazul-dublului-omor-de-la-aic/>

²²⁰ <https://www.echipa.md/2023/06/21/un-cetatean-strain-a-sarit-de-pe-trapa-avionului-dupa-ce-i-s-a-interzis-intrarea-in-r-moldova-barbatul-se-afla-in-spital/>

²²¹ <https://border.gov.md/>

Cât privește asigurarea garanțiilor împotriva torturii la frontieră, Ombudsmanul reamintește despre necesitatea îndeplinirii șirului de recomandări remise autorităților în anii precedenți²²².

RECOMANDARE 3.5.1: Inspectoratul General al Poliției de Frontieră să instituie Registre de evidență a persoanelor reținute și Registre antitortură la PTF și SPF și să raporteze OAP toate incidentele privind leziunile, aplicarea forței și a mijloacelor speciale, reținerile peste termenul de șase ore a persoanelor, alte vătămări sau atacuri asupra angajaților.

Punctul 6: Situația persoanelor internate în spitalele de psihiatrie

În Moldova funcționează trei instituții psihiatrice: Spitalul Clinic de Psihiatrie Chișinău, cu 740 de paturi (SCP Chișinău); Spitalul de Psihiatrie Orhei, cu 145 de paturi (SP Orhei) și Spitalul de Psihiatrie Bălți, cu 530 de paturi (SP Bălți). Acestea oferă servicii de asistență medicală completă de specialitate, curativă și de recuperare a pacienților cu maladii mentale sau de comportament.

Potrivit datelor remise de instituțiile psihiatrice, anul trecut au fost înregistrate: 12 decese la SP Orhei, 46 de decese la SCP Chișinău și 29 de decese la SP Bălți. Majoritatea deceselor au survenit ca urmare a maladiilor aparatului circulator, după care din cauza tulburărilor mintale și de comportament. În aceeași perioadă au avut loc: o tentativă de suicid la SCP Chișinău, 24 de abuzuri fizice între pacienți la SP Bălți, un caz de abuz fizic asupra pacienților la SCP Chișinău; cinci cazuri de abuz asupra angajaților la SP Orhei, nouă cazuri de abuz asupra angajaților la SCP Chișinău și 45 cazuri de abuz al angajaților de către pacienți la SP Bălți. La SCP Chișinău au fost înregistrate 460 cazuri de depistare a leziunilor corporale la spitalizare (157 în interiorul instituției), la SP Orhei au fost internați 12 pacienți cu leziuni și la SP Bălți – 43 cazuri de internare a pacienților cu leziuni și alte 19 cazuri de traume primite în instituție (cădere, autolezare în timpul agitației etc). SP Orhei a recurs la contenționare fizică (legare cu ștergar) în opt cazuri; SP Bălți în 11 cazuri a aplicat contenționarea fizică, în șase cazuri contenționarea chimică și în trei cazuri contenționarea fizică și chimică, iar la SCP Chișinău a fost aplicată contenționarea fizică în 181 de cazuri.

În 2023 la SP Orhei au fost internați 2060 de pacienți (1351 de bărbați și 708 femei), la SP Bălți – 6231 de pacienți (2428 de femei, 3803 bărbați și 338 de minori), iar

²²² <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-accesul-persoanelor-straine-in-republica-moldova-prin-intermediul-ptf-aeroportul-international-chisinau-din-07-decembrie-2022-2/>
<https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-de-follow-up-la-punctul-de-trecere-a-frontierei-ocnita-2-sectorul-politiei-de-frontiera-ocnita-si-punctul-de-trecere-a-frontierei/>
<https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-anuntata-la-punctul-de-trecere-a-frontierei-criva-mamaliga-si-sectorul-politiei-de-frontiera-criva-din-cadrul-directiei-regionale-nord-a-inspe-4/>
<https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-anuntata-la-punctele-de-trecere-a-frontierei-ceadir-lunga-maloiaroslavet-basarabeasca-serpniovo-1-si-sectorul-politiei-de-frontiera/>

5925 de pacienți (2917 bărbați, 3008 femei și 301 minori) au beneficiat de asistență medicală specializată în condiții de staționar la SCP Chișinău. Durata medie de internare a pacienților la SP Orhei a fost de 22 de zile, la SP Bălți de 23,7 zile și la SCP Chișinău: copii – 20,4 zile, bărbați Secția 2 – 32,3 zile, femei Secția 3 – 24,3 zile, femei Secția 4 – 24,6 zile, bărbați Secția 5 – 26,9 zile, bărbați Secția 6 – 25,9 zile, în Secția psihoftiziatrie – 57,8 zile, bărbați Secția 8 – 20,6 zile, Secția 9 – 518,7 zile, Secția 10 – 1034,5 zile, Secția 11 – 690 de zile.

La SCP Chișinău, din 728 de unități ale statelor de personal aprobate erau ocupate 687,25 funcții (doar 77 de medici la peste 6000 de pacienți); la SP Orhei din 161,75 funcții aprobate erau ocupate 150,25 funcții (doar 11,25 medici la 2000 de pacienți) și la SP Bălți din 652 de unități, conform statelor de personal, erau ocupate 531 de funcții la 6200 de pacienți. Insuficiența personalului medical specializat este evidentă.

OAP a primit informații despre 54 de decese (*în 2022 – 56*), 531 cazuri de leziuni depistate la internare sau suportare în instituție (*în 2022 – 80*), 45 de incidente hetero-agresive între pacienți (*în 2022 – 71*), în 148 de cazuri s-a făcut uz de mijloacele de imobilizare a pacientului (*în 2022 – 136*). Au fost raportate 12 cazuri de atac asupra personalului medical (*în 2022 – 4*)²²³.

Observăm că se menține **rata înaltă de aplicare a mijloacelor de contenționare asupra pacienților** (*în creștere cu 12 cazuri*), inclusiv cinci cazuri de imobilizare chimică prin *tranchilizare rapidă medicamentoasă*. SCP Chișinău²²⁴ susține că recurge la aplicarea mijloacelor de imobilizare postepuizării metodelor alternative de soluționare a incidentelor, pe motivul: *ostilității manifestate la faza internării; irascibilității incapacității de gestionare a pacientului agitat; refuzului la administrare a tratamentului; tendinței de atac; tentativei de suicid prin înghițirea cioburilor de sticlă; conduitei imprevizibile, alerte; amenințării la adresa personalului medical; distrugerii de bunuri; hiperagresivității manifestate în relația cu personalul medical și alți pacienți; expunerii unor idei delirante*. La fel, SCP precizează că imobilizarea a avut loc „*prin legare cu curele late din piele cu căptușeală moale, prevăzute cu sistem de fixare pentru pat și cu manșete ajustabile*”. Procedura a fost aplicată în lipsa martorilor din rândul pacienților, într-un salon destinat imobilizării. Exercițiul de imobilizare a fost coordonat de specialiști. În cursul imobilizării, persoana a fost supusă supravegherii, vătămări corporale postaplicării mijloacelor de imobilizare nu au survenit. Imobilizarea fizică se menține pentru o durată de 20 min. – 60 min. SP Orhei a susținut că nu recurge la contenționarea chimică, fie la alte măsuri de imobilizare, iar SP Bălți nu a raportat asemenea incidente.

Altercațiile dintre pacienți și atacurile asupra personalului rămân în creștere substanțială sau indică asupra defectuoșității gestionării pacientului agresiv; lipsa instituirii unei alianțe terapeutice dintre pacient și specialistul medical, precum și neaplicarea unei strategii de supraveghere în dinamică a acestora etc.

²²³ <https://ombudsman.md/siguranta-in-sistemul-psihiatric-in-2023/>

²²⁴ Unica instituție care raportează asemenea incidente.

Extras din Raportul special „Monitorizarea respectării drepturilor pacienților plasați la tratament prin constrângere cu caracter medical”²²⁵

La 27 octombrie 2022 în Secția 10 (constrângere medicală cu regim riguros pentru bărbați) din cadrul SCP Chișinău a avut loc un incident major cu implicarea celor 62 de pacienți prin acțiuni de vandalizare, incendiere, luare de ostatici, deteriorări de bunuri, amenințări cu moartea, barcadare, inclusiv intervenția organelor de forță și a serviciilor de urgență. În Raportul său special din 2023, Avocatul Poporului a constatat că autoritățile de sănătate mentală au omis să gestioneze pacienții agresivi și cu probleme comportamentale, nu au documentat corespunzător leziunile corporale, nu a existat un mecanism eficient de depunere a plângerilor, ancheta internă a fost incompletă și subiectivă, procedura privind schimbarea sau încetarea tratamentului prin constrângere rămâne neclară. În același timp, organele de drept au intervenit neproportional și în exces față de pacienți, iar cazul a fost examinat formal. În baza Raportului special, Comisia parlamentară protecție socială a organizat peste șase ședințe. SCP Chișinău a obținut o finanțare de la MS pentru renovarea unor saloane și a Secției nr. 10. Raportul conține 20 de recomandări urgente.

În vizita de monitorizare de la SP Orhei, CpPT au constatat că infrastructura instituțiilor psihiatrice nu corespunde necesităților persoanelor care acuză dizabilități fizice. Mai mult, condițiile materiale precare de tratament alimentează fenomenul accidentelor vătămătoare; blocurile sanitare adeseori sunt inundate de apă și devin spațiu propice pentru alunecări; lipsa ascensoarelor, teracota podelei, treptele erodate provoacă, suplimentar, accidentarea persoanelor. În plus, curțile de plimbare nu se încadrează în limitele siguranței și a accesibilității de deplasare; lipsesc posibilitățile de aerisire; sistemul de încălzire este uzat; se constată absența accesului la lumină naturală și artificială, nerespectarea normelor sanitaro-igienice²²⁶.

În același timp, remarcăm că pacienții nu sunt implicați în activități ocupaționale, iar majoritatea timpului și-l petrec în dormitoare, în condiții de sobrietate și sub influența unor medicații puternic amortizatoare.

Ombudsmanul a relevat, de asemenea, că trezesc îngrijorare prevederile Legii nr. 1402 din 16 decembrie 1997 privind **sănătatea mentală**²²⁷ și anume faptul că art.28 conține prevederi ale temeiurilor pentru spitalizare fără liberul consimțământ. În acest sens, potrivit prevederilor prezentului articol, persoana suferindă de tulburări psihice poate fi spitalizată în staționarul de psihiatrie, fără liberul ei consimțământ sau al reprezentantului ei legal, care acționează conform dorințelor exprimate de

²²⁵ <https://ombudsman.md/post-document/raport-special-monitorizarea-respectarii-drepturilor-pacientilor-plasati-la-tratament-prin-constrangere-cu-caracter-medical-2/>

²²⁶ <http://ombudsman.md/consiliul-pentru-prevenirea-torturii/rapoarte/>

²²⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131976&lang=ro#

persoana suferindă de tulburări psihice; internarea se poate face până la emiterea hotărârii judecătorești, dacă examinarea sau tratarea persoanei este posibilă numai în condiții de staționar, iar tulburarea psihică este gravă și condiționează un pericol social direct sau vătămarea gravă a sănătății ei. Avocatul Poporului notează că este necesară revizuirea acestor prevederi și stabilirea unor mecanisme de protecție clare pentru situații medicale de urgență, cu scopul de a exclude riscul de spitalizare arbitrară a persoanelor cu dizabilități psihosociale.

Totodată, Ombudsmanul este conștient de faptul că plasarea și detenția involuntară într-o secție securizată a unei instituții de asistență medicală constituie o interferență cu drepturile omului și libertățile fundamentale ale persoanei deținute²²⁸.

RECOMANDAREA (repetată) 3.6.1: Ministerul Sănătății să elaboreze Strategii de gestionare a situațiilor de criză în instituțiile psihiatrice.

RECOMANDAREA 3.6.2: Ministerul Sănătății și Ministerul Justiției să elaboreze norme de aplicare a prevederilor legale privind tratamentul prin constrângere (riguros și obișnuit), să decidă cu privire la statutul persoanelor aflate în Secțiile nr.9, 10 și 11 ale SCP Chișinău.

RECOMANDAREA 3.6.3: Ministerul Sănătății să dezvolte alte forme de tratament pentru persoanele cu dizabilități mintale, aplicate în comunitate sau în mediul lor de origine, minimalizând spitalizarea silită.

Punctul 7: Situația persoanelor din centrele de plasament temporar, a persoanelor cu dizabilități

La 06 decembrie 2023 a fost aprobată HG nr. 955 cu privire la organizarea și funcționarea Agenției pentru Gestionarea Serviciilor Sociale cu Specializare Înaltă și reorganizarea unor instituții publice aflate în gestiunea acesteia ca predecesoare a Agenției Naționale Asistență Socială ce a funcționat doar opt ani²²⁹. Noua entitate este responsabilă de: (a) asigurarea accesului beneficiarilor la servicii sociale cu specializarea înaltă, (b) prevenirea instituționalizării și dezinstituționalizarea beneficiarilor de servicii sociale cu specializare înaltă și (c) gestionarea mijloacelor Fondului de susținere socială a populației. La fel, Agenția va gestiona 15 Centre de plasament în care MMPS exercită calitatea de fondator. Aceeași HG prevede că Centrul de plasament pentru persoane vârstnice și persoane cu dizabilități din com. Cocieri, r-nul Dubăsari se reorganizează prin fuziune (absorbție) cu Centrul de plasament temporar pentru persoane adulte cu dizabilități din comuna Cocieri, r-nul Dubăsari (persoană juridică absorbită), redenumindu-se în Centrul de plasament

²²⁸ <https://ombudsman.md/post-document/submission-of-the-peoples-advocate-office-for-the-138th-session-26-june-28-july-2023-of-the-un-human-rights-committee-on-the-suggested-list-of-issues-prior-to-reporting-to-be-adop/>

²²⁹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140478&lang=ro

pentru persoane vârstnice și persoane cu dizabilități, com. Cocieri, r-nul Dubăsari. În același timp, Centrele de plasament temporar pentru copii cu dizabilități din Hâncești și Orhei se reorganizează în Centre de plasament temporar pentru persoane cu dizabilități din mun. Hâncești și mun. Orhei. Prevederea normativă a intrat în vigoare la 01 ianuarie 2024, urmare a obiectivelor reformei sistemului de asistență socială „RESTART”²³⁰.

Potrivit Raportului de evaluare a nivelului de realizare a Planului de acțiuni privind implementarea Programului național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale, gestionate de Agenția Națională Asistență Socială pentru anii 2018-2026, publicat de ANAS în martie 2023, din totalul de acțiuni planificate a fi realizate, urmare a șase obiective asumate în perioada indicată, în 2022 au fost realizate doar zece acțiuni, parțial realizate – una, în curs de realizare – zece și nerealizate – 15 acțiuni (în special ce țin de resurse financiare). Printre factorii care au împiedicat realizarea Planului național de dezinstituționalizare, se menționează: nealocarea din bugetul de stat a mijloacelor financiare suficiente pentru menținerea și consolidarea reformelor sistemice; lipsa abordării umane a persoanelor cu dizabilități în politicile publice; neînstituirea echipei de implementare a Programului de dezinstituționalizare; capacitățile limitate ale ex-ANAS în aplicarea Programului; lipsa atribuțiilor și instrumentelor legale cu privire la procesul de reorganizare a unei instituții rezidențiale; implicarea anevoioasă a APL-urilor, dar și lipsa de interes a acestora în a dezvolta asemenea servicii în localități; lipsa resurselor financiare pentru crearea de servicii alternative la instituționalizare; insuficiența mijloacelor financiare ale beneficiarilor serviciilor sociale; insuficiența resurselor umane calificate în domeniul asistenței sociale; starea deplorabilă a locuințelor procurate pentru serviciile sociale și neajustate la necesitățile persoanelor cu dizabilități; costurile mari pentru întreținerea beneficiarilor serviciilor sociale; numărul redus de persoane ce pot fi dezinstituționalizate de facto etc.²³¹.

Potrivit informațiilor comunicate OAP de unele instituții rezidențiale, anul trecut au fost înregistrate 59 de decese (33 de bărbați, 25 de femei și un minor) (36 de decese în 2022) din motive de maladii somatice și mintale; s-au constatat doar cinci cazuri de violență între rezidenți (13 cazuri în 2022), un caz de aplicare a izolării rezidentului în calitate de măsură disciplinară și două cazuri de viol²³². Pe ambele cazuri de agresiune sexuală neconsimțită, Ombudsmanul a realizat un Raport special.

²³⁰ <https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/nu-946-mmpps-2023.pdf>

²³¹ https://www.anas.md/wp-content/uploads/2023/11/raport_plan_2022_prognationaldizabilitati.pdf

²³² <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-siguranta-in-institutiile-rezidentiale-2023/>

Extras din Raportul special „Omisiunea protecției rezidenților împotriva abuzurilor sexuale la un Centru de plasament”²³³

La 01 martie 2023, CPTPD Cocieri a informat OAP precum că în perioada 20.02-24.02.2023 au fost comise două acte sexuale neconsimțite, unul dintre care în forme perverse asupra unui bărbat și altul de către un localnic asupra unei femei, ambele victime aflate în plasamentul Centrului de plasament pentru persoane cu dizabilități adulte din com. Cocieri. În Raportul special, Avocatul Poporului a constatat: (a) supunerea la rele tratamente a rezidenților de către terțe persoane prin abuzul sexual și fizic asupra lor, (b) omisiunea Statului în îndeplinirea obligației pozitive de a iniția și a conduce o anchetă penală efectivă urmare a acuzațiilor despre abuz sexual, (c) omisiunea autorităților în îndeplinirea obligației de a asigura o protecție adecvată vieții private și de familie, inclusiv prin faptul că legislația R. Moldova nu acordă protecție suficientă persoanelor cu dizabilități intelectuale în cadrul formelor de plasament și/ sau a procedurilor penale, (d) omisiunea autorităților în îndeplinirea obligației de a asigura o protecție psihologică și morală adecvată și despăgubiri a victimelor de viol sau persoanelor cu dizabilități, (e) lipsa mecanismelor eficiente sau suficiente de notificare a situațiilor de abuz de către beneficiari, (f) ineficiența măsurilor de prevenire a oricărei forme de abuz între beneficiari și asupra lor, (g) anchete interne imprecise și formale, (h) ineficiența intervenției poliției etc. Raportul conține 26 de recomandări.

În răspunsul CPPTD Cocieri (în absorbție) la Raportul special menționat *supra*, autoritatea rezidențială a explicat că există un șir de aspecte problematice privind protecția rezidenților împotriva alegerii de viol sau a altor abuzuri²³⁴. Printre principalele probleme enunțate sunt: lipsa unui concept clar privind instruirea specializată a profesioniștilor din domeniul legal și social; lipsa unor politici stricte de prevenire; lipsa programelor de conștientizare și educație sexuală, adaptate nevoilor persoanelor cu dizabilități mintale; serviciile de suport existente nu sunt adaptate persoanelor cu necesități speciale; instituțiile rezidențiale nu au și nici nu pot oferi servicii de suport pentru victime; lipsesc programe de empowerment, campanii de sensibilizare publică despre respectarea demnității fiecărei persoane, interacțiunea dificilă cu alte autorități etc.

Ombudsmanul înțelege că probleme sus-enunțate aparțin întregului sistem de asistență și protecție socială și îndeamnă MMPS să prioritizeze angajamentul de protecție a persoanelor cu dizabilități intelectuale și fizice din instituțiile rezidențiale, inclusiv să asigure o protecție efectivă a acestora împotriva oricăror forme de abuz.

²³³ <https://ombudsman.md/post-document/raport-special-privind-omisiunea-protectiei-rezidentilor-impotriva-abuzurilor-sexuale-la-un-centru-de-plasament/>

²³⁴ Răspuns CPTPD Cocieri nr.6 din 12/01/2024.

În continuare, Avocatul Poporului reamintește că **structura de personal**, în toate instituțiile de plasament, nu este în măsură să satisfacă complexitatea și volumul de muncă, fiind necesare ajustări fundamentale pentru a proporționaliza raportul profesionist-beneficiar. Cu atât mai mult, cu cât în Centrele de plasament temporar, persistă o rată înaltă de rezidenți care acuză grade de dizabilitate accentuate și severe, făcând necesare suprapunerea și intensificarea rigorilor de control și de asistență. Sunt stringent necesare angajarea și întreținerea unui corp profesional complet și eficient, ceea ce poate contribui la: asigurarea climatului reabilitării; îngrijirea beneficiarilor cu profil problematic; asistarea rezidenților cu dizabilități locomotorii; supravegherea în dinamică a conduitei beneficiarilor și intervenția în caz de deraiere comportamentală; organizarea activităților de ergoterapie etc.²³⁵.

În 2023, Avocatul Poporului și Consiliul pentru prevenirea torturii au realizat 4 vizite de monitorizare și follow-up la CPTPD Bălți, Cocieri, Hâncești²³⁶ și Bădiceni²³⁷. Instituțiile rezidențiale continuă să întâmpine aceleași greutăți enunțate ani în șir (cu o ușoară îmbunătățire a situației în unele privințe), acestea fiind: suprapopularea; lipsa de acces la lumina zilei și la lumina artificială; absența sistemului de ventilație; menținerea deplasării anevoioase a persoanelor cu dizabilități; lipsa spațiilor/locurilor de depozitare a lucrurilor personale; uzura obiectelor din dormitoare; existența elementelor care ar putea cauza autovătămările; igrasia și incomoditatea blocurilor sanitare; alimentarea nu corespunde normelor de calitate; activitățile ocupaționale sunt delăsate, iar beneficiarii instituțiilor de plasament rămân a-și improviza activități proprii de antrenare, care, deseori se asociază cu agresiuni, provocări și stări depresive; dispozitivele mobile pentru informare și divertisment nu sunt distribuite cu capacitate mare de acoperire, generând fenomenul discriminării printre beneficiari; asigurarea accesului în interiorul și în curtea instituțiilor de plasament a persoanelor cu dizabilități fizice rămâne o problemă permanentă; lipsa unei strategii și a unui personal, care s-ar ocupa de dezvoltarea independenței persoanei, compromite plasarea pentru o perioadă concretă de reabilitare, astfel, inacțiunea transformă centrul de plasament într-o instituție de izolare și de adăpostire a beneficiarului pe termen nedeterminat; diminuarea importanței voinței și a sesizărilor beneficiarului serviciului împiedică anticiparea unor consecințe nefaste, care ar putea fi prevenite prin instituirea unei colaborări terapeutice constructive dintre beneficiar și profesionist; lipsa instrumentelor de protecție împotriva abuzurilor și a ineficiența mecanismului de plângeri; personal demotivat și subfinanțat pentru nivelul și condițiile de muncă etc.

²³⁵ <https://ombudsman.md/rapoarte/prevenirea-torturii/rapoarte-de-vizita/>

²³⁶ <https://ombudsman.md/rapoarte/prevenirea-torturii/consiliul-pentru-prevenirea-torturii-mnpt/cppt-mnpt-rapoarte-de-vizita/page/3/>

²³⁷ <https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-de-follow-up-centrul-de-plasament-temporar-pentru-persoane-cu-dizabilitati-adulte-badiceni-soroca-03-octombrie-2023/>

Din ianuarie 2024 a intrat în vigoare al.7 al art.8 din Legea 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, potrivit căreia [...statul, prin intermediul autorităților publice responsabile și al instituțiilor specializate în apărarea drepturilor omului (Avocatul Poporului), asigură dreptul persoanelor cu dizabilități de a beneficia de capacitate juridică în egală măsură cu celelalte persoane, în toate aspectele vieții, și le garantează acestora protecție juridică egală și eficientă contra discriminării pe orice temei...]²³⁸.

RECOMANDAREA (repetată) 3.7.1: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să adapteze instituțiile de plasament la necesitățile fizice și intelectuale ale rezidenților, inclusiv a căilor de acces.

RECOMANDAREA (repetată) 3.7.2: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să elaboreze și să pună în practică strategii de remediere a conflictelor/ violenței între rezidenți, inclusiv să prioritizeze angajamentul de protecție a persoanelor cu dizabilități intelectuale și fizice din instituțiile rezidențiale, să asigure o protecție efectivă a acestora împotriva oricăror forme de abuz, inclusiv prin crearea unor mecanisme specializate de protecție în acest sens.

RECOMANDAREA (repetată) 3.7.3: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să majoreze numărul angajaților în AGSSSÎ și centrelor de plasament, inclusiv prin angajarea sau contractarea serviciilor alternative de ocupații, educare și socializare a rezidenților, precum și de acordare a suportului medical, terapeutic, ergoterapeutic, etc. pentru rezidenți.

Punctul 8: Situația persoanelor străine aflate în custodia publică

În anul 2023, Avocatul Poporului a realizat o vizită preventivă la Centrul de plasament temporar al străinilor, aflat în gestiunea Inspectoratului General pentru Migrație al MAI. Constatăm o îmbunătățire a măsurilor de siguranță privind sănătatea rezidenților (angajarea de personal medical și a specialiștilor psihologi, ajustarea procedurilor, instituirea Registrelor de evidență etc.) și a atitudinii față de străinii plasați, comparativ cu vizitele precedente²³⁹.

În primele nouă luni ale anului 2023, în CPTS au fost **cazați 112 străini** (105 bărbați, 7 femei și niciun minor) luați în custodie publică de instanțele de judecată. Numărul străinilor plasați a crescut, comparativ cu 2022 cu cca 52%. De exemplu, în 2021 au fost plasate 65 de persoane străine, iar în 2022 doar 47. După specificul persoanelor luate în custodie publică în funcție de **țările de origine a străinilor**, în perioada primelor nouă luni ale anului 2023 au fost cetățeni din: India - 24, Bangladesh - 19, Pakistan - 11, Federația Rusă - 11, Coasta de Fildeș - 9 etc. Durata medie de cazare

²³⁸ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138928&lang=ro

²³⁹ <https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-de-monitorizare-efectuata-la-centrul-de-plasament-temporar-al-strainilor-din-cadrul-biroului-migratie-si-azil-al-mai-la-17-august-2022-2/>

a străinilor pe parcursul a nouă luni ale anului 2023 a constituit 29,03 zile (în 2022 - 44,34, iar 2021 – 40,27). 60% din străini au părăsit instituția în perioada de până la 30 de zile.

Potrivit informației din raportul de bilanț al CPTS pentru primele nouă luni ale anului 2023, din numărul străinilor plasați, au fost depuse **18 cereri de azil** (9 în 2022 și 4 în 2021) de către cetățenii din Pakistan (3), Federația Rusă (3), Turcia (3), Nigeria (2), Bangladesh (2), India (1), Algeria (1), Azerbaidjan (1) și Turkmenistan (1). Solicitanții de azil au fost referiți Direcției Azil și Apatridie a IGM (*expirarea termenului de 6 luni și prin decizia instanței de judecată privind refuzul prelungirii custodiei publice*).

Din 112 străini plasați, 83 de persoane au fost **îndepărtate** (procentul îndepărtării: 74%) prin intermediul Punctului de Trecere a Frontierei „Aeroportul Internațional Chișinău”. La fel, CPTS a realizat o misiune de escortă avia a unui cetățean din Nigeria, până în țara de tranzit (Turcia). Bugetul pentru returnări a fost majorat în 2023, comparativ cu 2022 și 2021, ceea ce apreciem ca o evoluție pozitivă, urmare a recomandării lansate de Avocatul Poporului în Raportul de monitorizare a operațiunii de returnare forțată din 13 februarie 2023²⁴⁰. Dacă în 2022 au fost prevăzute 284 mii lei, în 2023 această sumă a fost majorată până la 495 mii lei pentru operațiunile de returnare. **Condițiile materiale** de detenție din Blocul nr. 1 rămân satisfăcătoare. Acomodările și facilitățile pentru custodiați, practic, sunt aceleași care au fost menționate în Raportul de vizită al Avocatului Poporului din 06.12.2008²⁴¹. Potrivit reprezentanților CPTS, în primele 9 luni ale anului 2023 nu au fost înregistrate din partea străinilor cazuri de autovătămare, refuz de hrană sau de rele tratamente.

RECOMANDAREA (continuă) 3.8.1: Ministerul Afacerilor Interne să majoreze bugetul pentru acțiunile de returnare forțată și pentru operațiunile de readmisie.

RECOMANDAREA (continuă) 3.8.2: Ministerul Afacerilor Interne să achiziționeze echipamente specializate de siguranță și protecție non-ofensive folosite în acțiunile de returnări forțate.

RECOMANDARE (continuă) 3.8.3: Inspectoratul General pentru Migrație să instruiască personalul privind tehnicile de comunicare și aplicare a forței în procesul de acțiuni de returnări forțate și să asigure un mecanism eficient de plângeri pentru străini împotriva formelor de abuz (CPTS și subdiviziunile IGM).

RECOMANDAREA 3.8.4: Inspectoratul General pentru Migrație să organizeze un proces de comunicare continuă a OAP despre înregistrarea, raportarea, anchetele interne și comunicarea faptelor de violență, deces, suicide, tentative de suicid, abuzuri din partea angajaților IGM asupra persoanelor străine reținute/ aflate

²⁴⁰ <https://ombudsman.md/post-document/raport-de-monitorizare-a-operatiunii-de-returna-re-fortata-a-strainului-2/>

²⁴¹ <https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-preventiva-la-centrul-de-plasament-temporar-al-strainilor-din-subordinea-biroului-migratie-si-azil-al-ministerul-afacerilor-interne-al-r-moldova-din-06-decembrie-2018-2/>

în custodie, indiferent de perioade și invers, incidente pe efectiv, aplicarea forței fizice și a mijloacelor speciale, leziuni, sau acte de rele tratamente etc., ce au avut loc la reținerea de facto, în spațiul public sau în orice alt spațiu/ loc, în mijloacele de transport sau în alte unități speciale/ private, sau orice alt spațiu pentru plasament/ detenție pe perioade scurte.

Punctul 9: Situația persoanelor din unitățile militare

La 3 februarie 2023, Ministerul Apărării a organizat o ședință cu actorii INDO, ai societății civile și ai structurilor internaționale prin care a reiterat deschiderea instituției în vederea promovării drepturilor omului, a principiului egalității și nediscriminării și a invitat participanții să contribuie la realizarea comună a Planului de acțiuni privind drepturile omului în Armata Națională²⁴².

Însă, în perioada de raportare, Ministerul nu a revenit la oferta lansată la 3 februarie 2023. Iar nivelul de realizare a Planului de acțiuni nu a fost făcut public.

La finele anului, au fost aprobate modificări la legislația penală și contravențională. Potrivit textului inițial, infracțiunile militare prevăzute de art.366 CP - insulta militarului și de art.371 CP – dezertarea au fost transpuse în art.56², 56³ din Codul contravențional. În opinia Avocatului Poporului, modificările respective poartă un aspect pozitiv, deoarece vor facilita situația militarilor în termen, inclusiv din cauza că faptele militare abrogate, după specificul lor, nu au un grad sporit de pericolozitate.

Oficiul Avocatului Poporului a realizat două vizite preventive de follow-up la Brigada infanterie motorizată „Moldova” din mun. Bălți²⁴³ și la Brigada de infanterie motorizată „Ștefan cel Mare” din mun. Chișinău²⁴⁴. Urmare a vizitelor de follow-up, Ombudsmanul constată mai multe omisiuni, ce vizează asigurarea drepturilor omului, protecția militarilor în termen pre-încorporare, raportate și anterior²⁴⁵ precum: (a) procesul de recrutare nu se încadrează în exigențele Regulamentului de încorporare; (b) examinarea dosarelor personale și analiza potențialului de încorporare este deseori desuetă; (c) are loc recrutarea pe bandă rulantă, fapt care face posibilă includerea în serviciul militar a unor tineri nepregătiți fizic și mental pentru a face față dificilei sarcini de onorare a serviciului; (d) unitățile militare discriminează tinerii cu potențial scăzut de adaptabilitate în serviciul militar, supunându-i diverselor forme

²⁴² <https://www.army.md/index.php/duhovniceti/inf/12319398354?lng=2&action=show&cat=122&obj=8015> / <https://newsmaker.md/ro/combaterea-discriminarii-si-asigurarea-egalitatii-de-gen-in-armata-nationala-discutate-la-ministerul-apararii/>

²⁴³ <https://ombudsman.md/post-document/raport-de-vizita-follow-up-la-brigada-de-infanterie-motorizata-moldova-din-municipiul-balti/>

²⁴⁴ <https://ombudsman.md/post-document/raport-de-vizita-follow-up-la-brigada-de-infanterie-motorizata-stefan-cel-mare-din-municipiul-chisinau/>

²⁴⁵ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2022/04/Raport_Special_cazul_pavlescu_FINAL-3.pdf

de tratament degradant; (e) abordarea bazată pe drepturile omului absentează în gestionarea și educarea militarilor în termeni; (f) conducerea unităților militare susține, prin nesanționare efectivă, conduitele discriminatorii; (g) personalul civil al unităților militare antrenat în consilierea militarilor nu-și respectă obligațiunile ce țin de confidențialitatea discuțiilor purtate cu beneficiarul serviciului; (h) lipsa necesității și a justificării de a interveni în viața militară; (i) omisiunea cultivării spiritului non-discriminatoriu în unitățile militare; (j) lipsa alternativei la încorporare (k) mecanisme ineficiente de protecție a militarilor în termen, (l) creșterea ratei de încorporare, pe când aceasta trebuie redusă din lipsa tinerilor capabili să-și onoreze serviciul militar etc.

În același timp, constatăm că în unitățile militare: (a) spațiile de odihnă ale militarilor nu sunt ajustate cerințelor de recreere; (b) sobrietatea acestora, dotarea precară, menținerea unor paturi neacomodate ortopedic pot deveni, inclusiv, o problemă de sănătate; (c) secțiile medicale ale unităților medicale adună dispozitive medicale învechite, inapte de a face față cerințelor de sănătate, de a investiga și de a supune tratamentului persoana; (d) lipsa unui personal calificat compromite menținerea unor indicatori controlabili ai stării de sănătate; (e) încadrarea în câmpul muncii doar a unui singur asistent medical, incapabil să deservească un număr mare de militari; (f) asigurarea cu echipamente și uniformă a militarilor se face în strategie de tip econom; (g) dreptul la alimentație a militarilor nu corespunde necesităților unui organism implicat în exerciții frecvente și consumatoare de energie; (h) sănătatea mintală a militarilor în termeni nu constituie o arie separată a serviciilor medicale, fapt care alimentează fenomenul actelor suicidale, a altercațiilor și a stărilor de anxietate în mediul militar; (i) mediul militar rămâne ostil și ofensator în privința persoanelor de orientare netradițională, care tind a-și onora serviciul militar; (j) traumele obținute ca urmare a vătămarilor accidentale, leziuni din cauza violențelor între militari nu sunt înregistrate; (k) examinarea vizuală a militarilor în termen se realizează de ofițeri și nu de personalul medical; (l) statutul serviciului psihologic și faptele raportate ce țin de profilul militarului în termen nu sunt abordate ca atare de sistemul militar; (m) instituția apărării nu are un mecanism clar de amânare / eliberare de la executarea serviciului militar; (n) domeniul ocupațional al militarilor în termen se rezumă mai mult la acțiuni de amenajare a teritoriului și de întreținere a tehnicii, decât la însușirea de tactici militare conform noilor provocări, inclusiv din cauza Regulamentelor militare vechi și neajustate; (o) militarii supuși arestului militar nu au acces la apărare și la un mecanism eficient de contestare etc.

RECOMANDAREA (repetată) 3.9.1: Ministerul Apărării să asigure că orice leziune, traumă sau alt incident grav cauzat în timpul executării serviciului militar pe timp de pace, pe motive de răzbunare, abuz, violență sau alte forme violente și de pedeapsă este înregistrat, investigat prompt și eficient, iar agresorii atrași la răspundere.

RECOMANDAREA (repetată) 3.9.2: Ministerul Apărării să asigure că mecanismele de protecție a militarilor ce denunță faptele de abuz să fie eficiente, sigure și funcționale. În aceeași ordine de idei, militarii prin contract trebuie să aibă suficiente pârgii de control și supraveghere.

RECOMANDAREA 3.9.3: Ministerul Apărării să instituie Serviciul psihologic în direcții specializate, în afara Serviciilor medical-militare, ca entități separate, cu atribuții delimitate și independente, inclusiv ca mecanism de prevenire a formelor de abuz în unitățile militare.

RECOMANDAREA (repetată) 3.9.4: Ministerul Apărării să informeze Avocatul Poporului despre toate cazurile de deces, tentative de suicid, suicid, acte de violență între militari și față de militari; să fie documentate leziuni, traume, relații nereglementare, cu indicarea datei, orei, circumstanțelor incidentului și acțiunilor întreprinse de unitatea militară în scopul remedierii situației, fără a face trimitere la Nomenclatorul nr. 411/2010 privind informațiile atribuite la secret de stat ca motiv de neinformare, or aceste informații nu sunt atribuite la secretul de stat.

RECOMANDAREA (repetată) 3.9.5: Ministerul Apărării să revizuiască programele de instruire militară prin diversificarea domeniilor de instruire militară, utilizarea tehnicilor și tacticilor moderne de predare a disciplinei militare, prin instrumente, exerciții și strategii militare, antrenamente și tactici moderne.

RECOMANDAREA (repetată) 3.9.6: Ministerul Apărării să dispună personalului medical din unitățile medicale să înregistreze și să raporteze toate leziunile militarilor în termen, cu informarea imediată a procurorului.

CAPITOLUL IV: PROTECȚIA PERSOANELOR REFUGIATE ÎN CONTEXTUL CONFLICTULUI ARMAT DIN UCRAINA

Oficiul Avocatului Poporului și membrii Consiliului Consultativ de prevenire a încălcării drepturilor persoanelor refugiate,²⁴⁶ creat temporar în contextul conflictului armat din Ucraina, au elaborat o evaluare în dinamică a situației persoanelor refugiate din Ucraina, precum și a persoanelor străine care se află sau au solicitat o formă de protecție internațională pe teritoriul Republicii Moldova din momentul declanșării conflictului armat în țara vecină.

Situația descrisă în prezentul capitol se bazează pe rezultatele vizitelor de monitorizare realizate în teritoriu de către membrii Consiliului Consultativ și transpuse generalizat în două rapoarte semestriale elaborate²⁴⁷. Acestea se referă la accesibilitatea la serviciile de sănătate a persoanelor refugiate pe teritoriul Republicii Moldova²⁴⁸ și la fenomenul apatridiei și respectarea drepturilor persoanelor apatride în contextul cadrului legal național²⁴⁹, rapoartele fiind elaborate în anul 2023.

Adițional, capitolul reflectă rezultatele interacțiunii OAP cu reprezentanții autorităților publice locale și centrale, realizată pe parcursul anului trecut în cadrul a varii ședințe de lucru și vizite de monitorizare. De asemenea, face referire la constatările și datele puse la dispoziție de către grupurile operative de protecție ale ICNUR (UNHCR). Este de menționat că Oficiul Avocatului Poporului are rol de *co-lead* în componența Grupului de Lucru pentru Protecție, creat în cadrul UNHCR.

Agresiunea militară a Federației Ruse în Ucraina a făcut ca mii de persoane să se refugieze în alte țări, inclusiv în Republica Moldova. Astfel, Uniunea Europeană a decis să activeze protecția temporară, la nivelul UE, persoanelor care au sosit din Ucraina. Fiind o țară candidată la UE, Republica Moldova și-a asumat angajamentul de a **transpune pentru prima dată în aplicare Directiva UE privind protecția temporară 2001/55/CE**. Pe lângă acordarea protecției temporare, autoritățile

²⁴⁶ <https://ombudsman.md/despre-noi/consiliul-consultativ-pe-refugiati/>

²⁴⁷ <https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-monitorizarea-respectarii-drepturilor-persoanelor-refugiate-ianuarie-iunie-2023/> ; <https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-monitorizarea-respectarii-drepturilor-persoanelor-refugiate-in-contextul-conflictului-armat-din-ucraina-pentru-perioada-iulie-decembrie-2023/>

²⁴⁸ <https://ombudsman.md/post-document/raportul-avocatului-poporului-privind-evaluarea-accesibilitatii-serviciilor-esentiale-de-sanata-2/>

²⁴⁹ <https://ombudsman.md/post-document/raport-special-privind-fenomenul-apatridiei-si-respectarea-drepturilor-persoanelor-apatride-in-contextul-cadrului-legal-national/> ;

naționale au oferit persoanelor refugiate acces la procedurile de azil, asumându-și astfel responsabilitatea de a asigura echitabil toate drepturile și libertățile omului pe teritoriul țării, cu excepțiile prevăzute de legislația în vigoare.

În anul 2023, Oficiul Avocatului Poporului a continuat procesul de monitorizare a respectării drepturilor persoanelor refugiate pe teritoriul Republicii Moldova, prin prisma standardelor internaționale și regionale, realizând **60 de vizite de monitorizare** la centrele de plasament temporar destinate persoanelor refugiate, la punctele de frontieră și interacționând cu diverși factori de decizie în vederea prevenirii unor eventuale riscuri de încălcare a drepturilor omului. Ca rezultat al monitorizării, au fost elaborate patru rapoarte, dintre care două rapoarte speciale privind accesul la serviciile medicale a persoanelor refugiate și fenomenul apatridiei și respectarea drepturilor persoanelor apatride în contextul cadrului legal național.

Din Studiul de percepții asupra respectării drepturilor omului în Republica Moldova din anul 2023 s-a observat că persoanele refugiate, de rând cu copiii, reprezintă categoria socială al cărei nivel de asigurare a drepturilor este cel mai înalt apreciat de respondenți (67,6% cu referire la persoanele refugiate în comparație cu 55,4% în raport cu cetățenii de rând, figura 8). Aceeși situație se observă și în cazul drepturilor concrete, practic toate drepturile fiind apreciate de peste 60% din respondenți ca asigurate. Dreptul la proprietate este unicul care, în cazul cetățenilor țării, este apreciat într-o măsură mai mare decât în cazul persoanelor refugiate. În răspunsurile persoanelor refugiate se observă cel mai înalt nivel de apreciere atât în raport cu populația generală cât și, în mod special, în raport cu persoanele refugiate. Așadar, răspunsul țării la criza persoanelor refugiate, prin acordarea condițiilor sigure din toate perspectivele, fiind apreciat înalt de populația țării, este confirmat și de către persoanele refugiate.

Punctul 1: Condiția juridică

Statutul personal al unui refugiat și drepturile dobândite, care decurg din statutul personal al acestuia, vor fi recunoscute de către Statul contractant.²⁵⁰ Statul trebuie să stabilească norme de acces la procedura de azil, în contextul protecției temporare în cazul unui aflux masiv de persoane strămutate, în conformitate cu obligațiile internaționale ale statelor membre și în conformitate cu tratatul. Protecția temporară nu aduce atingere recunoașterii statutului de refugiat, în temeiul Convenției de la Geneva. Statele membre aplică protecția temporară, cu respectarea cuvenită a drepturilor omului, a libertăților fundamentale și a obligațiilor privind nereturnarea.²⁵¹ Autoritățile competente asigură accesul la procedura de azil

²⁵⁰ Art. 13 din Convenția de la Geneva privind statutul refugiaților.

²⁵¹ Art. 3 din Directiva 2001/55/CE a Consiliului din 20 iulie 2001 privind standardele minime pentru acordarea protecției temporare, în cazul unui aflux masiv de persoane strămutate, și măsurile de promovare a unui echilibru între eforturile statelor membre pentru primirea acestor persoane și suportarea consecințelor acestei primiri.

oricărui străin, aflat pe teritoriul Republicii Moldova sau la frontiera de stat, din momentul manifestării voinței, exprimate în scris sau verbal, din care să rezulte că această persoană solicită protecția statului Republicii Moldova.²⁵²

Odată cu inițierea procesului de monitorizare a nivelului de respectare a drepturilor persoanelor refugiate, s-a constatat lipsa accesului la protecția temporară pentru acestea. În 2022, la fiecare etapă de monitorizare, recomandarea adresată autorităților naționale de a urgenta acordarea acestei forme de protecție a fost implementată în luna ianuarie 2023 prin aprobarea Hotărârii de Guvern nr.21, actul normativ intrând în vigoare la data de 1 martie 2023. Având în vedere că punerea în aplicare a acestui mecanism a fost o premieră pentru Republica Moldova, ca țară non-UE, asigurarea de către Stat a garanțiilor stabilite în Hotărârea de Guvern nr.21/2023 a constituit un subiect important al procesului de monitorizare. Astfel, Avocatul Poporului a stabilit că suplinirea procesului de solicitare a protecției temporare cu etape intermediare, precum completarea formularului on-line prin intermediul platformei lansate de către IGM, urmată de un interviu, îngreunează nejustificat accesul imediat la procedura de obținere a protecției temporare.²⁵³ În opinia Ombudsmanului, orice limitare în drepturi, condiționată de aceste etape intermediare, este ilegală și arbitrară.

Pe lângă această formă de protecție imediată, a fost necesar de a evalua accesul persoanelor refugiate la alte forme de azil atât din perspectivă legislativă, cât și din perspectiva practicilor negative identificate.

În rapoartele sale, elaborate și publicate,²⁵⁴ Avocatul Poporului a constatat că **procedura de solicitare a azilului în Republica Moldova se aliniază în mare măsură standardelor internaționale din domeniul umanitar**. Este de evidențiat că orice persoană care și-a exprimat doar intenția de a depune o cerere de azil este considerată un solicitant cu toate drepturile și obligațiile acestui statut, iar sarcina reprezentanților autorității de "prim contact"; în cazul nostru poliția de frontieră nu are dreptul să refuze accesul la procedura de azil, și nici nu are atribuția de a evalua necesitățile străinului legate de protecție.

Totuși, practicile reprezentanților poliției de frontieră observate atât în cadrul monitorizărilor, cât și în cadrul examinării cererilor ce parvin din partea persoanelor refugiate, care încearcă să acceseze procedurile de azil, nu sunt tocmai conforme angajamentelor asumate de Stat în contextul ratificării standardelor internaționale

²⁵² Art.41 din Legea nr.270/2008 privind azilul în Republica Moldova.

²⁵³ Raportul privind monitorizarea respectării drepturilor persoanelor străine refugiate pe teritoriul Republicii Moldova în contextul conflictului armat din Ucraina pentru perioada Ianuarie-Iunie 2023, pag.29

<https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-monitorizarea-respectarii-drepturilor-persoanelor-refugiate-ianuarie-iunie-2023/>

²⁵⁴ <https://ombudsman.md/rapoarte/drepturile-persoanelor-straine/>

și regionale privind protecția persoanelor ce solicită o formă de protecție²⁵⁵. Astfel, se constată existența fenomenului de *pushback* la punctele de frontieră, o parte din persoanele străine fiind ignorate sau refuzate de către reprezentanții poliției de frontieră în momentul în care solicită azil. Chiar și în formă scrisă, cererile solicitanților de azil nu sunt preluate de unii angajați ai poliției de frontieră și nu sunt comunicate Inspectoratului General pentru Migrație.

Expresii de genul *nu seamănă ei cu refugiații* sau *e târziu să depui cerere, trebuia la ghișeul de la intrare, nu în zona sterilă*, precum și comportamentele ostile și xenofobe manifestate de către unii reprezentanți ai poliției de frontieră la punctele de trecere și declarate de străini Avocatului Poporului, confirmă existența impedimentelor pentru accesul la procedurile de azil. Ținând cont de practicile identificate, Avocatul Poporului a recomandat, în rapoartele sale autorităților de resort, să revizuiască mecanismul privind accesul la procedurile de azil la frontieră și să asigure accesul la informația privind modul de solicitare a azilului, în orice zonă a punctului de trecere a frontierei.²⁵⁶

Accesul la protecție temporară urmează a fi asigurat în momentul manifestării de voință²⁵⁷, iar garanțiile protecției temporare produc efecte juridice din acest moment, persoana dispunând de protecție imediată, inclusiv prin asigurarea accesului la întreaga gamă de servicii: asistență medicală, cazare, servicii sociale etc. Astfel, Avocatul Poporului a constatat că suplinirea procesului de solicitare a protecției temporare cu etape intermediare, cum sunt completarea formularului on-line prin intermediul platformei lansate de către Inspectoratul General pentru Migrație, urmat de un interviu, condiționează arbitrar efectele juridice ale protecției temporare. Potrivit datelor IGM, în perioada 1 martie 2023 – 12 februarie 2024, pentru protecția temporară s-au înregistrat în total 44 509 persoane, însă au fost eliberate 34 745 de buletine de identitate ale beneficiarilor de protecție temporară, inclusiv 10 260 pentru minori.²⁵⁸ Astfel, 9764 de persoane rămân în afara garanțiilor imediate oferite de protecția temporară și lipsiți de un șir de drepturi conexe acestora. Una dintre principalele recomandări adresate autorităților naționale de resort a fost excluderea oricăror impedimente pentru accesul la procedura de obținere a protecției temporare.²⁵⁹

²⁵⁵ Raportul privind monitorizarea respectării drepturilor persoanelor străine refugiate pe teritoriul Republicii Moldova în contextul conflictului armat din Ucraina pentru perioada ianuarie-iunie 2023, pag.9-10 <https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-monitorizarea-respectarii-drepturilor-persoanelor-refugiate-ianuarie-iunie-2023>

²⁵⁶ Ibidem, pag. 10

²⁵⁷ Pct.5 și pct. 7 din Hotărârea de Guvern nr.21/2023 privind acordarea protecției temporare;

²⁵⁸ <https://igm.gov.md/ro/content/statistica-s%C4%83pt%C4%83m%C3%A2nal%C4%83-inspectoratului-general-pentru-migra%C8%9Bie-14>

²⁵⁹ Raportul privind monitorizarea respectării drepturilor persoanelor străine refugiate pe teritoriul Republicii Moldova în contextul conflictului armat din Ucraina pentru perioada ianuarie-iunie 2023, pag. 29 <https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-monitorizarea-respectarii%20drepturilor-persoanelor-refugiate-ianuarie-iunie-2023/>

Tot în acest context, Avocatul Poporului a mai constatat următoarele: categoriile de persoane eligibile pentru protecția temporară, cerințele de confirmare a adresei de domiciliu sau a reședinței temporare în Republica Moldova în vederea obținerii documentului de beneficiar al protecției temporare, precum și unele cerințe privind încetarea protecției temporare, sunt limitative în comparație cu criteriile aplicate de alte țări europene. În acest sens, Avocatul Poporului a adresat autorităților de resort un șir de recomandări.²⁶⁰

Astfel, în contextul celor expuse, Avocatul Poporului subliniază că, deși statul garantează persoanelor refugiate prin varii acte normative accesul la o formă de protecție pe teritoriul Republicii Moldova, în mod individual accesul este condiționat arbitrar de practici negative și/sau de cerințe legale neproporționale cu scopul urmărit.

În acest context, Ombudsmanul **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 4.1.1: Guvernul va exclude orice impedimente și condiționări din partea autorităților naționale, de ordin practic sau legislativ, care afectează în mod direct accesul la procedurile de azil și, respectiv, la drepturile care derivă din acestea pentru persoanele refugiate, aflate pe teritoriul Republicii Moldova.

Punctul 2: Bunăstarea

Statul contractant va acorda refugiaților același tratament în materie de asistență și securitate publică, ca și cel acordat cetățenilor săi²⁶¹. Statele membre dispun ca persoanele care beneficiază de protecție temporară să primească sprijinul necesar, în materie de asistență socială și mijloace de subzistență, în cazul în care nu au resurse suficiente, precum și îngrijirea de urgență și tratamentul de bază al bolii. Statele membre oferă asistența medicală necesară sau alt fel de asistență persoanelor cu nevoi speciale, care beneficiază de protecție temporară²⁶². Este necesar să fie stabilite obligațiile statelor membre privind condițiile de primire și de ședere a persoanelor care beneficiază de protecție temporară, aceste obligații trebuie să fie echitabile și să ofere un nivel adecvat de protecție persoanelor în cauză²⁶³.

²⁶⁰ Ibidem, pag. 29-31

²⁶¹ Art.23 din Convenția de la Geneva privind statutul refugiaților.

²⁶² Art.13 din Directiva 2001/55/CE a Consiliului din 20 iulie 2001 privind standardele minime pentru acordarea protecției temporare, în cazul unui aflus masiv de persoane strămutate, și măsurile de promovare a unui echilibru între eforturile statelor membre pentru primirea acestor persoane și suportarea consecințelor acestei primiri.

²⁶³ Pct. (15) din Directiva 2001/55/CE a Consiliului din 20 iulie 2001 privind standardele minime pentru acordarea protecției temporare, în cazul unui aflus masiv de persoane strămutate, și măsurile de promovare a unui echilibru între eforturile statelor membre pentru primirea acestor persoane și suportarea consecințelor acestei primiri.

Constituind o componentă importantă a sistemului național de protecție socială, asistența socială reprezintă una dintre garanțiile Statului, care vine să prevină orice marginalizare și excludere socială a persoanelor și a familiilor aflate în dificultate. Având în vedere vulnerabilitatea persoanelor refugiate în contextul conflictului armat, accesul la servicii sociale corespunzătoare sau la mijloace de subzistență trebuie asigurat în mod primordial. Cu referire la acest subiect, în procesul de monitorizare pe parcursul a doi ani, se constată deficiențe atât de ordin legislativ, cât și practic, acestea fiind reflectate în rapoartele Ombudsmanului²⁶⁴, începând cu anul 2022.

În anul 2023, monitorizarea nivelului de respectare a **dreptului la asistență și protecție socială** a integrat, în speță, garanțiile sociale, ce derivă din Hotărârea de Guvern nr.52/2023 privind acordarea protecției temporare. Analizând per ansamblu cadrul legal național și perspectiva integrării și accesibilității persoanelor refugiate la sistemul social de protecție, Avocatul Poporului a constatat că accesul beneficiarilor de protecție temporară la asistență socială se limitează doar la copiii neînsoțiți și la familiile cu copii, fapt ce vine în contradicție cu prevederile Directivei 2001/55/CE, care stabilește dreptul la asistență socială pentru toți beneficiarii de protecție temporară. În acest context, Avocatul Poporului constată că dreptul familiilor beneficiare de protecție temporară se reduce doar la unul dintre serviciile sociale incluse în pachetul minim aprobat de Guvern prin Hotărârea nr.800/2018, și anume la serviciul social de sprijin pentru familiile cu copii.²⁶⁵ În vederea asigurării condițiilor echitabile de acces la serviciile sociale, autorităților de resort li s-a recomandat să asigure ajustarea cadrului național privind protecția socială.²⁶⁶

Respectarea dreptului la sănătate pentru persoanele refugiate în Republica Moldova prin prisma celor patru elemente esențiale care sunt disponibilitatea, accesibilitatea, acceptabilitatea și calitatea (cadrul AAAQ), a constituit, de asemenea, un subiect al monitorizării în anul 2023.

Prin evaluarea nivelului de accesibilitate la **serviciile medicale** se constată că beneficiarii de protecție temporară, solicitanții de azil și apatrizii nu sunt eligibili pentru asigurarea medicală individuală. Se remarcă și o accesibilitate redusă la medicamentele gratuite. Pentru prevenirea TB și asigurarea accesului la serviciile specializate pentru TB adresate persoanelor refugiate, au fost elaborate materiale informative în limbile engleză și ucraineană. Cu toate acestea, tratamentul antiviral

²⁶⁴ <https://ombudsman.md/rapoarte/drepturile-persoanelor-straine/>;

²⁶⁵ Raportul privind monitorizarea respectării drepturilor persoanelor străine refugiate pe teritoriul Republicii Moldova în contextul conflictului armat din Ucraina pentru perioada iulie - decembrie 2023, pag. 12-13
<https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-monitorizarea-respectarii-drepturilor-persoanelor-refugiate-in-contextul-conflictului-armat-din-ucraina-pentru-perioada-iulie-decembrie-2023/>;

²⁶⁶ Ibidem, pag.16

pentru hepatitele virale cronice nu este asigurat²⁶⁷. Accesul la tratament în unitățile de spitalizare și la investigațiile de laborator și instrumentale este considerat prea dificil de către persoanele refugiate, deoarece necesită trimiterea de la medicul de familie și depinde de disponibilitatea locurilor în instituțiile medicale²⁶⁸.

Totodată, se constată că persoanele refugiate, plasate în municipii și centre raionale, au un acces mai ușor la serviciile medicale, în comparație cu persoanele amplasate în zonele rurale²⁶⁹. Lipsa actelor medicale și de confirmare a gradului de dizabilitate reprezintă o barieră în calea accesului persoanelor cu dizabilități la serviciile medicale.²⁷⁰ În perioada de examinare a cererii de protecție, toate grupurile de persoane refugiate, cu excepția solicitanților de azil și a persoanelor cu tulburări psihice, nu beneficiază de dreptul la asistență medicală gratuită, prevăzut pentru categoria la care aplică, și reprezintă o barieră considerabilă în realizarea dreptului la sănătate.²⁷¹ Cu privire la furnizarea de servicii medicale persoanelor cu dizabilități se constată: dificultăți legate de imposibilitatea de a primi asistență medicală fără viză de reședință; incapacitatea de a se deplasa la instituțiile medicale; lipsa resurselor financiare pentru a acoperi costurile serviciilor medicale²⁷². În vederea asigurării dreptului la sănătate, Avocatul Poporului a prezentat un șir de recomandări factorilor de decizie²⁷³. Unele dintre recomandările cheie adresate autorităților naționale se referă la eliminarea testării HIV pentru beneficiarii de protecție internațională, includerea beneficiarilor de protecție temporară, a solicitanților de azil și a apatrizilor în categoriile eligibile pentru a beneficia de asigurare medicală individuală.

În acest context, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 4.2.1: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să coreleze pachetul minim de servicii sociale pentru beneficiarii de protecție temporară cu normele legale privind serviciile sociale, cu scopul de a-i include pe beneficiarii de protecție temporară în categoriile eligibile pentru măsuri de asistență socială;

RECOMANDAREA 4.2.2: Ministerul Sănătății să realizeze în termene rezonabile armonizarea cadrului legal privind serviciile medicale, pentru a remedia orice diferențe de tratament inechitabil și a asigura accesul pentru obținerea unei asigurări medicale individuale pentru solicitanții de azil, beneficiarii de protecție temporară și apatrizi.

²⁶⁷ Raportul privind evaluarea accesibilității serviciilor esențiale de sănătate a persoanelor refugiate pe teritoriul Republicii Moldova, pag.37

<https://ombudsman.md/post-document/raportul-avocatului-poporului-privind-evaluarea-accesibilitatii-serviciilor-esentiale-de-sanata-2/>

²⁶⁸ Ibidem, pag.38

²⁶⁹ Ibidem, pag.31

²⁷⁰ Ibidem, pag.33

²⁷¹ Ibidem, pag.17

²⁷² Ibidem, pag. 34

²⁷³ Ibidem, pag.62-65

Punctul 3: Nediscriminare

Protecția refugiaților se va asigura în contextul dispozițiilor convenției fără discriminare.²⁷⁴ În ceea ce privește tratamentul persoanelor care beneficiază de protecție temporară, în temeiul Directivei 2001/55/CE a Consiliului din 20 iulie 2001, statele membre sunt obligate să respecte, prin angajamentele asumate în baza instrumentelor dreptului internațional, la care sunt părți, deciziile care interzic discriminarea.²⁷⁵ Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială.²⁷⁶ Cetățenii străini și apatrizii au aceleași drepturi și îndatoriri ca și cetățenii Republicii Moldova, cu excepțiile stabilite de lege.²⁷⁷

Pe parcursul procesului de monitorizare, au fost constatate mai multe aspecte cu privire la tratamentul inechitabil, admis în privința persoanelor refugiate în prestarea serviciilor sociale și medicale. Deși au fost înaintate un șir de recomandări, situația la capitolul dat nu înregistrează schimbări semnificative.

Astfel, în condițiile în care edificiile centrelor în marea lor parte au rămas aceleași, adaptarea rezonabilă pentru persoanele cu nevoi speciale rămâne în continuare o problemă. Chiar dacă unele centre care găzduiesc persoane refugiate au fost renovate, procesul de renovare a avut preponderent un aspect cosmetic. Se aplică în continuare practicile de plasare segregată a persoanelor de etnie romă, azeră etc., strămutate din Ucraina. În cadrul vizitelor de monitorizare se constată că în continuare centrele nu dispun de proceduri clare cu privire la asigurarea protecției persoanelor cazare împotriva acțiunilor de hărțuire sexuală sau de alte forme de violență în bază de gen.

Beneficiarii centrelor nu dispun de mecanisme eficiente de apărare împotriva discriminării și tratamentului diferențiat. O categorie vulnerabilă sunt beneficiarii de etnie romă, care deseori devin victime ale discriminării, fiind lipsiți de posibilitatea de a-și revendica drepturile, din cauza prejudecăților și a intoleranței existente în sistemul de justiție. Managementul disfuncțional al centrelor de cazare, lipsa unui mecanism de responsabilizare în cazul abuzului și discriminării refugiaților și neimplicarea autorităților în examinarea și sancționarea abaterilor disciplinare încurajează practicile inechitabile, generând încălcări ale drepturilor

²⁷⁴ Art.3 Convenția de la Geneva privind statutul refugiaților.

²⁷⁵ Art.13 din Directiva 2001/55/CE a Consiliului din 20 iulie 2001 privind standardele minime pentru acordarea protecției temporare, în cazul unui aflus masiv de persoane strămutate, și măsurile de promovare a unui echilibru între eforturile statelor membre pentru primirea acestor persoane și suportarea consecințelor acestei primiri.

²⁷⁶ Art.16 din Constituția Republicii Moldova.

²⁷⁷ Art.19 din Constituția Republicii Moldova.

beneficiarilor²⁷⁸. Totodată, utilizarea unor mecanisme informale în gestionarea plasamentului generează acțiuni arbitrare din partea unor manageri ai centrelor de plasament temporar și a altor factori de decizie, care afectează negativ realizarea echitabilă a dreptului la cazare a persoanelor refugiate de etnie romă²⁷⁹. Deși intervențiile Avocatului Poporului pe unele cazuri de tratament inechitabil au generat repunerea în drepturi a unor persoane, este necesar ca eliminarea practicilor negative în acest sens să rămână un obiectiv prioritar al autorităților naționale de resort.

În contextul celor relatate, Ombudsmanul **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 4.3.1: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să elimine practicile discriminatorii la orice etapă de prestare a serviciilor destinate persoanelor refugiate și să asigure mecanisme de protecție împotriva acțiunilor de hărțuire sexuală sau a altor forme de violență în bază de gen.

²⁷⁸ Raportul privind monitorizarea respectării drepturilor persoanelor străine refugiate pe teritoriul Republicii Moldova în contextul conflictului armat din Ucraina pentru perioada ianuarie - iunie 2023, pag.35

<https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-monitorizarea-respectarii-drepturilor-persoanelor-refugiate-ianuarie-iunie-2023/>

²⁷⁹ Raportul privind monitorizarea respectării drepturilor persoanelor străine refugiate pe teritoriul Republicii Moldova în contextul conflictului armat din Ucraina pentru perioada iulie - decembrie 2023, pag.34

<https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-monitorizarea-respectarii-drepturilor-persoanelor-refugiate-in-contextul-conflictului-armat-din-ucraina-pentru-perioada-iulie-decembrie-2023/>

CAPITOLUL V: PROMOVAREA DREPTURILOR OMULUI

Promovarea drepturilor omului reprezintă un pilon fundamental al activității desfășurate de Oficiul Avocatului Poporului, constituind, de asemenea, un element esențial al Principiilor de la Paris. Această funcție permite diseminarea informațiilor și cunoștințelor despre drepturile omului către publicul larg și către grupurile țintă specifice. În esență, promovarea drepturilor omului vizează crearea unei culturi a drepturilor omului, pentru ca fiecare individ din societate să fie conștient de aceste drepturi și să le respecte.

De asemenea, promovarea drepturilor omului este strâns legată de aspectul protecției acestora. Indiferent dacă încălcările drepturilor omului sunt intenționate sau neintenționate, educația și conștientizarea valorilor drepturilor omului joacă un rol crucial în prevenirea lor.

Oficiul Avocatului Poporului desfășoară o serie de inițiative menite să sprijine și să promoveze drepturile omului. În acest capitol al raportului, vom prezenta acțiunile întreprinse de către Oficiul Avocatului Poporului în anul 2023, în cadrul mandatului său de promovare a drepturilor omului. Aceste acțiuni contribuie activ, la nivel național, la prevenirea încălcărilor drepturilor omului și la consolidarea respectului față de acestea.

Promovarea drepturilor omului la nivel național

Oficiul Avocatului Poporului își desfășoară misiunea cu privire la promovarea drepturilor omului la nivel național printr-un set complex de inițiative și acțiuni. Acestea acoperă diverse aspecte, reflectate în planul său de activitate în care se regăsesc subiecte referitoare la domeniul educației și formării, conștientizarea publică, strategii media, publicații și parteneriate naționale.

Educația și formarea în domeniul drepturilor omului

Prin mandatul său, Oficiul Avocatului Poporului aduce o contribuție semnificativă la educația societății în privința drepturilor omului, adresându-se atât autorităților publice, în calitate de deținători de obligații, cât și întregii comunități, care reprezintă deținătorii de drepturi. Această acțiune nu doar previne posibile încălcări ale drepturilor omului, ci și stimulează dezvoltarea unei culturi a drepturilor omului, astfel încât fiecare individ din societate să-și cunoască propriile drepturi, să respecte și să promoveze drepturile și libertățile fundamentale.

Pe parcursul anului 2023, au fost desfășurate **167 de activități de instruire și informare**, acoperind o gamă largă de **tematici în domeniul drepturilor omului**, cum ar fi: protecția avertizorilor de integritate, prevenirea și combaterea torturii și relelor tratamente, drepturile copilului, prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, dreptul pacienților, promovarea drepturilor omului în regiunile Bălți, Comrat, Cahul și Varnița.

Echipa OAP a organizat 14 sesiuni de instruire privind Mecanismul avertizorilor de integritate, la care au participat în total 663 de judecători și angajați ai instanțelor de judecată. De asemenea, au fost desfășurate două activități de informare cu privire la drepturile pacienților, la care au participat 51 de angajați din domeniul medical.

În ceea ce privește prevenirea torturii prin instruirea titularilor de obligații și posesorilor de drepturi, au fost organizate 32 de sesiuni de instruire pentru 748 de angajați, inclusiv 513 angajați din penitenciare, 138 de angajați ai poliției, 46 de angajați ai carabinierilor, 43 de consilieri de migrație, opt angajați ai poliției de frontieră și 50 de studenți de la Universitatea Tehnică. De asemenea, au fost realizate zece activități de instruire pentru 150 judecători, procurori și polițiști la tema „Realizarea atribuțiilor de serviciu prin prisma nediscriminării și toleranței în contextul crizei refugiaților din Ucraina”, în parteneriat cu Centrul de Drept al Avocaților și zece ateliere de instruire pentru 100 de angajați ai poliției la tema „Informarea despre prevederile Convenției CoE privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței domestice”, în parteneriat cu Institutul Național al Femeii Egalitate.

În domeniul drepturilor copiilor, au avut loc 50 de activități de instruire, în urma cărora 1791 de persoane au fost informate și instruite pe subiecte diverse, inclusiv "Protecția copilului împotriva violenței, abuzului și neglijării", "Traficul de ființe umane", "Competențele APDC și respectarea drepturilor copilului" și altele.

1385 de persoane din regiune au participat la sesiuni de informare privind mecanismele de protecție a drepturilor omului și ale copilului. Aceste activități au inclus 11 sesiuni în Bălți, 7 în Cahul, 25 în Comrat și 6 în Vranița, abordând în detaliu subiecte specifice legate de drepturile omului și ale copilului.

Activitățile de informare și instruire, desfășurate de echipa Oficiului Avocatului Poporului, au avut un impact semnificativ, având în vedere că au beneficiat un număr impresionant de **4938 de persoane**. Aceste activități au avut ca scop principal promovarea și înțelegerea drepturilor omului într-o varietate de comunități și categorii de beneficiari.

Prin abordarea amplă și diversificată a acestor acțiuni, s-a asigurat o acoperire largă a diferitelor grupuri sociale și profesionale. Printre beneficiari s-au numărat: judecători, personal din instanțe de judecată și penitenciare, membri ai forțelor de ordine (poliție și carabinieri), consilieri de migrație și polițiști de frontieră, studenți, membri

ai consiliului consultativ al copiilor, medici, profesori, primari, asistenți sociali, părinți, elevi, profesioniști din organizații neguvernamentale, deținuți, polițiști, jurnaliști și lucrători medicali și asistenți sociali.

Această diversitate a publicului țintă a contribuit la creșterea gradului de conștientizare și înțelegere a drepturilor fundamentale ale omului în diferite domenii și contexte de viață. Este important de subliniat că impactul pozitiv al acestor activități se extinde dincolo de numărul mare de participanți, ajungând să consolideze cunoștințele și valorile legate de drepturile omului în comunitatea largă. Astfel, eforturile depuse de echipa Oficiului Avocatului Poporului au avut un rol semnificativ în promovarea respectului și aplicării drepturilor omului în Republica Moldova.

Conștientizarea publică privind drepturile omului

Oficiul Avocatului Poporului și-a propus să întărească conștientizarea publică cu privire la drepturile omului prin diverse inițiative și evenimente. Acest subcapitol oferă o privire de ansamblu asupra acțiunilor întreprinse de OAP, incluzând campanii de conștientizare, evenimente de importanță națională în cadrul cărora au fost împărtășite practici și experiențe din sfera de competență a Oficiului Avocatului Poporului, precum și evenimente organizate și desfășurate de către acesta. OAP a creat platforme de dialog cu autoritățile naționale, cu societatea civilă, cu experții în domeniul drepturilor omului prin întâlniri, mese rotunde și discuții. De asemenea, s-au realizat diverse materiale informative video, în care OAP furnizează informații relevante în domeniu.

Campaniile de conștientizare joacă un rol esențial în promovarea valorilor și obiectivelor sociale. În acest context au fost realizate **cinci campanii de conștientizare** și informare.

Oficiul Avocatului Poporului de comun cu Consiliul pentru Prevenirea Torturii au lansat cea de-a V-a ediție a **Campaniei #EuNUaplic166/1 – Eu Respect Demnitatea Umană**²⁸⁰. Campania a avut ca obiectiv promovarea toleranței zero față de actele de tortură în rândul persoanelor din grupul profesional de risc. Campania a încurajat peste 15 autorități centrale și subdiviziuni teritoriale, responsabile de prevenirea torturii, să se alăture prin desfășurarea activităților de sensibilizare privind respectarea demnității umane. Avocatul Poporului și Consiliul pentru prevenirea torturii constată că Republica Moldova trebuie să-și consolideze eforturile în implementarea obligațiilor și recomandărilor internaționale și naționale referitoare la prevenirea actelor de tortură, a tratamentelor inumane și degradante. Deși au existat anumite progrese, țara rămâne în urmă în îndeplinirea acestor obligații, iar autoritățile publice sunt îndemnate să țină cont în permanență de necesitatea implementării recomandărilor emise.

²⁸⁰ <https://ombudsman.md/campania-eunuaplic166-1-eurespectdemnitateaumana-3/>

În perioada 25 noiembrie și 10 decembrie, Avocatul Poporului s-a alăturat **Campaniei "16 zile de activism împotriva violenței în bază de gen"**²⁸¹, desfășurată la nivel național și internațional. Scopul acesteia a fost de a informa și sensibiliza publicul cu privire la violența împotriva femeilor. Tematica aceste campanii din anul 2023 a fost legată de prevenirea violenței de gen, iar activitățile desfășurate de Oficiu în acest sens au inclus lecții publice, rapoarte speciale, participarea la diverse emisiuni media și diseminarea de materiale informative. Obiectivul OAP a fost de a promova schimbarea de atitudine și conștientizarea fenomenului, contribuind la o cultură care respinge violența și susține drepturile și siguranța femeilor și a fetelor. Culoarea campaniei de informare și conștientizare a fost oranj, iar hashtag-ul a fost #NICIOSCUZĂ.

În perioada 15-20 mai, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului s-a alăturat **Campaniei globale a ONU privind siguranța rutieră**²⁸², cu obiectivul de a crește conștientizarea și de a reduce decesele rutiere cu 50% până în 2030. În timpul acțiunilor de informare desfășurate în instituțiile de învățământ, s-a subliniat importanța securității copiilor în trafic și responsabilitatea adulților în crearea condițiilor de siguranță și furnizarea de educație.

Săptămâna culturii rome „Amare amala – prietenii noștri”²⁸³ s-a axat pe informații despre inițiativele statului cu privire la protejarea și respectarea drepturilor populației de etnie romă: a promovat mecanismele de implementare a documentelor publice care vizează această categorie de persoane; s-a subliniat importanța valorificării diversității culturale, inclusiv a populației de etnie romă; a avut loc promovarea incluziunii sociale și îmbunătățirea situației acestora prin respectarea drepturilor fundamentale.

Campania mondială a ONU, dedicată celei de-a 75-a aniversări de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului²⁸⁴, în cadrul căreia am marcat importanța deosebită a angajamentului pentru respectarea și protejarea drepturilor fundamentale ale fiecărui individ. Cu prilejul acestei aniversări, am transmis un mesaj prin care accentuăm importanța declarației, care consacră drepturi inalienabile pentru toți, indiferent de diversitățile noastre.

De asemenea, pe parcursul anului au fost transmise mesaje de conștientizare în contextul **zilelor internaționale în domeniul drepturilor omului**, precum:

- 27 ianuarie - Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului²⁸⁵

²⁸¹ <https://ombudsman.md/campania-16-zile-de-activism-impotriva-violentei-in-baza-de-gen/>

²⁸² <https://ombudsman.md/avocatul-poporului-pentru-drepturile-copilului-se-alatura-campaniei-globale-de-siguranța-rutiera-bienala-organizata-de-organizatia-mondiala-a-sanatatii/>

²⁸³ <https://ombudsman.md/saptamana-culturii-romilor-amare-amala-prietenii-nostri/>

²⁸⁴ <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=762607182573931&set=pb.100064739674622.-2207520000&type=3>

²⁸⁵ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0ybiWXfcRz5wfd61cNF5WdFgVSZj1ZSp7TAx1LPjRQxrsQRn9UqnRSjwESbEfK4eLI&id=497701353616168

- 30 ianuarie - Ziua Internațională pentru Non-violență în Școală²⁸⁶
- 1 martie - Ziua Internațională Zero Discriminare²⁸⁷
- 08 aprilie - Ziua Internațională a Romilor²⁸⁸
- 1 iunie - Ziua Internațională a Copilului²⁸⁹
- 12 iunie - Ziua Mondială împotriva Exploatării prin Muncă a Copiilor²⁹⁰
- 20 iunie - Ziua Mondială a Refugiatului²⁹¹
- 10 decembrie - Ziua Internațională a Drepturilor Omului²⁹²
- 20 noiembrie - Ziua Internațională a Drepturilor Copilului

Alte inițiative semnificative, desfășurate de Oficiul Avocatului Poporului, au inclus organizarea a **cinci evenimente** de anvergură, dintre care două de nivel internațional, care vor fi detaliate în partea internațională a raportului și trei de nivel național. Acestea se referă la evenimentul "Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului – 7 ani aproape de copii", Forumul Național al Drepturilor Copilului și Forumul Drepturilor Omului au fost un alt mijloc eficient prin care OAP și-a propus să ajungă la diverse segmente ale societății. Aceste evenimente au permis OAP să aducă în atenție subiecte de actualitate și să ofere soluții sau perspective.

Marcând încheierea mandatului Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, la 1 aprilie 2023 s-a desfășurat întrunirea generală a copiilor cu genericul **Avocatul Poporului pentru drepturile copilului – 7 ani aproape de copii**.²⁹³ Scopul a fost prezentarea activităților Ombudsmanului copilului, Maia Bănărescu, în perioada 2016-2023, într-un limbaj accesibil. S-a discutat despre implicarea copiilor în identificarea și rezolvarea problemelor, evidențiind rolul lor și al adulților. Un moment important a fost menționarea Consiliului Consultativ al Avocatului Copilului. Participanții au analizat cazuri de încălcare a drepturilor copiilor, oferind propuneri și recomandări. Evenimentul a fost organizat în colaborare cu UNICEF și Caritas în Moldova.

²⁸⁶ <https://old2.ombudsman.md/news/ziua-internationala-a-nonviolentei-in-scoala/>

²⁸⁷ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0eQ6ndpwTZaZmf128KPkCMLTJrhRr4aG8t6Sm91r5CAhr7uNvcwLyxJV54YAAWzHDI&id=497701353616168

²⁸⁸ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02CX7hLNbvTWxt5JQPccr46urHBoeAXEgJCfiocaiNLwDcmTTvgpBZ6B9LxnFFMDMel&id=497701353616168

²⁸⁹ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02Dnwag9AUCUR9zszc8KWag3APZ3maprprDXJRC45QYEj7dJZ4sgVEypGP2aPrCSjl&id=100064739674622

²⁹⁰ <https://old2.ombudsman.md/news/12-iunie-ziua-mondiala-impotriva-exploatarii-prin-munca-a-copii/>

²⁹¹ <https://old2.ombudsman.md/news/20-iunie-ziua-mondiala-a-refugiatului/>

²⁹² <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=769309855236997&set=pb.100064739674622.-2207520000&type=3>

²⁹³ <https://ombudsman.md/intrunirea-general-a-copii-cu-avocatul-poporului-pentru-drepturile-copilului-maia-banarescu-7-ani-mai-aproape-de-copii/>

La 21 noiembrie 2023, cu ocazia Zilei Internaționale a Drepturilor Copiilor, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a organizat **Forumul Național al Drepturilor Copiilor la cea de-a VII-a ediție**²⁹⁴ în Republica Moldova. Acest forum, tradițional în calendar, a oferit copiilor un spațiu deschis pentru a-și exprima liber opiniile și a discuta despre problemele cu care se confruntă.

Copiii prezenți au prezentat rezultatele monitorizării drepturilor copiilor în 2023 și au formulat recomandări pentru îmbunătățire. Discuțiile au acoperit diverse subiecte, inclusiv relația dintre profesori și elevi, educație sexuală, starea emoțională a copiilor și incluziunea educațională a copiilor cu dizabilități.

Evenimentul, care a adunat peste 70 de copii din toate regiunile țării, a fost organizat de Oficiul Avocatului Poporului, în colaborare cu parteneri precum UNICEF Moldova, Caritas Moldova și Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului (CIDDC).

Forumul Drepturilor Omului și Egalității²⁹⁵ din 6 decembrie 2023 în Republica Moldova, organizat în contextul Zilei Internaționale a Drepturilor Omului și a Campaniei „16 zile de activism împotriva violenței în bază de gen”, a reprezentat o inițiativă crucială pentru promovarea drepturilor fundamentale. Având ca temă principală dezbaterile asupra situației drepturilor omului și a egalității, forumul a facilitat colaborarea dintre diverse sectoare și schimbul de bune practici.

Un astfel de eveniment a oferit oportunitatea de a împărtăși experiențe, de a discuta despre provocările contemporane și de a identifica soluții eficiente pentru protecția și promovarea drepturilor omului și a egalității. În cadrul forumului a fost prezentată o fază incipientă a studiului privind drepturile omului în Republica Moldova, un sondaj de opinie a populației, incluzând subiecte precum percepția drepturilor în 2023, drepturile refugiaților și ale copiilor. De asemenea, a fost desfășurat un eveniment adiacent privind drepturile omului și protecția mediului, unde Avocații Poporului au subliniat importanța unei legislații clare pentru prevenirea poluării și pentru promovarea utilizării durabile a resurselor, în vederea asigurării unui mediu sănătos pentru toți cetățenii, inclusiv pentru copii. Evenimentul a adunat reprezentanți din diverse sectoare, contribuind la o colaborare extinsă în scopul îmbunătățirii situației drepturilor omului și a egalității în țară.

În cadrul eforturilor noastre de conștientizare a mecanismului de protecție a drepturilor omului, am dezvoltat **cinci video-uri informative**. Primul video detaliază succesul Ombudsmanului în identificarea unui sediu temporar pentru Oficiul Avocatului Poporului, care pe parcursul a 25 de ani de activitate s-a luptat pentru a oferi angajaților un mediu prielnic și sigur pentru desfășurarea activității atât

²⁹⁴ <https://ombudsman.md/forumul-national-al-drepturilor-copiilor-la-cea-de-a-vii-a-editie/>

²⁹⁵ <https://ombudsman.md/forumul-drepturilor-omului-si-egalitatii-2023/>

a angajaților proprii, cât și a beneficiarilor care vin în audiență. Astfel, acest video a oferit informații despre adresa juridică, traseul care îi ghidează cum să ajungă la sediul OAP de la Chișinău, programul de audiență, metodele de depunere a cererilor, evidențiind suportul și serviciile noastre pentru accesul la justiție și protecția drepturilor omului. Al doilea video se axează pe mecanismul național de prevenire a torturii, reprezentat de Consiliul pentru prevenirea torturii în cadrul Oficiului Avocatului Poporului. Cel de-al treilea video abordează reabilitarea cu statutul "A" al Oficiului Avocatului Poporului, explicând semnificația acestei recunoașteri și beneficiile pe care le aduce societății. Cel de-al patrulea video a oferit o imagine de ansamblu privind implicarea Avocatului Poporului în monitorizarea respectării drepturilor persoanelor refugiate în centrele de cazare²⁹⁶. Ultimul video subliniază rolul crucial al Instituției Naționale pentru Drepturile Omului în stat, prezentând informații necesare, pentru ca problema să fie conștientizată la nivelul întregii societăți, atât de deținătorii de obligații, cât și de deținătorii de drepturi.

Astfel, impactul conștientizării publice în 2023, rezultat din activitățile desfășurate de Avocații Poporului și de echipa de suport din cadrul Oficiului Avocatului Poporului, s-a produs prin consolidarea cunoștințelor, prin sensibilizarea autorităților și îmbunătățirea politicilor publice întru promovarea și respectarea drepturilor omului și ale copilului în Republica Moldova. Cu toate acestea, constatările privind necesitatea consolidării eforturilor în Republica Moldova au la bază persistența provocărilor în aceste domenii, subliniindu-se importanța continuării și intensificării eforturilor, pentru a crea societăți mai sigure, echitabile și respectuoase față de drepturile omului.

Strategia media pentru promovarea drepturilor omului

Strategia media pentru promovarea drepturilor omului implică utilizarea mijloacelor de comunicare și a platformelor media pentru a sensibiliza, a informa și a mobiliza publicul în favoarea respectării și promovării drepturilor omului. Oficiul Avocatului Poporului adoptă această abordare pentru a atrage atenția asupra încălcărilor drepturilor omului, pentru a informa oamenii cu privire la aceste drepturi și pentru a susține schimbările pozitive în societate.

În acest capitol sunt prezentate acțiunile strategiei media în contextul promovării drepturilor omului:

Oficiul Avocatului Poporului a elaborat **Strategia de comunicare pentru 2023-2026**²⁹⁷, care are drept scop ca Instituția Națională pentru Drepturile Omului să devină mai accesibilă și mai aproape de oameni, asigurându-se că informațiile

²⁹⁶ <https://agora.md/2023/12/12/intre-refugiu-si-drepturile-omului-centrul-de-plasament-temporar-pentru-refugiati-din-cojusna-monitorizat-de-avocatul-poporului>

²⁹⁷ <https://ombudsman.md/post-document/strategia-de-comunicare-a-oficiului-avocatului-poporului-pentru-2023-2026/>

relevante ajung la publicul larg și că preocupările și nevoile acestuia sunt înțelese și abordate corespunzător. Implementarea acestei strategii contribuie la consolidarea încrederii și a legitimității OAP, consolidând astfel rolul său esențial în promovarea și protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Oficiul Avocatului Poporului a avut o prezență semnificativă în mass-media, fiind subiect de discuție și acoperind subiecte de complexitate majoră în domeniul drepturilor omului și ale copilului. Această activitate a fost realizată prin intermediul a **5.360 de articole de știri publicate în presa națională**, ca rezultat a **220 de comunicate de presă**²⁹⁸, **patru buletine informative** ale Oficiului Avocatului Poporului²⁹⁹, **17 interviuri** acoperind diverse tematici cu privire la drepturile omului și drepturile copilului și **67 de emisiuni televizate, 49 de emisiuni radio**.

De asemenea, au avut loc emisiuni directe la radio, contribuind la diseminarea informațiilor și la sensibilizarea publicului în privința încălcărilor drepturilor omului. O atenție deosebită a fost acordată și prezenței la televiziune, inclusiv prin intermediul emisiunii săptămânale "Avocatului Poporului", difuzată la televiziunea din sudul Moldovei NTS³⁰⁰.

Aceste activități ilustrează angajamentul continuu al Oficiului Avocatului Poporului în promovarea și protejarea drepturilor omului prin intermediul diverselor mijloace de comunicare.

Continuarea colaborării cu mass-media, participarea la emisiuni live și abordarea diverselor teme sociale rămân ca priorități, pentru a asigura o comunicare eficientă și cu impact în societate. Menținerea acestei strategii este esențială pentru consolidarea angajamentului în promovarea drepturilor omului și ale copilului și în abordarea problemelor cheie.

Publicații

Un instrument important în eforturile de conștientizare și educare a populației cu privire la drepturile omului și prevenirea abuzurilor, contribuind la promovarea unei culturi a respectului și a drepturilor fundamentale în Republica Moldova, au fost

²⁹⁸ <https://ombudsman.md/comunicare/> și <https://www.facebook.com/profile.php?id=100064739674622>

²⁹⁹ Newsletter ianuarie-martie 2023 <https://old2.ombudsman.md/news/buletinul-informativ-al-oficiului-avocatului-poporului-ianuarie-martie-2023/> ; Newsletter aprilie-iunie-2023 <https://old2.ombudsman.md/news/buletinul-informativ-al-oficiului-avocatului-poporului-aprilie-iunie-2023/>; Newsletter iulie-septembrie 2023 <https://old2.ombudsman.md/news/buletinul-informativ-al-oficiului-avocatului-poporului-iulie-septembrie-2023/> Newsletter octombrie-decembrie 2023 <https://ombudsman.md/buletinul-informativ-al-oficiului-avocatului-poporului-octombrie-decembrie-2023/>

³⁰⁰ https://www.youtube.com/results?search_query=NTS+%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%8B%D0%B9+%D0%B0%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%82

publicațiile elaborate, și anume **trei broșuri**, fiecare având un obiectiv specific în promovarea și informarea despre drepturile omului și prevenirea abuzurilor:

Broșura despre respectarea drepturilor persoanelor refugiate vizează scopul să informeze publicul cu privire la drepturile și nevoile persoanelor refugiate, precum și despre resursele și serviciile disponibile pentru acestea în Republica Moldova.

Broșura despre mecanismul de prevenire a torturii - Consiliul pentru Prevenirea Torturii: Această publicație are ca scop să ofere informații despre rolul și funcționarea Consiliului pentru Prevenirea Torturii în prevenirea și combaterea torturii și a tratamentelor inumane sau degradante în Republica Moldova.

Broșura despre prevenirea violenței în familie are ca obiectiv să sensibilizeze și să educe publicul cu privire la prevenirea violenței în familie și la importanța promovării unor relații sănătoase și non-violente în cadrul familiei.

În anul 2023, Oficiul Avocatului Poporului din Republica Moldova a elaborat **patru rapoarte alternative**, făcând cunoscută instituțiilor internaționale situația drepturilor omului la nivel de țară, informând organismele instituite în baza tratatelor internaționale. Aceste rapoarte au vizat diverse aspecte, cum ar fi: respectarea Convenției de la Istanbul, Pactul Internațional privind drepturile civile și politice, lupta împotriva discriminării rasiale, prevenirea abuzului și exploatării sexuale a copiilor, prevenirea torturii și a tratamentelor inumane sau degradante. Prin intermediul acestor rapoarte, se urmărește să se promoveze transparența și responsabilitatea în ceea ce privește respectarea și implementarea standardelor internaționale în domeniul drepturilor omului. Acesta este un demers important pentru monitorizarea și îmbunătățirea situației drepturilor omului în Republica Moldova.

Oficiul Avocatului Poporului din Republica Moldova a desfășurat un proces riguros de monitorizare și evaluare a respectării drepturilor în diverse domenii, conform mandatului său, aceste rezultate fiind expuse în **23 de rapoarte tematice**. Fiecare raport s-a concentrat pe o temă specifică legată de drepturile copiilor, prevenirea torturii sau respectarea drepturilor persoanelor refugiate. Astfel, au fost elaborate cinci rapoarte tematice în domeniul drepturilor copiilor, două rapoarte tematice în domeniul monitorizării respectării drepturilor persoanelor refugiate și 16 rapoarte tematice în domeniul prevenirii torturii. Toate acestea sunt disponibile pe pagina web a Oficiului Avocatului Poporului, la rubrica "Rapoarte". Prin analiza detaliată a fiecărei teme și prin elaborarea de recomandări relevante, Avocații Poporului își propun să contribuie la identificarea deficiențelor existente și la promovarea unor schimbări pozitive în politicile și practicile relevante. Aceste rapoarte sunt instrumente esențiale pentru îmbunătățirea protecției și respectării drepturilor omului în Republica Moldova.

Cele **șase rapoartele speciale** informează despre preocupările specifice și incidentele semnificative în domeniul prevenirii torturii și despre monitorizarea respectării drepturilor persoanelor refugiate.

Aceste rapoarte au fost elaborate cu scopul de a identifica deficiențele și lacunele în respectarea drepturilor omului și de a face recomandări pertinente autorităților competente pentru îmbunătățirea situației și promovarea unor schimbări pozitive în politicile și practicile relevante în domeniul drepturilor omului și ale copilului.

Parteneriate naționale

În anul 2023, Oficiul Avocatului Poporului a încheiat **patru parteneriate naționale** în domeniul promovării și protecției drepturilor omului. Aceste parteneriate au avut ca scop consolidarea eforturilor în promovarea drepturilor fundamentale și îmbunătățirea situației drepturilor omului în țară.

Oficiul Avocatului Poporului, Consiliul pentru Egalitate și Agenția Relații Interetnice, cu suportul Misiunii OSCE, au încheiat Memorandumul de Înțelegere privind înființarea Grupului de Experți pe lângă instituțiile naționale în domeniul drepturilor omului și protecției minorităților din Republica Moldova.

Parteneriatul cu Asociația Obștească „Centrul de Resurse Juridice” (CRJM) are ca scop dezvoltarea unor relații bazate pe respect reciproc și pe buna credință în activitățile inițiate, orientate spre îmbunătățirea monitorizării și respectării drepturilor omului și a protecției apărătorilor drepturilor omului în Republica Moldova.

Acordul cu A.O. Amnesty International Moldova urmărește o colaborare constantă în unificarea eforturilor în vederea promovării respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Iar programul cu Institutul de Reforme Penale va oferi sprijin mecanismului național pentru prevenirea torturii în Republica Moldova, prin organizarea colaborării eficiente cu reprezentanții societății civile și cu instituțiile publice monitorizate.

Parteneriatele naționale încheiate în anul 2023 reprezintă o dovadă a angajamentului comun al instituțiilor și organizațiilor din societatea civilă pentru promovarea și protecția drepturilor omului. Prin colaborarea și sinergia între aceste entități, se deschid noi oportunități pentru îmbunătățirea stării de drept și consolidarea democrației în țară. Aceste parteneriate reprezintă un pas important în direcția construirii unei societăți mai juste, echitabile și respectuoase față de drepturile și libertățile fundamentale ale omului în Republica Moldova.

Pe parcursul anului 2023, Avocații Poporului și reprezentanții Oficiului Avocatului Poporului au participat în cadrul a **11 grupuri de lucru** implicate în diverse domenii legate de anticorupție, drepturile omului și drepturile copilului. Aceste grupuri de lucru au fost constituite în cadrul diferitelor instituții precum: Centrul Național

Anticorupție, Ministerul Justiției, Judecătoria Ungheni, Ministerul Muncii și Protecției Sociale și Ministerul Educației.

Pe parcursul perioadei, OAP s-a implicat constant în activitățile specifice fiecărui grup de lucru. Astfel, au fost organizate ședințe de lucru pentru discuții, evaluări și elaborarea de strategii, în conformitate cu obiectivele stabilite pentru fiecare domeniu.

Numărul total de participări la aceste ședințe a fost de 57, reflectând un efort susținut al instituțiilor implicate în dezvoltarea și implementarea politicilor publice în diverse domenii de interes național și internațional. Prin participarea activă în analiza politicilor publice din perspectiva abordării bazate pe drepturile omului, Avocații Poporului au adus contribuții semnificative la îmbunătățirea acestora și la promovarea unei guvernări conforme cu standardele internaționale în domeniul drepturilor omului.

Promovarea drepturilor omului la nivel internațional

În cadrul acestui capitol vom evidenția eforturile Oficiului Avocatului Poporului de a promova drepturile omului la nivel internațional prin colaborarea cu diverse instituții și organizații implicate în acest domeniu. Este vorba despre parteneriatele cu Instituțiile Naționale pentru Protecția Drepturilor Omului (INDO) din diverse țări și organizații internaționale precum: Alianța Globală a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (GANHRI), Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (ENNHRI), Institutul Internațional al Ombudsmanului (IOI), Asociația Ombudsmanilor și Mediatorilor Francofoni (AOMF), Institutul European al Ombudsmanilor (EOI), Rețeaua Europeană a Ombudsmanilor pentru Protecția Drepturilor Copilului (ENOC) și alți parteneri externi (Consiliul Europei, Misiunea OSCE în Republica Moldova, Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului OSCE/ODIH. Astfel, Oficiul Avocatului Poporului contribuie la consolidarea și susținerea acestor instituții pentru a acționa în conformitate cu standardele internaționale reprezentate de Principiile de la Paris.

Colaborarea implică oferirea de sprijin și resurse în cadrul acestor rețele pentru ca INDO să își poată îndeplini eficient mandatul de protecție și promovare a drepturilor omului. Schimbul de cunoștințe și experiență între aceste instituții la nivel regional și global permite îmbunătățirea practicilor și consolidarea poziției lor în contextul internațional.

Prin acțiunile comune și influența pe care o exercită asupra agendei politice globale, Oficiul Avocatului Poporului și alte instituții naționale pentru drepturile omului contribuie semnificativ la avansarea și respectarea drepturilor omului în întreaga lume. Această colaborare și implicarea activă în comunitatea internațională demonstrează angajamentul ferm pentru promovarea valorilor și principiilor drepturilor omului la nivel global.

Schimb de experiențe și bune practici în domeniul drepturilor omului

În anul 2023, Avocatul Poporului și membrii echipei Oficiului Avocatului Poporului au fost activi în cadrul mai multor evenimente internaționale, contribuind la consolidarea relațiilor și facilitarea schimbului de bune practici și experiențe în domeniul drepturilor omului. Participările acestora au reprezentat o oportunitate valoroasă pentru împărtășirea cunoștințelor dobândite în activitatea cotidiană a Oficiului Avocatului Poporului, contribuind astfel la eficiența expertizei și la promovarea standardelor înalte în domeniul protecției drepturilor și libertăților omului. Prin intermediul acestor evenimente internaționale, angajații OAP au avut posibilitatea de a pune în discuție practici eficiente, de a învăța din experiența altor instituții similare și de a consolida parteneriatele cu organizații relevante la nivel global. Astfel, participarea la aceste 11 evenimente a reprezentat un pas important în direcția menținerii unui dialog deschis și constructiv cu comunitatea internațională dedicată promovării și protejării drepturilor omului.

Avocatul Poporului a împărtășit experiența și provocările Oficiului Avocatului Poporului privind respectarea drepturilor omului în perioada pandemică în cadrul conferinței internaționale de la Ankara ³⁰¹

Avocatul Poporului a împărtășit experiența Oficiului Avocatului Poporului în monitorizarea gradului de respectare a drepturilor omului în contextul evoluției situației epidemiologice și a acțiunilor întreprinse de autoritățile naționale ca răspuns la criza sanitară în cadrul Conferinței Internaționale „Viitorul drepturilor omului în secolul al XXI-lea”, care a avut loc la Ankara, Turcia. Practicile Avocatului Poporului din Republica Moldova pe timp de pandemie au fost o sursă de informare și au generat discuții despre eficientizarea mecanismelor de respectare și monitorizare a drepturilor omului în astfel de situații specifice. Totodată, evenimentul a reprezentat un moment oportun pentru o discuție între Ombudsmanul Cezlav Panico și Ambasadorul Republicii Moldova în Republica Turcia, Dmitri Croitor, în cadrul căreia aceștia și-au exprimat deschiderea și disponibilitatea de a coopera în vederea contribuirii la asigurarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Oficiul Avocatului Poporului a fost prezent la reuniunea anuală a Alianței Globale a Instituțiilor Naționale pentru Apărarea Drepturilor Omului (GANHRI) ³⁰²

Oficiul Avocatului Poporului a împărtășit bunele practici cu instituțiile omoloage din alte state membre ale Alianței Globale a Instituțiilor Naționale de Protecție a Drepturilor Omului (GANHRI), consolidând relațiile de colaborare cu reprezentanții

³⁰¹ <https://old2.ombudsman.md/news/avocatul-poporului-a-impartasit-experienta-si-provocarile-oficiului-avocatului-poporului-privind-respectarea-drepturilor-omului-in-perioada-pandemica-in-cadrul-conferintei-internationale-de-la-ankara/>

³⁰² <https://old2.ombudsman.md/news/oficiul-avocatului-poporului-oap-prezent-la-reuniunea-anuala-a-aliantei-globale-a-institutiilor-nationale-pentru-apararea-drepturilor-omului-ganhri/>

Rețelei Europene a Instituțiilor Naționale pentru apărarea Drepturilor Omului (ENNHRI) și a Alianței Globale a Instituțiilor Naționale pentru apărarea Drepturilor Omului (GANHRI) în perioada reuniunii anuale a Alianței Globale a Instituțiilor Naționale pentru apărarea Drepturilor Omului (GANHRI), care a avut loc la Palatul Națiunilor Unite din Geneva, Elveția. Evenimentul a reunit 110 Instituții Naționale pentru apărarea Drepturilor Omului din lume, inclusiv din Republica Moldova. Comunicarea experiențelor profesionale este extrem de importantă nu numai pentru democrațiile dezvoltate, ci și pentru toate țările care încearcă să obțină un standard mai ridicat de protecție a drepturilor omului.

Avocatul Poporului – sprijin pentru consolidarea capacităților naționale de monitorizare a drepturilor omului în cadrul Consiliului Europei³⁰³

Ombudsmanul a salutat inițiativa Comunității Consiliului Europei de a sprijini și de a consolida instituțiile naționale pentru drepturile omului în îndeplinirea mandatului lor referitor la monitorizarea respectării drepturilor omului, exprimând recunoștința sa față de participanții și facilitatorii acestei ședințe pentru oportunitatea de a împărtăși progresele instituției în plan internațional, în cadrul ședinței Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei. Discuțiile au fost axate pe implementarea Recomandărilor Consiliului Europei referitoare la consolidarea capacităților instituțiilor naționale pentru întărirea mecanismelor de monitorizare a punerii în aplicare a recomandărilor adresate responsabililor de îndeplinirea obligațiilor.

Vizită de lucru a Avocatului Poporului la Agenția Europeană pentru Securitatea Frontierelor³⁰⁴

Scopul evenimentului a fost inițierea Instituțiilor Naționale pentru apărarea Drepturilor Omului din Țările Balcanice (Albania, Muntenegru, Macedonia de Nord, Serbia) și Republica Moldova în activitatea Agenției Frontex, prin prisma asigurării protecției drepturilor omului a migranților și/sau a refugiaților care traversează ilegal frontierele.

Avocatul Poporului promovează drepturile omului în Republica Moldova prin colaborarea activă cu instituțiile Consiliului Europei³⁰⁵

Avocatul Poporului a evidențiat principalele domenii de dezvoltare ale Instituției Naționale a Drepturilor Omului din Republica Moldova, incluzând inteligența artificială și drepturile omului, relația dintre business și drepturile omului, precum și protecția persoanelor care solicită protecție internațională în urma invaziei militare a Federației Ruse în Ucraina, la cea de-a 1467-a reuniune a Consiliului de Miniștri

³⁰³ <https://old2.ombudsman.md/news/avocatul-poporului-sprijin-pentru-consolidarea-capacitatilor-nationale-de-monitorizare-a-drepturilor-omului-in-cadrul-consiliului-europei/>

³⁰⁴ <https://old2.ombudsman.md/news/vizita-de-lucru-a-avocatului-poporului-la-agentia-europeana-pentru-securitatea-frontierelor/>

³⁰⁵ <https://old2.ombudsman.md/news/avocatul-poporului-promoveaza-drepturile-omului-in-republica-moldova-prin-colaborare-activa-cu-institutiile-consiliului-europei-rezultatele-recen-tei-reuniuni-si-prioritatile-discutate/>

al Consiliului Europei. De asemenea, a venit cu propunerea inițierii pregătirilor pentru elaborarea a unui nou plan de acțiune al Consiliului Europei pentru Republica Moldova începând cu 2025.

Avocatul Poporului se asociază îndemnului de a reduce impactul sistemelor militare din lume asupra schimbărilor climatice și respectării drepturilor omului, lansat în cadrul Conferinței Internaționale a Instituțiilor Ombudsmanului pentru Forțele Armate³⁰⁶

Oficiul Avocatului Poporului din Republica Moldova își manifestă deschiderea și angajamentul de a depune eforturi comune alături de participanți și DCAF în vederea schimbului continuu de experiență și consolidarea capacităților în domeniul schimbărilor climatice și securității globale, participând la cea de-a 15-a Conferință Internațională a Instituțiilor Ombudsmanului pentru Forțele Armate (15ICOAF) cu tema „Guvernarea impactului schimbărilor climatice – instituțiile Ombudsmanului și Forțele Armate”. În calitate de Instituție Națională pentru Drepturile Omului, prin Planul de Dezvoltare Strategică 2023-2030, Oficiul Avocatului Poporului își propune drept una dintre prioritățile sale ca toate persoanele să se bucure de un mediu ambiant mai sănătos și mai durabil. Prin urmare, pe calea acestei alinieri, Oficiul Avocatului Poporului își concentrează eforturile spre consolidarea cadrului legislativ și instituțional pentru a excela în domeniul protecției mediului și a drepturilor omului.

Conferința Anuală ENOC privind Consolidarea instituțiilor independente pentru drepturile copilului: protecția drepturilor copiilor în Europa

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a participat la Conferința anuală ENOC din 19-21 septembrie, cu genericul „Consolidarea instituțiilor independente pentru drepturile copilului: protecția drepturilor copiilor în Europa”, în care, de comun cu omologii săi din rețeaua europeană a Ombudsmanilor copilului, au elaborat un șir de recomandări statelor și organizațiilor naționale și internaționale, în vederea consolidării instituțiilor naționale de protecție a drepturilor copilului.

În cadrul Conferinței Internaționale de la Roma, Avocatul Poporului a venit cu îndemnul de regândire a mecanismelor de protecție a drepturilor omului în contextul crizelor globale actuale³⁰⁷

Avocatul Poporului a venit cu îndemnul de regândire a mecanismelor de protecție a drepturilor omului în contextul crizelor globale actuale în discursul său la Conferința Internațională „Rolul Ombudsmanului în lume: realități și posibilități”,

³⁰⁶ <https://old2.ombudsman.md/news/avocatul-poporului-se-aliniaza-indemnului-de-a-reduce-impactul-sistemelor-militare-din-lume-asupra-schimbărilor-climatice-si-respectării-drepturilor-omului-lansat-in-cadrul-conferinței-internaționale/>

³⁰⁷ <https://old2.ombudsman.md/news/in-cadrul-conferinței-internaționale-din-roma-avocatul-poporului-a-venit-cu-indemnul-de-regandire-a-mecanismelor-de-protectie-a-drepturilor-omului-in-contextul-crizelor-globale-actuale/>

eveniment care a avut loc în perioada 21-22 septembrie 2023, în orașul Roma, Italia. Ombudsmanul a evidențiat în cadrul discursului său mai multe probleme care provoacă limitarea exercitării depline a drepturilor omului în lumea actuală și a propus soluții pentru abordarea acestor chestiuni prin consolidarea Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului și colaborarea eficientă între instituții, state și cetățeni pentru protecția drepturilor omului în orice context.

Consolidarea parteneriatului dintre Republica Moldova și Danemarca, cu impact asupra promovării drepturilor omului și a valorilor democratice³⁰⁸

Avocatul Poporului a avut o contribuție semnificativă la consolidarea parteneriatului dintre Republica Moldova și Danemarca în cadrul vizitei sale la Copenhaga, în perioada 6-8 noiembrie 2023, prin participarea la întâlnirea de lucru cu Secretarul de Stat danez pentru Politica de Dezvoltare, Lotte Machon. Astfel, s-au evidențiat provocările în domeniul drepturilor omului cu care se confruntă Moldova în prezent și rolul crucial al Oficiului Avocatului Poporului în realizarea angajamentului față de valorile comune ale democrației, drepturilor omului, libertăților fundamentale și statului de drept. Aceasta a contribuit la sensibilizarea partenerilor danezi cu privire la nevoile actuale și la eforturile depuse de Republica Moldova pentru consolidarea democrației și respectarea drepturilor omului.

Eforturile și strategiile, atât individuale, cât și colective, în lupta împotriva torturii și a altor forme de rele tratamente, prezentate de INDO și MNPT în cadrul Conferinței Internaționale a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului GANHRI

Avocatul Poporului a luat parte la Conferința Internațională a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (INDO), desfășurată la Copenhaga, Danemarca, și a fost implicat în discuțiile referitoare la rolul instituțiilor naționale pentru drepturile omului (INDO) în combaterea și prevenirea torturii și a altor forme de rele tratamente. Prin prezența sa, a adus o perspectivă valoroasă și experiență practică în dezbaterile acestor aspecte. A subliniat importanța colaborării și schimbului de bune practici între INDO și alte instituții naționale responsabile de drepturile omului la nivel global. Acest aspect a fost accentuat în contextul rețelei GANHRI, care oferă o platformă importantă pentru colaborare și pentru identificarea strategiilor comune în lupta împotriva încălcărilor grave ale drepturilor omului.

Avocatul Poporului în dialog la Bruxelles cu Rețeaua Europeană a Ombudsmanilor și angajamentul pentru valorile europene în contextul aderării la Uniunea Europeană³⁰⁹

³⁰⁸ <https://old2.ombudsman.md/news/consolidarea-parteneriatului-dintre-republica-moldova-si-danemarca-cu-impact-asupra-promovarii-drepturilor-omului-si-a-valorilor-democratice/>

³⁰⁹ <https://old2.ombudsman.md/news/eforturile-si-strategiile-atat-individuale-cat-si-colective-in-lupta-impotriva-torturii-si-a-altor-forme-de-rele-tratamente-prezentate-de-indo-si-mnpt-in-cadrul-conferintei-internationale-a-instit/>

Avocatul Poporului a participat la Conferința ENO la invitația Ombudsmanului European, Emily O'Reilly. Prin această participare, Avocatul Poporului a demonstrat angajamentul Republicii Moldova de a face parte din rețeaua europeană a Ombudsmanilor și în a se implica activ în discuțiile referitoare la drepturile omului și la standardele etice în administrațiile publice. Conferința a oferit o platformă pentru discutarea unor teme de actualitate precum: utilizarea inteligenței artificiale în administrațiile publice, migrația și drepturile fundamentale. Participarea la conferință a marcat un pas important în consolidarea relațiilor dintre Oficiul Avocatului Poporului din Republica Moldova și ENO.

Participarea la Conferința Internațională „Libertate sau Frică”, dedicată celei de-a 75-a aniversări a Declarației Universale a Drepturilor Omului, Kiev, Ucraina³¹⁰

Prin participarea Avocatului Poporului și a Avocatului Poporului pentru Drepturile Copilului la Conferința Internațională „Libertate sau Frică”, dedicată celei de-a 75-a aniversări a Declarației Universale a Drepturilor Omului, Kiev, Ucraina, Moldova și-a arătat angajamentul față de promovarea și protecția drepturilor omului la nivel global. Participanții au subliniat eforturile naționale ale Ucrainei în gestionarea situației persoanelor refugiate și a evidențiat importanța cooperării pentru asigurarea drepturilor omului. Acest aspect evidențiază necesitatea unui angajament comun pentru a face față provocărilor legate de drepturile omului, subliniindu-se importanța colaborării internaționale pentru protejarea drepturilor omului.

Evenimentele internaționale organizate de Oficiul Avocatului Poporului au reprezentat momente semnificative în calendarul dedicat promovării și protejării drepturilor omului în Republica Moldova. Abordând subiecte de actualitate și relevante, aceste evenimente au avut un impact semnificativ în aducerea în prim-plan a unor teme inovatoare și cruciale pentru evoluția societății.

Aceste inițiative au reprezentat nu doar oportunități pentru schimbul de idei și bune practici, ci și momente fundamentale în sensibilizarea opiniei publice și a factorilor de decizie asupra noilor provocări și oportunități în sfera drepturilor omului în Moldova. Astfel, prin organizarea acestor evenimente, Oficiul Avocatului Poporului a contribuit semnificativ la promovarea unei abordări progresive și orientate spre viitor în domeniul drepturilor omului în țara noastră.

Conferința internațională: „Instituția Avocatului Poporului pentru Drepturile Copilului - 15 ani de activitate”³¹¹

³¹⁰ <https://old2.ombudsman.md/news/avocatul-poporului-in-dialog-la-bruxelles-cu-reteaua-europeana-a-ombudsmanilor-si-angajamentul-pentru-valorile-europene-in-contextul-aderarii-la-uniunea-europeana/>

³¹¹ <https://ombudsman.md/avocatul-poporului-pentru-drepturile-copilului-a-organizat-conferinta-stiintifico-practica-internationala-institutia-avocatului-poporului-pentru-drepturile-copilului-15-ani-de-activ/>

La 27 martie, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, în colaborare cu Universitatea de Stat din Moldova și în parteneriat cu UNICEF și Caritas Moldova, a desfășurat Conferința internațională: „Instituția Avocatului Poporului pentru drepturile copilului - 15 ani de activitate”. Evenimentul a adunat o serie de personalități, inclusiv Ombudsmani din alte țări și reprezentanți ai organizațiilor internaționale și locale. S-au discutat realizările și provocările Avocatului Poporului pentru drepturile copilului în ultimii 15 ani, impactul activității sale și perspectivele viitoare. Au fost prezentate și analizate rapoarte și studii relevante, iar autoritățile publice au oferit și ele feedback cu privire la activitatea instituției. În încheiere, Maia Bănărescu a primit o diplomă de recunoaștere pentru contribuția sa în domeniul drepturilor copilului.

Conferința Internațională: „Protecția și promovarea drepturilor fundamentale ale omului în contextul noilor provocări și realități existente în societățile moderne”

La 27 septembrie 2023, Oficiul Avocatului Poporului a marcat 25 de ani de activitate prin organizarea Conferinței Internaționale „Protecția și promovarea drepturilor fundamentale ale omului în contextul noilor provocări și realități existente în societățile moderne”. Evenimentul a adunat personalități distinse, concentrându-se asupra soluțiilor pentru provocările în domeniul drepturilor omului în secolul al XXI-lea.

Societățile moderne se confruntă cu provocări complexe legate de drepturile omului, cum ar fi: dezinformarea, conflictele armate, tensiunile sociale, avântul tehnologic și implicarea sectorului privat în garantarea drepturilor omului. Conferința a reprezentat o oportunitate de a împărtăși experiența, de a discuta aspectele cheie ale provocărilor contemporane și de a iniția identificarea soluțiilor eficiente și durabile pentru protejarea și promovarea drepturilor fundamentale ale omului.

În prima zi a conferinței³¹², s-au abordat teme variate și relevante pentru societatea modernă, inclusiv monitorizarea, asistența și protecția drepturilor persoanelor care necesită protecție internațională, promovarea și educarea drepturilor omului și a egalității ca instrumente de combatere a dezinformării și propagandei, precum și impactul noilor realități digitale asupra drepturilor omului.

La 28 septembrie, s-a încheiat cea de-a doua zi³¹³ a Conferinței Internaționale „Protecția și promovarea drepturilor fundamentale ale omului în contextul noilor provocări și realități existente în societățile moderne”. Discuțiile au abordat subiecte cruciale despre rolul drepturilor omului și a egalității în promovarea coeziunii

³¹² <https://ombudsman.md/prima-zi-a-conferintei-internationale-protectia-si-promovarea-drepturilor-fundamentale-ale-omului-in-contextul-noilor-provocari-si-realitati-existente-in-societatile-moderne-la-chisi/>

³¹³ <https://ombudsman.md/incheierea-conferintei-internationale-protectia-si-promovarea-drepturilor-fundamentale-ale-omului-in-contextul-noilor-provocari-si-realitati-existente-in-societatile-moderne-la-chisi/>

sociale și responsabilizarea sectorului privat pentru respectarea drepturilor omului. Conferința a subliniat importanța colaborării eficiente între instituțiile Ombudsmanului pentru uniformizarea practicilor și consolidarea coeziunii sociale în contextul fragilității acesteia și a crizelor multiple.

Oficiul Avocatului Poporului din Moldova s-a remarcat ca una dintre puținele instituții naționale pentru apărarea drepturilor omului, capabilă să abordeze subiecte legate de sectorul privat, nu doar cele de drept public. Acest aspect reprezintă unul dintre obiectivele strategice ale instituției Ombudsmanului, conform Programului de Dezvoltare Strategică 2023-2030, contribuind la dezvoltarea unor mecanisme de intervenție adaptate la contextul național, la crizele societății și la particularitățile legate de drepturile omului în contextul afacerilor.

Evenimentul a atras peste 200 de participanți, inclusiv reprezentanți ai instituțiilor de stat, ai societății civile, ai organizațiilor internaționale și ai mediului de afaceri și peste 30 de participanți străini, inclusiv reprezentanți ai Instituțiilor Naționale pentru apărarea Drepturilor Omului și Ombudsmani.

Parteneriate internaționale

În anul 2023, Oficiul Avocatului Poporului a încheiat **trei acorduri** esențiale cu **organizații internaționale**, consolidând astfel angajamentul său în promovarea și protejarea drepturilor omului în Republica Moldova.

Parteneriatul dintre Oficiul Avocatului Poporului și Oficiul Înalțului Comisar pentru Refugiați a pus bazele unei colaborări menite să consolideze capacitățile Oficiului Avocatului Poporului în asigurarea efectivă a drepturilor persoanelor refugiate în țara noastră. Acest parteneriat are ca obiectiv îmbunătățirea procesului de protecție și asistență acordată refugiaților, contribuind la consolidarea drepturilor acestora în Republica Moldova.

Parteneriatul dintre Oficiul Avocatului Poporului și UNICEF a dezvoltat un program menit să consolideze capacitățile de monitorizare independentă a respectării drepturilor copiilor în Republica Moldova. Acest parteneriat are drept scop informarea factorilor de decizie cu privire la problemele cheie cu care se confruntă copiii, îmbunătățind mecanismele de reclamare a încălcărilor drepturilor copilului și promovând participarea activă a copiilor în luarea deciziilor prin consiliul consultativ al copiilor și alte mecanisme legale.

În perioada 2023-2024, cu sprijinul Ambasadei Finlandei la București, Oficiul Avocatului Poporului va implementa un proiect inovativ, intitulat „Consolidarea mecanismelor Oficiului Avocatului Poporului pentru apărarea drepturilor omului împotriva represaliilor și răzbunării”. Acest proiect este o dovadă a angajamentului nostru pentru o societate mai dreaptă, mai egală și mai deschisă incluziunii. Cu un accent deosebit pe noi mecanisme, lucrăm la crearea unui set de instrumente

specializate și puternice, care să ne ajute să identificăm potențialele situații de represalii, intimidare și violență, îndreptate împotriva persoanelor aflate în detenție pe motiv că acestea sesizează Avocatul Poporului sau alte instituții abilitate în vederea protecției drepturilor lor. De asemenea, ne concentrăm pe elaborarea unui Ghid practic inovator, care se axează pe identificarea, investigarea și sprijinirea jurnaliștilor și a reprezentanților mass-media în cazuri individuale de încălcare a drepturilor lor, libertatea presei fiind un pilon esențial al societății noastre. Aceste eforturi vor facilita raportarea încălcărilor drepturilor omului, asigurând o protecție eficientă.

În cadrul activităților desfășurate de Oficiul Avocatului Poporului, au avut loc numeroase întrevederi cu parteneri internaționali, ambasadori și organizații internaționale. Aceste întâlniri au reprezentat o platformă esențială pentru consolidarea relațiilor bilaterale, pentru schimbul de idei și experiențe, precum și pentru discuții fructuoase privind chestiuni relevante în vederea promovării și protejării drepturilor omului în Republica Moldova. În cadrul acestor întâlniri, reprezentanții OAP au avut oportunitatea de a discuta cu partenerii despre evoluțiile și provocările în domeniul drepturilor omului la nivel național și internațional. Dialogul deschis și colaborarea activă au fost elemente cheie în stabilirea unor strategii comune pentru îmbunătățirea cadrului legal și instituțional în domeniul drepturilor omului. Cele **12 întâlniri** au fost caracterizate de schimbul constructiv de informații și de identificarea unor modalități eficiente de colaborare, în vederea atingerii obiectivelor comune.

Inițierea unui nou parteneriat de cooperare între Oficiul Avocatului Poporului și Ambasada Statelor Unite ale Americii în Moldova³¹⁴

Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului au avut o discuție cu Ambasadorul Statelor Unite ale Americii la Chișinău, Kent D. Logsdon, cu privire la domeniile de interes comun pentru dezvoltarea și consolidarea drepturilor omului în Republica Moldova. Prin exprimarea interesului de a fi un partener de durată și de încredere, Ambasadorul SUA a manifestat dorința de a sprijini implementarea obiectivelor strategice ale Oficiului Avocatului Poporului. Această colaborare poate aduce beneficii semnificative în promovarea și consolidarea drepturilor omului în Republica Moldova.

Ombudsmanul audiat de Comitetul GREVIO³¹⁵

Oficiul Avocatului Poporului a adus în atenție problemele importante, legate de implementarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice în Republica Moldova în cadrul

³¹⁴ <https://old2.ombudsman.md/news/initierea-unui-nou-parteneriat-de-cooperare-intre-oficiul-avocatului-poporului-si-ambasada-statelor-unite-ale-americii-in-moldova/>

³¹⁵ <https://old2.ombudsman.md/news/ombudsmanul-audiat-de-comitetul-grevio/>

ședinței de audieri cu grupul de experți GREVIO. Reprezentanții Oficiului Avocatului Poporului au avut o prezență activă și implicată în cadrul ședinței de audieri, evidențiind preocuparea pentru protecția femeilor și fetelor care vin de pe teritoriul Ucrainei în urma conflictului armat, pentru combaterea violenței în rândul grupurilor vulnerabile și probleme legate de implementarea Convenției.

Oficiul Consiliului Europei la Chișinău în parteneriat cu Oficiul Avocatului Poporului vor contribui la consolidarea protecției drepturilor persoanelor refugiate și ale migrantilor în Republica Moldova³¹⁶

Rapoartele privind monitorizarea respectării drepturilor străinilor, elaborate de către Oficiul Avocatului Poporului și Consiliul Consultativ, au servit ca sursă veridică pentru Raportul misiunii de constatare a Reprezentantului Special pentru migrație și refugiați a Secretarului General al Consiliului Europei. Acest aspect subliniază importanța informațiilor furnizate de Avocatul Poporului în evaluarea și înțelegerea situației drepturilor refugiaților în Republica Moldova.

Consolidarea cooperării în domeniul drepturilor omului între Oficiul Avocatului Poporului și Delegația Uniunii Europene³¹⁷

Avocatul Poporului a avut o întrevedere cu Ambasadorul Delegației Uniunii Europene la Chișinău, Janis Mazeiks, în contextul situației drepturilor omului în Republica Moldova. Întrevederea dintre reprezentanții oficiali a urmărit schimbul de opinii și identificarea domeniilor conexe de cooperare, în scopul sporirii nivelului de respectare a drepturilor omului în Republica Moldova.

Situația privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice în Republica Moldova, raportată grupului de experți al Consiliului Europei GREVIO³¹⁸

Oficiul Avocatului Poporului a raportat nivelul de implementare a Convenției de la Istanbul, abordând cele mai stringente aspecte și problemele care necesită o atenție sporită din partea autorităților statului, în scopul remedierii acestora. Raportul a fost prezentat Grupului de Experți al Consiliului Europei pentru acțiune împotriva violenței față de femei și a violenței domestice (GREVIO), care a vizitat Republica Moldova în perioada 30 ianuarie – 03 februarie 2023.

³¹⁶ <https://old2.ombudsman.md/news/oficiul-consiliului-europei-la-chisinau-in-parteneriat-cu-oficiul-avocatului-poporului-vor-contribui-la-consolidarea-protectiei-drepturilor-persoanelor-refugiate-si-migrantilor-in-republica-moldova/>

³¹⁷ <https://old2.ombudsman.md/news/consolidarea-cooperarii-in-domeniul-drepturilor-omului-intre-oficiul-avocatului-poporului-si-delegatia-uniunii-europene/>

³¹⁸ <https://old2.ombudsman.md/news/situatia-privind-prevenirea-si-combaterea-violentei-impotriva-femeilor-si-violentei-domestice-in-republica-moldova-raportata-grupului-de-experti-al-consiliului-europei-grevio/>

Avocatul Poporului și Consiliul Danez pentru Refugiați: o nouă colaborare pentru depășirea provocărilor existente și obținerea rezultatelor pozitive în protejarea persoanelor refugiate³¹⁹

Avocatul Poporului s-a întâlnit cu Verica Recevic, Danilo Nedvetskyi și Isaac Robinson, reprezentanți ai Consiliului Danez pentru Refugiați (DRC), pentru a pune în discuție activitățile desfășurate de DRC în Republica Moldova, având în vedere conflictul armat din Ucraina. În cadrul întrevederii, au fost prezentate și discutate activitățile pe care DRC le desfășoară în prezent pe teritoriul Republicii Moldova, cu accent pe suportul acordat în documentarea și asistența juridică a persoanelor refugiate. DRC a evidențiat faptul că face parte din grupurile de lucru pe domeniul protecției în cadrul Înalțului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR).

Întrevederea de lucru a Avocatului Poporului cu membrii Comisiei Central-Europene și Central - Asiatice pentru Politica Drogurilor³²⁰

Avocatul Poporului a avut o întrevedere cu membrii Comisiei Central-Europene și Central-Asiatice pentru Politica Drogurilor, aflați într-o vizită oficială în Republica Moldova, în vederea schimbului de bune practici în domeniul politicii de droguri în contextul integrării europene. Părțile au pus în discuție practicile statelor europene, standardele privind protecția persoanelor drog-dependente, politicile naționale antidrog, practica penală și contravențională, precum și implicarea Instituției Ombudsmanului în protecția persoanelor din grupurile vulnerabile.

Grupul de lucru pentru drepturile omului întrunit la sediul din Bender al misiunii OSCE în Moldova³²¹

La 10 octombrie 2023, angajații Oficiului Avocatului Poporului au participat la ședința grupului de lucru pentru drepturile omului, care s-a întrunit la sediul din Bender al Misiunii OSCE în Moldova. În cadrul reuniunii de lucru, angajații Oficiului Ombudsmanului au abordat subiecte legate de asigurarea drepturilor persoanelor cu dizabilități mintale, accesul la servicii medicale de calitate și unificarea abordărilor de pe ambele maluri ale Nistrului în aplicarea standardelor internaționale din acest domeniu, respectarea dreptului privind libertatea de gândire, de conștiință și de religie în regiunea transnistreană, respectarea drepturilor persoanelor refugiate care și-au găsit adăpost temporar în localitățile din regiunea transnistreană în contextul războiului din Ucraina. Republica Moldova a devenit prima țară non-UE,

³¹⁹ <https://old2.ombudsman.md/news/avocatul-poporului-si-consiliul-danez-pentru-refugiati-o-noua-colaborare-pentru-depasirea-provocarilor-existente-si-obtinerea-rezultatelor-pozitive-in-protejarea-persoanelor-refugiate/>

³²⁰ <https://old2.ombudsman.md/news/intrevederea-de-lucru-a-avocatului-poporului-cu-membrii-comisiei-central-europene-si-central-asiatice-pentru-politica-drogurilor/>

³²¹ <https://old2.ombudsman.md/news/grupul-de-lucru-pentru-drepturile-omului-intrunit-la-sediul-din-bender-al-misiunii-osce-in-moldova/>

care a acordat protecție temporară persoanelor refugiate, însă această practică pozitivă nu poate fi aplicată refugiaților din regiunea transnistreană.

Independența funcțională și financiară a Oficiului Avocatului Poporului în atenția Delegației Uniunii Europene³²²

Avocatul Poporului a avut o întâlnire cu reprezentatul Delegației Uniunii Europene, Luigi Nicolò Segarizzi, pentru a discuta despre situația drepturilor omului ca parte a Dialogului dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova. În cadrul acestei ședințe de dialog, au fost abordate mai multe aspecte esențiale referitoare la evoluția drepturilor omului în Republica Moldova, cu accent pe dimensiunea transnistreană. Discuțiile au inclus subiecte precum: monitorizarea în regiune, implementarea mecanismului de protecție a persoanelor din regiune, funcționarea mecanismului intern de strămutare precum și implementarea Strategiei Naționale în domeniul drepturilor omului.

Alegerile locale din 5 noiembrie – subiect de interes comun pentru Avocatul Poporului și Misiunea de Observare a alegerilor a Oficiului OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului³²³

În cadrul ședinței cu Misiunea de Observare a alegerilor a Oficiului OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR), au fost abordate mai multe aspecte esențiale referitoare la ultimele modificări legislative în materie electorală, cât și evoluția drepturilor omului în Republica Moldova. Discuțiile au inclus subiecte precum inițierea procesului de monitorizare a procesului electoral prin raportare la respectarea angajamentelor OSCE și a altor obligații și standarde internaționale pentru alegeri democratice, inclusiv standardele legislației naționale. Un alt punct important de discuție s-a referit la asigurarea respectării dreptului la vot a femeilor, a persoanelor cu dizabilități și a grupurilor vulnerabile.

Noi domenii de colaborare discutate de Avocatul Poporului pentru drepturile copilului cu reprezentanții Comitetului Internațional al Crucii Roșii³²⁴

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, Vasile Coroi, și adjuncta Avocatului Poporului, Oxana Gumennaia, au avut o întrevvedere cu Doris El Doueihy, Șefa Delegației Comitetului Internațional al Crucii Roșii (International Committee of the Red Cross (ICRC)). În cadrul acestei ședințe, au fost abordate mai multe aspecte

³²² <https://old2.ombudsman.md/news/independenta-funcionala-si-financiara-a-oficiului-avocatului-poporului-in-atentia-delegatiei-uniunii-europene/>

³²³ <https://old2.ombudsman.md/news/alegerile-locale-din-5-octombrie-subiect-de-interes-comun-pentru-avocatului-poporului-si-misiunea-de-observare-a-legerilor-a-oficiului-osce-pentru-institutii-democratice-si-drepturile-omului/>

³²⁴ <https://old2.ombudsman.md/news/noi-domenii-de-colaborare-discutate-de-avocatul-poporului-pentru-drepturile-copilului-cu-reprezentantii-comitetului-international-al-crucii-rosii/>

esențiale referitoare la evoluția drepturilor omului în Republica Moldova. Discuțiile au inclus subiecte precum: monitorizarea, implementarea mecanismului de protecție a persoanelor refugiate, solicitante de azil și apatride, cât și a tuturor categoriilor de persoane care beneficiază de o formă de protecție.

Întrevederea de lucru a Avocatului Poporului cu delegația Bundestag-ului german și cu Ambasadoarea Republicii Federale Germania în Republica Moldova³²⁵

Oficiul Avocatului Poporului a găzduit o întâlnire constructivă cu delegația Bundestag-ului german, reprezentată de deputații Knut Abraham și Dr. Jonas Geissler, alături de Excelența Sa, Ambasadoarea Republicii Federale Germania în Republica Moldova, Margret Uebber. În cadrul acestei întâlniri, Avocatul Poporului, Ceslav Panico, și-a propus să ofere membrilor delegației germane o perspectivă detaliată asupra rolului, funcției și activităților desfășurate de Instituția Avocatului Poporului din Republica Moldova. A fost expusă o prezentare detaliată a mandatului, evidențiindu-se proiectele în desfășurare și preocupările principale ale instituției în contextul actual.

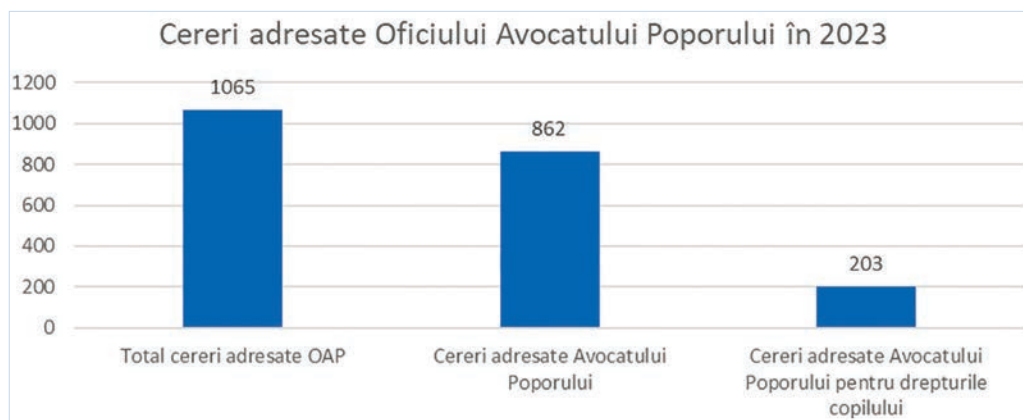
³²⁵ <https://old2.ombudsman.md/news/intrevederea-de-lucru-a-avocatului-poporului-cu-delegatia-bundestag-ului-german-si-ambasadoarea-republicii-federale-germania-in-republica-moldova/>

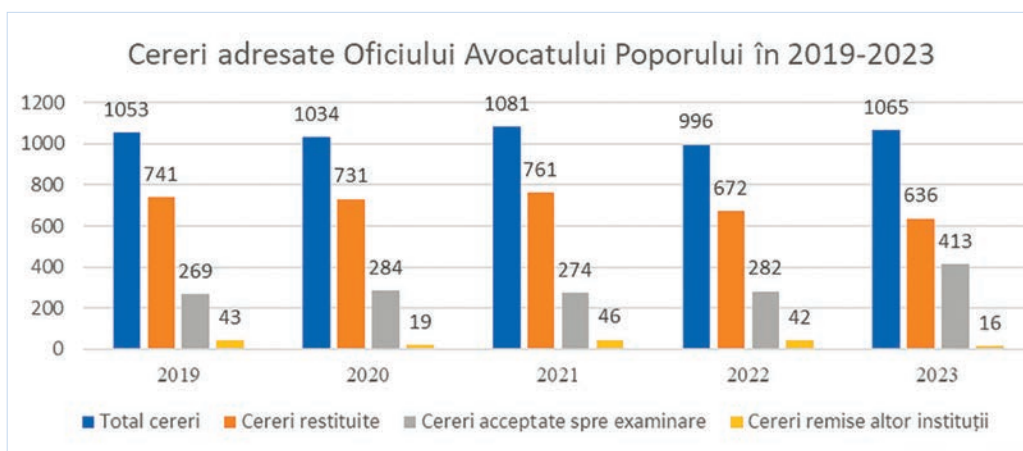
Date statistice privind respectarea drepturilor omului în 2023

Protecția persoanelor și contribuirea la repunerea în drepturi

Conform articolului 16 din Legea nr.52/2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), una dintre atribuțiile Avocatului Poporului este recepționarea și examinarea cererilor cu privire la încălcarea drepturilor și libertăților omului și remiterea, în termenele stabilite, în scris, a răspunsurilor la cererile depuse.

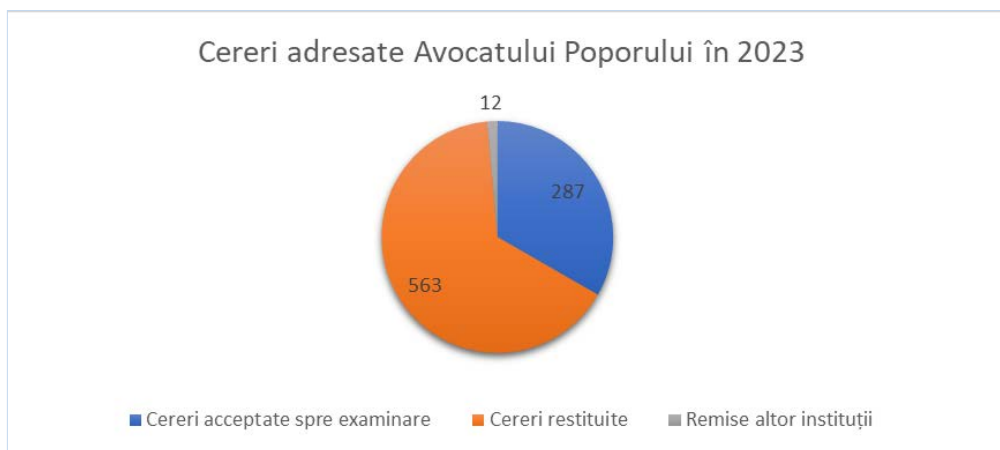
În anul 2023, Oficiul Avocatului Poporului a înregistrat 1065 de cereri. Din ele 862 (80%) au fost adresate Avocatului Poporului și 203 (20%) au venit la adresa Avocatului Poporului pentru drepturile copilului. Astfel, în 2023 menționăm creșterea ratei acceptării cererilor adresate Avocaților Poporului de 38% din totalul numărului de cereri adresate, în comparație cu rata cererilor acceptate în ultimii trei ani - 28% în 2022, 25% în 2021.

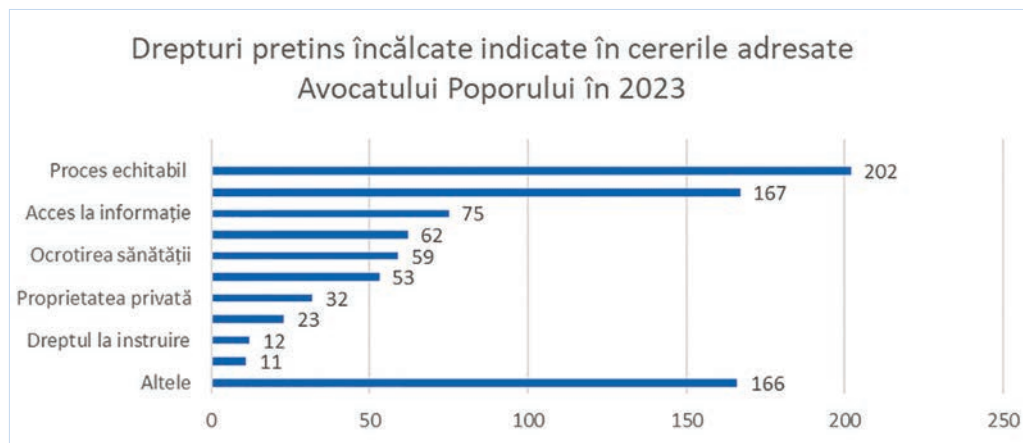

Totodată, în anul 2023, Oficiul Avocatului Poporului a recepționat 2389 de apeluri telefonice și a primit în audiență 1552 de persoane având ca subiect de discuții preținse drepturi încălcate. Din audiență au fost preluate în total 47 de cereri.

Din cele 862 adresate Avocatului Poporului, au fost acceptate spre examinare 287 de cereri cu întreprinderea acțiunilor procesuale în temeiul art. 25 din Legea nr. 52/2014. De asemenea, au fost remise de Ombudsman, autorităților competente pentru a fi examinate, conform competenței, 12 cereri. Alte 563 de cereri au fost restituite de către Avocatul Poporului în temeiul art. 18, 19, 20 din Legea nr. 52/2014. În urma restituirii, Avocatul Poporului a acceptat o cerere.

În conformitate cu cererile recepționate de către Avocatul Poporului, cele mai frecvent invocate și preținse încălcări ale drepturilor au constituit:

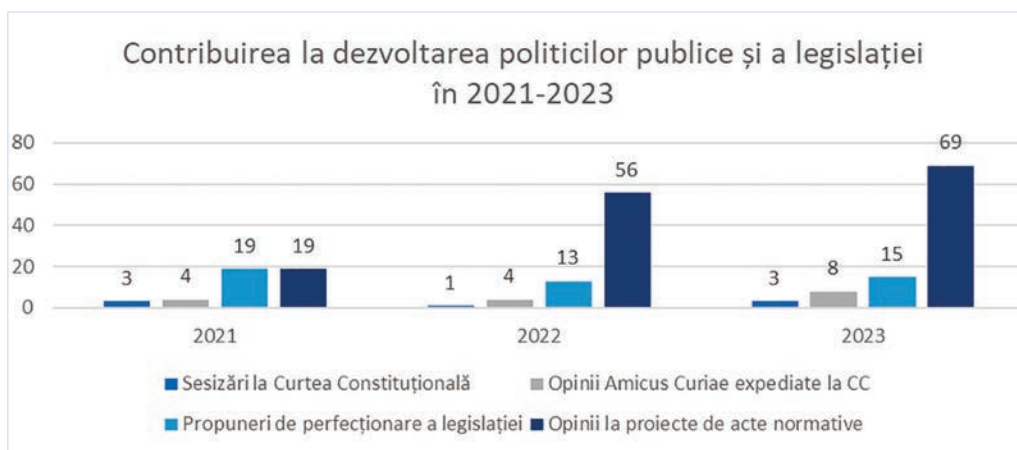

Din cele **287** de cereri acceptate spre examinare, în **61** de cazuri s-a constatat încălcarea drepturilor și libertăților omului, iar, urmare a intervenirii Avocatului Poporului, **60** de persoane au fost repuse în drepturi, totuși pe unele cazuri în care au fost constatate probleme sistemice și înaintate recomandări este imposibil de numărul persoanelor repuse în drepturi. De ex., 1036 de angajați ai sistemului medical au primit indemnizația pentru infectare la locul de muncă; îmbunătățirea condițiilor de păstrare și pregătire a alimentelor în P.-17 Rezina; înlăturarea barierelor de comunicare între deținuți și vizite (sticla prin care se comunica); instruirea personalului medical privind eliberarea documentației sanatoriale; îmbunătățirea mecanismului de examinare a plângerilor parvenite de la pacienți de către comisiile de disciplină din cadrul instituțiilor medicale. De asemenea, pe **118** cazuri nu au fost încălcate drepturile. La sfârșitul anului, **57** de cereri se mai aflau în proces de investigație.

Pe parcursul anului 2023, Avocatul Poporului a soluționat **patru** cazuri prin mediere, iar **opt** cazuri au fost cu participarea în instanța de judecată. Totodată, Avocatul Poporului s-a autosesizat pe **19** cazuri.

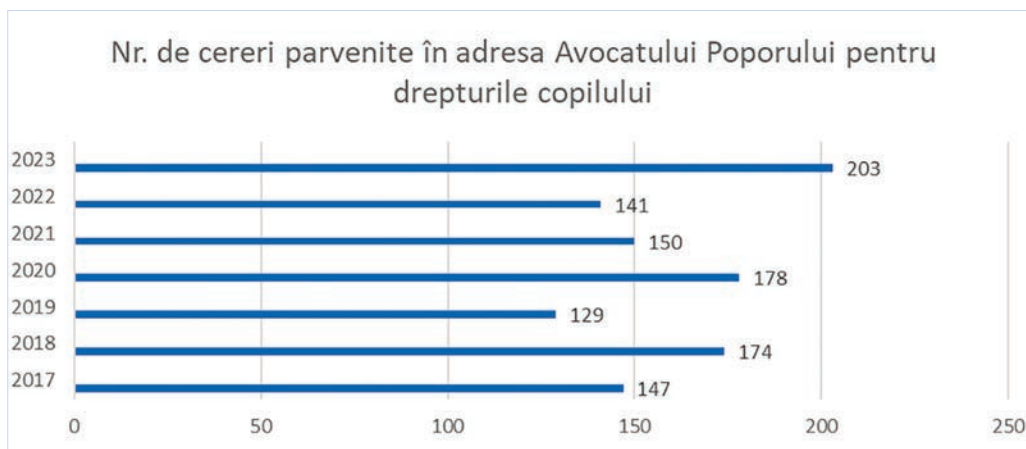
Contribuirea la dezvoltarea politicilor publice și a legislației

Avocatul Poporului a sesizat Curtea Constituțională de **trei** ori și a transmis **opt** opinii Amicus Curae, iar o opinie a fost transmisă de către Avocatul Poporului pentru drepturile copilului. În total, în anul de referință au fost expuse **15** propuneri de perfecționare a legislației, dintre care una aparține Avocatului Poporului pentru drepturile copilului. Totodată, au fost elaborate **60 de opinii la proiecte de acte normative care conțin 228 de recomandări**, iar nouă opinii la proiecte normative aparțin la nivel local UTA Găgăuzia. Astfel, 55 de recomandări au fost luate în considerare. În același timp, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a realizat 12 opinii la proiecte de acte normative, care conțin 29 de recomandări. 12 dintre recomandările Ombudsmanul Copilului au fost luate în considerare (se referă doar la recomandările la actele normative-modificările operate în anul 2023). În anul 2023, angajații OAP au participat la 11 grupuri de lucru soldate cu 50 de ședințe, inclusiv domeniul drepturilor copilului, trei ședințe cu membrii Comisiei de la Veneția și 11 participări la dezbateri-consultări publice.

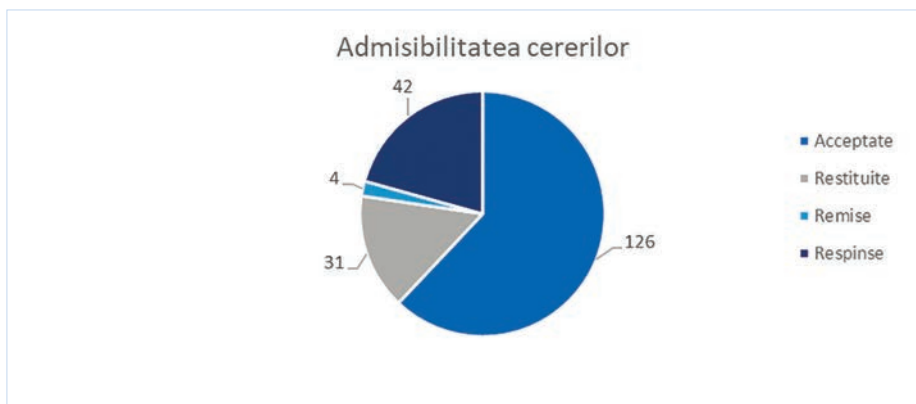

Direcția Drepturile Copilului

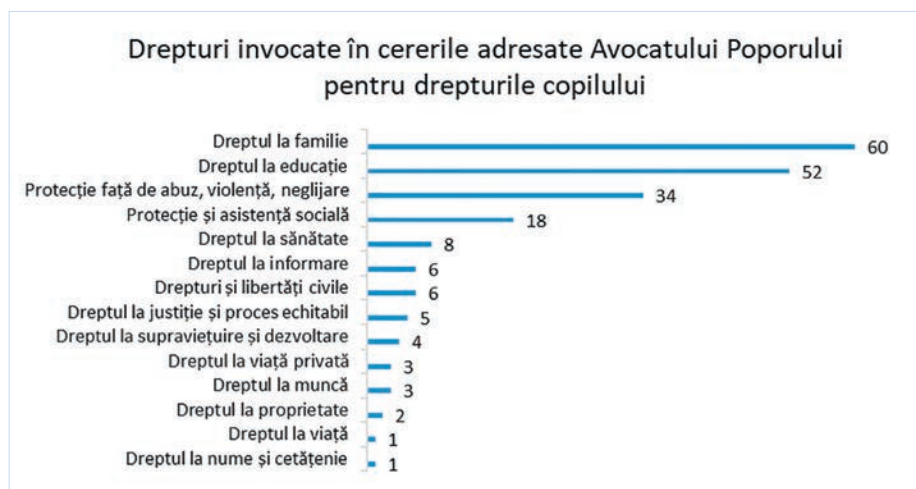
În anul 2023, la adresa Avocatului Poporului pentru drepturile copilului au parvenit **203 cereri**. Se atestă o creștere a numărului de adresări, comparativ cu anii precedenți (anul 2017 – 147 de cereri; anul 2018 - 174 de cereri; anul 2019 – 129 de cereri; anul 2020 – 178 de cereri; anul 2021 – 150 de cereri; 2022 – 141 de cereri).

Din numărul total de cereri, 126 au întrunit condițiile de admisibilitate și au fost acceptate spre examinare. În privința a 42 de cereri, au fost emise decizii de respingere, iar 31 de cereri au fost restituite fără examinare, explicând petiționarului procedura pe care acesta este în drept să o folosească pentru a-și apăra drepturile și libertățile. Din totalul cererilor înregistrate, patru au fost remise autorităților competente pentru a fi examinate conform competenței.

Urmare a examinării cererilor parvenite la adresa Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, constatăm că drepturile invocate drept pretins încălcate sunt următoarele:

În contextul atribuțiilor funcționale, în scopul asigurării respectării drepturilor copilului, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului este în drept să acționeze din oficiu pentru a asista copilul aflat în dificultate sau situație de risc. Urmare a informațiilor apărute în mass-media, rețelele de socializare și apelurilor preluate de la „Telefonul copilului” (080011116), pe parcursul anului 2023, Ombudsmanul Copilului **s-a sesizat din oficiu în 38 de cazuri**, în care s-a atestat încălcarea următoarelor drepturi:

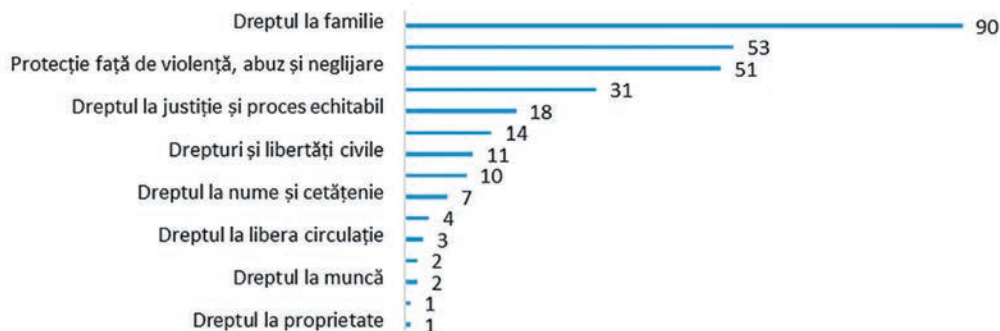

Drepturi pretins încălcate (sesizări din oficiu)

Pe parcursul anului 2023, Direcția Drepturile Copilului a acordat **asistență/consultanță informațională**, inclusiv la „Telefonul copilului”, gestionat de către Ombudsmanul Copilului (228 de persoane), și audiențe (30 de persoane), **pentru 258 de persoane** (fiind preluate, din numărul total de cereri și sesizări din oficiu, 48 de cereri și 10 sesizări din oficiu), fiind invocate următoarele drepturi:

Drepturi invocate identificate în cadrul acordării asistenței informaționale

Pe parcursul anului 2023, cu suportul UNICEF Moldova, au fost elaborate **patru rapoarte tematiche**: „Respectarea dreptului la educație a copiilor de etnie romă”³²⁶, „Exploatarea copiilor prin muncă”³²⁷, „Asigurarea dreptului la educație a copiilor cu deficiențe senzoriale”³²⁸ și „Condițiile și alimentația copiilor în spitalele din municipiul Chișinău”.

³²⁶ <https://ombudsman.md/post-document/respectarea-dreptului-la-educatie-a-copiilor-de-etnie-roma/>

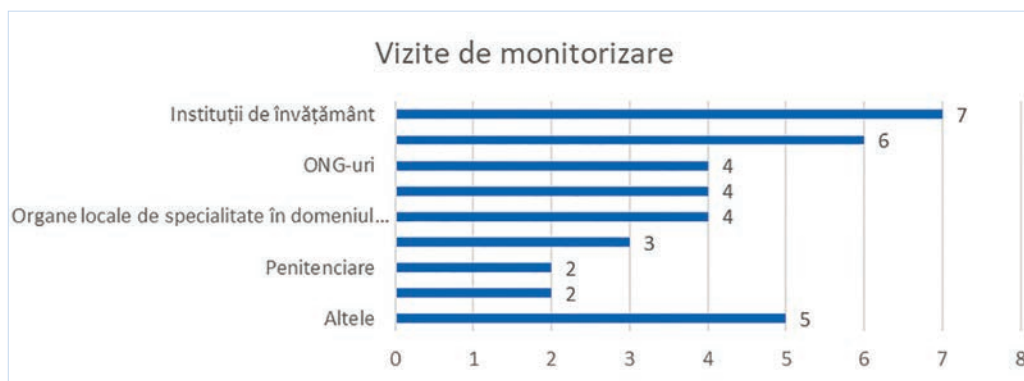
³²⁷ <https://ombudsman.md/post-document/exploatarea-copiilor-prin-munca/>

³²⁸ <https://ombudsman.md/post-document/asigurarea-dreptului-la-educatie-a-copiilor-cu-deficiente-senzoriale/>

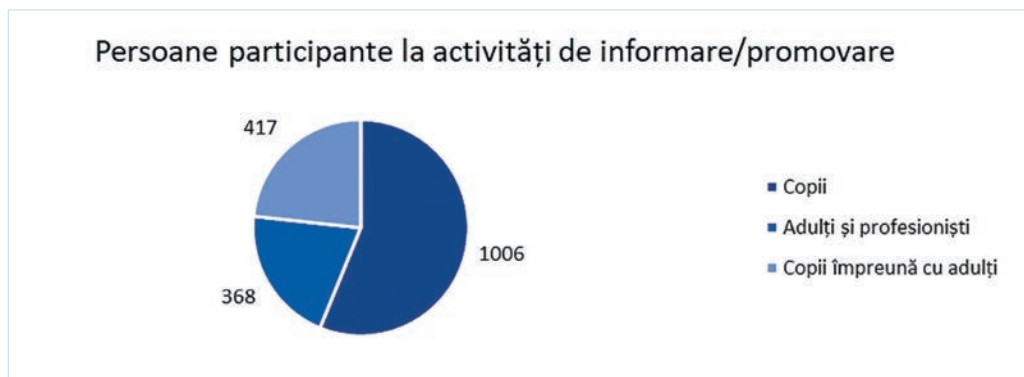

Un alt raport tematic, realizat de către Ombudsmanul Copilului în 2023, a fost „Respectarea drepturilor copiilor strămutați din Ucraina”³²⁹,

În contextul elaborării Rapoartelor tematice, precum și în procesul de examinare a cererilor și sesizărilor din oficiu, Ombudsmanul Copilului și Direcția Drepturile Copilului au mers în **37 vizite de monitorizare** în instituții de învățământ, instituții medicale, instituții de detenție, structuri teritoriale de asistență socială, organe locale de specialitate în domeniul învățământului, autorități publice locale, autorități publice subordonate ministerelor, organizații neguvernamentale etc.

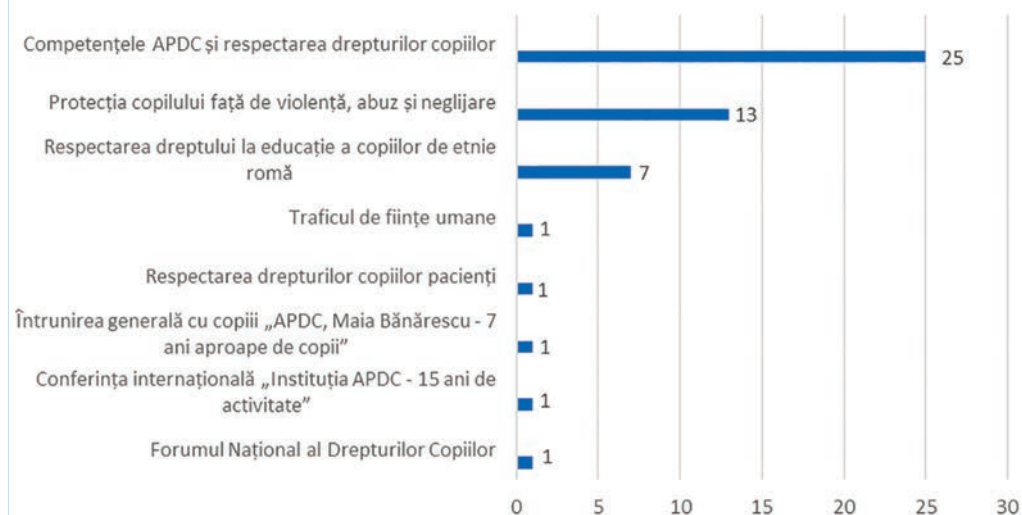
De asemenea, Direcția Drepturile Copilului a realizat **50 activități de informare/promovare a drepturilor copilului** cu **1791 de copii și profesioniști** (pedagogi, asistenți sociali, psihologi, medici etc.).

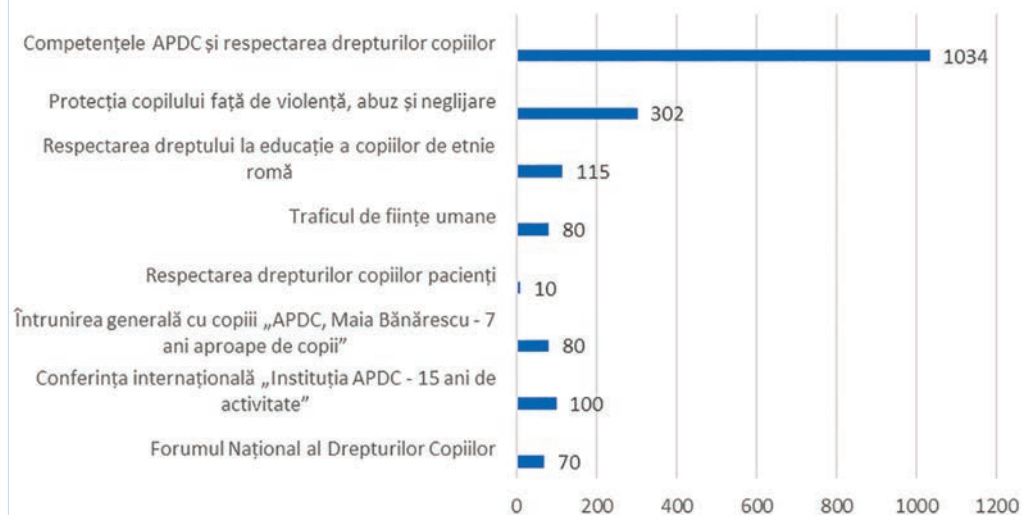
³²⁹ <https://ombudsman.md/post-document/respectarea-drepturilor-copiloror-stramutati-din-ucraina/>

Numărul activităților de informare/promovare, pe tematici

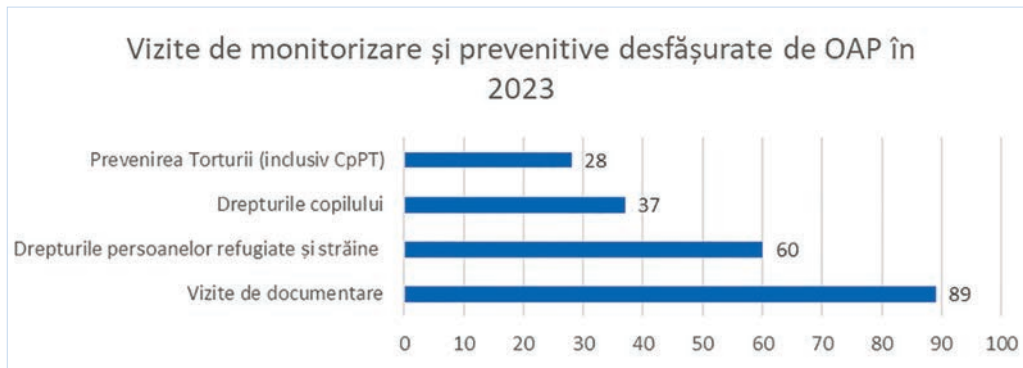
Numărul persoanelor informate, pe tematici

Activități de monitorizare și raportare

În anul 2023, sub egida Oficiul Avocatului Poporului, au fost desfășurate **214 vizite**.

Pe parcursul anului de raportare au fost elaborate 57 de rapoarte, disponibile pe pagina web www.ombudsman.md, dintre care:

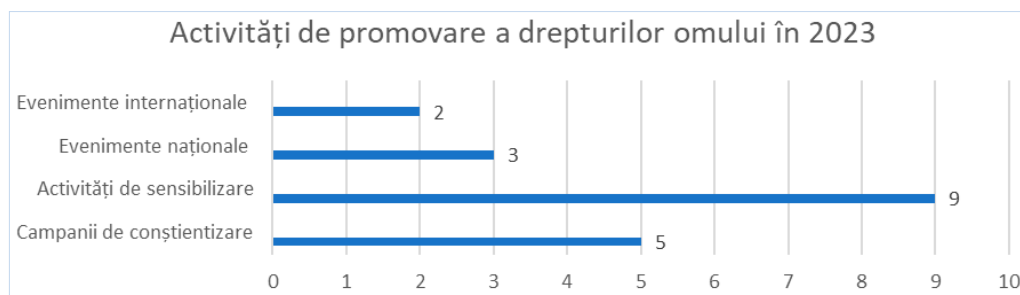
Rapoarte elaborate de către OAP în 2023					
	Rapoarte generale	Prevenirea torturii	Drepturile copilului	Drepturile persoanelor refugiate și străine	Total
Rapoarte anuale	1				1
Rapoarte alternative (internaționale)	4				4
Rapoarte de monitorizare/vizite		23			23
Rapoarte speciale		4		2	6
Rapoarte tematice		16	5	2	23
Total	5	43	5	4	57

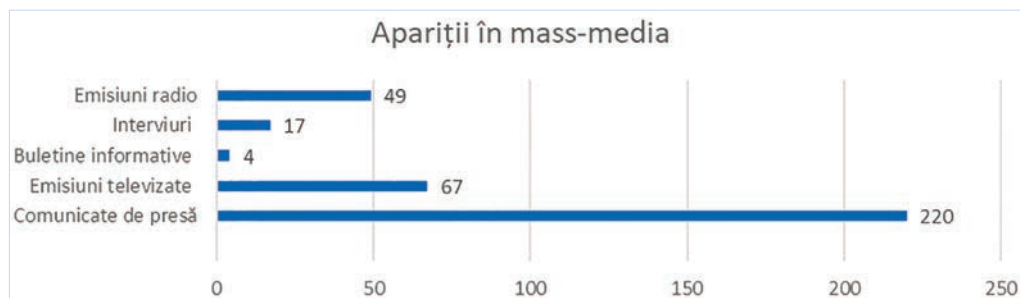
Activități de promovare a drepturilor și libertăților omului Oficiul Avocatului Poporului 2023

Pe parcursul anului 2023 au fost elaborate **trei pliante informative** cu privire la respectarea drepturilor persoanelor refugiate, mecanismul de prevenire a torturii, prevenirea violenței în familie.

În perioada de referință, OAP a lansat și s-a alăturat la **cinci campanii de conștientizare** cu privire la drepturile omului, **nouă activități de sensibilizare** în contextul marcării zilelor internaționale în domeniul drepturilor omului și a organizat **două evenimente de nivel internațional** în contextul celor 25 de ani de activitate a Oficiului Avocatului Poporului și 15 ani de la instituirea Ombudsmanului copilului și **trei evenimente la nivel național**, Forumul drepturilor omului, Forumul drepturilor copilului și încheierea mandatului de șapte ani a Ombudsmanului copilului.

Oficiul Avocatului Poporului a fost menționat de 5360 de ori în articole de știri publicate în presa națională, ca rezultat a **220 de comunicate de presă**, **patru buletine informative** ale Oficiului Avocatului Poporului, **17 interviuri** acoperind diverse tematici cu privire la drepturile omului și drepturile copilului și **67 de emisiuni televizate**, **49 de emisiuni radio**.

În anul respectiv, angajații OAP au organizat **167 de sesiuni de instruire și informare**, din care **49** au avut loc în regiunile Bălți, Cahul, Comrat și Varnița. Aceste sesiuni au acoperit diverse domenii ale drepturilor omului, inclusiv avertizorii de integritate, drepturile pacienților, prevenirea torturii, nediscriminare și toleranță, prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței domestice, precum și drepturile copiilor și altele. Un total de **4938 de persoane** au beneficiat de aceste instruirii, din care **1385** au fost din regiunile menționate.

Activități de informare și instruire în domeniul drepturilor omului/copilului în 2023						
	Avertizorii de integritate	Drepturile pacienților	Drepturile copiilor	Prevenirea torturii	Nediscriminare și toleranță	Prevenirea și combaterea violenței
Număr activități	14	2	50	32	10	10
Număr participanți	663	51	1791	798	150	100

Activități de informare și instruire în domeniul drepturilor omului / copiilor la nivel regional în 2023				
	Bălți	Cahul	Comrat	Varnița
Număr activități	11	7	25	6
Număr participanți	180	220	848	137

Managementul resurselor umane 2023

Sub aspect structural, Oficiul Avocatului Poporului este constituit din Avocatul Poporului și adjuncții săi, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, Secretarul general, subdiviziunile structurale și teritoriale. Conducerea generală a Oficiului este exercitată de Avocatul Poporului, iar asigurarea activității organizaționale și administrative a Oficiului este în sarcina Secretarului general.

Structura organizatorică a Oficiului Avocatului Poporului

SUBDIVIZIUNI STRUCTURALE

- **Direcția Politici Publice și Legislație**
- **Direcția Monitorizare și Raportare**
- **Direcția Prevenirea Torturii**
- **Direcția Drepturile Copilului**
- **Direcția Gestionarea și Investigarea Cererilor**
- **Direcția Promovarea Drepturilor Omului și Comunicare**
- **Serviciul secretariat**
- **Serviciul Juridic**
- **Serviciul Resurse Umane**
- **Serviciul Suport Management Intern**
- **Serviciul Audit Intern**
- **Secția Financiară Administrativă**

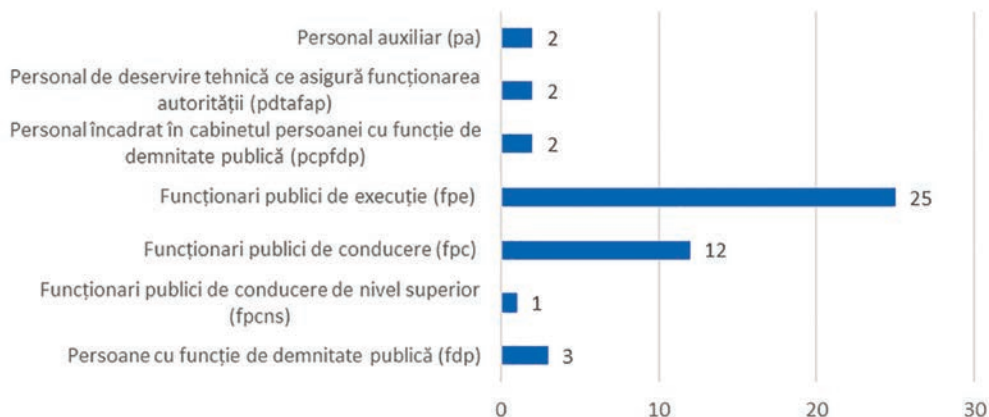
În teritoriu, activitatea instituțională este desfășurată prin cele patru reprezentanțe:

- **Reprezentanța Bălți**
- **Reprezentanța Cahul**
- **Reprezentanța Comrat**
- **Reprezentanța Varnița**

La sfârșitul anului 2023, în cadrul Oficiului Avocatului Poporului activau 47 de persoane.

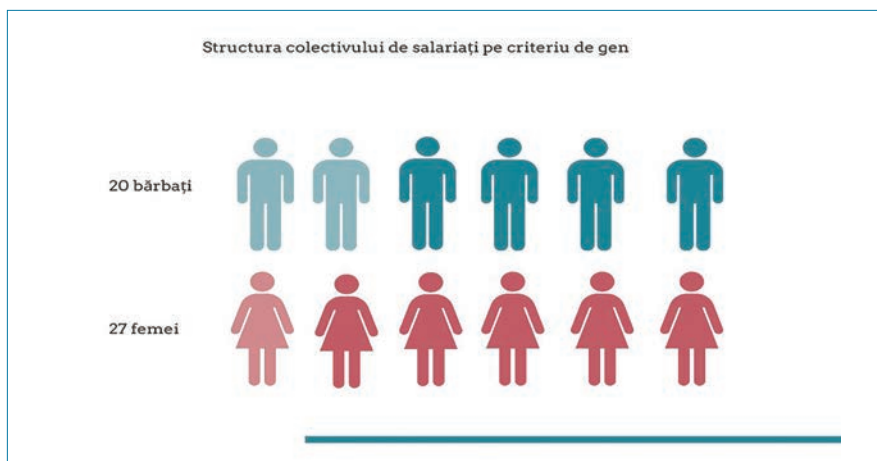

Numărul personalului OAP pe categoria funcției publice/postului în 2023

Structura colectivului de salariați pe criteriu de gen

Analiza structurii colectivului de angajați evidențiază faptul că, potrivit criteriului de gen, în cadrul instituției predomină femeile, numărul acestora fiind de 27, față de 20 de bărbați.

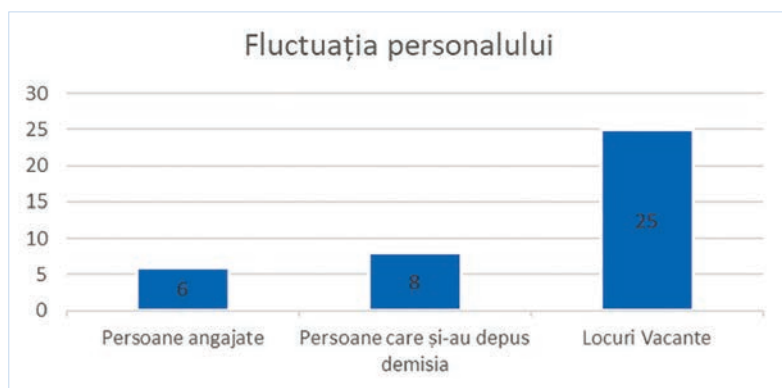

Structura colectivului de salariați pe criteriu de vârstă

Analiza structurii colectivului angajaților pe categorie de vârstă denotă egalitate în intervalul de vârstă a persoanelor de 26-30 de ani, precum și de 36-40 de ani; în ambele categorii sunt angajate nouă persoane.

Pe parcursul anului 2023, în Oficiul Avocatului Poporului au fost angajate șase persoane, opt angajați și-au dat demisia, iar 25 de locuri sunt vacante.

Bugetul Oficiului Avocatului Poporului în anul 2023

În conformitate cu limitele bugetului de stat, aprobat prin Legea nr. 359/2022 pentru anul 2023, pentru finanțarea activității Oficiului Avocatului Poporului a fost preconizată suma de 22528,5 mii lei, inclusiv 5000 de lei pentru restaurarea sediului Oficiului Avocatului Poporului, din strada Sfatul Țării nr. 16, mun. Chișinău. Pe parcursul anului, au avut loc rectificări ale Legii bugetului de stat, prin majorarea sumei alocațiilor la unele capitole de cheltuieli și micșorarea alocațiilor la alte capitole de cheltuieli, astfel suma precizată a fost de 18113.1 mii lei. Aceste alocații au fost distribuite pentru finanțarea cheltuielilor la două componente:

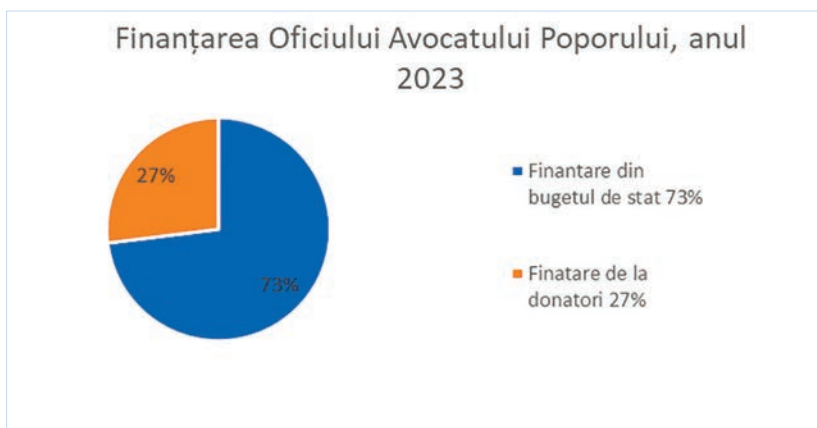
- 00101 Controlul asupra respectării drepturilor omului - suma de 17780.3 mii lei, inclusiv 700 de mii cu destinația investiții capitale în restaurarea sediului Oficiului Avocatului Poporului din str. Sfatul Țării nr. 16, mun. Chișinău și

- 00453 Mecanismul Național de prevenire a torturii - alocații în sumă de 332.8 mii lei.

Suplimentar, pe parcursul anului 2023, instituția a încheiat acorduri de colaborare cu organizații internaționale în domeniul promovării și protecției drepturilor omului și a acumulat donații pentru realizarea activităților asumate în acordurile semnate de părți și necesare realizării mandatului Avocatului Poporului și a Avocatului Poporului pentru drepturile copilului. Atragerea fondurilor de la donatori a fost necesară din considerentul că suma alocată din bugetul de stat nu era suficientă pentru realizarea activităților planificate în Planul de dezvoltare strategică al instituției pentru perioada 2023-2030, destinate pentru realizarea mandatului său. Astfel, Oficiul Avocatului Poporului, în urma semnării acordurilor de colaborare cu organizațiile internaționale, a solicitat Ministerului Finanțelor majorarea sumei alocațiilor pentru cheltuieli cu 6689.0 mii lei, din contul veniturilor colectate din donații. Veniturile primite în anul 2023 din donații au fost de la următoarele organizații:

- Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR) – suma de 5705.8 mii lei, pentru monitorizarea crizei refugiaților și activități de dezvoltare instituțională a Oficiului Avocatului Poporului;
- UNICEF – suma de 251.6 mii lei, pentru fortificarea capacităților instituției Ombudsmanului pentru drepturile copilului;
- Fundația SOROS – suma de 731.6 mii lei pentru realizarea prevederilor contractului de grant nr. G15134 din 30.09.2021, pentru implementarea proiectului „Carabinierii pentru drepturile omului”.

Procentul de executare a bugetului Oficiului Avocatului Poporului, la finele anului 2023, constituie 93.2 procente, iar nivelul de executare pe componente de cheltuieli este:

Denumirea cheltuielilor pe componente	Precizat, mii lei	Executat, mii lei	% executare
Controlul asupra respectării drepturilor omului			
Cheltuieli de personal	13084.4	12299	94
Servicii	9265.6	8569.3	92.5
Prestații sociale	197	191.2	97.1
Alte cheltuieli (taxe de membru în organizații internaționale)	350	348.5	99.6
Procurarea mijloacelor fixe	327.4	318.6	97.3
Procurarea stocurilor de materiale circulante	544.9	525.3	96.4
Clădiri în curs de execuție; Investiții capitale; Reconstrucția sediului OAP str. Sfatul Țării nr. 16	700	588.9	84.1
Total pe componenta	24469.3	22840.8	93.3
Mecanismul național de prevenire a torturii			
Remunerația membrilor Consiliului MNPT (pentru vizite și ședințe)	332.8	270.6	81.3
Total pe componenta	332.8	270.6	81.3
TOTAL	24802.1	23111.4	93.2

La capitolul „Investiții capitale” procentul de executare constituie 84.1 procente. În cursul anului 2023 a avut loc procedura de achiziție publică a Serviciilor de elaborare a proiectului și a costurilor de deviz pentru reconstrucția sediului instituției din strada Sfatul Țării nr.16. Lucrările de elaborare a proiectului sunt preconizate pentru a fi realizate în cursul anilor 2023-2024. Inițial din bugetul de stat pentru investiții capitale era preconizată suma de 5 mil. lei, însă în cursul anului, când a fost clar cuantumul mijloacelor ce poate fi executat în 2023, Oficiul Avocatului Poporului a propus Ministerului Finanțelor rectificarea Legii bugetului de stat prin reducerea alocațiilor instituției la capitolul Investiții capitale cu 4300 mii lei.

La capitolul alte cheltuieli curente – Remunerații achitate Consiliului pentru Prevenirea Torturii – executarea constituie circa 81 de procente. Realizarea vizitelor și ședințelor membrilor Consiliului este în conformitate cu Planul de activitate al Consiliului PT, aprobat de Avocatul Poporului. Potrivit art. 30 din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52/2014, retribuirea muncii membrilor Consiliului se efectuează în baza rapoartelor prezentate de aceștia în urma efectuării vizitelor, precum și pentru prezența efectivă la ședințele Consiliului.

La finele lunii septembrie 2023, conform Acordului și din contul mijloacelor financiare primite de la Oficiul Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR), a avut loc **Conferința internațională dedicată Împlinirii a 25 ani de activitate a Instituției Naționale de Protecție a Drepturilor Omului din Republica Moldova**, la care au participat Ombudsmani sau reprezentanți ai acestora din multe țări și organizații internaționale de protecție și promovare a respectării drepturilor omului. În acest scop pentru participanții de peste hotare au fost achiziționate bilete de avion, a fost organizată cazarea participanților, organizarea diverselor activități de promovare a Republicii Moldova, asigurarea transportului la și de la aeroport, organizarea Conferinței Internaționale cu asigurarea transmisiunii live, plata serviciilor de locațiune și catering, recepție oficială și au fost pregătite diverse materiale promoționale - setul participantului și alte materiale necesare bunei organizări a acestei activități. Majoritatea cheltuielilor au fost asigurate din contul mijloacelor financiare primite de la UNHCR.

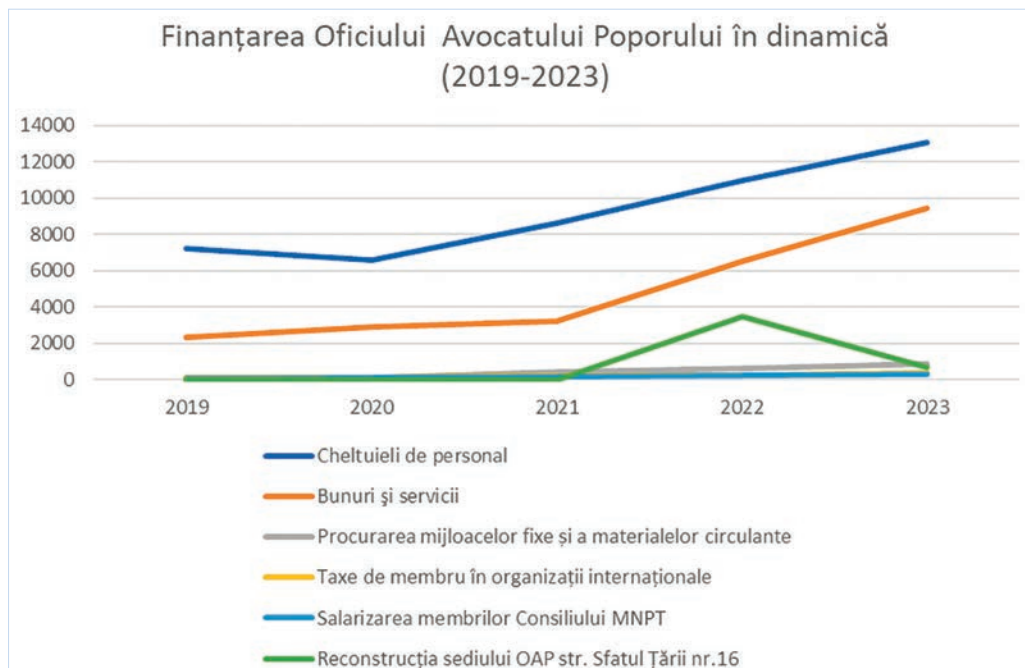
Totodată, este important să menționăm faptul că unele activități de promovare au fost realizate cu finanțare directă din partea partenerilor. Astfel, **Forumul Drepturilor Omului care a avut loc la finele anului 2023** și a fost organizat de către Oficiul Avocatului Poporului, a fost finanțat din contul suportului financiar primit de la Oficiul Consiliului Europei la Chișinău și a altor parteneri prin finanțare directă din partea lor.

În anul 2023 a fost semnat Acordul de colaborare cu UNICEF Moldova pe durata perioadei anilor 2023-2024. Acesta prevede atragerea experților în vederea analizei respectării drepturilor copiilor din Republica Moldova, identificării problemelor și elaborarea rapoartelor tematice în acest scop și organizarea diverselor activități de promovare a respectării drepturilor copiilor. Astfel, cu suportul financiar din partea UNICEF, la finele anului 2023 a avut loc Forumul anual al copiilor la care au fost prezenți circa 70 de participanți.

Pe parcursul anului, finanțarea activităților și a necesităților instituției s-a efectuat uneori operativ, iar uneori cu întârzieri, dar, în general, majoritatea plăților către angajați, bugetul de stat, datoriile față de furnizori au fost efectuate fără rețineri. Atât pe parcursul anului, cât și la finele anului, datorii cu termen de achitare expirat nu sunt.

În dinamică, sumele alocate finanțării instituției sunt reprezentate astfel:

Iar în cifre situația este următoare:

Denumirea alocării, mii lei	2019	2020	2021	2022	2023
Controlul asupra respectării drepturilor omului					
Remunerarea muncii angajaților, contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii și prestații sociale	7218.1	7856.6	8657.1	10987.8	13084.4
Bunuri și servicii	4740.8	3623.3	3226.8	6559.5	9462.6
Procurarea mijloacelor fixe și a materialelor circulante	1273.9	554.3	459.9	607.7	872.3
Taxe de membru în organizații internaționale	224.2	229.5	231.0	249.9	350
Reconstrucția sediului OAP str. Sfaturii nr.16	-	-	-	3500	700
Total pe componenta	13457.0	12263.7	12574.8	21904.9	24469.3

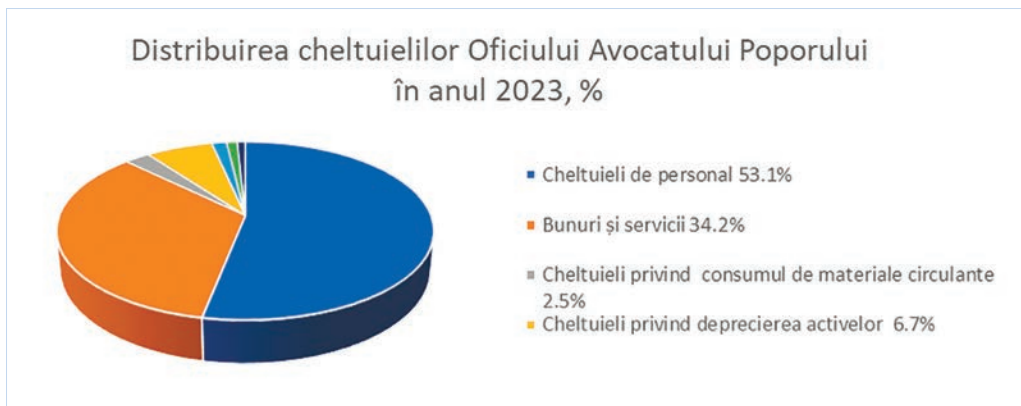

Mecanismul național de prevenire a torturii					
Bunuri și servicii	60	56.4	-	-	-
Remunerația membrilor Consiliului MNPT (pentru vizite și ședințe)	289.2	163.4	172.4	242.6	332.8
Procurarea mijloacelor fixe și a materialelor circulante		20	-		
Total pe componenta	349.2	239.8	172.4	242.6	332.8
Total alocații	13806.2	12503.5	12747.2	22147.5	24802.1

La compararea în dinamică a sumei alocațiilor, observăm că avem creșterea sumei alocațiilor la componenta Cheltuieli de persona, care se explică prin creșterea valorii de referință și alocarea mijloacelor financiare suplimentare pentru finanțarea unor posturi de muncă, și la componenta Bunuri și servicii, care se explică prin creșterea sumei alocațiilor din contul mijloacelor financiare atrase de la donatori.

Analiza cheltuielilor efective ale Oficiului Avocatului Poporului în anul 2023

Pe parcursul anului 2023, Oficiul Avocatului Poporului a avut cheltuieli în sumă de 23103.4 mii lei.

Acestea pot fi grupate în:

- Cheltuieli de personal - circa 53.1% din totalul de cheltuieli și includ cheltuieli pentru retribuirea muncii angajaților și plata contribuțiilor sociale obligatorii în bugetul de stat. Salarizarea angajaților se efectuează conform Legii salarizării nr. 270/2018.
- Cheltuieli pentru bunuri și servicii - circa 34.2% din totalul cheltuieli și includ cheltuieli pentru întreținerea sediului instituției: plata energiei electrice, termice, apa, servicii de pază, servicii de locațiune, servicii de telefonie, de reparații, de transport, curățenie, contractare de experți în diverse domenii, servicii de instruire, servicii de traducere, deplasări, alte activități pentru realizarea mandatului Avocatului Poporului și a Avocatului Poporului pentru drepturile copilului. Multe dintre aceste cheltuieli au fost finanțate din contul donațiilor primite de la partenerii de dezvoltare – UNHCR, UNICEF, fundația SOROS ș.a.
- Cheltuieli privind consumul materialelor circulante - circa 2.5% în totalul cheltuieli (combustibil, mărfuri de gospodărie, rechizite de birou, piese de schimb, materiale promoționale, materiale informative ș.a.).
- Cheltuieli privind deprecierea activelor - circa 6.7% în totalul de cheltuieli și includ cheltuieli privind uzura mijloacelor fixe și amortizarea activelor nemateriale.
- Taxe de membru în organizații internaționale - circa 1.5% din totalul de cheltuieli. Se explică prin faptul că Oficiul Avocatului Poporului are calitatea de membru cu drept de vot în mai multe instituții internaționale de protecție a drepturilor omului, având obligativitatea de achitare anuală a cotizațiilor de membru.
- Remunerarea membrilor Consiliului MNPT- circa 0.8% din totalul de cheltuieli (plata remunerației membrilor Consiliului pentru prevenirea torturii pentru vizite și ședințe). Membrii Consiliului pentru prevenirea torturii sunt independenți în procesul de planificare și realizare a numărului de ședințe și a numărului de vizite. Plata remunerației lor este conform numărului efectiv de vizite și ședințe.

Analizând părțile componente ale cheltuielilor, putem concluziona: cota cea mai mare în totalul de cheltuieli o reprezintă cheltuielile pentru retribuirea muncii personalului. Cu toate că, în cursul anului 2023, numărul mediu de persoane angajate a fost de circa 2/3 din totalul de personal, conform statelor. Oricum, aceștia, cu cheltuieli minime, au reușit să fie vizibili și să realizeze o mare parte a activităților pe mandat, în scopul sporirii vizibilității și credibilității instituției și realizării Planului anual de activitate al instituției.

Recomandările Avocatului Poporului

Recomandări adresate instituțiilor statului, în total, 83:

Parlamentului - 2

Guvernului - 6

Ministerului Justiției - 14

Ministerului Muncii și Protecției Sociale - 11

Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării -1

Ministerului Sănătății -13

Ministerului Afacerilor Interne - 8

Ministerului Mediului - 1

Consiliului Superior al Magistraturii -1

Companiei Naționale de Asigurări în Medicină -1

Biroului Național de Statistică -1

Ministerului Apărării - 8

Procuraturii Generale - 3

Consiliului Superior al Procurorilor - 1

Administrației Naționale a Penitenciarelor -5

Inspectoratului General al Poliției - 4

Inspectoratului General al Poliției de Frontieră - 1

Inspectoratului General pentru Migrație - 2

Recomandări pentru Parlament:

1. Să asigure respectarea mecanismului de transparență decizională (și participativitate în luarea deciziilor), astfel încât acesta să permită tuturor doritorilor să participe în termene proximale la procesul de avizare a actelor normative.
2. Să întreprindă măsuri holistice drepturilor omului, astfel încât Instituția Națională a Drepturilor Omului din Republica Moldova - Oficiul Avocatului Poporului, să poată monitoriza necondiționat toate instituțiile privative de libertate din stânga Nistrului.

Recomandări pentru Guvern:

1. Să asigure ca la elaborarea proiectului de rectificare a Legii bugetului de stat pentru anul 2024, să fie alocate sursele financiare necesare pentru încadrarea unităților de personal alocate Oficiului Avocatului Poporului în Legea nr. 52/2015 privind Avocatul Poporului.
2. Să asigure ca la elaborarea Cadrului Bugetar pe termen mediu pentru anii 2025 -2027 și Legii bugetului de stat pentru anul 2025 se vor lua în considerare necesitățile reale de finanțare ale Oficiului Avocatului Poporului (inclusiv surse suficiente pentru reconstrucția și extinderea Sediului Avocatului Poporului).
3. Să asigure ca în domeniul incluziunii romilor, autoritățile alocă fonduri corespunzătoare pentru a mări semnificativ numărul de mediatori comunitari și pentru a dezvolta o politică adecvată pentru recrutarea și reținerea mediatorilor comunitari, asigurându-se că aceștia beneficiază de condiții bune de muncă.
4. Să asigure respectarea mecanismului de transparență decizională (și participativitate în luarea deciziilor), astfel încât acesta să permită tuturor doritorilor să participe în termene proximale la procesul de avizare a actelor normative.
5. Autoritățile să consolideze mecanismele interne de protecție a Avertizorilor de integritate.
6. Să asigure că va exclude oricare impedimente și condiționări din partea autorităților naționale, de ordin practic sau legislativ, care afectează în mod direct accesul la procedurile de azil și, respectiv, la drepturile care derivă din acestea pentru persoanele refugiate, aflate pe teritoriul Republicii Moldova.

Recomandări pentru Ministerul Justiției:

1. Să inițieze procesul de modificare a Legii nr. 52/2014, în corespundere cu recomandările transmise din partea Sub-Comitetului pentru acreditare al Alianței Globale a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului, inclusiv pentru implementarea integrală a recomandărilor Comisiei de la Veneția.
2. Să dezvolte un cadru legal în domeniul egalității LGBTIQIA+, cu reglementarea explicită a condițiilor și a procedurii privind recunoașterea legală a genului și să stabilească orientări clare cu privire la acordarea asistenței medicale de afirmare a genului.
3. Să inițieze procesul de modificare a art. 21 din Legea nr. 148/2023 privind accesul la informațiile de interes public, în vederea aplicării unui mecanism alternativ sau adaptat, în scopul asigurării tuturor persoanelor cu accesul la informația de interes public.

4. Să asigure respectarea mecanismului de transparență decizională (și participativitate în luarea deciziilor), astfel încât aceasta să permită tuturor doritorilor să participe în termene proximale la procesul de avizare a actelor normative.
5. Să impulsioneze activitățile de prevenire și combatere a subculturii criminale prin măsuri prompte și eficiente, în conformitate cu recomandările naționale și internaționale.
6. Să consolideze mecanismul de supraveghere a deținuților împotriva oricăror forme de violență.
7. Să elaboreze o strategie complexă de îngrijire a sănătății mintale în sistemul penitenciar.
8. Să asigure sistemul penitenciar cu personal competent, profesionist și bine motivat, inclusiv în contextul aplicării sistemului progresiv de executare a pedepsei.
9. Să revizuiască mecanismul juridic de sancționare a condamnaților pentru actele de violență intenționate, comise față de angajații sistemului – reprezentanți ai Statului.
10. Să majoreze substanțial bugetul ANP, în vederea asigurării condițiilor demne în toate instituțiile penitenciare.
11. Să elaboreze instrucțiuni clare privind utilizarea forței fizice și a mijloacelor speciale în spațiile închise, la aplicarea negocierilor, la medierea conflictelor, precum și să doteze sistemul penitenciar cu mijloace speciale sigure.
12. Să intervină pe lângă agenții economici în vederea onorării angajamentelor contractuale asumate față de persoanele care au muncit în detenție și față de instituțiile penitenciare, pentru a evita munca forțată a deținuților.
13. Să adopte politici de protecție, îngrijire demnă a persoanelor vârstnice în detenție, în conformitate cu Rezoluția nr. 24/20 a Adunării Generale a ONU din 08 octombrie 2023.
14. Să elaboreze norme de aplicare a prevederilor legale despre tratamentul prin constrângere (riguros și obișnuit), să decidă cu privire la statutul persoanelor aflate în secțiile nr. 9, 10 și 11 ale SCP Chișinău.

Recomandări pentru Ministerul Muncii și Protecției Sociale:

1. Să elaboreze un plan de acțiuni în vederea implementării Recomandărilor Comitetului GREVIO, emise în urma evaluării inițiale a statului.

2. Să elaboreze un set de indicatori statistici, dezagregați și comprehensivi, în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței domestice.
3. Să inițieze procesul de modificare a Legii nr. 45 din 1 martie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței domestice, în corespundere cu recomandările Comitetului GREVIO.
4. Să asigure ajustarea Legii privind sistemul public de pensii nr. 156/1998, Hotărârii cu privire la aprobarea Listei locurilor de muncă încadrate în condiții deosebite, în temeiul căreia se acordă pensie pentru limita de vârstă în condiții avantajoase, precum și ajustarea Instrucțiunii privind modul de aplicare a Listei și de confirmare a stagiului special nr. 256/2018.
5. Să adapteze normele ce limitează beneficiarii de alocații lunare de stat pentru anumite merite față de stat, care și-au stabilit domiciliul în străinătate, pentru ca aceștia să beneficieze în continuare de alocațiile respective.
6. Să asigure ratificarea prevederilor din articolul 4 al Cartei Sociale Revizuite referitoare la salarizarea echitabilă.
7. Să adapteze instituțiile de plasament la necesitățile fizice și intelectuale ale rezidenților, inclusiv căile de acces.
8. Să elaboreze și să pună în practică strategii de remediere a conflictelor/ violenței între rezidenți, inclusiv să prioritizeze angajamentul de protecție a persoanelor cu dizabilități intelectuale și fizice din instituțiile rezidențiale, să asigure o protecție efectivă a acestora împotriva oricăror forme de abuz, inclusiv prin crearea unor mecanisme specializate de protecție în acest sens.
9. Să majoreze numărul angajaților în AGSSSÎ și centrelor de plasament, inclusiv prin angajarea sau contractarea serviciilor alternative de ocupare, educare și socializare a rezidenților, precum și de acordare a suportului medical, terapeutic, ergoterapeutic etc. pentru rezidenți.
10. Să coreleze pachetul minim de servicii sociale al beneficiarilor de protecție temporară cu normele legale privind serviciile sociale, pentru a include beneficiarii de protecție temporară în categoriile eligibile pentru măsuri de asistență socială.
11. Să elimine practicile discriminatorii la orice etapă de prestare a serviciilor destinate persoanelor refugiate și să asigure mecanisme de protecție împotriva acțiunilor de hărțuire sexuală sau a altor forme de violență în bază de gen.

Recomandări pentru Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării:

1. Să asigure și în 2024 continuarea procesului de tranziție și armonizare a impactului reformei asupra foștilor titulari de patente, prin informare, suport și mentorat (la nevoie), prioritar în teritoriu și pentru persoanele în etate sau cu dizabilități.

Recomandări pentru Ministerul Sănătății:

1. Să elaboreze Strategia națională în domeniul e-sănătății.
2. Să asigure consolidarea cadrului național în vederea interzicerii comercializării produselor cu conținut de nicotină, indiferent de forma și tipul produsului, în afara spațiilor special autorizate.
3. Să asigure crearea/diversificarea campaniilor de diminuare a consumului de alcool și a substanțelor cu conținut de nicotină.
4. Să asigure elaborarea unui studiu cantitativ și calitativ privind evaluarea dotării cu echipamentul și ustensilele necesare a tuturor unităților care oferă servicii de sănătate sexuală.
5. Să asigure elaborarea unei strategii de planificare familială.
6. Să elaboreze Legea privind malpraxisul.
7. Să elaboreze un concept, la nivelul instituțiilor medicale de toate tipurile, privind recepționarea, analiza și formularea răspunsurilor la cererile/pretențiile pacienților prin prisma abordării bazate pe drepturile omului.
8. Să asigure diseminarea și aplicarea setului de indicatori statistici sensibili drepturilor omului, în domeniul sănătății, în toate instituțiile subordonate.
9. Să fortifice procedura de monitorizare a implementării în baza „Raportului special Monitorizarea respectării drepturilor pacienților plasați la tratament prin constrângere cu caracter medical”.
10. Să elaboreze strategii de gestionare a situațiilor de criză în instituțiile psihiatrice.
11. Să elaboreze norme de aplicare a prevederilor legale privind tratamentul prin constrângere (riguros și obișnuit), să decidă cu privire la statutul persoanelor aflate în secțiile nr. 9, 10 și 11 ale SCP Chișinău.
12. Să dezvolte alte forme de tratament pentru persoanele cu dizabilități mintale, care să fie aplicate în comunitate sau în mediul lor de origine, minimalizând spitalizarea silită.
13. Să realizeze în termene rezonabile armonizarea cadrului legal privind serviciile medicale, pentru a remedia orice diferențe de tratament inechitabil și a asigura accesul la obținerea unei asigurări medicale individuale pentru solicitanții de azil, beneficiarii de protecție temporară și apatrizi.

Recomandări pentru Ministerul Afacerilor Interne:

1. Să monitorizeze implementarea Programului național de adaptare la schimbările climatice, iar, la necesitate, să intervină cu suportul necesar către autoritățile de implementare, inclusiv prin prisma Obiectivului specific nr. 3: Extinderea bugetării pentru adaptarea la schimbările climatice și sporirea rezilienței, precum și să elaboreze și să facă publice rapoartele de monitorizare.
2. Să dispună aplicarea instrucțiunilor legale pentru ca înregistrarea și raportarea oricăror cazuri de leziuni/violențe/ acte de rele tratamente la reținerea persoanei și detenția acesteia să fie în conformitate cu normele CPT și Ordinul comun al PG nr. 77/2013.
3. Să dispună instituțiilor subordonate să implementeze corect și conform sugestiilor CPT conținutul examinărilor medicale, în special, în partea ce ține de aleagații de rele tratamente în detenție sau la reținere.
4. Să identifice un mecanism corect și clar de raportare a actelor de rele tratamente, a abuzurilor, a aplicării forței fizice și a mijloacelor speciale.
5. Să elaboreze metodologii sau reglementări clare cu privire la intervenția angajaților poliției în cazurile de reținere a persoanelor cu tulburări mintale/dizabilități/stare alcoolică/narcotică etc., în vederea prevenirii abuzurilor față de acestea și protecției angajaților MAI.
6. Să instituie un proces de informare a Avocatului Poporului despre cazurile de deces, suicid, maltratare sau alte forme de abuz în activitatea sistemului polițienesc, în conformitate cu angajamentele internaționale de prevenire și eradicare a torturii și pentru a asigura mecanismul de protecție al angajaților poliției.
7. Să majoreze bugetul pentru acțiunile de returnare forțată și operațiunile de readmisie.
8. Să achiziționeze echipamente specializate de siguranță și protecție non-ofensive, folosite în acțiunile de returnări forțate.

Recomandări pentru Ministerul Mediului:

1. Să monitorizeze implementarea Programului național de adaptare la schimbările climatice, iar, la necesitate, să intervină cu suportul necesar către autoritățile de implementare, inclusiv prin prisma Obiectivului specific nr. 3: Extinderea bugetării pentru adaptarea la schimbările climatice și sporirea rezilienței, precum și să elaboreze și să facă publice rapoartele de monitorizare.

Recomandări pentru Consiliul Superior al Magistraturii:

1. Să urgenteze procesul de elaborare a Regulamentului de selecție și evaluare a candidaților la funcția de judecător, până la investirea noului F de Selecție din cadrul CSM-ului.

Recomandări pentru Compania Națională de Asigurări în Medicină:

1. Să asigure crearea/diversificarea campaniilor de diminuare a consumului de alcool și a substanțelor cu conținut de nicotină.

Recomandări pentru Biroul Național de Statistică:

1. Să elaboreze un set de indicatori statistici, dezagregați și comprehensivi, în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței domestice.

Recomandări pentru Ministerul Apărării:

1. Să elaboreze un sistem/mecanism ce ar permite asigurarea transparenței efective a procesului de recrutare și a procesului de organizare a exercițiilor militare pentru rezerviști.
2. Să elaboreze o strategie de prevenire a actelor de violență și abuzuri de orice tip în rândul soldaților în termen și din partea subofițerilor.
3. Să asigure ca orice leziune, traumă sau alt incident grav, cauzat în timpul executării serviciului militar pe timp de pace, pe motive de răzbunare, abuz, violență sau alte forme violente și de pedeapsă, este înregistrat, investigat prompt și eficient, iar agresorii trași la răspundere.
4. Să asigure că mecanismele de protecție a militarilor ce denunță faptele de abuz să fie eficiente, sigure și funcționale. În aceeași ordine de idei, militarii prin contract trebuie să aibă suficiente pârgii de control și supraveghere.
5. Să instituie Serviciul psihologic în direcții specializate, în afara Serviciilor medical-militare, ca entități separate, cu atribuții delimitate și independente, inclusiv ca mecanism de prevenire a formelor de abuz în unitățile militare.
6. Să informeze Avocatul Poporului despre toate cazurile de deces, tentative de suicid, acte de violență între militari și față de militari; să informeze despre leziuni, traume, relații neregulate, cu indicarea datei, orei, circumstanțelor incidentului și acțiunilor întreprinse de unitatea militară în scopul remedierii situației, fără a face trimitere la Nomenclatorul nr. 411/2010 privind informațiile atribuite la secret de stat ca motiv de neinformare, or aceste date nu sunt atribuite la secretul de stat.

7. Să revizuiască programele de instruire militară prin diversificarea domeniilor de instruire militară, prin utilizarea tehnicilor și tacticilor moderne de predare a disciplinei militare, cu instrumente, exerciții și strategii militare, antrenamente și tactici moderne.
8. Să dispună personalului medical din unitățile medicale să înregistreze și să raporteze toate leziunile militarilor în termen, cu informarea imediată a procurorului.

Recomandări pentru Procuratura Generală:

1. Să consolideze Biroul Antitortură în calitate de mecanism eficient de combatere a torturii și relelor tratamente.
2. Să investigheze eficient toate informațiile despre leziuni/rele tratamente, comunicate de izolatoarele de detenție preventivă; același tip de informații, urmare a proceselor de reținere a persoanelor; inclusiv legalitatea intervențiilor poliției față de organizatorii și participanții la protestele anti-guvernamentale.
3. Să identifice un mecanism corect și clar de raportare a actelor de rele tratamente, a abuzurilor, a aplicării forței fizice și mijloacelor speciale.

Recomandări pentru Consiliul Superior al Procurorilor:

1. Să consolideze Biroul Antitortură în calitate de mecanism eficient de combatere a torturii și relelor tratamente.

Recomandări pentru Administrația Națională a Penitenciarelor:

1. Să impulsioneze activitățile de prevenire și combatere a subculturii criminale prin măsuri prompte și eficiente, în conformitate cu recomandările naționale și internaționale.
2. Să dezvolte un complex de instruire a personalului penitenciar, în vederea consolidării capacității acestora pentru evaluarea riscului de dezvoltare al unui comportament de autovătămare a deținuților.
3. Să asigure sistemul penitenciar cu personal competent, profesionist și bine motivat, inclusiv în contextul aplicării sistemului progresiv de executare a pedepsei.
4. Să revizuiască mecanismul juridic de sancționare a condamnaților pentru actele de violență intenționate, comise față de angajații sistemului – reprezentanți ai Statului.

5. Să examineze oportunitatea dotării Centrului de Instruire cu un tip specializat și specific de amenajări/săli echipate cu simulatoare pentru antrenamentul angajaților privind uzul de armă, de forță fizică și a mijloacelor speciale conform necesităților și să amenajeze terenuri improvizate pentru exerciții tactice și simulări de prevenire a dezordinilor.

Recomandări pentru Inspectoratul General al Poliției:

1. Să elaboreze un plan de reducere a relelor tratamente și a abuzurilor în poliție.
2. Să dezvolte mecanismele interne din cadrul sistemului poliției, astfel ca perioada de detenție provizorie, stabilită de lege (72 de ore), să fie respectată în toate cazurile, or aceasta reprezintă una dintre garanțiile fundamentale la reținere și detenție preventivă.
3. Să amenajeze camere de reținere temporară în inspectoratele de poliție.
4. Să asigure realizarea examinării medicale a reținuților cu privire la leziuni/alte alegerii și să raporteze orice caz de abuz la reținere.

Recomandări pentru Inspectoratul General al Poliției de Frontieră:

1. Să instituie Registre de evidență a persoanelor reținute și Registre antitortură la PTF și SPF și să raporteze OAP toate incidentele privind leziunile, aplicarea forței și a mijloacelor speciale, reținerii peste termenul de șase ore a persoanelor, precum și despre vătămări sau atacuri asupra angajaților.

Recomandări pentru Inspectoratul General pentru Migrație:

1. Să instruiască personalul privind tehnicile de comunicare și aplicarea uzului de forță în procesul de acțiuni de returnări forțate și să asigure pentru străini un mecanism eficient de plângeri împotriva formelor de abuz (CPTS și subdiviziunile IGM).
2. Să organizeze un proces de comunicare continuă a OAP despre înregistrarea, raportarea, anchetele interne și comunicarea faptelor despre violență, deces, suicide, tentative de suicid, abuzuri din partea angajaților IGM asupra persoanelor străine reținute/ aflate în custodie, indiferent de perioade și invers, despre incidente pe efectiv, aplicarea forței fizice și a mijloacelor speciale, leziuni, sau acte de rele tratamente, etc ce au avut loc la reținerea de facto, în spațiul public sau în orice alt spațiu/ loc, în mijloacele de transport sau în alte unități speciale/ private, sau în orice alt spațiu pentru plasament/ detenție pe perioade scurte.

Recomandările Avocatului Poporului pentru drepturile copilului

62 de recomandări adresate instituțiilor statului:

Ministerului Afacerilor Interne - 2
Ministerului Justiției - 3
Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale - 1
Procuraturii Generale - 1
Ministerului Sănătății - 8
Ministerului Educației și Cercetării - 25
Ministerului Muncii și Protecției Sociale - 12
Administrației Naționale a Penitenciarelor - 3
Curții Supreme de Justiție - 1
Uniunii Naționale a Executorilor Judecătorești - 1
Agenției Servicii Publice - 3
Biroului Politici de Reintegrare - 2

Recomandări pentru Ministerul Afacerilor Interne:

1. Să elaboreze un document vizionar care ar oferi o combinație de măsuri pe mai multe niveluri, cu indicarea parcursului, conexiunilor și responsabilităților tuturor actorilor implicați în asigurarea/creșterea siguranței rutiere, în așa mod, ca să se obțină o viziune complexă/multilaterală a problemei. Avocatul Poporului pentru drepturile copilului recomandă, în calitate de document de pornire, raportul tematic „Dreptul la viață, sănătate, siguranță și securitate în traficul rutier”.
2. Să revizuiască unele prevederi din Hotărârea Guvernului nr. 21/2023 privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina, în special:
 - pct. 1, prin extinderea categoriei de persoane eligibile pentru protecția temporară cu includerea “persoanelor terțe non-ucrainene și apatrizilor care dovedesc că au rezidență legală în Ucraina, în baza unui permis de ședere permanent emis în conformitate cu legislația ucraineană și care nu se pot întoarce în siguranță în țara sau în regiunea de origine”;
 - pct. 17, prin excluderea sintagmei “în limitele posibilităților sistemului educațional”.

Recomandări pentru Ministerul Justiției:

1. Să realizeze o analiză a posibilităților actuale de atragere la răspundere contravențională sau penală a cadrelor didactice care aplică violența față de copii, cu privarea de dreptul de a activa în sectorul educație pentru o anumită perioadă de timp, proporțională gravității faptei;
2. Să modifice Codul penal pentru a oferi claritate și previzibilitate în aplicarea art. 166¹ „Tortura, tratament inuman sau degradant” profesioniștilor din sectorul educație;
3. Să întreprindă măsuri pentru evaluarea cadrului normativ, prin prisma jurisprudenței CtEDO și a reglementărilor altor țări, în scopul asigurării echității și plenitudinii procedurilor vizând stabilirea domiciliului copilului, referindu-se, în mod special, la diversificarea măsurilor de asigurare a acțiunii, organizarea ședințelor preparatorii de consiliere psihologică cu copiii sau cu părinții acestora, implicarea mai multor servicii sociale sau solicitarea asistenței psihiatrilor sau psihologilor pentru copii , recurgerea la medierea familială , în vederea facilitării contactului dintre părinți, părinți și copii.

Recomandări pentru Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale:

1. Să intervină cu inițiativa de a fi inspectate toate obiectele industriale de extragere a zăcămintelor, pentru a asigura o abordare sistemică incidentului produs în perimetrul minier al SA “Cariera Micăuți”.

Recomandări pentru Procuratura Generală:

1. Să declanșeze măsuri în ordinea controlului ierarhic, pentru a asigura anchete efective și adecvate în fiecare caz de deces al copiilor pe terenurile de joacă.

Recomandări Ministerul Sănătății:

1. Să revadă metodologia de calcul a cheltuielilor pentru cazul tratat și majorarea acestora în contextul scumpirilor. În prezent, directorii instituțiilor medicale declară că sunt nevoiți să economisească pe alte linii bugetare ca să acopere cheltuielile cazurilor tratate.
2. Să identifice soluții de cooptare a medicilor specialiști pentru examinarea pacienților cu tuberculoză în incinta Spitalului Clinic Municipal de Ftiziopneumologie, astfel încât aceștia să nu fie transportați în alte instituții medicale.
3. Să adopte măsuri pentru prevenirea riscurilor pentru copii, derivate din activitatea Dispensarului Republican de Narcologie pe teritoriul Spitalului Clinic Municipal de Ftiziopneumologie.

4. Să evalueze starea în vederea efectuării reparației capitale a Spitalului Clinic Municipal de Ftiziopneumologie, inclusiv a blocului alimentar, a secției de copii, cu dotarea acestora cu echipamentul necesar (echipament medical, de preparare a hrănilor, echipament necesar procesului educațional). Adaptarea rezonabilă pentru copiii cu dizabilități, inclusiv rampe de acces.
5. Să informeze copiii și reprezentanții legali ai acestora, într-un mod accesibil lor, despre diagnoză și etapele tratamentului, cu oferirea de suport psiho-emoțional copiilor pe tot parcursul aflării lor în spital, iar, în funcție de gravitatea diagnosticului, și la momentul comunicării acestuia.
6. Să asigure accesul echitabil la servicii de prevenire, depistare, tratament și reabilitare a persoanelor cu deficiențe de văz și auz.
7. Să dezvolte programe de tratament și reabilitare a copiilor cu tulburări de conduită, în cadrul Centrelor Comunitare de Sănătate Mintală și Youth Klinics.
8. Să extindă lista serviciilor medicale acordate gratuit copiilor beneficiari de protecție temporară, în cadrul asistenței medicale specializate de ambulator.

Recomandări pentru Ministerul Educației și Cercetării:

1. Să instituționalizeze, în localitățile dens populate de romi, un mecanism de cooperare intersectorială între OLSDÎ/APL II, primari (autoritățile tutelare locale)/ APL I, părinți romi și mediatorii comunitari romi, în procesul de școlarizare obligatorie integrală a copiilor de etnie romă, inclusiv în elaborarea și ajustarea periodică a bazei centralizate cu date veridice actualizate privind numărul total al copiilor de etnie romă de vârstă școlară.
2. Să crească gradul de salarizare a mediatorilor comunitari romi la nivelul echivalent de salarizare a asistenților sociali, pentru a diminua descurajarea profesională în implicarea/activitatea intersectorială a acestora.
3. Să crească rata de incluziune educațională a copiilor de etnie romă de vârstă școlară prin: a) prestarea serviciilor educaționale suplimentare în grupele cu program prelungit în ÎlGo (ciclul primar); b) alimentarea copiilor din mediul social-vulnerabil casnic needucogen, înscriși în grupele cu program prelungit (ciclul primar), cu a doua masă caldă; c) alimentarea copiilor din mediul social-vulnerabil casnic needucogen cu cel puțin o masă caldă în ciclul gimnazial; d) prestarea serviciilor educaționale suplimentare de către cadre didactice angajate în procesul de nivelare a diferențelor educaționale pentru „elevii corigenți și amânați” (preponderent copii romi).
4. Să elaboreze materiale didactice și organizarea atelierelor de instruire bazate pe exemple de acțiuni reușite/schimb de bune practici în procesul de școlarizare, prevenire/combateră a absenteismului și abandonului școlar.

5. Să doteze instituțiile de învățământ general ce au integrat copii cu CES cu manuale, material didactic și cu echipament specific și tehnologii asistive, conform necesităților copiilor/elevilor (aparate auditive; ochelari pentru a vedea mai bine; cadru de deplasare, bastoane, claviatura computerului modificată, table de comunicare, scaune speciale etc.).
6. Să consolideze capacitățile cadrelor didactice și de conducere în elaborarea, implementarea, monitorizarea, evaluarea și revizuirea PEI.
7. Să pregătească specialiștii care asistă sau predau copiilor cu dizabilități de auz și văz în folosirea limbajului mimico-gestual.
8. Să asigure cu transport adaptat spre/dinspre școală a elevilor cu deficiențe de văz.
9. Să revizuiască formula de finanțare a educației incluzive și a statelor de personal ale instituțiilor de învățământ general, pentru a putea angaja adăugător cadre didactice de sprijin, logopezi, psihologi, psihopedagogi în școlile generale unde învață elevi/copii cu CES.
10. Să creeze condiții necesare susținerii examenelor de bacalaureat pentru copii/elevi cu deficiențe senzoriale de vedere, copii/elevi hipoacuzici și cu surditate tardivă.
11. Să informeze și să pregătească personalul auxiliar, părinții și copiii din școlile generale pentru interacțiunea cu copiii/elevii cu deficiențe senzoriale de vedere, copiii/elevii cu deficiențe hipoacuzici și surditate tardivă.
12. Să reia dialogul dintre MEC și CNA în vederea creării grupului interdepartamental pentru monitorizarea procesului și a modului de examinare a petițiilor în care sunt semnalate acte de corupție.
13. Să disemineze Circulara MECC nr. 03/1-09/2461 din 24.07.2018 și să abordeze tematica în cadrul programului de consolidare a competențelor profesioniștilor din educație "Investim în profesori", prin prisma acțiunilor de realizat de către cadrele didactice și de conducere în cazul nerespectării de către copii a codului vestimentar adoptat, cu respectarea principiului interesului superior al copilului, dreptului la educație, protecție și opinie.
14. Să realizeze o analiză a practicii actuale de sancționare a cadrelor didactice care aplică violența față de copii, a posibilelor soluții de privare de dreptul de a activa în sectorul educație pentru o anumită perioadă de timp, proporțională gravității faptei, și de condiționare a ulterioarei reveniri la lucrul cu copiii de participarea cu succes la un program de consolidare a competențelor sociale și emoționale.

15. Să elaboreze un registru al sancțiunilor aplicate cadrelor didactice, inclusiv pentru violența față de copii, pe care viitorii angajatori, instituții de învățământ, să-l poată consulta.
16. Să dezvolte și să consolideze competențele cadrelor didactice de prevenire și combatere a violenței față de copii, inclusiv a bullying-ului (formare inițială și continuă).
17. Să asigure elaborarea participativă și implementarea politicii de protecție a copiilor în instituțiile de învățământ.
18. Să asigure cu psihologi școlari toate instituțiile de învățământ;
19. Să ofere suport psiho-emoțional cadrelor didactice și programe de prevenire a arderii profesionale.
20. Să consolideze competențele sociale și emoționale ale cadrelor didactice.
21. Să revizuiască curricula școlară pentru a integra toate conceptele-cheie ale educației sexuale comprehensive și să consolideze competențele cadrelor didactice de a o implementa.
22. Să dezvolte programe de educație parentală, inclusiv școli ale părinților și sesiuni tematice de parentalitate pozitivă în cadrul ședințelor cu părinții în instituțiile de învățământ.
23. Să consolideze competențele cadrelor didactice de a dezvolta competențele pentru cultură democratică ale copiilor (inclusiv cele de valorizare a drepturilor omului, demnității umane și a diversității culturale, cooperare, gestionare non-violentă a conflictelor, empatie).
24. Să lărgască modalitățile și condițiile de recunoaștere și echivalare a studiilor și competențelor dobândite anterior, precum și identificarea și promovarea unor intervenții educaționale flexibile care să faciliteze recuperarea rapidă a decalajelor educaționale și depășirea barierei lingvistice.
25. Să stimuleze participarea școlară și să susțină/ responsabilizeze părinții strămutați din Ucraina în procesul de încadrare a copilului în sistemul educațional.

Recomandări pentru Ministerul Muncii și Protecției Sociale:

1. Să dezvolte servicii sociale de sprijin al familiilor cu copii aflate în dificultate.
2. Să dezvolte servicii specializate pentru copiii cu comportament deviant.
3. Să modifice cadrul normativ național astfel încât să reglementeze munca copiilor care activează în sectorul informal, să stabilească standarde minime de siguranță și sănătate, să asigure accesul la educație și servicii sociale și să sancționeze

pe cei care încalcă legislația. Astfel, se va contribui la respectarea convențiilor internaționale la care Republica Moldova este parte și la îmbunătățirea calității vieții copiilor implicați în activități economice.

4. Să modifice Hotărârea Guvernului nr. 270/2014, adăugând procedura de instrumentare de către angajații Inspectoratului de Stat al Muncii și subdiviziunile teritoriale și alte entități responsabile de intervenția în cazul exploatării prin muncă a copiilor. Să intensifice eforturile pentru a asigura servicii adecvate de resocializare și reintegrare pentru copiii care au fost victime ale exploatării.
5. Să includă în planurile de activitate ale organelor de control a acțiunilor îndreptate spre creșterea gradului de respectare și protecție a drepturilor omului, în general, și a copiilor, munca cărora este folosită în activitatea de întreprinzător, în mod particular.
6. Să organizeze campanii de informare a părinților/îngrijitorilor și a copiilor potențiale victime a exploatării prin muncă despre drepturile lor, despre modul de accesare a serviciilor de protecție și asistență. Totodată, pentru a facilita înțelegerea informației, este necesar a fi elaborate și diseminate materiale informaționale pentru diferite grupuri de victime și potențiale victime ale exploatării (copii și părinți/îngrijitori) și diferite forme de exploatare, inclusiv materiale adaptate pentru victimele cu vulnerabilități multiple (de ex. persoane cu dizabilități mintale, senzoriale, persoane analfabete etc.).
7. Să elaboreze o instrucțiune specială de intervenție în cazurile copiilor nedocumentați.
8. Să consolideze mecanismul de cooperare intersectorială în ceea ce privește prevenirea, identificarea, raportarea, intervenția și monitorizarea cazurilor de nedocumentare a copiilor, mai ales în cazurile care conțin elemente de extraneitate.
9. Să propună spre aprobare Guvernului Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului Social Centrul de plasament temporar pentru persoane strămutate de pe teritoriul altor state și a standardelor minime de calitate, cu atenție sporită pe următoarele aspecte:
 - asigurarea faptului că în toate Centrele de plasament temporar pentru persoane strămutate de pe teritoriul altor state vor fi adoptate și aplicate proceduri pentru asigurarea protecției copiilor față de orice formă de violență, neglijare, exploatare și trafic;
 - asigurarea unui mecanism de admitere în Serviciul Social Centrul de plasament temporar pentru persoane strămutate de pe teritoriul altor state care să prevină segregarea în bază de etnie.

10. Să instituie măsuri alternative de susținere a familiilor cu copii care nu vor fi eligibili pentru Serviciul Social Centrul de plasament temporar pentru persoane strămutate de pe teritoriul altor state, cel puțin o perioadă determinată.
11. Să consolideze capacitățile instituționale și profesionale ale personalului tuturor serviciilor sociale pentru a răspunde la necesitățile de asistență a familiilor cu copii refugiați.
12. Să informeze familiile cu copii refugiați despre totalitatea serviciilor sociale disponibile și condițiile de accesare a acestora.

Recomandări pentru Administrația Națională a Penitenciarelor:

1. Să planifice și să pună în aplicare un plan multisectorial de descurajare și eliminare a subculturii criminale în rândurile deținuților minori.
2. Să întreprindă măsuri organizatorice și de susținere logistică pentru acreditarea serviciului medical din cadrul P-10 Goian.
3. Să asigure supravegherea eficientă a deținuților minori și să identifice cauzele altercațiilor și automutilărilor, în scopul reducerii numărului acestora.

Recomandări pentru Curtea Supremă de Justiție:

1. Să facă uz de prevederile art. 4 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 64 din 30.03.2023 cu privire la Curtea Supremă de Justiție, pentru identificarea posibilității emiterii avizului consultativ privitor la aplicarea legislației în procedurile privind stabilirea domiciliului copilului.

Recomandări pentru Uniunea Națională a Executorilor Judecătorești:

1. Să facă uz de prevederile art. 49 alin. (3) lit. b) din Legea nr. 113 din 17.06.2010 privind executorii judecătorești și să generalizeze practica de executare silită a hotărârilor judecătorești în materia stabilirii domiciliului copilului, cu diseminarea experiențelor pozitive.

Recomandări pentru Agenția Servicii Publice:

1. Să consolideze mecanismul de evidență a populației prin crearea unei baze de date naționale de evidență a copiilor nedocumentați.
2. Să identifice soluții alternative pentru copiii ai căror părinți, din motive religioase, refuză să-i documenteze.
3. Să organizeze și desfășoare campanii de informare și suport pentru părinți și viitori părinți cu privire la procedura documentării copiilor, precum și cu privire la riscurile cu care se pot confrunta copiii care nu dețin acte de identitate.

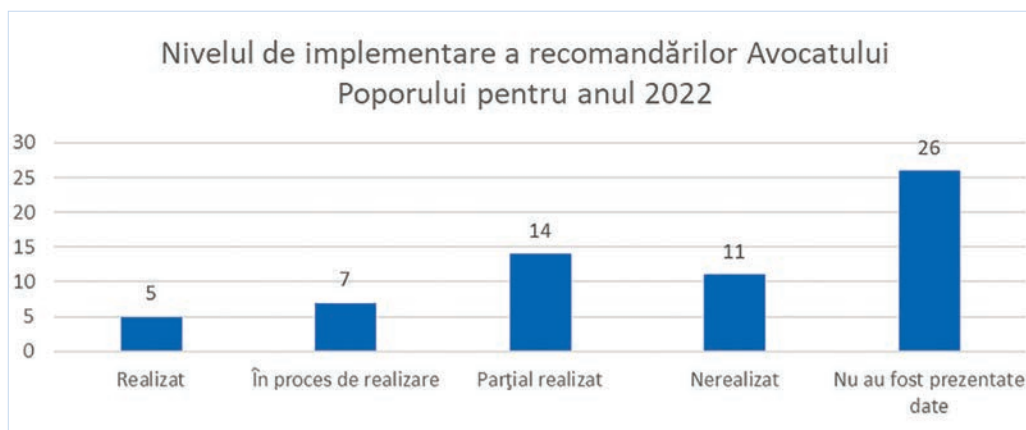

Recomandări pentru Biroul Politici de Reintegrare:

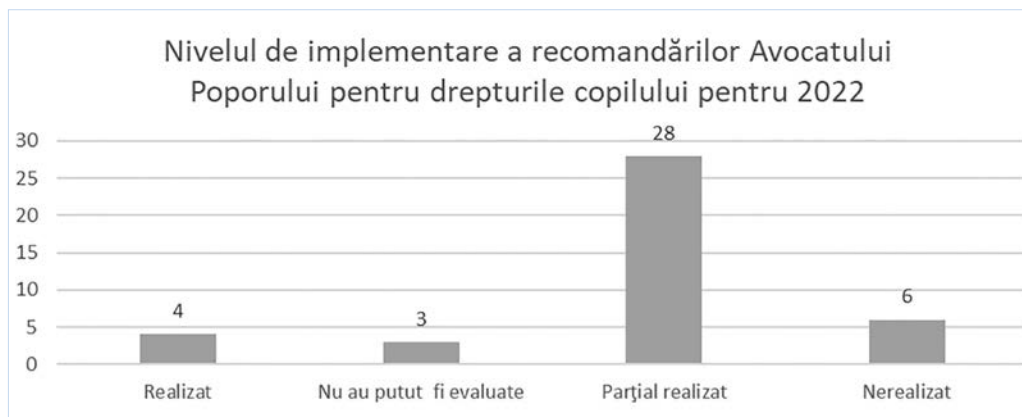
1. Să folosească pe larg platformele recunoscute de dialog cu partea transnistreană în vederea asigurării cu spații a instituțiilor de învățământ cu predare în limba română și asigurării funcționalității instituțiilor de învățământ de nivelul 0 în localitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și mun. Bender.
2. Să folosească pe larg platformele recunoscute de dialog cu partea transnistreană în vederea protecției datelor cu caracter personal a copiilor orfani sau rămași fără îngrijire părintească și a documentării acestora cu acte de identitate ale Republicii Moldova.

Nivelul de implementare a recomandărilor din Raportul anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova din anul 2022

Avocatul Poporului, în Raportul său privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova pentru anul 2022, a adresat **63** de recomandări instituțiilor statului. În acest sens, în urma evaluării efectuate în cadrul procesului de monitorizare a implementării recomandărilor emise, Ombudsmanul constată faptul că: cinci recomandări au fost realizate, șapte se află în proces de realizare, alte 14 recomandări sunt realizate parțial, 11 sunt nerealizate, iar la 26 de recomandări nu au fost prezentate date.

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, în Raportul său privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova pentru anul 2022, a adresat **41** de recomandări instituțiilor statului.

În acest sens, în urma evaluării efectuate în cadrul procesului de monitorizare a implementării recomandărilor emise, Ombudsmanul Copilului constată faptul că: **patru** recomandări au fost realizate, alte **28** de recomandări sunt realizate parțial, **șase** sunt nerealizate, iar **trei** recomandări nu au putut fi evaluate.

OFICIUL AVOCATULUI POPORULUI:
municipiul Chișinău, str. Calea Ieșilor 11/3, MD 2069
+373 (022) 23-48-00 , fax: (022) 23-48-00
www.ombudsman.md